Ročník XIII. 1916. Číslo 1.—2.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Vlastimil Hálek.

O beatifikaci a kanonisaci vůbec.
Před beatifikací sv. Jana Nepomuckého.

Ukázka ze spisku: »Kanonisační proces sv. Jana Nepomuckého.«

Napsal
VÁCLAV OLIVA.

Cena 60 hal

V PRAZE.
Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Ze života a snah Mistra Jana Husa.

Dle historických pramenů napsal: V. O. HLOŠINA. Stran 64. — Obsah: O podobě Mistra Jana Husa. Soud Loserthův o Mistru Janu Husovi. O Husově [illegible]u z Kostnice. Co by se bylo stalo s Husem, kdyby byl v Kostnici bludy své odvolal?

Cena 20 haléřů. — Nákladem Tiskové Ligy v Praze-II. v Žitné ul. č. 26 n.

Pravda o Husovi.

Dle Palackého, Tomka, Flajšhanse, Lenze, Denise a Trojanusa píše Jos. Tichovský.

Spisek tento vyšel tiskem knihtiskárny družstva Vlast a nákladem Tiskové Ligy.

Cena jednotlivého exempl. 10 h, poštou za 13 h.

Objednávky přijímá a vyřizuje:
administrace družstva Vlast v Praze II., 570-II.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 str. II. rozmnožené vydání. Prodává se jen za hotové: 100 kusů za 6 korun 70 hal. 50 kusů za 3 kor. 40 hal. a 25 kusů za 1 K 70 hal. i s poštovným. — Objednávky vyřizuje: nakladatelství Družstva Vlast v Praze II., Žitná ul. 26 n.

Pamatujte dary na
„TISKOVOU LIGU“
v Čechách jedinný obranný katolický spolek
v Praze-II., v Žitné ul. č. 26 n.

Ročník XIII. Číslo 1.—2.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

*

O beatifikaci a kanonisaci vůbec.
Před beatifikaci sv. Jana Nepomuckého.

Ukázka ze spisku: »Kanonisační proces sv. Jana Nepomuckého.«

Napsal Václav Oliva.

*

V Praze 1916.
Knihtiskárna družstva Vlast. Tis. — Nákl. Tisk. Ligy.

O beatifikaci a kanonisaci vůbec.

Ukázka ze spisku: »Kanonisační proces sv. Jana Nepomuckého.[1])

Napsal VÁCLAV OLIVA.

Jiří Loesche[2]) od roku 1889 řádný profesor při evangelicko-bohoslovecké fakultě ve Vidni a zároveň c. k. vládní rada, v Hauckově: »Realencyklopädie für protestantische Theologie

[1]) Prameny, jichž jsem použil, jsou: 1. Acta utriusque processus in causa canonisationis beati Joannis Nepomuceni Martyris . . .« t. j. »Akta obojího procesu v záležitosti kanonisace blahoslaveného Jana Nepomuckého, mučedníka, o pověsti svatosti, ctností a zázraků, jakož i o případu vyjmutém či o veřejné úctě tomuto blahoslavenci prokazované od nepamětných dob před bullou papeže Urbana VIII., v Praze sestavená, v Římě zkoumaná a provedenou beatifikací schválená, v nichž z osvědčených spisovatelů, přísežných svědků a památek podává se život tohoto Divotvorce, jeho slavné mučednictví a úcta jemu po staletí prokazovaná, obzvláště však otevření jeho hrobu a v němž jak nalezen byl neporušený svatý jazyk jeho (jímž nechtěl zraditi zpovědni tajemství), po čtyři století zázračně zachovaný a konečně cokoliv mezi promotorem víry a prokurátorem causae bylo jednáno, se nalézá. S obzvláštním povolením Jeho cís. král. katol. Majestátu. Ve Vídni rakouské. Tiskem a nákladem Jana Křtitele Schilgena universitního knihtiskaře. Roku 1722.« Spisovatelem tohoto díla byl, ač se neuvádí, leč toliko začátečnými písmenami, Bernard Jindřich z Getmetenů, pražský metropolitní kanovník a obojího práva doktor. — 2. Sacra rituum congregatione, Emo et Rmo D. card. ab Althann ponente Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii beati Joannis Nepomuceni. . . .« t. j. »Jednání posvátné kongre-

und Kirche«[3]) napsal jako výsledek »dějepisného« bádání o sv. Janu Nepomuckém: »Pro vědu jest nejvýše rozhodujícím, že generální vikář Jan z Nepomuku roku 1393 byl pro volbu opatskou

gace obřadů za zpravodaje a referenta Jeho Eminencí nejdůst. Pana kardinála z Althannů, v záležitosti Pražské, o kanonisaci či prohlášení mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, kanovníka metropolitního kostela Pražského. V Římě 1728. Tiskem ctihodné papežské pokladny. S dovolením představených«. — 3. Sv. Jan Nepomucký, mučedník a hlavní patron království českého. Napsal Dr. Kliment Borový, Praha 1878. — 4. Tomáš Novák: Listy o sv. Janu Nep. v »Blahověstu«, 1862. — 5. František Štědrý: Obrana sv. Jana Nepomuckého, Praha, 1906. — 6. Tomáš Novák, kaplan v Lužci u Mělníka: Úvahy o svatém Janu Nepomuckém, Praha, 1871. — 7. František Ekert: Církev vítězná, Praha, 1894. — 8. Dr. August Amrheim: Historisch chronologische Untersuchungen über das Todesjahr des hl. Johannes von Nepomuk, Würzburg, 1894. — 9. Josef Kreschnička: Der hl. Johannes von Nepomuk, v Linecké »Quartalschrift« z roku 1893 str. 530—598 a 829—846 a jiní.

[2]) Jiří Loesche narodil se 22. srpna 1855 v Berlíně. Studoval protestantské bohosloví v Bonnu, Tubinkách a Berlíně. R. 1880 byl protest. vikářem (duchovním) ve Florencii, r. 1885 soukr. docentem v Berlíně, r. 1887 mimořádným profesorem při c. k. evangelicko-bohoslovecké fakultě ve Vídni a od roku 1889 je řádným profesorem tamtéž. Jest doktorem evangel. bohosloví a filosofie. Též c. k. vládním radou. Vydal více bohosloveckých pojednání a úvah.

[3]) »Naučný slovník pro protestantské bohosloví a církev.« Byl založen od J. J. Herzoga a ve třetím opraveném a rozmnoženém vydání uveřejněn v Lipsku od Dr. Alberta Haucka u J. C. Hinrichse v letech 1896—1909.

utopen a že kurie[4]) muže, jehož existence[5]) dokázati se nedá, dle nepravého životopisu prohlásila za světce. Duševní a mravní tma protireformace, jež obzvláště po Čechách se rozprostřela, tragikomicky[6]) pomstila se na blízkých i vzdálených provinilcích. Zdá se, že při kurii samé pocituje se nevhodnost (tohoto prohlášení), ježto již nedovolila oslavovati pětistiletou památku svého neexistujícího světce. Stěží ovšem odhodlá se však (kurie) k tomu, co Herben žádá, který posledně a co nejdůkladněji o tomto spletitém předmětu pojednal,[7]) aby kanonisaci odvolala[8]) a přenesla snad na historického generálního vikáře, poněvadž církevně praktické jádro o jeho mučednictví pro zpovědní tajemstvi[9]) zůstává nedotknuto.«[10])

Názor Loescheův není ničím novým, ježto v Čechách od dob »liberální« éry až do

[4]) T. j. Apoštolská Stolice.

[5]) Bytí či vskutečnosť života.

[6]) T. j. kde tragédie (vážná událost) končí komicky (žertovně a směšně).

[7]) Dr. Jan Herben, redaktor »Času« ve spise: »Jan Nepomucký. Spor dějin českých s církví římskou.« v Praze 1893 a 1897., kdy vyšlo druhé vydání.

[8]) Že dílo Herbenovo nemá té důležitosti, již mu Loesche přikládá, rozumí se samo sebou, ježto sleduje pouze názory Josefa Dobrovského, které se strany katolické nadobro a zcela již několikráte byly vyvráceny.

[9]) Měli by si zapamatovati ti, kdož upírají mučednictví sv. Jana Nep. pro zpovědní tajemství!

[10]) D. c. IX. 309.

*

»Volné myšlenky« pod vůdcovstvím protestantův, přes opačné tvrzení nestranných dějepiscův, stále vládl, a časem způsobem až zarážejícím proti katolické církvi býval vykořisťován, ač venkoncem jest nesprávný a nepravdivý, jak jasno ze spisku: »Kanonizační bulla sv. Jana Nepomuckého.«[11])

Upírači existence sv. Jana Nepomuckého totiž až posud za doklad svého tvrzení na prvém místě uváděli kanonisační bullu, již papež Benedikt XIII. dne 19. března roku 1729 Jana Nepomuckého prohlásil za světce a hlásali, že v ní papež zřejmě uvádí rok 1383 jakožto rok smrti Janovy. Poněvadž však dějepisně jest jisto, že roku 1383 žádný kněz od krále Václava IV. v Praze pro utajení zpovědního tajemství utopen nebyl, a Dr. Johánek, generální vikář Pražského arcibiskupa, jehož život kanonisační bulla vlastně vypravuje, utopen byl až roku 1393., prohlásil prý papež někoho za světce, kdo ani nežil.

Než »Kanonisační bulla sv. Jana Nepomuckého« dle autentického znění[12]) bully zjistila, že v bulle sice přichází rok 1383, ale že není v ní to rok umučení Janova, nýbrž že rok ten značí v bulle pouze počátek rozháraného života krále Václava IV., ba že bulla sama mnohými okol-

[11]) »Husitství ve světle pravdy.« Vydává Tisková liga v Praze. Ročník VII., číslo 3.—4.

[12]) Původního znění.

nostmi naznačuje za rok mučednictví Jana Nepomuckého rok 1393.

Bylo znovu namítáno, že procesní akta svědčí o opaku a domněnka tato obhajována způsobem tak zvláštním, že ráz jeho ani kritisovati se nedá . . . [13]) *A přece procesní akta a kanonisační bulla jsou v poměru vyšetřování k rozsudku!* V rozsudku sice, abych slova svá jasněji vyložil, nemůže přijíti, čeho ve vyšetřování nebylo, ale může a bývá opomenuto, co soudce za vhodno vynechati uzná, to jest: Ve vyšetřování mohou přijíti dva nebo i více sobě odporných názorů a soudce při rozsudku přikloní se k tomu, což za správné uzná — bez ohledu na okolí. A názor, ku kterému přiklonil se soudce, vítězí dle zásady: »Favor judicis centum codices valet«, t. j. Přízeň soudce stojí za sto foliantů. Proto posito (sed non concesso)[14]) že procesní akta o kanonisaci sv. Jana Nepomuckého by jedině a pouze za rok smrti mučedníkovy kladla rok 1383: ani tehdy, důrazně dokládám, svědectví jich nebylo by

[13]) »Volná Myšlenka«, ročník VI., číslo 11.—12. ve článku: »Kanonisační bulla sv. Jana Nepomuckého v opraveném vydání pana Václava Olivy.« Napsal Antonín Dolenský.

[14]) t. j. Dejme tomu, že procesní akta . . . , ač to pravdou není.

takové důležitosti, jako znění a názor bully samé.

Ale již stalo se. A proto nezbývá, než i v tomto bodě dopátrati se neklamné pravdy. Za tou příčinou sepsán byl spisek: »Kanonisačný proces sv. Jana Nepomuckého«. V něm přesvědčí se každý, kdož, abych užil slov J. A. Komenského, bez brýlí mámení pravdu poznati chce, že Řím při beatifikačním a kanonisačním procese dobře věděl, že doklady tam zaslané o letech mučednické smrti Janovy se neshodují, t. j., že jedny uvádějí jakožto rok mučednictví Janova rok 1383 a jiné 1393, dále že Řím z té příčiny v kanonisační bulle neuvedl roku umučení Janova, ale pouze význačnými okolnostmi jej nastínil, že kanonisace nepatřila nikomu jinému, než kanovníkovi metropolitního chrámu v Praze, doktorovi dekretů, zpovědníku české královny, který pro zachování zpovědního tajemství od Václava ve Vltavě byl utopen, jehož tělo v chrámě Svatovítském odpočívá a u jehož hrobu mnoho zázraků se stalo tak, že od nepamětných dob lid český za světce jej považoval a ctil. Tím bude existence prvního mučedníka pro zpovědní tajemství nezvratně dokázaná. Prve však nutno alespoň stručně, pojednati o beatifikaci a kanonisaci vůbec.

*

Beatifikace (prohlášení za blahoslaveného) *a kanonisace* (prohlášení za svatého)[15]) jsou církevní akty (jednání), jimiž zemřelému přiznává se právo, že může v církvi a od církve býti ctěn[16]) a vzýván. To jsou jedině správné výměry těchto pojmů. Vše ostatní, co protestanté a jich nohsledové, ať liberálové, ať nevěrci v ně kladou anebo klásti chtějí, musí proto důsledně od církve a těch, kdož naukou církevní se řídí, nebo říditi chtějí, býti zavrženo, jakožto neporozumění či docela vymyšlená zloba ku potupě katolické víry a církve. Pravím neporozumění, což se stává u těch, kdož bez důkladného bohosloveckého vzdělání o věcech církevních mluví a píší, a pravím vymyšlená zloba, což zase bývá u těch, kdož zúmyslně církev potupují.

[15]) Nejobsáhlejší poučení o beatifikaci a kanonisaci obsahuje spis Prospera de Lambertinis, potomního papeže Benedikta XIV., »De servorum Dei beatifitione et Beatorum canonizatione«, Bonnoniae 1734—1738., druhé vydání v Patavii 1734 ve 4 svazcích. O předmětu tomto dále psali: Tomáš Novák, kaplan v Račiňovsi v »Blahověstu« roku 1861., číslo 14., str. 213.; Dr. Klement Borový ve spise: Sv. Jan Nepomucký, mučedník a hlavní patron království českého, str. 53—56.; Týž v Ottově slovníku naučném ve článku: »Beatifikace a kanonizace« (III. 547. až 548.); G. Nathanel Bonwetsch, doktor a řádný profesor protest. bohosloví v Göttingách v »Realencyklopädie für protest. Theologie und Kirche« od Haucka, ve třetím vydání (II., 17.—18.); von Moy ve článku: »Beatification und Canonisation« v »Kirchenlexikonu« od Wetzera a Welteho, druhé vydání (II., 140—154.); Conrad Albrecht Ley v »Kirchlich-apologetischer Führer« str. 732—740; Dr. Jos. Burg: »Kontrovers-Lexikon«, str. 481—482.; Bangen: Die röm. Kurie, v Münsteru 1854. str. 214—245; P. Jan Hudeček, C. SS. R.: »Beatifikace« v »Českém slovníku bohovědném« II, 40—43. Starší literaturu latinskou cituje Bonwetsch.

[16]) Úcta svatých jest tak stará jako církev křesťanská vůbec. Již v prvním století byli ctěni apoštolové a jiní mučedníci po smrti své a zvláště nad jiné hned od počátku byla ctěna Rodička Boží, Maria Panna.

Beatifikace, rozvedeme-li pojmy šířeji, jest papežem dané předběžné vysvětlení, že zemřelý pro heroické (hrdinské) ctnosti[17]) a zázraky, jež jeho přímluvou se staly, může a má býti považován za blahoslaveného a jako takový veřejně vzýván a zvláštním způsobem uctíván,*) kdežto kanonisace záleží v definitivním a slavnostním prohlášení (výroku) římského papeže, že zemřelý má býti vepsán v počet světců a jako světec celou církví uctíván a vzýván.

[17]) Pojem »heroické ctnosti« bude vysvětlen doleji v textu.

*) P. Hudeček praví: »Beatifikace je prohlášení sv. Stolice, že nekterý sluha Boží vynikal svatým životem, že konal i zázraky, že jest v nebi a že smí proto od věřících, ale jen pokud by nebyl prohlášen za svatého, způsobem omezcným býti uctíván«, (D. c. II., 40) ale s tím nelze zcela souhlasiti, poněvadž Apoštolské stolici při prohlašování beatifikace nepatří dar neomylnosti, jak doleji bude připomenuto.

Beatifikace může omezovati se pouze na jistou část církve, jako na příklad na určitou diecesi, zemi či docela na jeden nebo několik církevních řádů a záležeti toliko v dovolení, že blahoslavenec může veřejně se uctívati. Z této příčiny také jest beatifikace a z ní vyplývající úcta zemřelého mnohem omezenější a užší, než kanonisace a úcta z kanonisace plynoucí.

Kanonisace vyznačuje se hlavně sedmi vlastnostmi a to: 1. že zemřelý uznává se světcem všude po celé církvi, 2. že jeho vzývání děje se ve veřejných církevních modlitbách, 3. že dovolují se zřizovati k jeho úctě kostely a oltáře, 4. že může se vzývati při oběti mše sv. a slavení kanonických (církevních) hodinek, 5. že možno slavnostně konati výroční jeho památku (patrocinium, pouť), 6. že smí se zhotovovati jeho obrazy se svatozáří kol hlavy a 7. ze ostatky jeho, ať tělesné, ať jakékoliv jiné mohou se veřejně vystavovati a uctívati. Naproti tomu blahoslavencům smí a může se na místech, kdež jich úcta dovolena nebo nařízena, t. j. zavedena byla, jenom něco z uvedeného prokazovati a to pouze tolik, kolik buď od nepamětných dob se prokazovalo, nebo kolik papežským indultem (povolením) výslovně jest určeno. Důsledně tedy obrazy blahoslavenců bez povolení papežského nesmí se v kostelích vystavovati, a dovoleno-li již je vystavovati, nesmí se stavěti na oltáře. Bylo-li dovoleno k jich úctě zřizovati oltáře, není již tím sa-

mým také dovoleno vzývati je při oběti mše sv., nebo při kanonických hodinkách.

Dovolení dané k úctě blahoslavenců na určitém místě, nesmí se rozšiřovati na místa jiná. Taktéž dovolení udělené ku všeobecné jich úctě na určitém místě není zároveň dovolením k veřejnému konání církevních hodinek k jich poctě. Podobně povolení poskytnuté jistým osobám, aby mohly sloužiti mši svatou k úctě blahoslavenců a je vzývati, nesmí se rozšiřovati na jiné osoby, jimž zvláště dovolení toho se nedostalo. Svátky k poctě Blahoslavených mohou se slaviti toliko se zvláštním povolením Apoštolské Stolice. Jich jména mohou pouze v kalendářích těch míst, či oné třídy lidí přicházeti, pro něž byla dovolena úcta s konáním nejsvětější oběti a církevních hodinek. Do církevních modliteb jména jich nesmí se zařaditi a proto smí se jenom vzývati v modlitbách, jež zvláště Apoštolskou stolicí byly schváleny. Konečně ostatky blahoslavenců nesmí se v procesích nositi.

Beatifikace a kanonisace a pojmy v nich obsažené často v denním životě neprávem se splétají a jedni druhými nahrazují. Bývalo ovšem tomu tak do jisté míry také v aktech církevních dob dřívějších, jak ze starších písemních památek přesvědčiti se možno, kdež nejedenkráte slovo beatus (Blahoslavený) znamená tolik, co sanctus (svatý), ale od dob papeže Urbana VIII., t. j. od roku 1625 a zvláště od

roku 1634 pojmy tyto již jsou přesně ohraničeny, byť zvláště v kruzích církvi méně přátelských rozdílu toho posud se nedbalo a vzájemně obou slov sanctus (svatý) a beatus (blahoslavený) se užívalo.

* * *

Beatifikace předchází dle nynější církevní praxe vždy kanonisaci. Předpokládá také bez výjimky u těch, kdož jí mají se státi předmětem veřejné úcty, heroické ctnosti a dokázané zázraky. Heroickou pak nazývá se ta ctnost, jež požadavky přirozenosti převyšuje, dosahuje nejvyššího stupně dokonalosti a toho, kdo jí okrášlen jest, vyvýšuje nad ostatní spravedlivé, kteří volněji o křesťanskou dokonalost usilují. U těch, kdož mají býti beatifikováni, musí obzvláště heroicky vynikati tři theologické (božské) ctnosti víry, naděje a lásky, a čtyři základní ctnosti, totiž opatrnost, střídmost, spravedlnost a statečnost a to se všemi svými přednostmi a účinky. Nestačí, byli-li sluhové Boží v jednotlivých málo případech heroicky ctnostnými, ale jest třeba, aby ctnosti často a vícekráte, zvláště lásku, heroicky osvědčili. Ze základních ctností má u nich nápadně se jeviti ona, kterou ten, o jehož beatifikaci se jedná, dle svého stavu zvláště měl pěstovati, jako na př. jest u osob, jež církevní a státní úřady zastávali, spravedlnost a mírnost tak, že nikdy po těchto důstojnostech netoužili a si jich nepřáli,

nebo u papežů horlivost pro zachování a rozšíření katolické víry, zavedení církevní kázně, hájení práv apoštolské Stolice, u králů horlivost o křesťanské náboženství, ochota říditi se dle rozkazů hlavy církve, spravedlnost ve správě zahraniční i ve vnitřních poměrech říše, dobrý příklad dávaný poddaným atd., u žen mírnost a pokora k muži a jeho rodině, úcta před ním, péče o výchovu dítek v bázni Boží, navádění služebných k plnění zákona Páně a podobně.

Než ctnosti, mají-li býti heroickými, mají se nejen často, ale i stále, ochotně, lehce a s radostí konati a ti, kdož jimi ozdobeni jsou, musí vždy a stále stejnými zůstati, t. j. nesmí nikdy od cesty ctností se uchýliti. Mučednictví pro Krista a jeho svatou víru platí za největší důkaz heroických ctností.

Církev uvedenými požadavky chce dosáhnouti,[18]) aby vskutku jenom ti, kdož toho zasluhují,[19]) mezi blahoslavence, případně po-

[18]) Již Riegrův slovník naučný (IV. 528) v dosti pěkném článku o kanonisaci, k tomu poukazuje takto: »Poněvadž slova sice hnou myslí, ale příklady nutí k podobným činům, považuje církev katolická za povinnost, aby bohumilý život každého úda svého, který důležitými ctnostmi vynikal a jí k ozdobě sloužil, u veřejnou známost uvedla a za příklad následování a předmět úcty ke všem věřícím postavila.«

[19]) Velice případnými slovy líčí tyto důvody kniha »Acta utriusque . . .« řkouc: »Církev bojující vždy o to pečovala, aby z mocí apoštolské do seznamu svatých zapisováni a ku povzbuzení následovati jich

zději mezi světce vpočtěni byli. Je to vnitřní sebevědomí pravdy a původu z Boha, jež ji k této praxi pobádají a zároveň důkaz pravdivosti její .oproti náboženským společnostem jiných vyznání.

K beatifikaci jest dále nutno, aby ten, kdož blahoslaveným prohlášen býti má, od Boha po smrti byl oslaven zázraky. Benedikt XIV. vzhledem ku silám přírodním rozeznává tři druhy

příkladu v určitých ročních dobách oslavováni byli věřící, kteří za víru nebo spravedlnost statečně bojujíce, dosáhli nepřemoženou trpělivostí palmy mučednické, prve než pro zásluhy měli povznésti se do církve vítězné. Tím učení Tertuliana, Vigilantia a jiných některých, že duše lidí zbožných, byť po smrti nepotřebovaly očistění, ku blaženosti před skonáním světa nebývají připuštěny a nemohou se nazývati blaženými, leč toliko v naději, bylo zavrhnuto a přijata nauka svatých Otců, jak řeckých tak latinských, že svatí jsou ve cti, odpočinutí jich že je ve slávě, východ ze světa v dokonalosti, osud v blaženosti, že dlí ve stáncích svatých, obývají s anděly, radují se v nebesích slávou ustavičnou, jež se žádnou ctí srovnati se nedá, ježto po smrti následuje nesmrtelnost, po zhynutí vyrvání světu, ráj znovu se otevírá, život pozemský přestává, ale věčný se vrací, zavírají se v okamžiku zrakové, jimiž spatřovali lidi a svět a ihned se zase otvírají, aby spatřili Boha a Krista, aby po skončené bitvě nadešlo bezpečné vítězství a po namahavém putování světem šťastně panovali ve vlasti pravé, oblečeni rouchem slávy. Proto také církev nakazuje, aby ode všech nazýváni byli svatými, v modlitbách a církevních hodinkách byli jmenováni, k jich vyobrazením svatozáře se přidávaly, a jich ostatky ku poctě veřejné se vystavovaly.« (Předmluva.)

zázraků a to miracula supra, contra et praeter naturam.*) Ku prohlášení za blahoslaveného však stačí, staly-li se dva zázraky praeter naturam,**) jako jest na př. okamžité uzdravení nemoce, jež po bedlivém šetření nezvratně jest dokázáno. Nerozhoduje o beatifikaci zázrak v nejpřesnějším slova smyslu, ale stačí zázrak praeter naturam, což snad nejlépe v češtině dalo by se naznačiti také slovem zvláštní milost či zvláštní omilostnění.

Protože svatí a blahoslavení jsou svými ctnostmi a zázraky, na jich přímluvu vykonanými, svědky pravdy, protože dále úctou a vzýváním svatých a blahoslavených věřící právě k tomu se přiznávají, co oni životem a zázraky osvědčili a čehož za účastenství Boží všemohoucnosti při vzývání svatých a blahoslavených věřící dosáhnouti žádají a doufají, jest jasno, jak důležito musí býti pro církev, aby těm, kdož toho nezasluhují, podobné pocty se nedostávalo a jak úzce souvisí otázka, má-li kdo za blahoslaveného a svatého býti považován s otázkou, čemu se má věřiti.

Z dějin dále známo a jisto jest, jak často s neporozuměním a jednostranným přeháněním evangelních nauk a rad bývaly zahubné zásady a nauky šířeny. A to platí

*) T. j. zázraky, jež jsou nad síly přírodní, proti silám přírodním a mimo síly přírodní.

**) T. j. mimo síly přírodní.

dosud. Mezi stranami totiž, jež neporozuměním a evangelními výstřelky povstávají, často, ba pravidlem jsou i ti, při nichž zvrácený směr s této strany vystupuje co nejrozhodněji. A právě tito bývají od svých stranníků vesměs vynášeni ku nezasloužené a vše přesahující chvále a úctě. Podobně také láska lidu snadno z těch, kdož jeho náklonnostem a předsudkům hoví, vytváří hrdiny a je jako bytosti vyššího a Bohem omilostněného druhu uctívá a se snaží, aby též od jiných uctíváni byli, čímž je povýšuje do počtu těch poctěných, kdož toho méně zasluhují. Konečně v podobných okolnostech velikou úlohu hraje i klam a zaslepenost.

Z těchto příčin snadno pochopíme, proč církev v záležitosti baetifikace a kanonisace nejen v dobách dřívějších, ale zvláště v dobách našich co nejpřísněji si vede a rozhodnutí o tom, jako causae maiores,*) výslovnému rozhodnutí apoštolské Stolice vymíněno jest.

Z počátku ovšem byli to pouze biskupové[20]) a pak metropolitové, kteří o be-

*) T. j. záležitosti velmi důležité.

[20]) Dr. Borový líčí to následovně: »Dle starší kázně církevní dálo se v církvi katolické uznání některé zemřelé osobnosti za svatého nebo světici často cestou obecně rozšířeného zvyku za schválení biskupa diecésního, a to na základě hrdinských ctností, jimiž osobnost ta vynikla, a zázraků, jež od Boha na přímluvu toho světce buď hned za živobytí nebo po smrti

atifikaci a kanonisaci šetření konali a rozhodnutí pronášeli, ale mnohdy rozhodnutí o obou bylo zůstaveno konciliu a nezřídka i v dobách nejstarších bylo se tu dovoláváno také apoštolské Stolice.[21])

Dle nařízení papežských a biskupských byly totiž již v prvních třech stoletích skutky mučedníků buď vlastními k tomu ustanovenými notáři a zpravodaji[22]) v místě mučednictví zaznamenávány, nebo soudní akta či opisy o něm byla od soudních notářů kupována, anebo byly výpovědi očitých svědků a jich zprávy dle možnosti sbírány a sepisovány. O papeži Klementovi alespoň vypravuje kniha »De romanis Pontificibus«,*) jež pro svou

jeho se udály.« (Ottův slovník n. III. 547.) Poněvadž však, sluší dodati ku slovům Borového zvrácená horlivost lidu uctívala za svaté i ty, kdož méně toho zasluhovali a snadno mohla vésti ku výstřednostem, ba pravdě podobně výstřednosti tu a tam vyvolala, nařídila již roku 794 synoda frankfurtská v kanonu 42. a kapitulum Karla Velikého roku 805 v kanonu 17., že noví světcové bez svolení biskupa uctívati se nesmí.

[21]) Rozhodnutí, má-li kdo považovati se za světce, náleželo biskupovi, v jehož diecesi zemřelý žil nebo byl pochován. Měl-li kult tento rozšířiti se do širších kruhů i mimo diecesi, bylo k tomu třeba souhlasu metropolity, nebo více biskupů či docela synody. A měla-li posléze kanonisace platiti pro celou církev, bylo k ní potřebí souhlasu papežova.

[22]) Sluli notáři od latinského slova nota tolik jako poznámka, poněvadž zaznamenávali děje sv. mučedníků.

*) T. j. o římských papežích.

naprostou nespornost zaslouží největší váhy, že týž rozdělil Řím k tomuto účelu na sedm obvodů a pro každý obvod určil zvláštního notáře. Anterus dle téže knihy pro sbírání podobných notářských zpráv a uschovávání jich v církvi podstoupil mučednickou smrt. Papež Fabián odevzdal těchto sedm obvodů sedmi jáhnům a ku podpoře jich ustanovil sedm podjáhnů.

Z listů sv. Cypriána se také dovídáme, že týž uložil svému kněžstvu, aby skutky mučedníkův co nejpečlivěji zaznamenali a že usiloval o to, aby nebyli všickni, kdož v pronásledováních smrt podstoupili, ale pouze ti, kdož toho zasluhovali, jako mučedníci uctíváni. Mimo listy sv. Cypriána, svědčí i listy a spisy sv. Jeronyma, Augustina a Epifania, že biskupové záhy za účelem beatifikace si vymiňovali zkoumání došlých zpráv. Jména těch, kdož za mučedníky byli uznáni, byla v kostelích v den jich mučednictví předčítána a jiným kostelům zaslána, aby i tam památka osvědčených hrdin sv. víry byla slavena. Dekret papeže Gelasia I. dále dokazuje, že v Římě od pradávna jenom ty zprávy o mučednicích byly předčítány a předčítati se směly, jichž pravost byla zaručena nejen jmény skladatelů, ale i obsahem. Mnohé okolnosti dávají tušiti, že římské martyrologium*) od počátku církve platilo za nejúplnější.

*) T. j. kniha o mučednictví jednotlivců.

Od čtvrtého století pak přicházejí čím dále tím více doklady, že jednotliví biskupové se obraceli do Říma, aby ku uznání mučedníkův a vyznavačův a jich úcty vyžádali si souhlas papežův. Sem náleží také příklad sv. Vigilia, biskupa Tridentského, zemřelého roku 400., v jehož mučednických aktech podobné dovolávání se apoštolské autority označuje se za zvyk starobylý a dávný. Velevýznamným pro dovolávání se souhlasu papežské Stolice při kanonisaci svatých jest případ sv. Jana Zlatoústého, zemřelého roku 407., který nejprve jen od papeže jako světec byl oslavován a teprve později jako takový na pokyn ze Říma v celé církvi uctíván, ježto po delší dobu biskupové východní zdráhali se jeho jméno jako biskupa právoplatně sesazeného, v církevních seznamech biskupů uváděti, trpěti a mezi světce ho počítati.

Jednotlivé papežské kanonisace dají se s jistotou uvésti krátce před papežem Janem XV., t. j. před koncem desátého století. Alespoň za Jana XV. byla již slavnostně vykonána kanonisace sv. Oldřicha, biskupa Augsburského na koncilu lateránském roku 993.[23]) Od této doby pak hromadí se podobná akta. Ba z různých okolností jest jasno, že byl nejen všeobecný názor o potřebě papežského souhlasu k úctě světcově, ale i že papežové sami pouze výji-

[23]) Akta této kanonisace se uchovala v římském Bullarium (sbírce bull) a ve sbírce homilií. Sr. Harduin VI. I. 727.

mečně k žádostem o vykonaných kanonisacích od biskupů nebo sněmů církevních svolovali.

Pokud se týče ovšem beatifikace bylo všeobecné pravidlo, že biskupové jednotlivých diecesí, jednak se schválením, jednak bez souhlasu Apoštoské Stolice i tehdy, kdy již kanonisace pouze v Římě se konala, pro své diecese, veřejnou úctu v diecesi jich zemřelých, ctnostmi a zázraky vyznamenaných sluhů Božích trpěli,[24]) dovolovali, nařizovali a jich těla k témuž účelu veřejně vystavovati dávali, tedy že beatifikaci z moci své vlastní konali. Když však za papeže Alexandra III. se stalo, že mnichové kteréhos kláštera v diecesi Lisieuxské svého představeného za světce uctívali, vydal papež roku 1170 přísný toho zákaz,[25]) kdež vyslovil všeobecnou zásadu, že nikdo bez schválení římské Stolice nesmí veřejně[26]) za světce býti uctíván, byť

[24]) Tak tomu bylo a jest na př. s úctou Karla Velikého v Cáchách. Císař tento ovšem v mnohém nevedl sice život světce, ale pokáním a lítostí a dobrými skutky zapsal se v srdce lidu tak, že hned po smrti mnozí jej uctívali a ctí posud. Církev nikdy úcty té neschválila, ale pouze ji trpěla a trpí . . . (Dr. Burg. d. c. 481.)

[25]) Dekretály, kn. III., tit. 45., kap. 1.

[26]) Zakazuje se tedy pouze úcta veřejná, která se děje jménem církve a jakožto od církve schválená. Jest pak veřejnou úcta ta, která se děje ve jméně církve, ať již na místě veřejném, v chrámě, před jinými, ať v soukromí. Není však zakázaná úcta soukromá, při které ctitel následuje jenom zbožnost vlastního

i přímluvou jeho mnohé zázraky se staly. Toto rozhodnutí Alexandra III., které bylo pojato do dekretální sbírky Řehoře IX. (c. 1 de rel. et ven. SS. 3, 45.) a které začíná slovy »Audivismus«*), tvoří základ nynějšího praktického práva o beatifikaci a kanonisaci.

Stávalo se sice, jak se zdá i po tomto dekretu, že jednotlivci, z biskupské moci tu a tam v diecesích, kde zemřeli, byli veřejně uctíváni, ale papežové stále již prohlašovali autorisaci (schválení) takovéhoto kultu za výlučné reservované (vyhražené) právo Apoštolské Stolici v Římě. Roku 1625 a 1634 konečně Urban VIII.[27]) výslovně pod trestem provádění beati-

nitra a buď v soukromí, buď v přítomnosti jiných prokazuje úctu těm, kdož v pověsti svatosti zemřeli, ač posud ani beatifikováni ani kanonisováni nejsou.

*) T. j. doslechli jsme.

[27]) Urban VIII. dne 13. března 1625 totiž potvrdil znovu dekret Alexandra III. z r. 1170. a přísně nařídil, aby nikomu, jenž v pověsti svatosti života nebo smrtí mučednickou zemřel, od věřících úcta jako blahoslavenému nebo svatému prokazována nebyla, pokud by Apoštolská stolice jej za blahoslavence neprohlásila. Spolu však doložil, že tímto ustanovením nechce zakazovati úctu těch, kdož obecným souhlasem církve anebo od nepamětných dob — per immemorabilem temporis cursum — s vědomím apoštolské stolice nebo diecésního biskupa úcty takové požívají. Poněvadž však slova od nepamětných dob byla dosti nejasná, vyložil je Urban VIII. dne 5. července 1634 tak, že znamenají 100 let, t. j. že při beatifikaci (kanonisaci) musí býti proveden důkaz, že úcta příslušného sluhy Božího před 5. červencem 1534 začala, od diecésního biskupa, nebo Apoštolské stolice zakázána nebyla, a posud trvá.

fikace z moci biskupské zakázal, vyjma případy těch, jichž tehdy veřejná úcta buď již od nepamětných časů, anebo nejméně sto let před tím, s vědomím a svolením papeže, nebo příslušného biskupa kvetla, anebo jich veřejná úcta byla odůvodněna papežským indultem (dovolením), nebo dovolením posvátné kongregace obřadů, anebo spisy svatých otců a svatých mužů. Od těchto dob tedy panuje vždy právo a předpoklad, že konati beatifikaci nebo kanonisaci jest výlučným reservovaným právem papežským tak, že nejen ani biskup, arcibiskup, metropolita, primas či patriarcha nesmí se ničeho podobného odvážiti, ale i, že ani legát nemůže k tomu býti splnomocněn, ba že ani collegium kardinálské za uprázdnění apoštolské Stolice, anebo všeobecný koncil bez souhlasu papežova nesmí a nemůže jich vykonati.*)

Tak tomu bylo také v době kanonisace sv. Jana Nepomuckého. Alespoň kanovník z Germetenů dí: »Protože kanonisace svatých náleží mezi nejvážnější úkony, jež směřují ku všeobecnému blahu a vládě církve, aby veškeren zlořád a každá nepřístojnost

*) P. Hudeček píše: »Dnes tedy nesmí si žádný biskup, arcibiskup, patriarcha neb kdokoliv jiný osvojiti právo, prohlašovati nějakou osobu za svatou neb blahoslavenou, ba ani všeobecný sněm bez papeže, ani kardinálové sede vacante (při uprázdnění Apošt. stolice) D. c. II.. 43.

vyloučeny byly ze skutku, jímž někdo mezi obyvatele nebes se vpisuje, papežové kanonisaci svatých si vymínili. Zvláště svaté paměti Urban VIII. z pastýřské péče a svého úřadu ve čtvrtek dne 13. března roku 1625 daným zákonem stanovil, by budoucně kult či úcta svatých nikomu prokazována nebyla, kdo apoštolskou stolicí poctou beatifikace nebo kanonisace nebyl vyznamenán, leč by byl oslavován buď všeobecným souhlasem církve, nebo od dob nepamětných, nebo spisy svatých otců a mužů svatých, nebo konečně nesmírnou řadou let a apoštolská Stolice nebo biskup o tom věděli a úctu tu trpěli.«

Způsob a řád, jak apoštolská Stolice při beatifikaci a kanonisaci si počíná, směřují zcela k tomu, aby byly vyloučeny jak nebezpečí přehmatu, tak každá i největší pochybnost o ctnostech a zázracích zemřelého sluhy Božího[28]) prve než přikročí se ku prohlášení, že za blahoslaveného světce má býti považován a jako takový veřejně uctíván. Musí totiž dříve, nežli Apoštolská Stolice se záležitostí obírá, jedná-li

[28]) »Sluha Boží« dle církevní mluvy u kurie římské (Apoštolské stolice) nazývá se ten, kdo v pověsti či všeobecném domnění svatosti zemřel, a to od okamžiku, kdy byl zaveden soud o jeho beatifikaci od biskupa. Přidává se též častěji ke slovům »Servus Dei« (sluha Boží) ještě dodatek »piae memoriae« (zbožné paměti). Sluha Boží dostává titul »venerabilis« (ctihodný) od okamžiku, kdy papež schválil usnesení kongregace obřadů, by započalo se s kanonisačním procesem.

se o vyznavače a ne mučedníka, býti zjištěno, že žil a zemřel v pověsti heroických ctností a zázraků. O této tak zvané přípravné otázce musí proto příslušný biskup, či vůbec ten, kdo v tomto území řádnou biskupskou pravomoc vykonává, tedy ordinarius, provésti dokonalý proces dle příslušné právní formy. Mimo to musí naurčito býti prokázáno, že tomu, kdo má býti beatifikován, nepatří-li záležitost k případům výjimečným, zcela dle dekretů, a ne tedy mimo dekrety*) papeže Urbana VIII. veřejná úcta se prokazuje. I o tom, či o tak zvaném non cultus pravidlem bývá zaváděn proces od příslušného ordinaria. Může však dodatečně tento proces (non cultus) býti řízen i z moci apoštolské a proveden soudcem delegovaným.**)

Dle toho jest proces (processus causae, čili zevrubné zkoumání o ctnostech a zázracích sluhy Božího dvojí a to: biskupské (ordinariátní, informativní) a papežské (apoštolské), ježto koná se jednak na místě, kde ten, jenž má býti beatifikován, žil a zemřel a jednak v Římě. Ordinariátní proces má účelem náležitě prozkoumati, co se o zemřelém v pověsti lidu zachovalo a dle toho zpraviti (informovati) sv. Stolici, zda jest pověst o svatosti a zázracích sluhy Božího opravdu taková, že by se s úspě-

*) T. j. z nedbání jich.

**) T. j. k tomu zvláště ustanoveným a zplnomocněným.

chem mohlo pomýšleti na zavedení procesu ku blahořečení.

Proces tento záleží z dlouhé řady úředních sezení. V prvním sezení členové (úředníci, kněží, lékaři) k vedení procesu jmenovaní skládají přísahu mlčenlivosti a svědomitého zastávání úřadu. V druhém sezení jednotlivcům se přidělují úkoly. Ve třetím sezení žadatel či postulator causae, t. j. kněz, který o beatifikaci žádá a o její provedení se stará, předkládá sepsání všeho, čeho se o zemřelém soukromým zkoumáním dověděl (jsou to tak zvané propositiones et articuli) a jmenuje svědky, kteří mohou podati o životě, smrti, zázracích a ctnostech zemřelého věrohodné zprávy. V ostatních sezeních koná se výslech svědků.

Svědkové jsou dvojího druhu. Jedni slují testes de visu; to jsou ti, kdož zemřelého osobně znali. Druzí nazývají se testes de auditu; to jsou zase ti, kteří o zemřelém slyšeli vypravovati. Testes de auditu opětně mohou býti dvojí a to ti, kdož sami slyšeli od jiných o zemřelém vypravovati (testes ex videntibus), nebo kdož slyšeli vypravovati o zemřelém od těch, kteří od jiných to zase slyšeli vypravovati (testes ex audientibus). Všickni svědkové skládají přísahu mlčelivosti a pravdomluvnosti. Mimo svědky, jež uvádí žadatel (postulátor), musí býti, aby se docílilo nestrannosti, jmenováni alespoň

dva svědkové ex officio (z povinnosti) samým procesním úřadem (soudním tribunálem).

Svědectví svědků ex auditu musí býti podporována čtyřmi, ale svědectví svědků de visu toliko dvěma zázraky, poněvadž Benedikt XIV. prohlásil zásadou, že tam, kde schází svědectví lidská mají se tato doplniti svědectvím Božským.

Ordinariátní proces musí se vésti zcela a co nepřesněji dle předpisů Apoštolské stolice. Jinak jest neplatným.

Po skončení procesu úřední a úředně prozkoumaný opis všech aktů (transsumptum) pošle se zapečetěný i s průvodními listy soudců po přísežném poslu do Říma. Originál uschová se v archivu biskupském (konsistorním).

V Římě akta provedených procesů dodají se sekretáři kongregace[29]) obřadů a tímto zase notáři kongregace, aby se přikročilo k tak zva-

[29]) »Byť, dokládá kanovník z Germetenů, procesy sestavovaly se pro informaci Apoštolské Stolice od nejdůstojnějších pánů biskupů z moci vlastní, přece není naděje ku dosažení beatifikace a kanonisace, leč by z aktů se dokázalo o neúctě (t. j. dle latinské mluvy de non cultu), nebo o úctě od dob nepamětných, nebo o případu vyjmutém, a uposlechnuto bylo dekretů Urbana VIII. Innocence XI. a jiných římských papežů a to ještě i tehdy Apoštolská Stolice obyčejně ku prosbám vladařů, biskupů a j. pouze svoluje, aby za vůdcovství obránce víry (promotor fidei) material záležitosti se upravoval.« (V předmluvě.)

nému otevření procesů (apertio processuum).*) Započetí samo děje se na žádost postulátorů, t. j. těch, kdož o beatifikaci žádají, nebo na žádost jich plnomocníků, kardinálem a prefektem kongregace obřadů, nebo jedná-li se o otevření aktů delegovaného soudce, apoštolským protonotářem, prohlídkou pečetí a podpisů. Za tím účelem mimo notáře jsou povoláni ještě promotor fidei či obhájce víry, lidově zvaný také advocatus diaboli (advokát ďábla), který úředně všecky při beatifikaci vzniklé námitky**) má uváděti a obhajovati, a svědkové, kteří něco o pravosti podpisů a pečetí vypovídati mohou. Není-li takovýchto průkazných svědků, musí pravost podpisů a pečetí jinak býti dokázána a za tou příčinou musí býti vyžádáno zvláštní rozhodnutí kongregace obřadů.

Po otevření procesů, jakmile papež také jmenoval z kardinálů kongregace obřadů referenta a tento, nebo není-li v Římě, prefekt kongregace obřadů, zvolil tlumočníka a revisora procesů sepsaných cizím jazykem, přistupuje se především ku zkoumání spisů, sepsaných od toho, kdož má býti beatifikován. Pokud se toto zkoumání neskončí, nemůže se vůbec dále pokračovati. Zkoumání samo vztahuje se ku všem spisům jak tištěným, tak netištěným, jež nesporně

*) K otevření procesů, a tím tedy také aktů do Říma zaslaných, má se přistoupiti až po uplynutí deseti let. Papež však může svoliti k tomu kdykoliv.

**) Slují latinsky: animadversiones.

od toho, kdo má býti beatifikován pocházejí, a to za tím účelem, aby se seznalo, nenachází-li se v nich, co by zasluhovalo bohoslovecké censury.*) Bývá vykonáno dle rozsahu spisův buď referentem od papeže jmenovaným, nebo od jednoho či více tajně papežem jmenovaných revisorů.

Za tou příčinou otevřená a za pravá uznaná akta nejprve s dovolením papežovým se opisují, případně, nejsou-li psána latinsky, italsky nebo francouzsky, se překládají. Úřední jich opis dá se postulátorovi, který s advokátem a prokurátorem pořídí z nich krátký a jasný výtah (summarium). Mimo výtah sestaví advokát ještě »zprávu« (informatio), t. j. vylíčení ctností sluhy Božího vůbec a heroických zvláště. Oboje odevzdá pak promotorovi, který sepíše námitky (animadversiones), ku kterým odpovídá advokát (responsiones). Výtah, zpráva, námitky a odpovědi svážou se v celek a tvoří spis, zvaný (positiones super introductionem causae) »Základní věty o zavedení jednání«, který se odevzdá kardinálům konsultorům z kongregace obřadů, aby jej studovali a se připravovali na shromáždění řádné (congregatio ordinaria), ve kterém se jedná o otázce, zda pověst svatosti, hrdinných ctností a zázraků od soudu ordinariátního byla prokázaná čili nic a zda tedy může se ustanoviti komise k započetí beatifikace, což

*) T. j. opravy nebo odsouzení.

latinsky se vyjadřuje slovy: »An sit signanda comissio introductionis causae servi Dei . . . ?« t. j. »Má-li se určiti komise pro započetí záležitosti (beatifikace) sluhy Božího . . . ?«

Potom kongregace obřadů na návrh referenta a dle názorů spisů či míst, jež zavdávají podnět ku pochybnostem, rozhoduje. Je-li výrok spisovateli příznivý, dochází na signaturu comissionis, t. j. papež kongregaci obřadů dává plnou moc dle docíleného souhlasu a dle zásad, stanovených Urbanem VII., započíti apoštolský proces jak o pověsti ctností a zázraků toho, kdo má býti beatifikován vůbec, tak o účinnosti a výsledcích u něho velebených ctností a zázraků zvláště. Tímto teprve beatifikace a její vyřízení se stávají odvislými od papežské Stolice, čehož důsledkem jest, že od této chvíle ordinarius ze své moci nemůže ničeho více platně rozhodovati. Signatura comissionis nemůže však, vyjmeme-li případ obzvláštní papežské dispense, dříve než po padesáti letech po odevzdání od ordinaria procesních aktů sekretáři kongregace obřadů, v život vstoupiti. Ovšem předpokládá se i tu vždy, že nejen ordinariem sestavené akty jsou zcela správny, že v nich není ničeho, což by zjevně proces činilo bezúčelným, ale i že z nich pověst ctností a zázraků toho, jenž má býti beatifikován, úplně dokázati se dá, že biskupské přípisy a prosby nejnovějšího data potvrzují, že po tomto padesátiletí pověst svatosti života, ctností a zázraků ne-

jen se nezmenšila, ale zvětšila, že není žádné zjevné, snad v pozdějším vyšetřování objevené a peremptorické*) námitky proti beatifikaci, a posléze, že byly opětně dodány dobrovolné prosby za beatifikaci od příslušného zeměpána, nebo od jiných vynikajících a vážených osob, jež zastupují takto prosby národa a lidu.

Za tou příčinou nutno také soudně zjistiti, že se sluhovi Božímu nedostalo úcty veřejné proti dekretům papeže Urbana VIII. čili jest třeba zavésti proces de non cultu. Proces tento může se vésti buď před soudem apoštolským, nebo po jeho započetí. Vede-li se v Římě, vede se z plnomocenství ordinaria (biskupa). Vede-li se po započetí procesu apoštolského, jest nutnou k němu plnomoc Svaté stolice, která se dává listinou, zvanou litterae remissoriales, již si vyžádá postulátor skrze prokurátora.

Obyčejně proces de non cultu zavádí se před započetím procesu apoštolského a pak akta jeho připojí se k ostatním aktům procesu biskupského (ordinariátního).

Konečně kongregace řádná (ordinaria) odpoví k otázce: »An - confirmanda sit sententia ordinarii de non cultu« t. j.: »Má-li se potvrditi rozsudek biskupský, že nedostalo se zemřelému úcty proti dekretům Urbana VIII.«, vedl-li proces biskup, nebo k otázce: »An constet de

*) T. j. rozhodné, aby od jednání se ustalo.

non cultu« t. j.: »Je-li jisto, že nedostalo se zemřelému úcty proti dekretům Urbana VIII.,« provedl-li se proces v Římě.

Jsou-li splněny všecky tyto požadavky, mohou postulátoři svou prosbu za signaturu comissionis u generální kongregace obřadů, nebo s papežským svolením u řádné kongregace obřadů (congregatio rituum ordinaria) podati. Vydá-li sv. Otec po zprávě; již mu kongregace obřadů podala, příznivé rozhodnutí, mohou postulatoři si od ní vyprositi litterae remissoriales, t. j. rozkaz třem biskupům, či jednomu biskupovi a dvěma církevním hodnostářům, aby provedli první či formální proces o pověsti toho, kdo má býti beatifikován, pokud se týče jeho heroických ctností a zázraků.

Při tomto formálním procese jde o podání důkazu, že ten, kdo má býti beatifikován, byť ne u celého národa, alespoň u jeho většiny, zvláště v tom místě, kde zemřel, anebo tam, kde tělo jeho odpočívá, požívá pověsti svatosti života a zázraků, že tato pověst povstala z příčin věrohodných, tedy ne pouze z neurčitých řečí některých osob, ale od lidí vážných a věrohodných, ne od lehkomyslných, příliš vznětlivých, nevědomých nebo podezřelých, hledajících při pověsti podobné vlastního prospěchu, že se udržovala po dlouhý čas, ba že se spíše množí, nežli umáluje, že není ničeho, co by jí odporovalo, že jest skutečná příčina, proč ten,

kdo má býti beatifikován, od velmi mnohých v jich záležitostech byl vzýván a proto, že dle úsudku soudných a ctihodných mužů považuje se za důstojna, aby od papežské Stolice v počet svatých zařaděn byl.

Důkaz koná se svědky, dějepisci a památkami, jako jsou na př. zásvětné dary a votivní tabulky. Z dějepisců a památek však nikdy nestačí důkaz sám o sobě, nýbrž musí vždy k němu připojiti se ještě očití svědkové. Těch má býti šest nebo osm, ač netřeba, aby všichni o stejných skutcích stejně vypovídati musili, ale stačí, souhlasí-li, že slyšeli heroické ctnosti či zázraky při sluhovi Božím vypravovati. Svědkové musí také, nejsou-li skutky sluhy Božího tak starobylé, že už vlastně na nich nezáleží, udati, od koho to, co vypovídají, slyšeli.

Takto sebraná akta předloží se od delegovaných soudců s vlastním jich dobrozdáním obzvláště o hodnověrnosti svědků, kongregaci obřadů. Tu bývají slavnostně u přítomnosti protonotáře otevřena a pak od kongregace obřadů, pokud se týče pečetí a podpisů, jakož i celého formálního jednání, zkoušena. Vysloví-li se kongregace po kontradiktorickém*) jednání promotora (obhájce) víry o nich v obou směrech příznivě, jest úkolem postulátorů nové litterae remissoriales si vyžádati, aby se přistoupilo ku druhému

*) T. j. odporujícím a opačném.

procesu, t. j. k vyšetření ctností a zázraků, jimiž se měl sluha Boží proslaviti. Rozkaz k tomu vychází od kongregace obřadů.

Vyšetřování samo postupuje v tom směru, aby se průkazně ukázalo, měl-li ten, kdož má býti beatifikován a požívá pověsti svatosti, skutečně žádané ctnosti stupně heroického, zda ctnosti tyto vskutku vykonával a svou přímluvou pravé zázraky na Bohu vyprosil. Důkaz musí se zase provésti svědky, o jichž slyšení jsou dány co nejostražitější předpisy a to pod trestem neplatnosti celého jednání. Výpovědi svědků zkoumají a oceňují se dle zásad, jako by se jednalo o důkaz zločinu a uvalení těžkého žaláře. Jedná-li se o zázračná uzdravení, bývá v otázce, mohlo-li uzdravení tak, jak se stalo, býti přirozeně přivoděno, vyžádáno dobrozdání příslušných lékařů, zvláště těch, kteří nemocného dříve ošetřovali. Pouze velice zřídka a po použití všech možných prostředků bývá od dobrozdání lékařského, není-li vyhnutí a získati se nemůže, výjimečně upuštěno. O ctnostech sluhy Božího bývá často vyslýchán i jeho zpovědník, ale výslech tento není nutným.

Byl-li takto druhý proces o ctnostech a zázracích dopodrobna dokončen, zasílají se akta kongregaci obřadů a tam slavnostně jsou otevřena. Potom především zkouší se platnost jednání a jest úkolem obhájce víry, aby na všecky nedostatky jeho upozornil a na svých výpovědích trval. Nejmenší odchylka od platných

předpisů o sestavování procesu může celý proces učiniti neplatným.

Uzná-li se proces platným, přistupuje se ku projednání obsahu procesu a to nejprve ctností a pak zázraků toho, o jehož beatifikaci se jedná. Děje se pak, i co se týče ctností i zázraků, pokaždé zvlaště ve třech různých kongregacích. Nejprve děje se v kongregaci přípravné (congregatio antepraeparatoria), t. j. ve shromáždění konsultorů a prvních ceremoniářů kongregace obřadů, jež kardinál, ustanovený za referenta, ku svému poučení do svého příbytku si volá. Po druhé děje se v jiné kongregaci přípravné (congregatio praeparatoria) slavené v papežské residenci, kamž na návrh referentův povoláni jsou všichni ku kongregaci obřadů patřící kardinálové, pak konsultoři kongregace a první ceremoniáři. V této kongregaci, protože vlastně jest určena ku instruování se kardinálů, nehlasují kardinálové, ale pouze konsultoři. Po třetí a konečně děje se v kongregaci hlavní (congregatio generalis), kdež v přítomnosti a za předsednictví papeže shromáždí se tytéž osoby a nejprve konsultoři a pak kardinálové hlasují.

Když papež přijme hlasování, poděkuje všem přítomným za námahu a odporoučí se do jich modliteb, aby jej Bůh v této záležitosti zvláště osvítiti ráčil, ale sám nerozhoduje či nehlasuje. Činí tak až později, když vroucí modlitbou si vyžádal pomoc Boží, a to u pří-

*

tomnosti sekretáře kongregace obřadů a obhájce víry, jež za tím účelem k sobě dává povolati. Sekretář kongregace obřadů vyhotoví pak o tom zvláštní dekret. Rozhodnutím papežským neuznají se nikdy ctnosti a zázraky sluhy Božího, nevysloví-li se pro ně alespoň nejméně dvě třetiny hlasů v kongregaci generální. Uzná-li se však, že ten, o jehož beatifikaci se jedná žádané ctnosti vskutku ve stupni heroickém ovládal a vskutku přímluvou svou zázraky působil, slaví se ještě druhá kongregace hlavní (congregatio generalis) ku skončení záležitosti o otázce, zda dle předpokladů a vyšetřování může se přistoupiti bez jakýchkoliv námitek ku blahoslavení (beatifikaci) příslušného sluhy Božího.*)

Papež ani v této kongregaci nehlasuje a nerozhoduje, ale činí tak až později způsobem jako v první kongregaci hlavní, kdy jednalo se o ctnostech a zázracích blahoslavence. Pak určí den ku beatifikaci a uloží sekretáři brev, aby vyhotovil o ni apoštolský list ve formě breve s obyčejnými klausulemi a indulty.**)

Sluší tedy v procesu apoštolském rozeznávati vlastně proces dvojí. První jedná o pověsti svatosti sluhy Božího vůbec a

---

*) Tato druhá kongregace nazývá se latinsky »congregatio generalis super tuto« tolik, jako bychom řekli kongregací o jistotě, ježto klade se v ní otázka: »An tuto procedi possit ad beatificationen,« t. j. »Může-li se bezpečně přistoupiti k beatifikaci?«

**) T. j. položkami a výsadami (milostmi).

druhý o jeho ctnostech a zázracích, jež se jeho přímluvou staly před jeho smrtí nebo po ní zvláště. První proces vede se jménem Apoštolské stolice na místě, kde sluha Boží žil a zemřel. Jeho akta zapečetěně zasílají se do Říma a kongregace řádná (ordinaria) odpovídá po jich prozkoumání k otázce: »An constet de fama sanctitatis venerabilis servi Dei« čili: »Je-li dostatečně prokázaná pověst svatosti ctihodného sluhy Božího . . . « Byla-li dána odpověď kladná a tato od papeže schválená, vydá se dekret o pověsti svatosti ctihodného sluhy Božího. Druhý však proces koná se v Římě.

Papež, zástupce (vicarius) Ježíše Krista, jak dle podaného patrno, jest při beatifikaci povznesen nad veškeré sbory kardinálské, či určitěji vyjádřeno: vystupuje jako nejvyšší soudce, od jehož rozhodnutí soudní výrok zcela závisí a teprve své plné a pevné platnosti, byť již dříve v kongregacích vynešen byl, nabývá.

Beatifikace sama koná se v kostele Vatikánském*) a záleží z 11. oddílů, jež jsou: 1. Ohlášení odpustků pro všecky, kdož po přijetí svátostí Pokání a Oltářní budou přítomni slavné mši sv., slavené při beatifikaci, anebo v oktávě

*) Kostel (basilika) Svatopetrský bývá z té příčiny zvláště vyzdoben. Nad vnějším portálem visí obraz blahoslavencův, nad vnitřním vchodem některý význačný výjev z jeho života a nad hlavním oltářem zastřená jeho podoba.

její navštíví chrám sv. apoštola Petra. 2. Přítomnost všech ku kongregaci obřadů patřících kardinálů a konsultorů, jakož i kardinála arcikněze, kanovníků a veškerého kněžstva kostela Vatikánského. 3. Prosba od postulátora apoštolského breve ku kardinálovi, prefektovi kongregace obřadů, jenž jej poukáže na kardinála arcikněze vatikánského kostela, aby si vyprosil dovolení ku jeho tam přečtení. 4. Veřejné přečítání breve. 5. Slavnostní zpěv »Te Deum« od biskupa, který sloužil slavnou mši sv. 6. Odhalení dříve přikrytého a na oltáři položeného obrazu blahoslavencova. 7. Pocta tohoto obrazu od přítomných. 8. Přečtení modlitby o blahoslavenci od pontifikujícího biskupa. 9. Trojnásobné okouření obrazu od celebrujícího biskupa. 10. Slavná mše sv. 11. Odpoledne po nešpoře návštěva kostela od papeže za příčinou uctění blahoslavencova obrazu.

* * *

Jak naznačeno, pokračuje se vždy při obyčejných procesech, jež shrnují se pod názvem: »beatifikační proces vyznávačů« a v němž zahrnuti jsou všichni světcové jakéhokoliv druhu, stavu a pohlaví, mimo mučedníky. Poněvadž totiž mučednictví od prvopočátku církve považovalo se za nejvyšší metu křesťanské dokonalosti a lásky k Ježíši Kristu, za vrchol náboženského přesvědčení o pravdě v Synu Božím a za výkvět náboženské obětavosti, ježto po pravdě bylo

hlavní příčinou, že nauka křesťanská ze zrna horčičného vzrostla v mohutný strom, který obdivem naplňoval a naplňuje jak věřící, tak nevěřící, obdrželo toto církví i zvláštních výhod. Z té příčiny také od beatifikace a jejího pořadu u vyznavačů odchyluje se, ovšem že jen něco málo, *beatifikace mučedníkův.*

Tu nejprve ordinarius sestavuje proces o pověsti mučednictví a příčině jeho a o zázracích mučedníkových. Ctnosti přicházejí v úvahu jenom potud, pokud z nich snadněji dá se souditi o mučednictví samém a o pravé jeho příčině. Druhý proces, jejž má ordinarius sám, anebo z rozkazu apoštolského delegát sestaviti, týká se i tu, jako u vyznavačů, otázky, neprokazuje-li se domnělému mučedníku pocta, jež by odporovala církevnímu veřejnému kultu.

Potom s vynecháním apoštolského procesu o těchže otázkách, jež byly v procesech informativních, zavádí se podrobné specielní vyšetřování o pověsti mučednictví a zázraků, o skutečném utrpení při mučednictví a jeho příčině a pak o zázracích mučedníkových. Též není nutno, aby v kongregacích rozdělovaly se otázky o mučednictví a jeho příčině, a o zázracích mučedníkových zvláště, ale mohou, a obyčejně také se luští a rozhodují společně.

* * *

Výjimečný případ nastává dle ustanovení Urbana VIII. i bez formální beatifikace, jedná-li

se o veřejnou úctu vyznavače nebo mučedníka, kterou papež uznal, a tak jak jest schválil, anebo ji i rozšířil, dále je-li prokázaná pověst ctností či mučednictví a zázraků sluhy Božího nebo alespoň trvání její nejméně sto let (z času před rokem 1634) a trpěl-li ji místní biskup, nebo papež, či byl-li o ní vydán indult papežský nebo indult kongregace obřadů. Toto zvláštní, toliko na důkazu vyjimky z dekretů Urbana VIII. založené papežské schválení veřejné úcty vyznavače či mučedníka, slove beatificatio aequipolens.*) Předpokládá se však tu, že stal se od Ordináře opodstatněný rozsudek o pověsti ctností či mučednictví a zázraků blahoslavence a o skutečné platnosti vyjimečných podmínek, stanovených v dekretech Urbana VIII., nebo že týž rozsudek byl učiněn od delegovaného soudce, jejž ustanovila kongregace obřadů. Rovněž předpokládá se, že rozsudku předcházel náležitě zosnovaný proces a že proces obdržel schválení kongregace obřadů.

* * *

Dle toho jednání v záležitostech beatifikačních jest vůbec dvojí, ježto vychází buď z předpokladu, že tomu, kdo má býti beatifikován posud veřejná úcta se neprokazovala, a to sluje proces per viam non cultus, nebo z předpokladu, že blahoslavenci vskutku prokazovaný kult dle vyjimečných dekretův Urbana VIII. jest platnější a

*) T. j. rovno či stejnocenná.

proto také zákonitě dovolenější. Rozlišování ovšem těchto dvou případů mělo by místo jenom tehdy, jednalo-li by se o beatifikaci, která již před dekrety Urbana VIII. v Římě byla započata a jejíž proces, proto že dlouho odpočíval, musí znovu se započíti.

»Co do způsobu rozeznává se dvojí prohlášení za blahoslaveného a to formální či slavné a méně slavné. Beatifikace sluje slavnou,*) vyšetřují-li se církevním jednáním (procesem) ctnosti neb mučednická smrt zesnulého, jakož i zázraky na jeho přímluvu konané, a dovolí-li pak papež na základě rozsudku soudního, aby sluha Boží byl blahoslaveným nazván a za takového od věřících ctěn. Beatifikace sluje méně slavná,**) ač stejně platnou (aequipollens, super cultu immemorabili), zjistí-li se zcela jednoduše bez obvyklých formalit pověst ctnostného života nebo mučednické smrti a zázraků sluhy Božího a stvrdí-li apoštolská Stolice výrok od diecesního biskupa nebo splnomocněného soudce v té příčině pronešený.«[30])

* * *

*) Po latinsku: »per viam de non cultu« t. j., že zemřelému nebyla vzdávána protizákonná úcta.

**) Po latinsku: »per viam cultus«, t. j. že zemřelému aspoň sto let před r. 1634 veřejné úcty se svolením biskupa nebo kongregace obřadů nebo papeže se dostávalo.

[30]) »Tímto způsobem byla za blahoslavenou prohlášena od Pia IX. r. 1874 Anežka česká.« (Ottův sl. n.)

Kanonisace (svatořečení, prohlášení svatým, za svatého,) jest slavnostní prohlášení papežovo, že zemřelý sluha či zemřelá služebnice Boží má se považovati za světce (světici), který (která) s Bohem ve slávě nebeské dlí, a v celé církvi úcty, světcům (světicím) patřící, požívati má.[31]) Toto prohlášení pravidlem děje se teprve, bylo-li dříve beatifikací dovoleno dotčeného služebníka (služebnici) Božího uctívati a vzývati v určitě vyměřené krajině a za určitých podmínek či omezení. Kanonisace vždy předpokládá, že od dob beatifikace na přímluvu světcovu alespoň dva zázraky Bohem se staly. Ovšem ani tu nemusí státi se zázraky v nejpřísnějším slova smyslu, ale stačí kterýkoliv druh ze zázraků od papeže Benedikta XIV. uvedených, tedy i milosti či omilostnění.

Žadatel (postulator) musí nejdříve o kanonisaci blahoslavence žádati. Potom kardinálové se sejdou v kongregaci řádnou, kde se radí o tom, má-li soud kanonisační se zavésti. Zní-li soud příznivě a je-li schválen papežem, jmenuje Apoštolská stolice komisi pro započetí procesu. Žadatel vyžádá si »litterae remissoriales« a přistoupí se ku zkoumání nových zázraků.

[31]) Latinská definice (výměr) zní: »Canonisatio est beati pro sancto declaratio«. t. j. kanonisace jest prohlášení blahoslavence za svatého, čímž nejkratčeji podáno jest učení církve o kanonisaci.

Kanonisace vůbec jest nejvyšším vyznamenáním, jehož se členu církve katolické dostati může a zároveň nejvyšší odměnou jak za život ctnostný a mučednictví, tak za věrnost k církvi.

Slavnost kanonisační teprve tehdy se koná, byl-li promotorem víry, který úředně námitky podával, a sekretářem kongregace obřadů vyhotoven formální dekret o papežském rozhodnutí, že proti zázrakům na přímluvu světcovu vykonaným není žádné pochybnosti a proti kanonisaci samé žádné námitky. Ze tří sezení, jichž výsledkem bývá tento dekret, alespoň jedno musí býti veřejným. Potom určitého dne, jejž papež sám určí, slaví se kanonisace v kostele a to, zůstává li papež v Římě, v basilice Vatikánské.[32])

Kanonisace sama počíná slavnostním průvodem (procesím), při němž v předu nese se jedna, či více korouhví (praporů) slavnostně vyzdobených a obrazem sluhy Božího, jenž má býti kanonisován, opatřených. Po procesí, jehož účastní se papež, kardinálové, biskupové, preláti a všickni úředníci kurie (svaté Stolice), uchyluje se papež v kostele na svůj trůn a přijímá hold poslušnosti od přítomných kardinálů, biskupů, opatů a penitenciářů. Po holdu tomto uvádí druhý přednosta ceremonií (obřadník),

[32]) Tak nařízeno jest bullou Benedikta XIV. »Ad sepulchra apostolorum« ze dne 23. listopadu 1741.

jenž pravidlem náleží některému řádu, nebo vzat jest z kněží země, odkudž sluha Boží, jenž jest právě kanonisován, byl, k trůnu papežskému prokuratora či advokáta Božího (advocatus Dei), jenž ustanoven byl ku obhájení kanonisace a jenž pravidlem bývá mužem vynikajícím a vyšším hodnostářem, který také všecky námitky v procese kanonisačním na pravou míru uváděl, zároveň s konsistorním advokátem, který za prokuratora mluví, a to k nejnižšímu stupni. Advokát ihned jménem prokuratora žádá důtklivě, aby Jeho Svatost ráčila sluhu Božího, o jehož kanonisaci se jedná, vepsati v seznam světců. Papež odpovídá ústy prvního sekretáře brev, že nejprve jest se třeba modliti, aby v těžkém úkolu kanonisačním Bůh pomáhati ráčil. Potom zpívají se litanie ke Všem svatým a konsistorní advokat jménem prokuratora opakuje důtklivější prosbu o svatořečení. Znovu ústy sekretáře brev odpovídá Jeho Svatost, že opětně třeba, a to důtklivě, Boha o pomoc prositi. Pak zapěje se hymnus: »Veni creator Spiritus«*) a konsistorní advokát potřetí co nejdůtklivěji opakuje svou prosbu. Tu teprve sekretář brev odpovídá, že papež jest ochoten prosbám těmto vyhověti a kanonisaci předsevziti. Potom papež sám k úctě nejsvětější Trojice Boží, ku zvelebení katolické víry a ku rozmnožení křesťanského náboženství z moci našeho Pána Ježíše Krista, svatých

*) Přijď, o Duše přesvatý!

apoštolů Petra a Pavla a z moci vlastní[33]) prohlásí jmenovaného sluhu Božího za světce a nařídí, aby jméno jeho do seznamu svatých (canon nebo album sanctorum) bylo vepsáno a památka jeho aby určitého dne v roce po celé církvi se slavila.

Toto papežské rozhodnutí jménem prokuratorovým přijme konsistorní advokát, jenž potom papeži poděkuje a na konci prosí, aby Jeho Svatost o kanonisaci ráčila poručiti vyhotoviti apoštolský dekret či kanonisační bullu. Papež odvětí: »Decernimus.«*) Důsledkem toho žádá advokát přítomné protonotáře a notáře, aby na věčnou pamět kanonisace vyhotovili jednu nebo více původních listin. Nejstarší protonotář odpovídá: »Vobis testibus«**) a tím všecky, kdož trůn papežský obklopují, volá ku svědectví kanonisační slavnosti. Následuje »Te Deum laudamus« za zpěvu všech přítomných. Jáhen potom zpívá Konfiteor a oraci (modlitbu), kde již jméno nového světce výslovně se uvádí. Po-

[33]) Latinská tato formule zní: »Ad honorem sanctae et individuae Trinitatis . , . decernimus et definimus piae memoriae . . . sanctum esse et sanctorum catalogo . . . . adscribimus statuentes, ut ab universali ecclesia . . . festum ipsius et officium devote et solemniter celebretur« t. j. »K úctě svaté a nerozdílné Trojice Boží . . . ustanovujeme a rozhodujeme, že zbožné paměti . . . jest světcem a má do seznamu světců se vepsati. Jej do tohoto seznamu vpisujeme s ustanovením, aby od celé církve . . . svátek jeho a kněžské hodinky zbožně a slavnostně se konaly.«

*) T. j. »Poroučíme.«

**) T. j. »Za svědectví všech vás.«

sléze udělí papež absolucí a požehnání, při čemž zase jmenuje nově kanonisovaného světce.

Nyní koná buď papež sám, nebo nemůže-li pro věk či chorobu, některý z kardinálů obět mše sv. de neocanonisato, t. j. k úctě nového světce. Při obětování přinášejí tři kardinálové, kteří v procesu kanonisačním jako soudcové rozhodovali, a to první kardinál biskup, první kardinál kněz a první kardinál jáhen posvátné kongregace obřadů, a dále ti, jichž úkolem bylo u apoštolské Stolice o kanonisaci se starati, anebo jimi jmenovaní kardinálové na oltář symbolické dary.*) První kardinál věnuje dvě velké svíce voskové. Ten, jehož úkolem bylo míti péči o kanonisaci,**) nebo místo něho jmenovaný kardinál přináší jinou voskovici a dvě živé hrdličky v pozlacené kleci. Druhý kardinál dává dva velké chleby, z nichž jeden jest pozlacen a druhý postříbřen. Druhý žadatel, nebo místo něho jmenovaný kardinál přináší zase voskovici a dva bílé holoubky v postříbřené kleci. Třetí kardinál konečně obětuje dva soudečky s vínem, z nichž jeden je pozlacen a druhý postříbřen, a třetí vyslanec, nebo jím určený kardinál opětně voskovici a pestře natřenou klec plnou rozličných živých ptáků. Po mši sv. ubírá se papež zase procesím do svého paláce.

Peněžní výlohy, jež takováto slavnost vyžaduje, hradívají ti, kdož o kanonisaci žádali

*) T. j. náznačné.

**) Tak zv. »žadatel« nebo »vyslanec«.

buď sami, nebo dobrovolnými sbírkami mezi ctiteli nového světce učiněnými. Výlohy ty bývají sice dosti značné, ale zcela snadno vysvětlitelné, jednak dlouhým trváním kanonisačního procesu, jednak výzdobou chrámu a podobně.

V dřívějších dobách konávala se kanonisace mnohem jednodušeji, nežli v době naší. Tu papež pouze po předzpěvu »Veni creator Spiritus« promluvil o svatosti sluhy Božího, jenž měl býti kanonisován a určil den, kdy památka jeho v církvi slaviti se měla. Za to však bývalo dosti často tělo světcovo s hrobu vyzvednuto a k veřejné úctě, pravidlem na oltáři, vystaveno. To ovšem nyní již se neděje. Nezřídka mívá papež také mezi mší svatou od oltáře promluvu o zásluhách a zázracích nově kanonisovaného sluhy Božího.

K řádně provedené kanonisaci náleží vždycky také vyhotovení kanonisační bully buď v týž den kanonisace, nebo co nejdříve. V ní bývají pravidlem uvedeny život světcův, jeho zázraky a okolnosti procesu. Vyhotovuje ji téměř vždy promotor víry na žádost prokuratora záležitosti či causae. Kdyby papež, jenž kanonisaci konal, před vyhotovením této bully zemřel a tudíž podepsati jí nemohl, bývá vydávána až jeho nástupcem. Mimo to větším dílem vydává papež ještě také zvláštní list ku všem biskupům, nebo k celému národu, k němuž světec patřil, nebo ku řádu, jemuž náležel, nebo i ku vladařům příslušné říše,

v němž je vybízí, aby o úctu nového světce pečlivě se starali.

S kanonisací prohlašují se i odpustky pro ty, kdož po náležitém přijetí svatých svátostí, totiž pokání a nejsvětější svátosti Oltářní, v oktávě kanonisace navštíví kostel, kde se konala, nebo kdo v určité a vyjmenované dny navštíví světcův hrob.

Časem na památku kanonisace bývá ražen i pamětní peníz, anebo zvláštní výsady dávány těm, z jichž středu kanonisovaný byl, aby tak památka slavnosti se udržela i věkům budoucím a jiní ku podobnému životu, nebo alespoň k následování světce, byli pobádáni.

* * *

Jest sporno, je-li neomylnost církve při svatořečení de fide*) a proto důsledkem, je-li popírání kanonisace kacířstvím čili nic, nebo je-li táž neomylnost sententia communis et certa**) tak, že popírání její jest pouze pošetilostí, která zasluhuje těžké tresty církevní.[34]) Oba názory[35]) považují se za probabilní.[36])

---

*) T. j. článkem víry.

**) T. j, názor všeobecný a jistý.

[34]) K témuž poukázal Riegrův slovník naučný (IV. 529.) slovy: »Však netvrdí církev nijak, že by se hlava církve v prohlašování za svaté mýliti nemohla, že by životopisy byly sepsány vždy dle pravdy; aniž se tvrdí, že by každý za svatého prohlášený byl v nebi, aniž že by více oslavených nečítalo nebe, než kdož jsou svatořečeni; též pak církev nikdy neučila,

Kanonisace, právě tak jako beatifikace, jest dvojí a to slavná a méně slavná. Kanonisace jest slavná, děje-li se se všemi předepsanými formalitami, t. j. zavede-li se soudní jednání (kanonický proces) a na základě pronešeného soudního rozsudku děje se prohlášení za svatého s obvyklými obřady a velikou slávou. Kanonisace jest méně slavná či stejnoplatná, nařídí-li papež s pominutím obvyklých formalit beze vší okázalosti, aby některý sluha Boží nebo blahoslavenec, kterýž od dob nepamětných úcty u věřících požívá a ctnostmi i zázraky jest proslaven, po celém katolickém světě za svatého byl považován a jemu úcta, svatým patřící, bylo prokazována. Obojí kanonisace se posud užívá. Tak na př. slavnostně za svatého byl prohlášen v Čechách sv. Jan Nepomucký a méně slavnostně sv. Václav,[37]) poněvadž od dob svého umučení všeobecně v Čechách za světce byl považován a samými papeži tak nazýván.[38])

* * *

jako by blaho a svatořečením teprv se otevřelo nebe: toliko to se určitě žádá, aby žádný věřící o svatořečení a svatořečených potupně nemluvil.«

[35]) Heinrich: Dogmatik II., 465 nn.

[36]) T. j. pravdě podobné (přípustné, přijatelné). Probabilismus totiž jest názor, že poznáním lidským nikdy nedojdeme absolutní (naprosté a bezpečné) jistoty, nýbrž že jen v mezích pravděpodobnosti žijeme. Z toho vyjmouti se ovšem musí dogmata (věroučné články) a pravdy Bohem zjevené nebo církví za pravdu prohlášené.

Případ, kdy zemřelému veřejná úcta bývá prokazována, anebo byla prokazována, aniž by zákonnité předpoklady byly splněny, nemá s kanonisací nic společného, protože jest nejen veřejným a trestuhodným pohrdáním papežskou auktoritou, ale i jakousi pověrou (superstitio). V takovýchto případech papežská Stolice, aby nevyvolala kvašení v lidu kult sice nezakazuje, ale proti němu protestuje. Tento ústupek však, a tedy i jakési připuštění úcty, nesmí považovati se za schválení její a nemůže také nikdy se ho použíti jako základu ku vlastní beatifikaci, ježto vesměs říditi jest se pravidlem: »Illum ergo hominem non praesumatis de caetero colere; cum etiamsi per eum miracula plurima fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absque auctoritate Romanae ecclesiae publice venerari.[39])

* * *

[37]) Obojí toto prohlášení bylo provedeno od papeže Benedikta XIII.

[38]) První z papežův, pokud známo, nazval úředně sv. Václava světcem, papež Jan XIII. v listě ku Boleslavovi II. příjmím »zbožnému« a »mírnému« roku 971. Sr. celé jeho znění u Pešiny: Phosphorus . . . 19.—20.

[39]) Jsou to slova z nařízení Alexandra II. a česky zní: »Ostatně onoho člověka neodvažujte se ctíti, poněvadž, byť mnoho zázraků jeho přimluvou se stalo, nebylo by vám bez povolení Apoštolské Stolice nikdy svobodno jako světce veřejně jej uctívati.«

»V záležitosti beatifikace ctihodného sluhy Božího Jana Nepomuckého musilo se rozhodnouti, buď aby znamení kultu se odstranila, nebo aby provedl se důkaz o veřejném kultu, jemu od roku 1533 vzdávaném. Protože pak první bez urážky a pohoršení lidu státi se nemohlo, ježto denně u hrobu Jana Nepom. nejvyšší a nejnižší na kolenou svatý jeho popel uctívali a děkovné dary nespočetné od zbožných jeho ctitelů stále po stěnách chrámu se množily, musilo druhé s tím větší důvěrou se zvoliti, ježto úcta našeho světce byla prokázaná tolika zázraky a tak velikou dávnověkostí, že nejen dobu sto let před bullou Urbana VIII. daleko převyšovala, ale i již s jeho mučednictvím počala.«[40]) Dle toho při beatifikaci Jana Nepomuckého bylo třeba zavésti dva procesy a to jeden o pověsti svatosti života, mučednické smrti a zázracích jeho a druhý o nepamětné úctě jeho či o případu vyjmutém z dekretů papeže Urbana VIII.

[40]) »Acta utriusque« v předmluvě.

Před beatifikací sv. Jana Nepomuckého.

Ukázka ze spisu: »Kanonisační proces sv. Jana Nepomuckého«.

Napsal VÁCLAV OLIVA.

Sotva stichly vojny, jež téměř po celá tři století hubily království sv. Václava a národ český počal žíti více sobě než řemeslu válečnému, povstal v Čechách silný proud[1]) po svatořečení muže, jehož úcta jako světce mezi katolickým lidem dávno se byla zakotvila. Byla to úcta Jana Nepomuckého, generálního vikáře arcibiskupa Pražského, který roku 1393 za panování krále Václava IV. podstoupil v Praze mučednickou smrt pro zachování zpovědního tajemství.

Mučednictví Janovo zajisté tolik způsobilo rozruchu v Čechách a v zemích sousedních, že ani bouře husitské nemohly vyhladiti je. Alespoň po celou dobu XV. a XVI. století shledáváme stopy úcty svatojanské nejen po všech zemích

[1]) Alespoň kanovník Germeten jasně píše: »Sténalo slavné království české, ba veškeren katolický svět a co nejvřeleji po staletí si přály a očekávaly svatou tuto apotheosi (svatořečení). Usilovali o ni jasní císařové, knížata, vladaři, národové. Bůh sám milostmi a zázraky byl příčinou a ukázal, že si přeje, aby tato hvězda svátosti (sv. Jan Nepomucký) povznešena byla k plné slávě poledního slunce a světlo, které po staletí se skrývalo pod mramorem, aby postaveno bylo na čestný svícen na oltáři a svítilo k útěše všech k němu se utíkajících«. (Acta utriusque . . . v předmluvě.)

koruny svatováclavské, ale i za hranicemi. Doklady toho jsou dosti četné.

»Slavné toto mučednictví«, krásně píše na př. kniha »Acta utriusque . . .[2]), »stalo se v těch dobách, kdy zběsilost husitská ze svrchované volnosti, již sama si vzala (uloupila), vypověděla válku i přátelům Božím a dobrým uměnám, jak dí Florimundus Raemundus (De ort. prog. et ruin. haeres. lib. 4. cap. 4.).[3]) Tolik při husitech ukázala zkušenost, že o každý zločin se pokusili, že v době jich místa svatá byla zneuctěna, kláštery zbořeny, kostely vyvráceny a majetek svatý i nesvatý vesměs zloupen. Tehdy viděti bylo žaláře a trestnice, jež pro zločince a nešestníky byly postaveny, přeplněné muži dobrými, kteří nesouhlasili s rozvášněným lidem. V těch časích ani k naleznutí nebyli, kdož dobře žíti by byli chtěli, anebo se osmělili. Takový tehdy panoval zmatek, že zdálo se, jako by vše ve starý chaos (nepořádek)[4]) se vracelo. Husitský tento

[2]) Auktorem jejím jest Bernard Jindřich z Germetenů, pražský kanovník, neboť na konci předmluvy jest podepsán počátečnými písmenami B. H. á G. Sr. poznámku předcházející.

[3]) Florimundus Raemundus narodil se roku 1540 v Agenách a studoval v Bordeauxu a Paříži. Byl katolíkem, pak kalvinistou a zase katolíkem. Spis tuto citovaný: »De ortu, progressu et ruina haeresis« (O počátku, vývoji a zániku kacířstva) vyšel původně francouzsky a byl dokončen r. 1605 v Paříži od syna Florimundova Františka.

[4]) T. j. chaos, jenž panoval před uspořádáním všeho na světě, jak o tom se vypravuje na počátku Písma sv.

mor nejkrásnější království České jako blesk překvapil a po staletí je trápil, když Václav jako Sardanapal[5]) rozkošemi zahynul a Slepec[6]) a Holý[7]) rozvášněný lid nemírnili (nespravovali), ale spíše pobádali ku všemu zlému, když Zikmund byl poražen, Poděbrad dosedl na trůn a podobně. Poněvadž pak arcibiskupský stolec po 140 let byl uprázdněn, smutně vypadalo to ve slavném království a přemnohé archivy a knihovny tehdy od rozvášněného lidu byly spáleny. Než přece dle rozhodnutí Prozřetelnosti Boží mnoho bylo zachováno kodexů*) od spisovatelů současných a od auktorů sousedních, jednajících o slavném mučednictví, o kultu našemu Blahoslavenci prokazovaném, a na jeho přímluvu o udělených milostech, jichž věruhodnost se prokazuje zavěšenými dary a po zdích kostelů vypsanými zázraky. Úctu k našemu Blahoslavenci potvrzují památky stavitelské, založení (fundace) stálých světel, svatozáře na jeho obrazích, a posléze tradice otců našich a jiných mužů apoštolských uchovaná až na naše doby a potvrzena přísahou mnoha nejvážnějších svědků. Protože pak milosti, jež Bůh na přímluvu tohoto

[5]) Sardanapal, král asyrský dle Ktésia dějepisce řeckého, byl mužem zženštilým, stále v harému (u svých žen, jichž mnoho měl) uzavřeným a pohlavním nepravostem oddaným.

[6]) T. j. Jan Žižka z Trocnova.

[7]) T. j. Prokop Holý, zvaný po latinsku Rasus.

*) T. j. psaných spisů.

svatého mučedníka hojně udílel, denně se množily, vzrůstal jeho kult*) a šířil se do všech končin světa«.[8])

Z této příčiny již císař Ferdinand III. (1637—1657) s arcibiskupem hrabětem Arnoštem Harrachem (1623—1667) usilovali o to, by Řím alespoň zavedl pátrání po skutcích a mučednické smrti Jana Nepomuckého, ale marně. Podobně učinili[9]) císař Leopold I. (1657 až 1705) a arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberku. Tehdy snad již něčeho by se bylo docililo, kdyby smrt arcibiskupova r. 1675 nebyla učinila všemu konec. Potom ucházela se o beatifikaci Jana Nepomuckého Pražská kapitola, jmenovitě okolo roku 1677 její děkan Tomáš Pešina z Čechorodu, dále okolo roku 1685 její probošt Jan Ignác Dlouhoveský i s ostatními kanovníky,[10]) ale zase marně. S podobným výsledkem setkaly se roku 1707 také snahy arcibiskupa Josefa

*) T. j. úcta.

[8]) D. c. v předmluvě.

[9]) Stalo se tak na podnět hraběte Václava ze Šternberka v Nepomuce, který dal r. 1673 sbírati od Jesuitů P. B. Balbína a P. E. Boje všecky zprávy o Janu Nep. a žádal císaře i arcibiskupa o podporu při kanonisaci Janově.

[10]) Kapitola za souhlasu arcibiskupa Jana hraběte Waldšteina složila podnětem Tomáše Pešiny zvláštní protokol o skutcích Jana Nep. se žádostí o kanonisaci a vypravila s ním dne 14. září 1675 do Říma ze svého středu kanovníka barona z Thalenbergů a roku 1685 opět na podnět Jana Dlouho-

Breunera (1695—1710).[11]) Teprve arcibiskupovi Ferdinandovi, hraběti z Khünburgu (1712 až 1731) vedlo se šťastněji.[12])

»Nikdo však nechť pošetile neodváží se obviňovati a z odkladů odpovědnými činiti nejdůstojnější pány arcibiskupy Pražské,

veského druhého kanovníka Merfelice a nařídila mu, nevymůže-li kanonisaci, by se alespoň o beatifikaci, t. j. o vymožení mše sv. a církevních hodinek k úctě Jana Nep. všemožně staral.

[11]) Za arcibiskupa Breunera r. 1697 vyvolila si metropolní kapitula za příčinou kanonisace Jana Nep. prokuratora Jana Bartla, aby památky svatojanské sbíral a o kanonisaci pečoval. Ten po dvacet let tak činil a když povýšen byl za kapitolního děkana a generálního vikáře v Hradci Králové, kapitole Pražské r. 1703 několik spisů o Janu Nep. odevzdal. Arcibiskup sám pak vypravil roku 1707 zvláštního posla do Říma, kněze Jana Marii Hložka ze řádu Theatinů (Kajetánů), jenž nesl sebou doporučující listy a žádosti císaře Leopolda I. († 1705) a Josefa I. Hložek obdržel povolení ku přípravním pracím kanonisačního procesu a císař Josef I. v lednu 1710 psal Pražskému arcibiskupovi, že by si velice přál aby »blahoslavený sluha Boží Jan Nepomucký byl od Apoštolské stolice prohlášen za svatého, nebo alespoň za blahoslaveného« a sliboval při tom veškerou svou pomoc. Ale těžká choroba arcibiskupova a pak 20. března 1710 jeho smrt způsobily, že ani přípravné práce ku procesu kanonisačnímu započaty nebyly.

[12]) Arcibiskup hrabě z Kuenburka (Khuenburka, Khünburga), narozený dne 5. února 1649, byl synem Jana Bedřicha, hraběte z Kuenburga a Johany Guzmanovy. Stal se kanovníkem salcpurským a pasovským, pak biskupem lublaňským a roku 1710 arcibi-

že nechopili se hbitěji vedení procesu a nepracovali, aby pocta nebešťanů, jež tomuto slavnému mučedníku (sv. Janu Nepomuckému) brzy po přestálém mučednictví se prokázovala, utvrzena byla výrokem Apoštolské Stolice a pozvednuta na stupeň úcty veřejné, poněvadž beatifikace nebo kanonisace muže, jenž pro věc tak svatou trpěl, byla by přispěla ku velikému rozmnožení lesku stavu duchovního a jeho svatořečení bylo by zplodilo (církvi dalo) mučedníka pro svátostní tajemství, jehož příklad tak ojedinělým jest, že v dějinách církevních nenalézáme vznešenějšího. Vždyť snadno omluví uvedené pány arcibiskupy každý, kdo v dějinách českých není nováčkem. Když ještě totiž ani zapomenuto nebylo husitů a sotva bylo obnoveno arcibiskupství, přikvačilo nové rozdělení obyvatelstva v království a to na ty, kdož pod jednou a na ty, kdož pod obojí přijímali. Rozdělení toto potom změnilo se v žalostiplnou a nikdy nedosti oplakanou tragedii, jejíž zakončením bylo nebesy dané vítězství na Bílé hoře u Prahy. Následovala válka švédská, kteráž zabránila, aby plod (bělohorského) vítězství tohoto dozrál. A když mír vestfálský konečně učinil válce konec a jeho podmínky v život se uváděly, věřili mnozí, že počínají se království vraceti

skupem Pražským. Zemřel 7. srpna 1731. Byl dobrodincem chudých a kněz ducha apoštolského. V Lublani postavil kathedrálu. Spis »Acta utriusque processus . .« nazývá jej prvním činitelem a původcem kanonisace sv. Jana (D. c. v předmluvě).

doby Saturnovy.[13]) Než zanedlouho zase co nejtíživěji dolehl na slavné království zkázonosný mor. Rozpoutaly se totiž války s Turky, jichž litice až do Rakous pronikla a Čechy zastrašila«.[14])

Ferdinand hrabě Khünburg tedy jakmile na arcibiskupský stolec v Praze byl povýšen, věnoval kanonisaci sv. Jana neobyčejnou péči, pobádán byv k tomu vším, co již v otázce této před ním bylo vykonáno, a úctou, jež všeobecně sv. Janu byla vzdávána.

Sv. Jan Nep. totiž hned po svém mučednictví, jak již jsem uvedl, od lidu byl považován a ctěn jako světec a úcta jeho nezanikla ani v bouřlivých dobách husitských. Ba nového lesku ještě nabyla pověst o svatosti života Pražského generalního vikáře ve století XVI. a XVII., kdy od většiny duchovenstva a lidu, nejméně sto let před svou kanonisací, byl týž vzýván o přímluvu v nebesích. Tak Pontanus či Berthold z Breitenberka, generální vikář Pražský, vydal roku 1602 latinské chvalozpěvy (hymny) k úctě Panny Marie a svatých českých patronů, a mezi nimi uvedl i sv. Jana a pronesl přání po jeho kanonisaci. Arcibiskup Lohelius r. 1621 zasvětil mu oltář v dómě Svatovítském. Počátkem století XVII.

[13]) Dle bájí řeckých doba Saturnova vyznačovala se klidem a spokojeností. Lidé prý tehdy žili ve stálém míru, v úplné rovnosti a volnosti a v tělesné i duševní blaženosti.

[14]) D. c. v předmluvě.

byly zasvěcovány mučedníku pro zpovědní tajemství i kaple a kostely. Sochy jeho byly stavěny zvláště v druhé polovici XVII. věku u vod a na mostech, dále v polích a na náměstích. V Praze již před rokem 1657 stála dřevěná socha jeho na mostě tam, kde později roku 1683 postavena byla kovová socha od barona Matyáše Vunšice. Zatím byl také roku 1682 vydán spis P. Bohuslava Balbína T. J. jednající[15]) o sv. Janu a spisy kapitolního děkana Tomáše Pešiny, kdež sv. Jan uveden byl mezi patrony zemskými.

Proto arcibiskup Ferdinand po dvou letech vlády své v arcidiecesi, když mu záležitost kanonisace sv. Jana Nepomuckého zároveň se žádostí kapitoly Pražské předložena byla, aby Ráčil v Římě o ni zakročiti, společně s císařem Karlem VI. (1711—1746) odhodlal se přání duchovenstva a lidu vyhověti. Na prosbu jeho Řím svolení, již dříve ku přípravným prácem ku kanonisačnímu procesu dané, obnovil a

[15]) Nadpis jeho jest: »Vita s. Joannis Nepomuceni, canonici metropolitanae ecclesiae pragensis, decani collegiatae ecclesiae ad OO. SS. in arce Pragensi, ob arcanum s. confessionis servatum in profluentem Muldavam abjecti et mersi . . . Ex libris editis et veteribus manuscriptis« t. j. »Život sv. Jana Nepom., kanovníka metropolitního kostela Pražského, děkana kollegiátního kostela u Všech svatých na hradě pražském, pro zachování zpovědního tajemství do řeky Vltavy shozeného a utopeného . . . Dle vydaných knih a starých rukopisů«. Původně v »Bohemia Sancta« č. 59. str. 94—113.

zástupce víry při kongregaci posvátných obřadů v Římě kardinál Prosper de Lambertinis roku 1715 zaslal do Prahy návod,[16]) jak má kanonisační proces býti započat. Arcibiskup začal dle toho jednati, ale záhy předal celou záležitost svému suffragánovi.

Z té příčiny dne 13. listopadu 1715 svolal arcibiskup zvláštní, tak zvanou vyšetřující komisi, sestávající z Pražského suffragána a generálního vikáře, Daniele Josefa Mayera co

[16]) Zásady návodu tohoto popisuje kanovník z Germetenů takto: »Dříve než ruka se přiložila ku sestavování procesů, opatrně se musely shledávati a oceňovati důkazy u dějepisců, svědků a v památkách, dokazují-li totiž úctu nepamětnou či stoletou (tak totiž Urban III. novou bullou ze dne 5. července 1634 nepamětnou dobu vysvětlil a určil) a postačí-li jich průkaznost. Toho kdyby nebylo, musila by se nastoupiti cesta non cultus (neúcty) a známky kultu alespoň tak by se musily odstraniti, jak nakazují zmíněné dekrety. Kdyby snad ze shledaných důkazů dala se dokázati úcta na sto let před bullou, jednati by bylo jako v případě vyjmutém, což je pro sluhu Božího slavnější, protože v úctě se pokračuje a známky její se neodstraňují. Tehdy však musí se provésti dva procesy, jeden o pověsti svatosti, cností a zázraků sluhy Božího, což nazývá se introductio causae (započetí záležitosti, uvedení záležitosti) a druhý o případu vyjmutém či o úctě nepamětné, vzdávané sluhovi Božímu před bullou Urbana VIII., ježto, není-li proveden důkaz obojí, papež nejmenuje komise a záležitost svatořečení se odkládá jako chybná, aby buď vůbec již o ni se nejednalo, anebo aby alespoň velice nesnadno znovu napořad přišla«. (D. c. v předmluvě.)

předsedy a ze dvou učených právníků, totiž P. Maxmiliana Větrovského, jesuity a Františka Langra obojího práva doktora, jakožto radů, aby zařídili čeho by k procesu [17]) bylo třeba, t. j. aby vyšetřovali daleko široko rozšířenou pověst o svatém životě, mučednictví a o zázracích blahosl. Jana Nepomuckého. Procesy (vyšetřování) byly dva.

* * *

Při prvním procesu, kde jednalo se o pověsti svatého života, mučednické smrti a zázracích dne 23. května 1715 vyslýcháno bylo celkem 49 hodnověrných svědků. Mezi nimi byl i hrabě Kinský, Vratislav, Přehorovský, Voříchovský a jiní. Všichni vzati byli pod přísahu. Výpovědi jich vrcholily ve slovích, že od pradávných časů udržuje se pověst o svatosti života, mučednické smrti a zázracích blahosl. Jana Nepomuckého. Zpráva o tom s akty byla do Říma zaslaná počátkem roku 1720.

---

[17]) Výše uvedeným mužům v komisi vyšetřovací přidáni byli ještě: procurator causae, tolik co podporovatel kanonisace a obhájce úcty svatojanské, Bernard Jindřich Germeten, obojího práva doktor, kanovník Pražský, jmenovaný arcibiskupem a kapitulou, a promotor fidei, tolik co odpůrce kanonisace či obhájce víry, J. Blovský, taktéž metropolitní kanovník a obojího práva doktor. Jednatelem komise či prostředníkem mezi Prahou a Římem byl metropolitní kanovník, arcijáhen Jan Šteyer.

Arcibiskup píše o tomto procesu posvátné kongregaci obřadů dne 29. ledna 1720 takto: »Nejdůstojnější Eminence a Páni, patronové nejmilejší! Podávaje zprávu nejdůstojnějším Eminencím Vašim a celé posvátné kongregaci obřadů nejpokorněji oznamuju to, co v záležitosti informačního procesu o pověsti svatosti, ctností, mučednictví a zázraků ctihodného sluhy Božího Jana Nepomuckého, světského kněze a mučedníka, metropolitního kostela u sv. Víta na hradě Pražském kdys kanovníka, písemně bylo mi sděleno od mého generálního vikáře a officiála, nejdůstojnějšího a nejjasnějšího pána Daniele Josefa z Mayernů, biskupa Tiberiadského, mého suffragána a probošta taktéž metropolitního kostela Pražského, jakožto mnou ustanoveného delegovaného soudce s dvěma mu přidělenými spolusoudci, z nichž jeden jest bohoslovec a druhý obojího práva doktor, toho procesu, jenž správně a za dodržení formy ve všem, co předepsáno jest v dekretech blažené paměti papeže Urbana VIII. a v jiných dekretech novějších, vydaných od posvátné kongregace obřadů, byl veden, byť i snad něco v procesu samém jinak podáno bylo, a to po jeho sestavení a skončení od zmíněného soudce delegovaného a jemu přidělených spolusoudců.

List tento, jejž mi zmínění soudcové zaslali, Vaším nejdůstojnějším Eminencím a celé posvátné kongregaci obřadů tuto co nejblahovolněji zasílám.

Též se zárukou své moci arcibiskupské tímto dosvědčuji a prohlašuji, že velmi veliká pověst svatosti, ctností, mučednictví a zázraků ctihodného sluhy Božího Jana Nepomuckého nejen dále trvá, všeobecně rozšířená a stálá jest, ale že i u nejvyšších i nejnižších více a více denně stoupá a se vzmahá pro milosti a zázraky, jež Bůh na jeho přímluvu ráčí konati.

Důsledně jest všeobecně a každému známo, že velmi hojné zástupy lidí obojího pohlaví ku pobožnostem u hrobu jmenovaného sluhy Božího Jana Nepomuckého se scházejí a že zástupy tyto a plamenná zbožnost, jak nikomu neznámo není, se vzmáhají, rostou a den ze dne většími se stávají a mohutní.

Poněvadž vše tak, jak sem vypsal, se má, co nejpokorněji nejdůstojnější Eminence Vaše a celou posvátnou kongregaci obřadů prosím, aby nejdůstojnější Eminence Vaše a celá posvátná kongregace obřadů Ráčili Jste co nejblahovolněji započetí této záležitosti připustiti a její projednání až ku šťastnému zakončení a schválení provésti.

O tuto obzvláště a nad obyčej prokázanou milost a lásku sám a jménem celého slavného království Českého opět a opět co nejpokorněji prosím a s políbením rukou Vaších nejdůstojnějších Eminencí trvám Vaším nejdůstojnějším Eminencím a celé posvátné kongregace obřadů oddaný nejponíženější sluha, Ferdinand arcibiskup Pražský.«

List vyšetřující komise, o němž arcibiskup činí zmínku, praví: »Nejdůstojnější a nejjasnější kníže svaté říše římské, Pane a pane nejmilostivější! Tímto svým listem nejdůstojnější Jasnosti Vaší co nejzdvořileji oznamuje: Když nejdůstojnější Jasnost Vaše osobně šťastně započala soudní proces o pověsti svatosti, ctností, mučednictví a zázraků, o trvání a vzmahání se téže, pokud se týče ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, svatého metropolitního kostela Pražského u sv. Víta kdys kanovníka, a to ku pokorným prosbám a žádosti věrné metropolitní kapitoly Pražské dle instrukcí z Města*) zaslaných, a týž proces již započatý přivedla až ku označení svědků, předložení a připuštění článků, o nichž svědectví dáti se mělo (articuli positionales) či článků průkazných (articuli probatoriales), kteréžto předložení učinil ustanovený prokurator záležitosti vznešený Pán, Bernard Jindřich z Germetenů, obojího práva doktor a na universitě Karloferdinandské v Praze královský, veřejný a řádný professor císařských institucí (institutiones imperiales), ba až ku sdělení otázek, jež se měly formulovati, kteréžto sdělení zase vykonal promotor či fiskální soudce arcibiskupské kurie Pražské, rovněž vznešený a slavný Pán, Jan František Blovský, obojího práva doktor, čili až ku povolání svědků výše uvedených (jak v aktech procesních šířeji se obsahuje) exclusive,

*) T. j. ze Říma.

později však, protože nejdůstojnější Jasnost Vaše byla povolána od nejdůstojnějšího a nejjasnějšího Pána, Jiřího Spinuly, nuncia Jeho Svatosti u císařského dvora, za příčinou nutných záležitostí jmenovaného kostela Pražského, do Vídně v Rakousích, zmíněný proces o pověsti svatosti, mučednictví, ctností a zázraků, o trvání a vzmahání se téže, pokud se týče ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, dále vésti nemohla a ustanovila delegovaného soudce a přidala mu dva spolusoudce (jak je v aktech): já delegovaný soudce se spolusoudci přistoupili jsme jak ku povolání a připuštění svědků, jež označil pan prokurator záležitosti a jiných tří svědků, jež úředně (ex officio) označil zase promotor fiskální, tak postupně k jich výslechu, ovšem po zachování dle výše řečené instrukce všeho, co zachovati dlužno, a k výpovědem jednak o výše uvedených otázkách pana promotora víry, jednak o článcích svědeckých či průkazných výše připomenutého pana prokuratora záležitosti. Stejným způsobem řádně bylo přikročeno též ustanovenými pány soudci remissorialními (judices remissoriales) ku předvolání a vyslýchání, když ovšem i tu přesně zachováno bylo ve všem vše, co zachovati dlužno, svědků, kteří mimo království České žijí, totiž v diecesích vídeňské a olomúcké.

Když pak po skončeném výslechu všech svědků, jež, jak shora uvedeno, označil pan prokurator záležitosti, a i těch, kdož úředně svědky označeni byli, bylo ustanovenému notáři aktuá-

rovi nakázáno, aby otázky a odpovědi procesní poznamenal: k žádosti pana prokuratora zaležitosti po zachování, dle častěji uvedené instrukce zaslané z Města všeho, co zachovávati třeba, přikročilo se ku dodání (compulsatio) právních dokladů, rozhodujících v naší záležitosti, jež označil delegovaný soudce s přidanými jemu spolusoudci a jež dodal v auktorech či knihách tištěných i netištěných pan prokurator záležitosti. Promotor víry byl vždy zákonitě ke všemu volán a vše bylo mu předkládáno. Potom slyšeni byli čtyři svědkové pod přísahou o privátních rukopisech, jež dodal pan prokurator záležitosti. Když pak po rozkazu byl pořízen a dohotoven přepis (exemplatio) zmíněných právních dokladů od notáře aktuára ustanoven byl nový notář pomocník k notáři aktuárovi, jemuž po předeslání všeho, co předeslati dlužno, bylo nařízeno, aby bedlivě byl přítomen při srovnávání přepisu či opisu právních dokladů, vyhotoveného od notáře aktuára, s panem promotorem víry tak dlouho a v tolika zasedáních, jak bude třeba.

A když v závěrečném sezení, slaveném pro zakončení srovnání exempláře s originálem či pro skončení přepisu všichni ti, na nichž záleží, zároveň se svědky přítomni byli a srovnání celé zúplna bylo skončeno, dále když zmíněný exemplář či přepis, vyhotovený od notáře aktuára a jeho pomocníka z originálních právních dokladů byl připuštěn (schvalen) a byla tohoto přepisu od obou notářů provedena legalisace: prohlásil jsem

s danými mně spolusoudci (jak je v aktech), že jmenovaný exemplář či přepis řádně a správně, věrně a zákonnitě byl pořízen a srovnán, že ve všem a všudy souhlasí s originály a že plné důvěry zaslubuje právě tak, jako by to byly originály samy.

Potom bylo nařízeno uveřejnění procesu a notáři aktuárovi nakázáno, aby z celého procesu jenž již byl sdělán se vším ostatním, co ještě sděláno býti má, pořídil exemplář či opis, jenž by se zaslal do Říma. Notář ihned proces uveřejnil. Potom po pořízení přepisu celého procesu, po srovnání jmenovaného přepisu s originálem procesu a po skončení, když vše bylo zachováno, jak zachovati se má a jak je v aktech, vyvolen byl za doručitele (nositele) onoho přepisu nejdůstojnější a urozený Pán, Jan Ludvík Šteyer, metropolitního kostela Pražského prelát, arcijáhen, jenž úkol tento v síni, určené pro audience v záležitostech veřejných a pro audience vůbec, osobně se dostaviv, přijal a odpřísáhl, že svěřený sobě jmenovaný přepis věrně do Říma donese a posvátné kongregaci obřadů či jejímu sekretáři doručí. Po vykonané přísaze bylo poručeno a nařízeno, aby přepis zároveň s nejnovějšími akty posledního sezení, v nichž notář aktuár pod přepisem pokračovati měl, byl podepsán a uvnitř mou pečetí jakožto soudce delegovaného a pečetí mých spolusoudců byl opatřen, pak uzavřen, a těmitéž pečetěmi z venčí na více místech označen, a takto uzavřen a zapečetěn témuž doručiteli zá-

roveň s dopisem pro nejdůstojnější Vaší Jasnost odevzdán. Dále bylo poručeno, aby o jmenovaném uzavření a odevzdání věrná pořízena byla listina, jež by zvláště se uzavřela v dopise k nejdůstojnější Vaší Jasnosti a aby originální akta procesní zároveň s těmitéž podpisy a pečetěmi se uložila v archivu arcibiskupském a tam uchovávala.

To je vše, co v celém procesu, provedeném o pověsti svatosti, ctností, mučednictví a zázraků, trvání a vzmahání se téže ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, až posud se stalo. Protože však, nejdůstojnější a nejjasnější kníže, Pane a pane nejmilostivější, jednak z výpovědí svědků pod přísahu vzatých, jimž, ježto důstojností církevní, stavem panským, rytířským a měšťanským ozdobeni jsou, a z nichž přemnozí dlí ve veřejných službách tohoto království anebo jinak jsou osoby označené nejlepšími vlastnostmi a pověstí, důsledně dáti se musí veškerá a vší pochybnosti prostá víra, a jednak také z dodaných spisovatelů či knih, ať tištěných, ať netištěných jmenovaného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, pověst svatosti, mučednictví, ctností a zázraků, její další trvání a vzmahání se nad slunce jasněji plyne: tímto nejdůstojnější Vaší Jasnosť soudce delegovaný a jemu přidaní spolusoudcové co nejpokorněji prosí, Račiž nejdůstojnější Jasnosť Vaše požádati u posvátné kongregace obřadů za započetí této záležitosti, za šťastný její postup a skončení! Za to co nejposlušněji vzdávajíce

nejhlubší díky a odporučujíce se v přízeň, trváme nejdůstojnější Jasnosti Vaší nejpokornější kaplan: Daniel Josef z Mayernů, biskup Tiberiadský, generální vikář a officiál, jako soudce delegovaný, Maximiliam Větrovský, Tovaryšstva Ježíšova, bohosloví doktor, adjunkt, František Antonín Langer, obojího práva doktor, adjunkt (spolusoudce). Dáno v Praze v paláci či residenci arcibiskupské v audienční síni. Dne 25. ledna roku 1719.«

Mimo právě uvedené listy byly ještě do Říma zaslány: list soudce delegovaného a jeho spolusoudců, adresovaný kongregaci obřadů ze dne 3. ledna 1719, informativní list Olomouckého suffragána suffragánovi Pražskému o výslechu svědků Olomouckých a podobný list probošta vídeňského o výslechu svědků vídeňských.

* * *

Roku 1719 zavedeno bylo druhé vyšetřování (proces) a to o nepamětné úctě Jana Nepomuckého. Vyslýcháno bylo celkem 16 svědkův. Všichni, byvše pod přísahu vzati od nejvyšších úředníků zemských až po prosté venkovany, tvrdili jednohlasně, že od nepamětných dob prokazuje se úcta sluhovi Božímu, Janu Nepomuckému, jakožto svatému, že úcta tato, jak z bezpečných dokladů historických vysvítá, vzala počátek již dávno před rokem 1534, že až do jejich doby neustále trvá a že arcibiskupové Pražští o ní věděli a jí nejen nepřekáželi, ale spíše podporovali.

Mimo to byly z rozkazu arcibiskupova od čtyř učenců vyhledány veškeré písemné památky historické buď tištěné anebo rukopisné, kteréž buď o životě a smrti Jana Nepomuckého aneb o úctě jemu prokazované, hodnověrná svědectví podávaly. Přísežný notář zhotovil spisy všech důležitých zpráv, kteréž se v památkách historických naskytly a zprávy ty spolu s výroky (protokoly) svědků byly po skončení procesu zaslány do Říma.

V té době také arcibiskup na pokyn ze Říma dal u přítomnosti zvláštní komise dne 15. dubna r. 1719 otevříti hrob Jana Nep. v kostele Svatovítském, při čemž v lebce světcově nalezen byl neporušený jeho jazyk. Komise sestávala z arcibiskupa, čtyř prelátů a několika jiných duchovních, pak ze tří předních lékařů a dvou ranlékařů pražských, když dříve všichni složili přísahu, že jen pravdu mluviti budou.[18])

Když dělníci náhrobní kámen s nápisem »Jan z Pomuku« zdvihli a prst z hrobu hluboko na dva lokte vyházeli, přišli na pozůstatky setlelé rakve, v níž úplná kostra Jana Nep. spočívala.

---

[18]) Mimo arcibiskupa byli to: promotor víry J. Blovský, prokurator záležitosti Germeten, dva znalci starožitnosti, Týnský farář Hammerschmidt a zámecký farář Potůček, dále lékaři Jan Frantisek Lev z Erlstelda, Buchmann a Fuchs, dva ranhojiči či chirurgové Schutzbrett a Schobert.

Lékaři seznali z polohy kostry, že jí nikdy nebylo hnuto a když některé kosti na bílý ubrus vyňali a prohlédli, seznali dále, že zadní část lebky byla na jedné straně proražená a lopatka na levém rameni roztříštěná, kteréžto obě rány pocházely asi od nárazu na kamenný pilíř mostu pražského, když svázané tělo Jana Nep. do řeky svrženo bylo. Lebka byla všecka prstí naplněná a když lékaři prst tuto na ubrus vysypali, spatřili k užasnutí svému i všech přítomných u prostřed prsti neporušený jazyk Jana Nepomuckého, ač tělo 326 let v zemi odpočívalo. Všichni byli přesvědčeni, že jazyk jen zázrakem takto čerstvý zachován býti mohl a když lékař Schutzbrett pochybnosti chovaje, arcibiskupa o povolení požádal, aby jazyk nařiznouti mohl a jazyk opravdu na dvou místech lancetou nařízl, shledal on i přítomní lékaři, že se začervenalá hmota jazyka úplně podobá jazyku lidskému. Jan František Lev, nejstarší profesor lékařské vědy na universitě pražské i ostatní lékaři a ranlékaři potom dali do protokolu souhlasné vyjádření, že jazyk tento za jazyk lidský uznán býti musí, zachování jeho však, že sluší pokládati za skutečný zázrak, ježto jazyk ze všech částí pohřbeného mrtvého těla nejdříve shnije.

Vyšetřování toto trvalo od 9. hodiny ranní do 4. hodiny odpolední, ježto s každým z přítomných sepisován byl obšírný protokol o všem, co byl při jednání tomto viděl a shledal.

Neporušený jazyk byl potom vložen do stříbrné nádobky, kterou arcibiskup zapečetil a s ostatními částkami kostry světcovy do cínové rakve vložil. Rakev byla uzavřena zámkem, od něhož arcibiskup kliček k sobě vzal, a vložena do rakve dubové, která opatřena dvěma pečetěmi, opět do hobu spuštěna a vykopanou zemí zasypána byla.

Protokoly, na místě sepsané, byly po kanovníku kapitoly Svatovítské, Janu Ludvíku Šteyerovi, zaslány do Říma a arcibiskup hrabě Khünburg ze dne 9. dubna 1720 připojil k nim novou žádost, aby Jan Nep. byl kanonisován.

Žádost tato nazvaná též »epistola informativa« (list poučný, informativní), poněvadž podává posvátné kongregaci obřadů přehled všeho, co arcibiskup posud v záležitosti kanonisace sv. Jana Nepomuckého byl vykonal, zní: »Vaše Eminencí, Nejdůstojnější Pánové, pánové a patronové nejmilejší! Listem tímto nejdůstojnější Eminence Vaše a celou posvátnou kongregaci obřadů co nejpokorněji uvědomuji, že, jakmile první informativní proces o záležitosti ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, světského kněze a mučednika, svatého metropolitního kostela Pražského u sv. Víta kdys kanovníka, o pověsti svatosti, života, ctností, mučednictví a zázraků téhož věrného sluhy Božího, ode mně z moci biskupské ustanoveného delegovaného soudce s jeho pomocníky,

dvěma spolusoudci, řádně byl sestaven a při bedlivém zachování všeho, co dle předpisu, obsaženého v dekretech blahé paměti papeže Urbana VIII. a jiných novějších nařízení posvátné kongregace obřadů zachovati se má, byl skončen a uzavřen a jakmile o tom výše-jmenovaný delegovaný soudce s jeho pomocníky, spolusoudci, mně listem zaslaným, jenž v jiném mém dopise jest uzavřen a nejdůstojnějším Eminencím Vaším a celé kongregaci posvátných obřadů zaslán, obšírněji informoval: ihned ku pokorným prosbám a dle žádosti, mně písemně podané, od pana Bernarda Jindřicha z Germetenů, obojího práva doktora, jakožto prokuratora causae, jenž zakonitě k tomu nejdůstojnější a vždy věrnou mou metropolitní Pražskou kapitulou, dle zvláštního za tou příčinou jí daného rozkazu, byl ustanoven, druhý soudní proces o nepamětné úctě výše zmíněného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, z moci biskupské a dle zásad předepsaných v instrukci, zaslané z Města, a formy, kteréž nutno dbáti, byl zaveden a v přítomnosti promotora soudního, Pražské arcibiskupské konsistoře vyslance, pana Jana Františka Blovského, obojího práva doktora, řádně započat, jak akta téhož procesu obšírněji dokazují.

Když pak od vpředu uvedeného pana prokurátora záležitosti, Bernarda Jindřicha z Germetenů, byly dodány články důkazné (articuli probatoriales) či základní (positionales) se jmeny svědků, kteří pod přísahu vzati býti měli, shora

řečenému panu promotorovi soudnímu či víry, aby k otázkám tam uvedeným v ustanovené době byly dány odpovědi, a týž pan obhájce víry tyto otázky předložil: oznamuji dále, že ihned dle předepsaného řádu a formy přistoupilo se jednak ku předvolání a ověření svědků, kteří na konci článků průkaznych od zmíněného pana prokuratora záležitosti jménem a příjmením uvedeni byli a ještě jiných tří svědků, kteří od svrchu jmenovaného pana promotora soudního úředně (ex officio) povoláni byli, a jednak ku vyšetřování a vyslýchání jich všech (ostatně dle jmenované instrukce zachovalo se vše, jak zachovati se mělo) a to jak o otázkách, jež předložil pan promotor víry, výše jmenovaný, tak také o článcích průkaznych či základních, jež uvedl výše jmenovaný pan prokurátor záležitosti.

Když po skončeném výslechu všech svědků tak, jak výše uvedeno bylo a to jednak těch, jež prokurátor záležitosti, častěji jmenovaný, uvedl a jednak těch, kteří úředně předvoláni byli: zvolenému notáři aktův bylo poručeno, aby dané otázky a svědecké odpovědi k nim v procesu zaznamenal, a když pak proces byl uveřejněn, na žádost prokuratora záležitosti Bernarda Jindřicha z Germetenů, po předeslání a zachování všeho, co předeslati a zachovati dlužno dle předpisu často jmenované instrukce, zaslané z Města, přikročilo se ku prozkoumání právních dokladů, svědčících v záležitosti této o nepamětném kultu na počátku uvedeného ctihodného sluhy Božího,

Jana Nupomuckého. To stalo se za mé přítomnosti jakožto soudce o spisovatelích či knihách tištěných i psaných, jež předložil prokurator záležitosti, když promotor víry zákonnitě vždy ku jednotlivým předmětům byl volán a je shlédl. Potom slyšeni byli pod přísahou čtyři svědkové o písmu, t. j. o manuskriptech, jež předložil pan prokurátor záležitosti. Když pak bylo nakázáno notáři aktů, aby pořídil opisy oněch právních dokladů a když tak se stalo, jmenován byl k notáři aktuárovi jiný notář-pomocník, který po předeslání všeho, co předeslati dlužno, obdržel rozkaz, aby dohlížel ku pořizování opisů či přepisů právních dokladů, jež hotovil notář aktuár a zároveň s pánem promotorem víry tolika sezením pilně byl přítomen, kolik jich bude třeba. Když dále v sezení, slaveném za příčinou konečného srovnání opisů či přepisů s jich originály všickni ti, jichž se týkalo, zároveň se svědky byli přítomni a srovnání opisů či přepisů přede mnou bylo skončeno, byl zmíněný exemplář či přepis od notáře aktuára a jeho pomocníka z původních právních dokladů pořízený schválen. Posléze když bylo provedeno tohoto opisu ověření (legalisace) od obou notářů a ode mně jako soudce bylo schváleno: stalo se (jak je uvedeno v aktech) ústní prohlášení, že jmenovaný exemplář či opis řádně a věrně, správně a zákonitě byl zhotoven, a srovnán tak, že ve všem všudy souhlasí s originály a zasluhuje úplné víry stejně jako originály samy.

Toto platí také o srovnání přepisu celého provedeného procesu s originálem procesu samého, jež ostatně při zachování všeho, co zachovati se má, jak v aktech možno se přesvědčiti, zúplna bylo vykonáno a skončeno.

Po tomto všem bylo přikročeno k ohledání hrobu a těla či ostatků řečeného ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, a také k ohledání a rozpoznání náhrobního kamene, lamp, záslibných darů, tabulek, obrazů, soch, oltáře, svícnu, zhotoveného ze zamřižování či železných mříží a jiných památek jak v kostele, tak mimo metropolitní chrám se nalézajících. K tomu vysláni byli ti, kdož vysláni býti měli, a uložena jim byla přísaha, kterou také (přede mnou) do mých rukou jakožto soudce vskutku pokleknuvše složili. Když pak vše ve všem vůbec a v jednotlivostech zvláště dle předpisu instrukce, poslané z Města, bylo vykonáno, pokračovalo se v procesu a zachovalo se vše, co zachovati se mělo, ježto promotor soudní Jan František Blovský, obojího práva doktor, ustavičně byl volán a pouze za jeho přítomnosti bylo jednáno. Když takto tedy vykonáno a schváleno bylo vyšetřování o starobylosti úcty (kultu) často připomenutého ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, bylo rozhodnuto a také provedeno ku žádosti pana Bernarda Jindřicha z Germetenů, obojího práva doktora, prokurátora záležitosti při kanonisaci ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomu-

ckého, předvolání jmenovaného pana promotora soudního, aby na místo určené pro slyšení a akty veřejné nejbližšího dne se dostavil a tu přijal všecky písemnosti a vůbec vše, cokoliv nutným se uzdá a bude vhodno.

Když potom určeného dne promotor soudní přišel a poslem k tomu stanoveným zopakováno bylo předvolání jeho a ode mně jako soudce připuštěn byl pan prokurátor záležitosti, aby se zachovaly a vyplnily podstatné podmínky a když bylo prohlášeno, že tyto byly zachovány a vyplněny: bylo určeno a vypraveno na druhý den předvolání pana promotora soudního, aby ještě jednou byly prohlédnuty všecky vůbec a jednotlivé zvláště výrazy podstatné atd. a aby skončeno bylo jednání a vyslechnuto definitivní rozhodnutí v zákonité formě téhož dne a to na žádost pana Bernarda Jindřicha z Germetenů, prokurátora kanonisace.

Potom v sezení následujícího dne, když hořejší předvolání bylo poslem předneseno a prokurátorem (jak jest v aktech) zopakováno a když týž přednesl žádost, aby připuštěn byl ku zopakování výrazů podstatných a rozsudek byl pronešen, jak v předvolání bylo určeno, ač promotor soudní slavně proti tomu protestoval, když dále prokurátor záležitosti ku zopakování všech vůbec a jednotlivých zvláště výrazů podstatných připuštěn byl a když konečně já arcibiskup, jako soudce, jsem prohlásil, že podstatné výrazy zopakovány býti mají a jsou: potom hlasoval jsem,

rozsudek přečetl a prohlásil sám já, arcibiskup, jako soudce, a notářem aktuárem k soudu vyslaným prohlásiti dal jsem rozsudek toho smyslu, jak v aktech procesních obšírněji se spatřuje a přiložený authentický jeho opis dokazuje.

Dále když vyhotoven byl notářem aktuárem exemplář či opis celého procesu, bylo vykonáno jeho porovnání jakož i zevrubné prohlédnutí (jak jest v aktech) a vše bylo skončeno, byl stanoven za zachování všeho, co zachovati třeba, doručitel zmíněného opisu, a to týž, jenž v prvním procesu úkol tento zastával, totiž veledůstojný Pán Jan Ludvík Josef ze Šteyerů, svatého metropolitního kostela Pražského arcijáhen, po předeslané přísaze a za vyplnění všeho, co o tom v první instrukci bylo poznamenáno.

Po tomto všem bylo také nakázáno a nařízeno, aby opis zároveň i s akty tehdy slaveného sezení, v nichž notář aktuár v témže opisu měl pokračovati, byl podepsán a v aktech mou pečetí arcibiskupskou byl opatřen a touže pečetí aby též na více místě z venčí označený, uzavřený a zapečetěný témuž doručiteli byl odevzdán zároveň s tímto mým dopisem. Když pak veřejná o tom listina odděleně od pouzdra, v němž byly ostatní listiny, byla vypracována a pečetí opatřena, a když také i tehdy pan doručitel přísahou, jíž osobně složil, přislíbil, že věrně vyplní úkol jemu určený: dán byl jemu rozkaz, aby originální akta procesu s podpisy a pečetěmi uložil v archivu arcibiskupském.

To jest vše, co v druhém procesu, konaném o nepamětné úctě ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, a v pokračování tohoto procesu z moci biskupské bylo jednáno.

Protože však, jak z výpovědí do přísahy vzatých svědků, (jimž jednak pro důstojnost církevní, jednak pro stav panský, rytířský a také měšťanský, jimž ozdobeni jsou a také proto, že přemnozí z nich ve veřejných službách tohoto slavného království českého se nalézají a i jinak vysoká postavení zaujímají, čímž důsledně tedy bez výjimky věrohodni jsou, úplná a všeobecná víra dáti se musí), tak také z uvedených auktorů či knih, ať tištěných, ať psaných, jakož i z ohledání hrobu, vyšetření lamp, záslibních darů, obrazů, soch a jiných sem tam se nacházejících památek, jež správně a zákonitě se dělo a vykonalo, plynou nad slunce jasnější důkazy, svědčící o nepamětném kultu, plynou dále stálá pocta lidu, jež všeobecně známá jest a rostoucí pověst o svatosti, mučednictví a zázracích často uvedeného ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého: Nejdůstojnější Eminence Vaše a celou posvátnou kongregaci obřadů tímto co nejpokorněji prosím, žádám a za všeobecného souhlasu celého tohoto slavného království českého prosebně oslovuji: Račte, Nejdůstojnější Eminence Vaše a celá kongregace obřadů, šťastné projednání této záležitosti si oblíbiti a neobtěžovati si vše, čeho ku kanonisaci tohoto blahoslavence třeba, co nejmilostivěji projednati.

V této naději s pokorným políbením rukou nejdůstojnějších Vašich Eminencí znamenám se a trvám nejdůstojnějších Vaších Eminencí a celé posvátné kongregace obřadů nejposlušnější sluha Ferdinand, arcibiskup Pražský. Dáno v Praze v paláci mé residence arcibiskupské v síni pro audience určené dne 9. dubna 1720.«

* * *

Arcibiskupův rozsudek o kanonisaci sv. Jana Nepomuckého či o případu vyjmutém z dekretů svaté paměti Urbana VIII. zněl: »Po vzývání jména Kristova! Zasedajíce na soudě a toliko Boha na paměti majíce svým definitivním rozhodnutím, jež tímto listem dle úrady se znalci zákona pronášíme v záležitosti kanonisace blahoslaveného Jana Nepomuckého, světského kněze a mučedníka, jakož i o veřejné úctě od nepamětných dob jemu prokazované, o případu vyjmutém z dekretů šťastné vzpomínky Urbana VIII., vydaných v kongregaci přeposvátné inkvisice, a konečně o všech věcech, šířeji uvedených v procesu, konaném mezi panem Bernardem Jindřichem z Germetenů, obojího práva doktorem, prokuratorem zvláště ustanoveným od nejdůstojnější a vždy věrné naší metropolitní kapitoly u sv. Víta na hradě Pražském v téže záležitosti kanonisace a panem Janem Františkem Blovským, obojího práva doktorem, promotorem fiskálním arcibiskupské kurie či lépe řečeno obhájcem práva a svaté víry, dle znění těchže dekretů blažené pa-

měti Urbana VIII., výpovědí svědků a to po sepsání a sestavení protokolů a všech právních listin a všeho ostatního obsaženého v procesu, konečně po zachování všeho, co zachovávati třeba, a po uvážení toho, co uvážiti dlužno, za opětného vzývání jména Kristova: pravíme, pronášíme, ustanovujeme, prohlašujeme a definitivně rozhodujeme, že proveden jest důkaz, že veřejná úcta od dob nepamětných, od sta a více let, byla prokazována a vzdávána, že také v naší době se prokazuje a vzdává témuž blahoslavenému Janovi za ustavičného vědomí a trpění biskupů všech těch dob, že záležitost tato zůstává a jest případem vyjmutým z jmenovaných dekretů blažené paměti Urbana VIII. a že v ni nic oněm odporujícího uvedeno nebylo a není, ale že vše dostatečně souhlasí s oněmi dekrety. Tak pravíme, pronášíme, ustanovujeme, prohlašujeme a definitivně rozsuieme s připomenutím, že se vskutečně podrobíme, bude-li jinak rozhodnuto atd. Tak slavnostně jsem rozsoudil já, Ferdinand, arcibiskup Pražský.«

Netřeba již ani dodávati, že rozsudkem tímto na ten čas pro Prahu beatifikace a kanonisace sv. Jana Nepomuckého byla rozhodnuta a že v budoucnosti vše toliko záleželo již jen od vyšetření a rozhodnutí Apoštolské stolice . . .

Katolíci!

Svěřujte svůj drobný tisk

navštívenek, obchodních oznámení, plakátů, úmrtních oznámení a t. d. katol. spolkové

knihtiskárně družstva „VLAST“

v PRAZE-II., Žitná ulice, číslo 26 nové.

Vlastenecké homilie.

Díl I. Sebraných kázání, — Doplnil P. Václ Vácha!, farář. — Vyšel sešit I.—XI. v ceně 12 K. Probírají celý církevní rok.

Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Časopisy družstva Vlast:

Vlat, měsíčník vědecko-pouč., roč. XXXII. Red. *T. J. Jiroušek* a pořadatel *Alois Dostál*. Stojí ročně 10 K, pro členy 8 K. Jednotlivé číslo stojí 1 K.

Vychovatel, čtrnáctidenník vychovatelský, roč. XXXI. Redaktor *Em. Žák, profesor*. Předplatné na celý rok 7 K. Číslo 30 h.

Naše Listy, neodvislý kat. týdenník, r. XXV. Redaktor *Tomáš J. Jiroušek*. Předplatné na rok 6 K. Číslo 14 h.

Sborník historického kroužku Čtvrtletní časopis historický. Redaktor Dr. *Frant. Stejskal*, profesor theol. fakulty v Praze. Ročník XVII. Předpláeí se ročně 5 K.

Hlasy svatováclavské, roč. XVI., vycházejí redakcí *Vl. Hálka* šestkráte do roka za rční předplatné 60 hal. Předplatitelé 5 ex. dostávají jeden sešit zdarma. Jednotlivá čísla stojí 10 h.

Vzdělávací četba katol. mládeže. Redaktor *far. Alois Dostál*. Ročník XV. Cena 60 h. ročně. Jednotlivé číslo stojí 10 h. Vycsází šestkrát do roka. Na 5 ex. dává se šestý zdarma.

Administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Český gratulant, vínek blahopřání k svátkům členů rodiny, k slavnostem ve škole, k slavnostem Svato-Václavským, k slavnostem stromkovým, dále různé vítací řeči, nápisy do pamatn ků atd., vyšel péčí a nákladem Jednoty katolického učitelstva českého a přátel křest. výchovy pro král. České ve sličné úpravě o 150 stranách. V tomto gratulantu uloženy jsou práce: Lud. Grossmanové-Brodské, Anny Simerské, P. Ant. Svobody, P. Al. Dostála a Jana Voborského. — Cena za výtisk *K 1·40 poštou* a při osobní koupi v administraci družstva Vlast (Praha-II. Žitná 26) prodává se za 1 K 20 h. — Doporučujeme. Spisek tohoto druhu pro naši katolickou mládež až dosud jsme postrádali.

Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba.* Cena 12 h.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba.* Cena 12 h.

Španělská inkvisice a její hrůzy. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Liguriánská morálka. Napsal Dr. *V. Kyjovský* Cena 4 h

Upřímné slovo křesťanským dívkám. Sestavil *Karel Vrátný.* Cena 6 h.

Průvodní list křesťanův, platný až do smrti. Od *Albána Stolze.* Přeložil Karel Vrátný. Cena 4 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků českoslov Sestavil *T. J. Jiroušek.* Cena 50 hal.

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček.* Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský.* III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.

Dr. Aug. Smetana, kněz-odpadlík. Dle vlastních spisů jeho napsal Dr. *Václav Kyjovský.* Cena 12 h.

Ročník XIII. 1916 Číslo 3.—4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Vlastimil Hálek.

O blahořečení sv. Jana Nepomuckého.

Napsal
VÁCLAV OLIVA.

Cena 80 hal.

V PRAZE.
Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Ze života a snah Mistra Jana Husa.

Dle historických pramenů napsal: V. O. HLOŠINA. Stran 64. — Obsah: O podobě Mistra Jana Husa. Soud Loserthův o Mistru Janu Husovi. O Husově útěku z Kostnice. Co by se bylo stalo s Husem, kdyby byl v Kostnici bludy své odvolal?

Cena 20 haléřů. — Nákladem Tiskové Ligy v Praze-II. v Žitné ul. č. 26 n.

Pravda o Husovi.

Dle Palackého, Tomka, Flajšhanse, Lenze, Denise a Trojanusa píše Jos. Tichovský. Spisek tento vyšel tiskem knihtiskárny družstva Vlast a nákladem Tiskové Ligy. Cena jednotlivého exempl. 10 h, poštou za 13 h. Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze II. 570.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 str. II. rozmnožené vydání. Prodává se jen za hotové: 100 kusů za 6 korun 70 hal., 50 kusů za 3 kor. 40 hal. a 25 kusů za 1 K 70 hal. i s poštovným. — Objednávky vyřizuje: nakladatelství Družstva Vlast v Praze II., Žitná ul. 26. n.

Pamatujte dary na

„TISKOVOU LIGU“

v Čechach jediný obranný katolický spolek v Praze II., v Žitné ul. č. 26 n.

Ročník XIII. Číslo 3.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

*

O blahořečení sv. Jana Nepomuckého.

Napsal Václav Oliva.

*

V Praze 1916.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

O blahořečení sv. Jana Nepomuckého.

Napsal VACLAV OLIVA.

I. O prvním beatifikačním processu.

Metropolitní kanovník pražský, Jan Ludvík Steyer, přinesl spisy týkající se obojího vyšetřování či procesů o Janu Nepomuckém, konaných v Praze roku 1715 a 1719, osobně do Říma hned v první polovici roku 1720 a odevzdal je posvátné kongregaci (sboru) obřadův zároveň s prosebnými listy a žádostmi, prosícími o kanonisaci Jana Nepomuckého. Listů a žádostí těchto bylo celkem 78.[1]) Mezi jinými byly tu prosby císaře Karla VI. a jeho choti Alžběty Kristiny, císařovny Amálie, vdovy po císaři Josefu I., krále Polského Bedřicha Augusta, kardinála Špýrského a Koločského, kurfirstů Mohučského, Kolínského, Trevírského a Falckého, arcibiskupů a biskupů Pražského, Vídeňského, Vratislavského, Münsterského, Paderbornského, Basilejského, Frejsinského, biskupské kapituly Pražské, Litoměřické a Královéhradecké, českých a moravských prelátů a opatů, university Pražské a Vídeňské a i mnohých magistrátů. Téhož roku došly také do Říma za stejným účelem ještě podrobné žádosti velkovévody Toskánského,

[1]) Uvedeny jsou v »Acta« 170—173 a 248 296.

kardinála Neapolského a jiných jak vladařů světských, tak knížat církevních.

Kongregace obřadův odevzdala oba procesy Pražské, dále proces Vídeňský a Olomoucký se všemi doklady a posud došlými prosebními listy kardinálovi Bedřichovi hraběti Althanovi, jenž zvláště pro tuto záležitost zvolen byl za referenta. Ten, když vše, čeho bylo třeba, sebral, prozkoumal a připravil, předložil takto získaný materiál úředně znovu kongregaci obřadů se žádostí o kanonisaci či o prohlášení mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, kanovníka metropolitního kostela Pražského. Kongregace obřadů spisy se všemi doklady i se žádostí kardinálovou přijala, čímž vlastně teprve nyní opravdový kanonisační proces započal. Táž kongregace určila také za »prokuratora víry« v této záležitosti učeného kardinála Prospera Lambertiniho a za »prokuratora záležitosti« (causae) či za zástupce a obhájce zázraků Jana Franchellucciho.

Kanovník pražský Bernard Jindřich z Germetenů vyličuje postup procesů pražských, jakož i počátek procesu římského následovně: »Když zavládlo (v Praze) přesvědčení, že shledané důkazy stačí, a že se svatou záležitostí nesmí se déle váhati, ihned po sestavení soudu a ustanovení k tomu kvalifikovaných osob učiněn byl při soudě počátek procesu obvyklým povoláním svědků.«

»Proces sám byl veden velice úzkostlivě, protože bylo třeba naprosto opatrné prozíravosti, aby se v ničem nestala chyba proti skrupulosní formě a aby celý proces pak, kdyby dle římského návodu nebyl veden, nebyl buď jako chybný napadán nebo docela odmrštěn. Když první proces o pověsti svatosti, ctností a zázraků byl ukončen, započat byl druhý o případě vyjmutém či o nepamětném kultu, před bullou Urbana VIII. našemu blahoslavenci prokazovaném. Co v obojím procesu bylo projednáno, bylo konečně v přísahu vzatému doručiteli, nejdůstojnějšímu Pánu Janovi Ludvíkovi ze Steyerů nejdůstojnější a vždy věrné metropolitní kapituly Pražské prelátovi a arcijáhnovi svěřeno, aby do Říma donesl. Ten nutkán svou výbornou horlivostí k tomuto slavnému mučedníku a příkladnou zbožností, ač v pokročilém již věku, nejen velmi dobře tohoto pracného úkolu svého se zhostil, ale i ustavičným pobytem v Městě až ku vynesení rozsudku v této záležitosti svaté, na se vzatý úkol prostředníka (sollicitator) s velikým prospěchem zastával. Nejvíce však ku rychlému a šťastnému ukončení záležitosti naší přispěla zbožnost domu Rakouského, dle které nejmilostivější císař jednak listy, jednak svým v Městě ministrem, Apoštolskou Stolici o kanonisaci tohoto svatého mučedníka stále prosil, a jehož příklad nejjasnější císařovny a vládkyně a osoby vynikající, jak z listů v aktech přiložených jasněji se jeví, následovaly.

Prospělo také, že jmenován byl za referenta v záležitosti samé nejdůstojnější Eminence, kardinál z Althanů, jenž, protože úctu ku svému svatému krajanu již s mlékem mateřským v duši svou byl ssál, úctu jemu neobyčejně prokazovanou jako očitý svědek spatřoval a u jeho hrobu velice často na kolenou svaté ostatky uctíval, o nejživější touze jeho ctitelů byl dobře informován. Z té příčiny také od Jeho Eminence nic jiného čekati se nedalo, než že záležitost tuto bez meškání předloží a prohlásí, že církevních hodinek a mše sv. zasluhuje ten, jehož svatost Bůh tak velikými zázraky ukázal.«[2])

Jan Franchellucci, »svatého apoštolského paláce obhájce zázraků«, učinil nejprve kongregaci obřadův podání o otázce započetí záležitosti a označení komise či informaci o otázce: »má-li se ustaviti komise pro započetí jednání v daném případě?« Podání samo sestávalo ze čtyř částí a to z kratičkého úvodu, o čem se má jednati, z pojednání o platnosti procesů pražského, vídeňského a olomúckého, z úvahy o tak zvané relevanci a konečně z doslovu. Ke všemu připojen byl sumář, t. j. výtah nejdůležitějších jednání z procesů pražského, vídeňského a olomúckého, kdež obsaženo jest vše, co pro kult Jana Nepomuckého jest důležito. Promotor fidei z rozkazu kongregace obřadů po prozkoumání akt činil proti beatifikaci přemnohé poznámky a námitky, k nimž odpověděl »patronus causarum« Jan Franchellucci.

[2]) D. c. v předmluvě.

V úvodě svého podání praví Franchellucci: »Jak drahocenny před očima Hospodinovýma jsou zápasy těch, kdož za pravdu svaté víry nebo za obhájení spravedlnosti život položili, dosvědčuje okolnost, že častěji ostatky jich poctěny byly zázraky. U hrobů mučedníků, jak dí sv. Cyprián, nebo jiný spisovatel v díle: »O dvojím mučednictví« mezi jeho spisy, prchají nemoce, běsní ďáblové, dějí se (pohanští) vladaři, stkvějí se zázraky a v prach se kloní modly. Proto komukoliv z nich ku slávě může chvalořečník přisvojiti slovo Isaiášovo v kap. 11. ve verši 10.: »A bude hrob jeho slavný.« To překrásně také ukázal Hospodin při sluhovi svém Janovi, s příjmím Nepomucký, kdys kanovníku metropolitního kostela Pražského, který, když roku 1383[3]) letopočtu našeho z rozkazu císaře a zároveň krále Českého Václava pro zachování neporušenosti tajemství zpovědního statečně smrt byl podstoupil, tolika a tak znamenitými zázraky u hrobu svého a na přímluvu jeho v době tří i více století vykonanými byl oslaven u národů, že jednohlasně zasloužil si v kraji-

[3]) Zde Franchelluci uvádí jako rok smrti Jana Nep. rok 1383, ale sluší dobře uvážiti, že Franchellucci podává tu instruktivní zprávu o procesech konaných v Praze, jak jasno z celého tohoto úvodu, a obzvláště ze slov »procesy tyto sem byly předloženy«.

nách severních pojmenování »Divotvorce« a že hned po smrti úcta a čest byly mu prokazovány. Protože pak z této příčiny daleko široko rozšířila se pověst o jeho svatosti, mučednictví a zázracích a nedávno autoritou biskupskou při arcibiskupské konsistoři Pražské provedeny byly dva procesy, jeden totiž o zmíněné pověsti a druhý o úctě, prokazované od dob nepamětných blahoslavenému Janovi a procesy tyto sem byly předloženy a otevřeny dle zvyku u této posvátné kongregace, ba protože dodány byly také listy s přemnoha žádostmi, jimiž velcí a znamenití panovníci a jiné osoby i vynikající university žádají o svatořečení jeho: předkládá se v předu uvedené dubium (otázka), vztahující se ku označení komise o započetí jednání v této záležitosti.«[4])

V pojednání o »platnosti« (de validitate) procesů obhajuje »patronus causarum« vyšetřování svědků, celé vedení procesů, ohledání právních dokladů a uveřejnění procesů dle generálních a »nejnovějších dekretů svaté paměti Innocence XI.« Mezi jiným tu dokládá: »Protože v postupu jednání bylo nutno, pokud se týče některých zázraku sluhy Božího, přijmouti informace v diecesi vídeňské a olomúcké, požádali delegovaní soudcové listy, pro to předepsanými, officiály konsistoří oněch měst, aby v této záležitosti podali jim ruky pomocné.

[4]) Acta 1—2.

Tito pak zachovavše vše, co zachovati dlužno, splnili jich prosbu, vyšetřovali některé svědky, jak poznamenáno jest v seznamu jich s nápisem: »Z procesu olomúckého a vídeňského« a po vyšetřování zaslali procesy tyto opatřené pečetěmi ku jmenované konsistoři metropolitní.»[5])

Úvahu »De relevantia« podává obhájce zázraků v sedmi článcích. V prvém, jenž nadepsán jest: »Výklad o relevanci a důkazech užitých při procesu« mezi jiným dí: »Pokud se týče relevance, nutno nejprve na paměti míti, že záležitost tato nesměřuje ku kanonisaci některého vyznavače, za kterýmžto účelem musilo by se obšírně pojednati o heroických jeho ctnostech, ale že sleduje prohlášení mučednictví, za kterýmžto účelem stačí ukázati, že byly podstatné částky (constitutiva) jeho (mučednictví) bez dalšího zkoumání ctností, protože v mučednictví spočívá veškerá svatost; . . . podruhé nutno dobře pamatovati, že při žádosti, jež jest předložena pro označení (jmenování) komise, dle předpisu ceremoniálu Lva X. . . . . není třeba rozebírati čin, který (o mučednictví) rozhoduje, ale stačí toliko souhrnně seznati to, z čeho vyplývá pověst svatosti a zázraků a rozšíření této pověsti. Z toho však plyne, že v našem případě netřeba ničeho více, ale že zcela stačí pouze souhrnně pojednati o skutcích, mu-

[5]) Acta 4.

čednictví a zázracích blahoslaveného Jana za tím účelem, aby dokázala se pověsto jeho svatosti a zázracích.« [6])

O důkazech při procesu uváděných poznamenává týž obhájce zázraků: »Pokud se týče druhu důkazů, jež při procesu byly připuštěny, tu první řada jich čerpá se ze svědectví 21 lidí vyprávějících o skutcích, mučednictví a zázracích (našeho sluhy Božího) a o pověsti toho všeho se týkající. Tito, protože téměř všickni věkem převyšují dobu 60 let . . . svědčí sice, jak slyšeli od svých předků, kteří dočkali se velikého stáří, ale přece většina jich podává svědectví, jak z druhé ruky je slyšeli od druhých předků. Protože však opačného svědectví, svědčícího proti (svědectví uvedenému), vůbec podáno nebylo a protože o všem kvetla stálá pověst veřejná a tradice všeobecná: není ani nejmenší pochybnosti, že důkaz z pověsti, jak jest nutno, trvá . . . Druhá řada důkazů spočívá v mnoha památkách historických, jednajících o blahoslaveném Janovi, zaznamenaných ve dvou velice starých knihách psaných, z nichž jedna pochází z archivu kostela Pražského a druhá byla složena od mistra Pavla Žídka. Obě knihy tyto dle prohlášení odborníků, zvolených od delegovaných soudců, sepsány byly kol polovice XIV. století. Potom následují tři spisovatelé

[6]) Acta 5—6.

století XVI., a to nejprve Václav Hájek, který roku 1541 z rozkazu slavné paměti císaře Ferdinanda I. vydal kroniku království Českého, třemi prvními muži (v království) bedlivě přehlédnutou a schválenou . . . Druhým spisovatelem jest Jan Dubravius, biskup Olomúcký, muž důstojností a vědou velice proslavený, který dějiny království Českého dal vytisknouti roku 1552. Třetí pak místo zaujímá Martin Borejk, jenž uveřejnil dílo téhož obsahu, vytištěné ve Vitemberce roku 1587. Řadu (historických důkazů) posléze uzavírají přemnozí velice vážní spisovatelé století XVII., mezi nimiž vyniká P. Bohuslav Balbín, kněz z Tovaryšstva Ježišova, který roku 1670 skutky (našeho) sluhy Božího tak šťastným postupem z authentických památek vybral, že pokračovatelé díla Bollandova připojili je mezi ostatní životopisy světců . . . Obzvláště pak, protože mezi uvedenými spisovateli uvádějí se dva jinověrci, totiž Martin Borejk a Jan Gluverius, kteří vypravují o mučednictví (našeho) sluhy Božího a o jeho příčině, . . . nemůže jistě býti sporno, že tím pravda skutku toho (mučednictví) dostatečně, ba více než dostatečně jest potvrzena . . .« [7])

Druhý článek relevance nadepsaný: »Zrození sluhy Božího a jeho skutky« vypravuje život Janův až po dobu mučednictví a třetí na-

[7]) Acta 6—8.

zvaný: „Jan odpírá Václavovi zjeviti hříchy královny, proto vsazen jest do žaláře, mučen a v řece Vltavě utopen“ již dle nápisu označuje, o čem jedná. Ku konci článku tohoto však se připomíná: „Dokladem o tomto (mučednictví Jana Nepom.) jsou mnozí spisovatelé, zvláště skladatel (compilator) psané kroniky, uchovávané v archivu kostela metropolitního, jež dle odborníků byla sepsaná před rokem 1471, dále Pavel Židek, mistr a doktor, v kronice rovněž psané, jež dle odborníků byla složena téhož roku 1471, Václav Hájek, spisovatel schválený autoritou císařskou v dějinách Čech, kteréž vydal roku 1541, Jan Dubravius, biskup Olomucký v díle téhož obsahu, vytištěném roku 1552, Martin Borejk, jinověrec, který vydal kroniku roku 1587, Bartoloměj Paprocký v díle, jež má nadpis: »Posloupnost knížat a králů českých« a vytištěno bylo za souhlasu arcibiskupa Pražského, jakožto nejvyššího korrektora, roku 1602, Jiří Berthold Pontanus v díle: „Bohemia pia“, vydaném roku 1608, spisovatel postilly rozličných kázání, uveřejněných roku 1629, P. Simeon Eustach Kapihorský v „Dějinách kláštera Sedleckého“, vytištěného roku 1630, Jan Adlsreiter v annálech kmene Bojův, uveřejněných roku 1662, Jan Gluverius, nekatolík, v »Dějinách celého světa«, vydaných téhož roku a Tomáš Jan Pešina v díle »Mars Moravicus«, jež vydáno bylo roku 1677. S těmito však zcela souhlasí 17 jiných klassických autorů . . . *K těmto (historickým) dokladům jako vrchol všech připojuje se rozsudek, jímž Václav roku 1400 byl zbaven císařské důstojnosti* a jenž prohlášen byl arcibiskupem Mohučským. Tu totiž mezi jinými příčinami tohoto rozhodnutí čte se zřejmě vražda a utopení mužů církevních a duchovních . . .« [8])

Čtvrtý článek relevance: »Důkaz o pravém mučednictví blahoslaveného Jana« bohoslovecky dokazuje, že Jan vskutku mučednictví v nejpřísnějším slova smyslu podstoupil, pátý: »Zázračné nalezení mrtvoly blahoslaveného Jana a její slavnostní přenesení do metropolitního kostela sv. Víta a konečně trest, stíhající původce vraždy« jedná o pohřbu světcově a o zbavení Václava IV. koruny císařské také mezi jiným z trestu za smrt Janovu; šestý: »O pověsti svatosti a zázraků blahoslaveného Jana od jeho smrti, při čemž vypočítává se několik zázraků u jeho hrobu nebo na jeho přímluvu vykonaných« líčí svatost mučedníkovu a jeho zázraky a konečně sedmý: »Úcta blahoslavenému Janovi od jeho smrti prokazovaná« vypočítává, jak a čím Jan Nepomucký byl v Čechách uctíván.

---

[8]) V »Acta« 16 dí se doslova: »Quibus documentis ceu colophon additur sententia imperialis dignitatis Wenceslao abrogatae anno 1400, lata per archiepiscopum Moguntinum; ibi enim inter caeteras causas depositionis ejusmodi expressa legitur caedes et submersio virorum ecclesiasticorum, ac spiritualium . .«

V doslovu praví Franchellucci: »Vše, co posud bylo uvedeno, jasně dokazuje relevanci procesu, o němž se jedná, a tím také pověst svatosti mučednictví a zázraků blahoslaveného Jana. Na konci však podání svého nemohu také ještě opomenouti překrásný důkaz, uvedený od nejdůstojnějšího arcibiskupa v dopise sem zaslaném, ... kdež týž co nejzřejměji svědčí o uvedené pověsti a lidové úctě, jevící se velikými návaly lidí k jeho hrobu a ovzmáhání se obého ...«

Celé podání kardinála Franchellucciho přehlédl Jan Zuccherini, subpromotor víry.

Procesní sumář uvádí celkem 32 bodů. V prvním jsou vyjmenováni svědkové při procesu Pražském,[9]) Olomuckém [10]) a Vídeňském,[11]) v druhém uvádí se zpráva arcibiskupa Pražského ku posvátné kongregaci obřadů ze dne 29. ledna 1720 o procesu právě vykonaném, ve třetím jest list delegovaného soudce a jeho pomocníků (Daniele Josefa de Mayern, biskupa Tiberiadského, generálního vikáře a officiála, Maximiliana Větrovského z Tovaryšstva Ježíšova, doktora bohosloví a Františka Antonína Langera, doktora obojího práva) o vykonaném procesu ku arcibiskupovi Pražskému, ve čtvrtém list těchže ku posvátné kongregaci obřadů, v pátém až v dvacátém druhém výpovědi svědků a doklady

[9]) Bylo 49.
[10]) Byli tři.
[11]) Byli tři.

dějepisné, v dvacátém třetím seznam zjevů a zázraků, jež staly se u hrobu Jana Nepomuckého nebo na jeho přímluvu, v dvacátém čtvrtém doklady dějepisné o úctě prokazované Janovi od dob nejstarších, v dvacátém pátém až v třicátém o tomtéž výpovědi svědků, v třicátém prvním hymnus (báseň) a modlitba, jimiž Jan byl uctíván a v třicátém druhém listy zaslané do Říma, jimiž jednotlivci prosí o kanonisaci Janovu.

Ač vše, co sumář podává při seznání otázky svatojanské jest velice důležito, v první řadě zajímají obzvláště *doklady dějepisné.* Kongregace obřadů totiž všem dokladům těmto *nepřikládala stejné ceny, ale rozdělila je na tři druhy.*

Za *nejprůkaznější* z dokladů historických byly považovány tři a to manuskript z kapitulního archivu pražského, manuskript Pavla Žídka a rozsudek o sesazení krále Václava z hodnosti císařské. Méně průkazné byly: kniha Hájkova, Dubraviova a Borejkova. Všichni spisovatelé ostatní pak, s Balbínem v čele, náleželi do třídy poslední, jež se zase dělila na spisovatele slovně uvedené a pouze připomenuté.

Dějepisné doklady prvního řádu o mučednictví a příčině jeho u Jana Nepomuckého dle procesních aktů zní: 1. »— 1383 Jan z Pomuka utopen (shozen) s mostu, kněz, doktor dekretů« z nejstaršího manuskriptu, nalézajícího se v archivu kostela metropolitního v Praze,

jenž od čtyř odborníků považuje se, že sepsán byl před rokem 1471. Fol. 1. — 2. Z kroniky doktora a mistra Pavla, Žídka řečeného. Od odborníků považuje se, že (manuskript tento) byl sepsán roku 1471, kteryžto (rok) také na počátku knihy jest označen. Fol. 4. před koncem knihy: »Po čtvrté, protože měl špatné podezření o své paní a ona se zpovídala mistru Johánkovi, děkanovi u Všech svatých, přišel k němu král, aby mu řekl, s kým obcuje? A když děkan nechtěl mu říci, kázal jej utopiti. Potom vyschla řeka a když lidé pro mlýny*) neměli chleba, počali proti králi mluviti (reptati) a to byl počátek zla«. — 3. Uvádí se zpráva o zbavení Václava hodnosti císařské dle rozsudku, proneseného od arcibiskupa Mohučského, kde jasně a zvláště mezi příčinami tohoto zbavení připomíná se zahubení mužů církevních takto: »My Jan, z Boží milosti svaté diecese Mohučské arcibiskup, svaté říše římské v Německu arcikancléř oznamujeme atd. Posléze (což je hrozno a nevypověditelno) jednak vlastní, jednak jiných nešlechetníkův, jež sebou měl, rukou, ctihodné představené církve, kněze a duchovní osoby, a mnoho jiných počestných lidí proti ustanovení práva a jinak než slušelo se králi římskému, usmrtiti dal, utopil, hanebně spálil a hrozně zahubil. Tyto ovšem připomenuté a jiné mnohé

*) V originále je »propter molas«, což dle smyslu značí: pro zastavení mlýnů.

hrozné zločiny a nepravosti tak velice jsou známy a veřejně rozšířeny (devulgata et palam nota), že nemohou se ani omluviti, ani zakrýti atd. My tedy Jan, arcibiskup, jménem svaté říše římské spoluvoličů a jménem svým vlastním, pohnuti k tomu jednak připomenutými, jednak mnoha jinými význačnými nedostatky a příčinami, tímto svým rozsudkem, jejž písemně nyní pronášíme a dáváme, jmenovaného pána, Václava, jako neužitečného, líného, marnotratného a nehodného obhájce svaté říše římské, vladařství téže říše římské a veškeré jeho povýšenosti, důstojnosti a panství k němu náležejících zbavujeme a jej odstraňujeme atd. Vynešen byl atd. uvedený rozsudek námi Janem, arcibiskupem Mohučským, jménem naším vlastním a našich v předu jmenovaných pánů spoluvoličů na hradě Lonšteině u Rýna v Trevírské diecesi, námi a pány spoluvoliči našimi tamtéž na soudě zasedajícími, léta Vtělení Božího 1400, v pátek, dne 20. měsíce srpna atd.« Souhlasí P. Oldřich Rainaldus v annálech církevních, ve svazku 17., str. fol. 248. Totéž zbavení trůnu a jeho příčiny uvádí Jan Nauclerus, probošt Tubingský ve své kronice, Kryštof Lehmann v kronice města Špýru a Jindřich Spondan v pokračování annálů kardinála Baronia«.

Dějepisné doklady druhého řádu uvádí akta procesní takto: »1. Z dějin Čech Václava Hájka z Libočan, vytisknutých roku 1541: »Fol. 353. Roku toho Václav oddav se roz-

ličným života radovánkám a hrám a tancům, vedl život krále nedůstojný. Manželka jako hodná a ctnostmi ozdobená královna, často, ale v tajnosti, jej (pro to) kárala, a vyličívši život otce jeho Karla, aby jej následoval a život v lepší způsob změniti ráčil s láskou vybízela. Ale napomínáním tímto nic jiného nezpůsobila, než že větší hněv krále na sebe přivolala, který všemožně a všesnažně vyhledával, aby jí při příležitosti života zbavil. V den po svátku sv. Sigmunda povolal k sobě kněze Jana Nepomuckého, mistra university Pražské a tamtéž v kostele Pražském kanovníka a královny zpovědníka, muže bojícího se Boha a pilně a v tajnosti na něm vyzvídal, aby mu zjevil, z kterých hříchů v přítomnosti jeho Bohu se vyznala. K čemuž kněz odpovídaje, dí: Pane, můj králi, to již více v paměti své nemám a kdybych měl, nejméně by mně slušelo, abych Ti to zjevil a neslušší se také po tom se tázati. Král hněvem rozpálen, rozkázal jej uvrci do podzemního žaláře a když od něho ničeho dověděti se nemohl, poslal pro kata, jejž nazýval svým kmotrem, aby jej podrobil mučení. Protože však ani touto cestou na něm ničeho nemohl vylákati, rozkázal jej v noční době donésti na most Pražský a svázaného do vody hoditi. Po skutku tomto nad tělem utopeného v téže noci a následující mnoho světel hořících bylo viděti, o kterémž zázraku uslyšev král z Prahy na hrad Žebrák se uchýlil. Preláti však kostela Pražského vzavše tělo z vody

u kláštera Svatého kříže do hradu Pražského slavnostně donesli a s velikou nábožností v kostele svateho Víta u oltáře Rodičky Boží na nebe vzaté pochovali, a kamenem přikrýti kázali. Potom tu mnoho a rozličných stalo se zázraků tak, že od mnohých nazýván byl mučedníkem Božím a světcem. Jakmile však kdo na jeho svatosť útočil a na kříž na ka ně hrobu jeho vytesaný urážlivě vkročil, týž téhož dne utrpěl potupu a pohanu a proto preláti hrob jeho rozkázali mřížemi železnými obklopiti.« — 2. »Z dějin království Českého Jana Dubravia, biskupa Olomúckého, vytištěných roku 1552. Fol. 144. »Vypudiv z duše péči o vládu, čím viděl, že je bezpečnějším, tím větší lenost a pohodlnost a nezkrotitelnější vášeň jej (Václava) přepadly tak, že nezdržoval se ani hanebných domů, ani loží cizích, ba častěji v domě hanby nebo v cizoložství dopaden, jak vypravují, bavíval se prostitucí lásky. Od této hanebnosti protože snažila se jej napomínáním odvésti manželka Johanna, v takovou nenávisť upadla, že slyšela hrozbu, že i ona jím do domu hanby bude dopravena, neustane-li od svého napomínání. O něco později když ještě hněvem plál, zavolal kněze, který vyslýchával královnu, kdykoliv věrným uším svěřovala hříchy své. Když hříchy tyto král na něm svou důstojností, hrozbami a žalářem marně vyzvídal, ovládnut hněvem, káže Jana z mostu Pražského shoditi a utopiti. Jak však kněz onen byl svatým a bezúhonným sama

řeka ukázala tak, že náhle vyschla, aby tělo utopeného se ukázalo a ve stavu tom po tři dny vytrvala, pokud utopený nebyl pochován u sv. Víta, kdež, kdokoliv v kterýkoliv den na hrob neuctivě šlápl, nezůstal ušetřen hanby. I královna zemřela potom ze zármutku a bolesti, jež s největší duševní mukou pro nejhanebnější podezření krále snášela«. — 3. Z českých dějin Martina Borejka, vytištěných ve Vitenberce roku 1587. Spisovatel tento náležel k jinověrcům. »Václav král zbaven starostí vládních, časem poklesl atd. A ještě hněvem hoře, povolal Jana, zpovědníka královny, na němž žádal, aby mu zjevil, z čeno jeho manželka se zpovídala. Když však toho ani důstojností královskou, ani hrozbami, ani žalářem dověděti se nemohl, rozkázal kněze s mostu Pražského do řeky Vltavy shoditi a utopiti. Píší, že voda sama byla svědkem knězovy nevinnosti, ježto náhle vyschl a tělo tři dny utopeného ukázala až kněz z vody vyzdvižen v kostele svatého Víta byl pochován. Dodnes, kdo na jeho hrob potupně vkročí, nebývá ušetřen pohany«.

Z pramenů třetího řádu postupem v sumáři procesním uvádějí se následující: 1. »Z knihy nadepsané »Postup knížat a králů českých« Bartoloměje Paprockého, vytištěné za souhlasu nejdůstojnějšího arcibiskupa Pražského, jako nejvyššího korrektora, roku 1602. Folio 337. »Po oné bouři, již duchovenstvo provedlo, král Václav oddal se veliké zpustlosti a lenosti, jež jeho

osobě nikterak neslušely. Kárán proto od své manželky, jako paní Boha se bojící, pojal proti ní velikou zášť a hněvem popuzen vyhledával příčiny, jak by se jí mohl zbaviti. Povolav tedy k sobě kněze Jana Nepomuckého . . . . .« — 2. »Z knihy nadepsané »Bohemia Pia« Jiřího Bertholda Pontána, vytištěné roku 1608«. — 3. »Z postilly rozličných kázání, vytištěných Sessiem roku 1629«, — 4. »Z dějin kláštera Sedleckého řádu cistercienského, vydaných P. Simeonem Eustachem Kapihorským, téhož řádu, a vytištěných u Pavla Sessia roku 1630«. — 5. »Z annálů »Bojicae Gentis« Jana Adelsreitera, vytištěných roku 1662«. — 6. »Z dějin celého světa Jana Gluveria, vydaných roku 1662«. — 7. »Z knihy »Mars Moravicus« čili Hrozné války atd. Tomáše Jana Pešiny, vytištěné roku 1677«. — 8. »Z knihy nazvané »Vir apostolicus« či Život a ctnosti důstojného P. Alberta Chanovského z Tovaryšstva Ježíšova, sepsané P. Janem Tannerem roku 1660«, — 9. „Ze životopisu blahosl. Jana od P. Bohuslava Balbína, uveřejněném roku 1670«. Ve všech těchto dokladech pravidlem neuvádí se vůbec rok smrti Jana Nepomuckého. Činí tak pouze Kapihorský, Pešina a Balbín.

Do poslední kategorie dějepisných dokladů ze spisovatelů, jichž jména akta procesní zároveň s citováním díla pouze uvádějí, ale slovného znění z nich nepřinášejí, náleží: »Vavřinec Beyerlinck ve »Velkém divadle lid-

ského života«, díl 4. kn. 10. str. 173., — P. Abraham Bzovius, ze řádu sv. Dominika v pokračování annálů církevních kardinála Baronia, díl 15., str. 214., — Sigmund z Birkenu v »Zrcadle slávy či úcty nejjasnějšího císařokrálovského domu Rakouského« před sto lety vydaném od Jana Jakuba Fuggera, kn. 4. str. 386., — Tomáš Jan Pešina z Čechorodu, děkan metropolitního kostela Pražského v díle nadepsaném »Phosphorus septicornis«, jinak Hvězda jitřní, t. j. Metropolitního kostela Pražského sv. Víta vznešenost a sláva«, str. 389., — Jiří Berthold Pontanus v posvátných zpěvech o nejblah. Marii Panně a svatých patronech království Českého, kde na fol. 203. uvádí se hymnus o sv. Janu Nepomuckém, kanovníku Pražském, vypravující jeho činy a mučednictví, — Jan Tanner z Tov. Ježíšova v životě P. Alberta Chanovského na fol. 15., — P. Oldřich Rainald, z kongregace Oratoriánů kněz, v pokračování annálů církevních kardinála Baronia, díl 17., fol. 248., — P. Augustin Krejčí (Sartorius) ze řádu Cistercienského v »Cistercium Bistertium« či v dějinách oslavných posvátného řádu Cisterciáků, — Jan Jakub z Weingartenu v knize nazvané: »Zrcadlo vladařů v zemi nejjasnějšího domu Rakouského«, fol. 221, — spisovatel knihy nazvané: »Život, vláda a smrt knížat a králů českých«, fol. 539., — spisovatel jiné knihy zvané: »Nově otevřeného historického divadla podoba« ve čtvrté části fol. 28., — spisovatel knihy: »Říše

římsko-německá od Karla Velikého« atd., jež dodána byla prastarou a slavnou universitou Vídeňskou, fol. 213., — Jan Fonston, doktor řečený Polyhistor, v části páté, fol. 426., — Jiří Plachý (Ferus) T. J. v knize: »Posmrtná pověst o Janu Nepomuckém«, — Jiří Crugerius T. J. v knize: »Majales triumphi«, str. 8., — Julius Solimann T. J. v díle »Elogia ducum, regum etc. qui Bohemiis praefuernut«, fol. 47., — a Kryštof Weigel v knize: »Sculptura historiarum et temporum memoratrix«, fol. 189.«

Z těchto dokladů uvádím jenom některé. Tak Tomáš Jan Pešina dí: »Dne 16. téhož měsíce a roku (července 1621) v kapli Jana I., arcibiskupa Pražského, poblíže hrobu blahoslaveného Jana Nepomuckého, mučedníka, (konsekrován byl opět oltář) k úctě navštívení Rodičky Boží a svatých: sv. Klimenta, papeže a mučedníka, Lucie, panny a mučednice, Ottilie, panny a blahoslaveného Jana Nepomuckého, mučedníka«. Jiří Berthold Pontanus dokládá: »Když nic (král) neprospíval, kázal za tmavé noci v řece jej (sv. Jana Nepomuckého) utopiti . . .« P. Augustín Krejčí (Sartorius) píše: »Myslím nyní, že moje péro leskem nové slávy se zastkví, slávy, pocházející od nejjasnější hvězdy české, nejsvětějšího mučedníka Kristova, blahoslaveného Jana Nepomuckého, společného ochránce naší vlasti«*) a na okraji

*) D. c. str. 805.

v poznámce přidává: »Trpěl dne 16. května 1383.« atd.

To byly historické prameny a doklady, z nichž v Římě dle procesních aktů čerpali děje ze života Jana Nepomuckéko. Nejrozhodnějšími, jak jasno, byly tři nejstarší a z nich zase vrchol o příčině mučednictví tvořila zpráva*) o sesazení krále Václava s císařské hodnosti svaté říše římské, datovaná z roku 1400. Všecky ostatní prameny proto neměly již větší ceny, než co pomůcky a vysvětlení.

I jest tedy otázka: Který rok smrti Jana Nepomuckého udávají tři nejstarší a nejrozhodnější prameny, jichž při beatifikaci a kanonisaci téhož světce v Římě bylo použito? A tu odpovídám: V dokladu, jenž byl vrcholem všech o mučednictví Janově, ve zprávě totiž o sesazení krále Václava z důstojnosti císařské z roku 1400. mluví se o utopení ctihodných před-

*) Že zpráva tato vskutku byla vrcholem o příčině mučednictví všech historických pramenů o sv. Janu Nep. v Římě, svědčí sám Jan Franchelucci, jenž, když vypočetl uvedené prameny, dokládá výslovně: »Quibus documentis ceu colophon additur sententia imperialis dignitatis Wenceslao abrogatae anno 1400 byl zbaven císařské důstojnosti.« Ba slovo »colophon« obsahuje ještě více. Značí nejen vrchol, ale dosažení toho, co jest nejrozhodnějším. Sr. »Acta« str. 16, řádek 11. shora a dílo: »Cornu copiae linguae latinae« od Adama Kirsche, str. 241, první columna.

stavených církve jako o zločinu, jenž je znám a veřejně rozšířen, tedy jako o zločinu ještě čerstvém a nedávno teprve spáchaném, o zločinu, jehož příšernost teprve nyní vrhá všude stíny. V druhém dokladu Pavla Žídka je řeč, o přeschnutí řeky hned po smrti Janově, kteréž stalo se roku 1393 a kteréžto faktum i Řím do roku 1393 kladl.*) Konečně ve třetím a posledním dokladu činí se sice dle toho, jak doklad sám v aktech procesních uveden jest zmínka o utopení roku 1383 ale doktora dekretů, tedy ne kněze prostého, ale pravím znovu důrazně doktora dekretů, pod kterýmžto titulem označován byl, jak zcela dobře Římu také bylo známo gener. vikář Pražského arcibiskupa doktor Johánek.**)

Bedlivou úvahou těchto věcí zaměstknaný obhájce víry, kardinál Prosper Lamber-

*) Alespoň sám kardinál Prosper Lambertini praví do slova: »Fluminis autem arefactio non contigit in obitu servi Dei Joannis Nepomuceni, sed post decem annos ab ejus obitu, quando scilicet imperio ejusdem Wenceslai in eodem flumine fuit submersus Joannes, suffraganeus archiepiscopi Pragensis«, t. j. vyschnutí řeky nestalo se při smrti sluhy Božího Jana Nepom., ale o deset let později, když totiž za vlády téhož Václava v téže řece byl utopen Jan, suffragán arcibiskupa pražského.« »Acta«, 179. O celé této stati bude pojednáno důkladněji později! Zde jen doklad, že Řím přeschnutí řeky kladl do r. 1393.

**) Sr. slova Lambertiniho, výše uvedená a další, doklady o tom ve spisku: »O kanonisaci sv. Jana Nepom.«

tini nemohl se bezpečně rozhodnouti ani pro rok 1393, jakožto roku smrti Jana Nepomuckého, ani pro rok 1383., který poznamenán byl na rukopise metropolitního archivu Pražského, poněvadž pro rok 1393 mluvily dva velice závažné doklady a to Pavla Žídka, který již od roku 1441. byl kanovníkem u sv. Víta a mužem velice pravdy milovným a z roku 1400. rozsudek arcibiskupa Mohučského a kurfistů německých, kteří přece odsouzení nad Václavem musili provésti po zralé úvaze a v něm připomínati věci zcela jisté, jež před celou veřejnosti nejen říci, ale také dokázati[12]) by mohli a názory některých dějepisců a kněží z království Českého, jako na př. Balbína, kteří po Hájkovi za rok úmrtí Janova, kde ho vůbec připomínají, béřou rok 1383.[13])

[12]) Dokladem jsou slova: »V procesu Jana Nepomuckého uznal promotor fidei Prosper Lambertini — pozdější papež Benedikt XIV. — toliko dva (svědky), pravě o nich, že nestačí k plnému důkazu. První současný svědek: zápis na svazku kapitulního archivu: »1383 Johanco de Pomuk submersus de ponte« čtyři svědci vypovídají o tom rukopise, dva jasně, dva méně určitě, že je současný se smrtí Jana Nepomuckého . . . Dosti záhy, 35 let po svatořečení a ještě dříve, vědělo se, že zápis pochází vlastně z roku 1483. Druhý soudobý pramen je výrok arcibiskupa mohučského (annaly Raynaldovy), jímžto se zdůvodňuje, proč Václav IV. r. 1400. zbaven německého trůnu . . . . Je to sice jen obecně řečeno, beze jména (Jana Nep.), ale potvrzuje, že to bylo známo . . . Hlavinka, d. c. 123.

[13]) Český překlad Balbínova životopisu sv. Jana Nep. vydal v »Blahověstu« roku 1892 (str. 105. nn.) a

Že kardinál Lambertini vskutku nemohl se bezpečně rozhodnouti ani pro rok 1393, ani pro rok 1383 jakožto úmrtní rok Jana Nepomuckého, nejlepším svědkem jsou jeho námitky, jimiž proti názoru o beatifikaci téhož světce z Čech do Říma zaslanému bojoval.

Námitky tyto, nadepsané náměstku Ježíše Krista, zní do slova: »Tří věcí je zapotřebí v našem případě, má-li se započíti jednání. Jsou to předně prosby králů a vladařů, jež musí býti dobrovolny a častěji se opakovati, jak poznamenávají »Caeremoniale Romanum« za Lva X. (lib. I. sect. 6. pag. 64.) a generální dekrety nejvyššího kněze Urbana VIII. (str. 28. mého vydání), a to

1895 (str. 572.) profesor Nedvídek ve článku »Bohuslav Balbín o svatém Janu Nepomuckém« a to dle originálu uveřejněného roku 1671. v »Miscellanea« v knize IV. v § 59. Tu profesor Nedvídek dí na str. 188. do slova: »K tomuto životopisu Bohuslav Balbín příčinuje poznámka tato: »Dubravius v »historii Čech« tvrdí, když blahoslavený Jan Nep. do Vltavy hozen byl, že řeka pohněvána téci přestala a se umenšovala, že přes ní pěšky jíti možno bylo; ale to se stalo až po deseti letech na to, totiž roku 1393, 19. dubna, když týž král Václav jiného Jana suffragána arcibiskupa pražského utopiti kázal. Obojí bylo zázračné (jakož z rukopisů těch, kdož tehdy žili a co se stalo viděli, známo), že totiž řeka při smrti Jana Nep. se náhle rozvodnila a při smrti druhého Jana, suffragána, opadla. Ale dobrý Dubravius dva Jany v jednoho spojil (viz Stručný dějepis náš), leč bychom měli děliti a rozeznávati časy, tak že bychom měli říci, že nejprve se rozvodnila Vltava a za nedlouho na to zase vyschla (což Pavel Žídek blízký oněm časům zdá se tvrditi)«.

proto, aby byla jistota o pověsti mučednictví, ježto jedná se v našem případě o sluhovi Božím či blahoslavenci, který má býti vepsán v seznam mučedníků a ne pouze v seznam vyznavačů. Za druhé, aby nebylo ničeho, což by vedlo k odložení záležitosti. Konečně: má-li se započíti jednání, jest též zvykem, aby podán byl úsudek o platnosti procesu zavedeného od biskupa. Vždyť jako důsledek tohoto procesu se žádá započetí soudního jednání a to proto, aby vůbec jednání se nepočínalo a neustanovila komise o procesu, o němž jest jasno, že nemá platnosti.

Ovšem, pokud se týče platnosti procesů, zavedených v našem případě a této posvátné kongregaci předložených, chci toliko něco málo poznamenati o procesech, zavedených v Olomouci a ve Vídni. Tyto procesy byly zavedeny od soudců deputovaných generálním vikářem v Praze, jenž zase byl deputován od svého arcibiskupa tamtéž. Dle toho se zdá, že procesy tyto neplatně byly zavedeny jednak proto, že vikář jako arcibiskupem subdelegovaný, nemohl jiným svěřiti vedení procesů (Abbas in Capit. Berthodus num. 9, a násl. de sent. et de judic. Shorz de officio vicarii lib. I. quaest. 189, num. 2.). a jednak proto že, i kdyby mohl jiným svěřiti vedení procesů, přece mimo diecesi pražskou tak učiniti nemohl. Pokud se týče všeho ostatního, jež buď se týká procesu pražského nebo procesu olomouckého a procesu vídeňského,

nemám jiných námitek. Uznávám, že byly vedeny dle pokynů, obsažených v dekretech této posvátné kongregace a dle instrukce, mnou z nařízení Jeho Svatosti před několika lety zaslané za příčinou konání těchto procesů Jeho Eminencí, nejdůstojnějšímu panu kardinálovi Albanskému, když v hodnosti ministra Apoštolské Stolice na dvoře císařském dlel.

Abych tedy pokročil dále, a ani slovem se nezmínil o žádostech a prosbách králů a vladařů, protože mi předloženy nebyly a protože zajisté dle zvyku a praxe předloženy budou od Jeho Eminencí pana kardinála žadatele a asi uvedeny jsou v sumáři celé záležitosti, myslím, že *všecko záleží na vyšetření zda vskutku, a jak třeba,*[14]) *nachází se tu u sluhy Božího Jana Nepomuckého pověst mučednictví.*

Proti pověsti mučednictví namítám nejprve, že nejsou poruce akta tohoto mučednictví, jakož i, že není spisovatelů souvěkých, kteří by toto mučednictví s jeho okolnostmi uváděli. Stalo se alespoň mučednictví roku 1383. a život a smrt tohoto sluhy Božího či blahoslavence Jana Nepomuckého popsal a tiskem vydal teprve roku 1670. jistý Pater Bohuslav Balbín, kněz Tovaryšstva Ježíšova, jak dobře poznamenali pokračovatelé Bollandovi

[14]) V originálu toto místo zní: »Tota vis mihi constituenda videtur in examine, an revera, et sicut oportet, adsit fama martyrii«.

v životopisech svatých v měsíci květnu (tom. 3.) při dni 16. května (pag. 667. num. 1. a 2. mého vydání). A, ačkoliv jmenovaný Pater Balbín v životopise jeho uvádí slova: »Blahoslaveného Jana Nepomuckého nebo z Nepomuku život a nejšťastnější smrt co nejkratčeji uvedu a to ku slávě a úctě svátostného tajemství sv. zpovědi, pro něž život svůj obětoval ač nepochybuji, že tohoto tak znamenitého mučedníka život již za starodávna byl sepsán, ale kacířstvo, jež smrt blahoslaveného Jana nedlouho potom následovalo, jak se zdá, plameny, jimiž chrámy a všecky kláštery u nás se zemí srovnalo, jej zničilo, to, co o blahoslaveném mučedníku připomínám z přemnohých rukopisů těch, kdož tehdy žili, (jichž více uvésti mohu) a z rukopisů těch, jež tiskem vydány byly a jež s největší láskou a věrností byly shromážděny, budiž připsáno ne tak nějaké pilnosti mé, jako spíše štěstí, že byly nalezeny«: protože rukopisy těch, kdož v době smrti tohoto sluhy Božího žili předloženy nejsou, a tím důsledně se neví, jaké věrohodnosti, důvěry a jakého smýšlení byli lidé, kdož skládali rukopisy, z nichž Pater Balbín sebral životopis, který vytištěn jest mezi citovanými životopisy svatých v měsíci květnu (tom. 3. str. 668 a násl. mého vydání), nemůže se říci, že pověst mučednictví zákonitě a jak třeba, jest dokázaná. Vždyť mezi požadavky pověsti mučednictví zvláště ten se uvádí, aby bylo jasno, že osoby, jež ji

způsobily, jsou lidé vážní a věrohodní, a ne lehcí a obyčejní, jak čteme v generálních dekretech Urbana VIII. (na str. 49. mého vydání).

Proti pověsti mučednictví namítám dále: Karel IV., císař římský žádal papeže Řehoře XI., aby obyčejnou formou schválil a potvrdil volbu, jíž říšští volenci za vladaře římského zvolili Václava, krále českého, jeho syna, jak čteme v prvním životopise Řehoře XI., vydaném od Boscheta, a jenž nalézá se mezi životopisy papežův avignonských, sebraných od Štěpána Balutia (tom. I. pag. 239 mého vydání). Václav byl tehdy ještě mlád. Proto Řehoř pouze dovolil, aby korunován byl královskou korunou cášskou od arcibiskupa kolínského a ostatní, aby se později dokonalo v Římě. Poněvadž však zatím papež zemřel, nedošlo k tomu a Klement, zvolený za papeže ve schismatu proti Urbanovi VI. prostě volbu potvrdil a Václava prohlásil králem římským a za způsobilého, aby na příhodném místě a v příhodné době přijal posvěcení a korunovaci této hodnosti císařské, jak důkladně se popisuje u Spondana v pokračování annálů kardinála Baronia k roku 1376. pod číslem 5. Václav však příjezd svůj do Italie jak bylo zvykem za příčinou přijetí koruny císařské stále odkládal. Když pak od papeže Urbana VI. zvláštním poselstvím byl pozván, aby dle starodávného obyčeje do Italie přijel, a přece nepřijel a když zločiny a hříchy byl velice zohyzděn, říšští volenci majice na paměti, že Apoštolská Stolice říši římskou od

Řeků přenesla k Němcům a že právo a autorita zkoumati volbu královskou a dosazovati na trůn náleží papeži, jak se uvádí v kapitole »Venerabilem de electione« a v Klementinách Unico de jure jurando (Jediné hlavě), podporováni nad to autoritou papeže Bonifáce IX., Václava jeho hodnosti zbavili a na jeho místo Roberta, hraběte falckého při Rýnu, vládce Bavorska, povolali, jak do slova se čte v bulle Bonifáce IX., vytištěné u Rainalda v annálech církevních k roku 1400. pod číslem 2. a násl. slovy: »A posléze, protože zbavení trůnu nám náleželo, ku Václavově deposici či odstranění jeho se zmíněného trůnu říše římské, opírajíce se o naší autoritu, svorně přikročili a pak Tebe, nejmilejšího našeho syna, tehdy falckého na Porýní hraběte, vládce Bavorska a svého spoluvolitele, za krále římského, jakož i v budoucnosti za promovovaného císaře jednomyslně zvolili«, atd.

Tento (císařského trůnu zbavený) Václav kázal usmrtiti sluhu Božího či blahoslaveného Jana, protože nechtěl zjeviti mu svátostnou zpověď, již královna, Václavova manželka, jemu svěřila, jak svědčí Dubravius v dějinách českých v knize 2.

Protože rozhodnutí o sesazení s trůnu říše římské, vynešené nad Václavem od arcibiskupa Mohučského, arcikancléře svaté říše římské v Německu, posud existuje a jest otištěno u Raynalda v annálech k roku 1400. pod číslem 13. a v něm ani slovem nedčje se zmínka o smrti, způsobené služebníku Božímu

proto, že nechtěl zjeviti svátostnou zpověď,[15]) jest jasno, že pověst o mučednictví není, jak třeba, dokázaná, ježto mezi jinými požadavky pověsti uvádí se i ten, aby nic proti ní nebylo řečeno, učiněno, nebo slyšeno, jak nalézá se v uvedených generálních dekretech na str. 49.

Mimo to ještě mezi ostatními proviněními, jež ve jmenovaném rozhodnutí se čtou, také následující předcházejí: »Posléze, což opravdu jest hrozno a strašno říci, že vlastní a ostatních zlosynů, jež kol sebe má, rukou ctihodné biskupy, kněze, duchovní osoby a jiné mnohé počestné lidi proti znění zákona, a jak naprosto na vladaře říše římské se neslušelo, dal zabíti, utopil, hrůzně spálil a bídně zahubil.« Z těchto však slov těžko dá se dokazovati, že Václav našeho sluhu Božího rozkázal do řeky vhoditi, protože nechtěl mu zjeviti zpovědní tajemství, ježto prostě tento zločin v rozhodnutí se nepřipomíná.

Po třetí namítám proti pověsti mučednictví, že, kdyby byl rozkázal král Václav sluhu Božího do řeky uvrci, nemohl podobného rozkazu dáti, leč v opilství, neboť, nebyl-li opilý, byl vladařem moudrým a rozšafným, jak svědčí jeho dvořan Emund v kronice belgické slovy: »Když k ob-

[15]) Upozorňuji, že zde nejedná se o správnost roku, tedy o fakt utopení sv. Jana Nep. od krále Václava, ale o fakt utopení pro zpovědní tajemství, t. j. o příčinu mučednictví.

veselení a mírně pil, byl nejvýše příjemný v obcování, moudrý a rozšafný atd., pil-li však král Václav výstředně a pod obraz člověka, propukal v zuřivost a býval tehdy velice zvrácený (perversus) a nebezpečný«. Předpokládám-li však (u Václava) opilost, jest nemožno, aby smrt sluhy Božího vřadila tohoto v zástup mučedníků, a tudíž také nemožno, aby pravá a zákonnitá a bez všeho pochybování byla pověst o mučednictví, poněvadž v předpokladu opilosti Václavovy smrt sluhy Božího nemohla jej vřaditi v zástup mučedníků. Poněvadž k mučednictví se žádá, ba k jeho podstatě náleží, aby smrt způsobena byla tyranem ze zášti k víře či na potupu někoho pro skutek dle učení Kristova nutný, jak široce dokazuje Bohumil Raynaldus (Oper. tom. 18. v traktátu: De martyrio per pestem, part. 2, cap. 1. num. 11. str. 413. mého vydání), jenž takto dí (v čísle 12.): »Nebyl-li tedy pronásledovatel popuzován učením Kristovým nebo záštím k víře, aby ztrestal někoho smrtí mučednickou, může smrt takto způsobená, počítati se za zásluhu a za výkvět ctnosti, ale smrt sama k mučednictví nestačí« a s ním souhlasí Hurtadus v celé 39. resoluci, jednající o pravém mučednictví a protože dále člověk opilý a vínem zmožený ani neví, co činí, při předpokladu opilosti Václavovy jest stále stejný výsledek, že totiž smrt způsobena našemu sluhovi Božímu, nemohla jej vřaditi mezi mučedníky, byť ji byl podstoupil

i pro zachování zpovědního tajemství a tak pro vyznání víry, jež se strany mučedníkovy jest dostatečnou příčinou mučednictví dle učení sv. Tomáše (secunda secundae q. 124, art. 5 celý). Ten totiž, kdož utracen bývá opilcem, podobá se tomu, kdož utracen byl šelmou. Proto, jako ten, kdo utracen byl šelmou, byť měl vůli v úmyslu zemříti pro Krista, přece nestává se mučedníkem, tak i ten nemůže býti mučedníkem, kdo utracen byl opilcem, byť i měl úmysl zemříti pro Krista.

Marnou také, myslím, dále by byla i námitka (proti mému názoru) že, byl-li Václav opilý, nebyli opilí ti, kdož jeho rozkaz vykonali. V našem případě totiž nejedná se o příčinu smrt vykonávající, ale o příčinu smrt poroučející, jak dobře doložil kardinál de Lauraea ve 3. svazku sentent., part. 2., disputat. 20., artic. 8., num. 123.

Po čtvrté proti pověsti o mučednictví namítám, že se dí že řeka Vltava, do níž sluha Boží byl střemhlav uvržen, ihned (statim) vyschla a tak, že tělo jeho zázračně bylo nalezeno, jak uvedeno jest v Sumáři pod číslem 11. Vyschnutí řeky však nestalo se při smrti sluhy Božího Jana Nepomuckého, ale za deset let po jeho smrti, kdy totiž za vlády téhož Václava v téže řece byl utopen Jan, suffragán arcibiskupa pražského, jak dobře ukazují pokračovatelé Bollandovi ve 3. svazku při měsíci květnu na str. 673. mého vydání pod literou J. Proto,

byla-li pověst lživou v této okolnosti, moh'a býti (lživou) i v jiných (okolnostech) k mučednictví se vztahujících.

Tomu-li tak, jak jsem uvedl, ve všech čtyrech bodech, že totiž není prokázaná pověst o mučednictví, nemůže býti dáno svolení ku početí jednání či ku označení komise.

Všecko, co jsem uvedl, uvedl jsem tak, jak kázal mi můj úřad, a za účelem, aby pravda více ozřejmila. Toto ohražení mlčky sice ve všech podobných záležitostech, o nichž píšu, jako promotor víry činím, ale v této záležitosti ještě výslovně poznamenávám, protože, jak uvedeno v Sumáři pod číslem 19., mám na paměti (před očima svýma) i svědky, i pisovatele tam uvedené, kteří dí, že neštěstí buď na těle nebo na dobré pověsti nevyhne se ten, kdo svatosti sluhy Božího, Jana, odporuje, anebo o ní pochybuje. Proto atd. Prosper z Lambertinů, svaté konsistoře obhájce a víry promotor.«

Uvedené námitky obhájce víry jsou velmi důležity, neboť z nich jasno, že kardinál Lambertini o úmrtním roce sv. Jana Nepomuckého, byl při nejmenším ve velkých rozpacích. Pravda tato sice již vyplývá sama sebou z doslovného znění námitek, ale vysvitne jasněji po několika poznámkách.

Kardinál mluví o roce smrti Janovy pouze dvakráte a to v odstavci čtvrtém a dvanáctém,

a to tak, že v odstavci čtvrtém rok 1383, jakožto rok mučednictví Janova, uvádí v pochybnost a v odstavci dvanáctém mluví ve prospěch roku 1393.

V odstavci čtvrtém píše do slova: »Contigit siquidem martyrium anno 1383 et vitam, et mortem hujus servi Dei, seu beati Joannis Nepomuceni descripsit et typis edidit anno 1670 quidam Pater Bohuslaus Balbinus, presbyter Societatis Jesu . . . cum tamen manuscripta viventium hominum tempore mortis huius servi Dei non exhibeantur . . . hinc est, famam martyrii non porse dici legitimo modo, et sicut oportet, probatam« t. t. »Stalo se ovšem-li mučednictví roku 1383 a život a smrt tohoto sluhy Božího, či blahoslaveného Jana Nepomuckého, popsal a tiskem vydal roku 1670 jakýsi Pater Bohuslav Balbín, kněz Tovaryšstva Ježíšova . . . . přece protože rukopisy lidí těch, kdož v době smrti tohoto sluhy Božího žili, nejsou předloženy . . . nemůže se říci, že pověst o mučednictví zákonitě, a jak náleží, jest dokázaná.«

Nedá se upříti, že celé složení a spojení této věty vyjadřuje názor kardinálův o roku smrti Jana Nep. a to tak, že kardinál rok 1383, jakožto rok smrti světcovy, uvádí v pochybnost. Věta nepočíná prostě, a le ku slovu »contigit« připojuje význačnou částečku »siquidem«. Nepraví totiž kardinál »Contigit« (Stalo se), nebo »Con-

tigit quidem« ale »Contigit siquidem«. Než slovo »siquidem« jest podmínkou a to sesílenou a znamená dle latinské mluvy z počátku století osmnáctého, pochybování, čijak se dí, particulam dubitandi, t. j. jako bychom česky řekli: »Stalo-li se, mučednictví roku 1383 . . .«[16]) Pro tuto částečku překládám slovem »ovšem-li« jež rovněž výrazem pochybnosti.

Nevadí, jak ještě dodati musím při této příležitosti, že částečka »siquidem« přichází až za slovem »contigit«, ač bychom ji spíše čekali před ním, poněvadž takové případy přicházejí i u starořímských klassiků. Konečně celá stylisace, t. j. umístění a znění věty nasvědčují tomu. Vždyť ku větě »Contigit siquidem« připojuje se souřadně věta: »et licet memoratus Pater Balbinus . . .«, t. j. »a ačkoliv připomenutý P. Balbín . . .«

[16]) Jakožto na doklad tohoto tvrzení dovolávám se latinského slovníku Adama Kirsche, vydaného roku 1732 a nazvaného »Cornu copiae linguae latinae«, kdež právě v době kanonisace sv. Jana Nep. vykládá se slovo siquidem takto: »Aliquando dubitandi particula est« (Časem bývá částkou pochybování) a za doklad uvádí se rčení Ciceronovo: »Siquidem vera sunt, quae nunciantur« (Pravdou-li jest, co se praví, t. j. já pochybuji, že pravdou jest, co se praví). Ve stejném smyslu vykládá slovo toto i František Wagner, S. J. ve slovníku: »Universae phraseologiae latinae corpus«, vydaném v Praze roku 1762, když píše »Siquidem t. j. jestliže« a za jeho synonymum (slovo stejného významu) uvádí »Si tamen« t. j. »Jestliže přece« výrazy to, jež pochybování mluvícího či píšícího vyznačují.

Odstavec dvanáctý dokazuje totéž, ovšem jiným způsobem, a to tak, že Lambertini na základě zprávy Žídkovy, chce přijmouti za rok smrti sv. Jana Nepom. rok 1393, kdy utopen byl Jan, suffragán arcibiskupa pražského. Odstavec tento v originále zní: »Pugnat quarto contra famam, quod refertur, fluvium Moldavam, in quem Dei servus praecipitatus est, statim exsiccatum fuisse . . . Fluminis autem arefactio non contigit in obitu servi Dei Joannis Nepomuceni, sed post decem annos ab ejus obitu, quando scilicet imperio ejusdem Venceslai in eodem flumine fuit submersus Joannes, suffraganeus archiepiscopi Pragensis, uti bene ostendunt continuatores Bollandini . . . Quo circa, si fama fuit mendax in hac circumstantia, potuit esse et in aliis, ad martyrium pertinentibus« t. j. »Po čtvrté proti pověsti mučednictví namítám, že se dí, že řeka Vltava, do níž sluha Boží byl střemhlav uvržen, *ihned* vyschla . . . Vyschnutí řeky však nestalo se při smrti sluhy Božího Jana Nepomuckého, ale deset let po jeho smrti, kdy totiž za vlády téhož Václava v téže řece byl utopen Jan, suffragán arcibiskupa Pražského, jak *dobře* ukazují pokračovatelé Bollandovi . . . Proto, byla-li pověst byla *lživou v této okolnosti*, mohla býti (lživou) i v jiných, k mučednictví se vztahujících.«

Velice významnými v tomto odstavci jsou slova: »ihned«, »dobře« a »lživou v této okolnosti«. Uvažme! Kardinál výslovně praví, že

ihned po smrti sv. Jana Nepomuckého vyschla řeka Vltava, kteréžto vyschnutí, jak dobře naznačují pokračovatelé Bollandovi, stalo se roku 1393 a pověst, že by byla Vltava vyschla roku 1383, nazývá lží ač je to pouze okolnost a nižádná podstatná věc, jež by kanonisaci sv. Jana Nepomuckého zabrániti mohla, t. j. kardinál vyjadřuje, jak jasno zvláště z odstavce posledního a z jeho slov: »Mám na paměti i svědky a spisovatele, . . . kteří dí, že neštěstí . . . nevyhne se ten, kdo svatosti sluhy Božího, Jana, odporuje, anebo o ní pochybuje,« že Jan z Nepomuku, o jehož blahořečení se jedná, dle vyschnutí řeky Vltavy nebyl utopen roku 1383, jak tvrdí procesní akta z Prahy do Říma zaslaná, ač na roce utopení světce, jakožto pouhé okolnosti, nezáleží tolik, jako na mučednictví samém, o něž v první řadě při beatifikaci jde a jíti musí.

* * *

Na námitky kardinála Lambertiniho odpověděl obhájce zázraků takto: »Všecky požadavky, jichž potřebí jest, aby se započalo s kanonisací, vesměs nalézají se v případě našem, jak jasno z důvodů uvedených, v informaci. Proto bez ohledu na to, co učeně a důkladně dle svého úřadu namítá veledůstojný promotor ve svých poznámkách, myslím, že k uvedené

otázce: »má-li zřízena býti komise«, jest odpověděti kladně, jak se žádá.

A v pravdě, pokud se týče platnosti procesů, zavedených v záležitosti této, třeba předeslati, že, mají-li se procesy, jež autoritou biskupskou o pověsti svatosti a zázraků některého sluhy Božího se konají, tak k celé záležitosti jako přípravné kroky k dílu samému, a nesou-li na sobě známku evangelického oznámení, jež předkládá se nejvyššímu knězi, aby takto o celé záležitosti se informoval dle předpisu Caeremoniale římského svaté paměti Lva X. u Matty de canonisatione Sanctorum part. 5. cap. 1. a Dekretů svaté paměti Urbana VIII. in Libell. na str. 28: myslím, že bezdůvodnou jest námitka, týkající se platnosti processů, ježto ku započetí kanonisace stačí, vyplývá-li uvedená pověst z toho, co v procesu se uvádí, aniž by bylo třeba dalšího zkoumání platnosti jeho, a to zcela dle zásad vůbec známé praxe posvátného tohoto sboru a již častěji od nejdůstojnějšího promotora, a zvláště při početí kanonisace ctihodného sluhy Božího Antonína de Grassis, připuštěné. Tehdy alespoň sám (promotor víry) ve svých námitkách takto důmyslně se vyjádřil: »Proces, zavedený autoritou biskupskou za účelem zřízení komise, by záležitost (beatifikace) se začala, nemá se, pokud se týče platnosti jeho, přísně rozebírati.«

Než, uvažuji-li dále a přísněji o platnosti těchto procesů, myslím, že ani o ní vůbec

pochybovati nelze, ale spíše věřím, že pochválitise mají obezřetnost a péče, s jakými (procesy) byly vedeny, protože vlastními ústy nejdůstojnějšího promotora pronesen byl úsudek schvalující platnost jich tím, že v námitkách svých veřejně vyznal, že zcela dle řádu se konaly a správnými jsou, ba že jeho svědomí v tom směru necítí žádných výčitek, ježto ve všech aktech, jak shledal, přesně vše bylo splněno, co kdys v instrukci ku stranám bylo uvedeno a zasláno, jak jasno z uvedených námitek z odstavce druhého.

Pokud ovšem nejdůstojnější promotor uvádí zvláštní pochybnost o platnosti procesů, zavedených v Olomouci a ve Vídni v Rakousích, se záminkou (strojeným odůvodněním), že v těchže městech byli soudcové ustanoveni subdelegací od gen. vikáře a od jiných delegovaných soudců arcibiskup. konsistoří pražskou, to však že nemohlo se státi bez neplatností (procesů samých), ježto delegovanému se nedovoluje subdelegovati: táž snadno dá se vyvrátiti poukazem k tomu, že dleli-li někteří svědkové mimo diecesi pražskou, a to v Olomouci a ve Vídni, zmínění soudcové, poněvadž co nejlépe byli instruováni o zázracích vykonaných na přimluvu sluhy Božího, pouze žádali generální vikáře oněch míst, aby při vyšetřování oněch svědků ráčili pomocné ruky jim podati. Žádali pak o to listy následujícího obsahu, jak jasno z přípisu zaslaného generálnímu vikáři olomouc-

kému: »Protože my atd. delegovaný soudce, zároveň se spolusoudci nám přidělenými atd. proces o pověsti svatosti, ctností, mučednictví a zázraků ctihodného sluhy Božího, Jana Nepomuckého, provádíme a ustanovený v této záležitosti prokurátor atd. přednesl články, jež vyšetřiti se mají a mezi těmi i některé, o nichž, jakož i o otázkách zaslaných od ustanoveného promotora víry atd. někteří svědkové, žijící v diecesi olomoucké mají se vyslechnouti atd.: tímto úředně žádáme, aby Veledůstojnost Vaše pro úctu svou k tomuto ctihodnému sluhovi Božímu atd. jmenované svědky neobtěžovala si nejprvé o otázkách jak generálních tak speciálních a potom o přiložených článcích vyslechnouti a jich svědectví a důkazy atd. zaslati ...« (Process. fol. 256 a tergo a násl.) S přípisem tímto zcela souhlasí také dopis, zaslaný generálnímu vikáři vídeňskému (Proces. fol. 310). Z toho však následuje, že, užili-li delegovaní soudcové formule, obsahující podstatně prosbu, jak jasno ze shora uvedených slov »úředně žádáme« atd. a naopak nepoužili formule, jež by žádala o zřízení komise či o udělení moci ku jednání samému, jak při delegaci jest v obyčeji, o čemž každý se přesvědčiti může u Pellegrina v praxis Vicar. part. 2 sect. 2. subsect. 3. num. 27. a part. 4. sect. 1. num. 55. vers. Abbas, nelze tu dovolávati se nedostatku moci ku subdelegaci, protože nepostupovalo se způsobem subdelegace, ale způso-

bem dotazu. To však soudci delegovanému se nezakazuje. (Sr. in cap. Ut officium § Compescendi de haeret. in 6. a Cancer. var. resol. part. 2 cap. 15. n. 3.).

Skoro z téhož důvodu padá další námitka, že totiž zmíněné dva procesy jsou neplatny proto, že generální vikářové (olomoucký a vídeňský) sestavili akta mocí subdelegace, kterouž jim dali soudcové delegovaní u pražské konsistoře, kterým však mimo vlastní diecesi nebylo dovoleno vykonávati jurisdikce. K tomu bez obalu odpovídám, že nejedná se tu o subdelegaci, kterouž by byli soudcové delegovaní postoupili jurisdikci vikářům připomenutých měst, aby tito mohli přistoupiti ku zkoumání svědků, ve kterémžto případě mohlo by se uvažovati o platnosti oněch procesů, ale že opakem jest domněnka, dle níž, jak právě bylo uvedeno, soudcové delegovaní vyšetřovali sami záležitost tu a to listy dotaznými, což, jak nikdo nepopírá, dle práva díti se může, ježto soudce, jemuž nutno jest něco vyříditi nebo pronésti v území cizím, může úřad druhého soudce požádati, aby mu v tom pomáhal. (Cap. Romana 1. §. Contrahentes de for. compet. in 6. a tamtéž Passerin. n. 69. Rebuff. in Comment. Reg. Constit. tom. 2. tit. de litter. Requis. seu Rogat. in Praef. n. 1. Cancer. var. resol. d. cap. 15. num. 1. et seq.)

Po objasnění všech, i nejmenších pochybností o platnosti procesu olomouckého a vídeňského, důsledně zcela bezdůvodnou jest protinámitka proti pověsti o mučednictví blahoslaveného Jana, spočívající v tom, že nemůže se říci, že o uvedené pověsti není důkazu, protože nejsou po ruce akta tohoto mučednictví, a že nebyly dodány doklady spisovatelů současně žijících, kteří by o mučednictví jasně pojednávali. Vždyť, odpovídám, ku průkazu pověsti o záležitosti nejstarší není nutno předložiti akta, jež o činu by pojednávala, ba ještě méně vyžaduje se její jasný popis, jenž by pocházel od autorů současných, ale stačí, jsou-li pro ni dějepisci důvěry hodní a svědkové, kteří o věci se všemi okolnostmi pojednávají. V tom totiž, co převyšuje paměť lidskou a při čemž nemožným jest přísný důkaz, vyplývající z aktů a spisovatelů současných, považuje se za důkaz dostatečný, důkaz předpokládaný u pozdějších historiků a založený na svědectví svědků, svědčících o pověsti svatosti, jak široce dokazuje Pignatell. consult. 42. num. 38. tom. 4.

V našem však případě docela ani se nemůže pochybovati o důkazu, jenž vyrovná se cenou samým aktům. Nejprve jest tu starobylá kniha, manuskript, v archivu metropolitního kostela pražského uchovávaný, jehož slova uvedena jsou v Sumáři pod číslem 8. lit. A, a kdež u výtahu uvádí se mučednictví sluhy Božího. Po druhé (mučednictví našeho sluhy Bo-

žího) potvrzuje se zprávou Pavla Žídka, který kroniku svou dle Sumáře pod číslem 8. lit. B. jako manuskript vydal roku 1471. Po třetí souhlasí »Dějiny Čech« od Václava Hájka, vydané dle Sumáře pod číslem 8. lit. C až G roku 1541, kteréžto dílo, jak jasno z dovolení slavné paměti Ferdinanda I. císaře, uvedeného a připomenutého v Sumáři při Informaci pod titulem De relevantia art. 1. § subsequuntur, nežli vydáno bylo, bylo pečlivě z rozkazu téhož nejvyššího vladaře prohlédnuto a schváleno od třech prvních mužů království Českého. Po čtvrté následuje dílo téže důležitosti, jež také uvádí zmíněné mučednictví a to Jana Dubravia, biskupa Olomouckého, vydané dle Sumáře pod číslem 8. lit. H tiskem roku 1552. Po páté jest tu historický výklad skutků sluhy Božího a jeho mučednictví, sepsaný od P. Bohuslava Balbína a to dle rukopisů autorů, kteří v době blahoslaveného Jana žili a dle vydaných knih. Výklad tento byl uveřejněn roku 1670 a o jeho autoritě a věrohodnosti bylo jednáno v uvedené Informací v připomenutém § Agmen.

Z tohoto ničeho nevyvrací ani replikace, že, ježto nejsou předloženy in genere dokumenty, uvedené od zmíněného P. Balbína, nemůže se vyšetřiti, jaká by věrohodnost jim připsati se mohla, a proto, že nikterak není dokázána pověst o mučednictví pro nejistotu osob, od nichž vznikla, neboť mimo to, co jest jasno z uvedeného v předcházejícím odstavci: »V našem

však« k důkazu o pověsti uvádějí se ještě mnozí autoři, v jichž knihách a spisech (manuskriptech) bylo zaznamenáno, nebo později i tiskem vydáno, co jmenovaný P. Bohuslav pravděpodobně ve svůj dějepis sebral. Z toho pak určitě plyne, že pravda o mučednictví sluhy Božího nečerpá se pouze ze zprávy téhož spisovatele (Balbína), ale i z mnoha jiných historických dokladů a výpovědí svědků. Protože pak dále o jiných záležitostech pravda vypravování Balbínova zůstává neochvějnou, nemůže se pochybovati o věrohodnosti autorů, z nichž týž zmíněnou zprávu si vypsal.

Než, ještě jinak dá se poznati neopodstatněnost uvedené replikace. Právo totiž absolutně nevyžaduje, aby pro přesvědčení se o věrohodnosti dějepisu uváděla se podrobně jména spisovatelů, z nichž bylo čerpáno. Toho dokladem jest text in leg. I. ff. de offic. praefect. Praet., kdež, když zkušený právník vypověděl původ tohoto převzneseného úřadu, dokládá, že uvádí jej z jiných spisovatelů a vynechává podrobné jich vyjmenování řka: »Tak uvádí se od některých spisovatelů.« Totéž potvrzuje se také tím, co veleučený Melchior Canus v traktátu de loc. theol. lib. 11. cap. 6. uvádí o zásadách pravého dějepisu. Týž alespoň za nejprvnější jeho zásadu považuje zachovalost a neporušenost spisovatelovu a hned vysvětluje, v čem tato zásada záleží, slovy: »Tom.. tak jest, zvláště když o tom, co dějepisci vypravují, svědčí, že

to buď sami viděli, nebo že od těch, kdož to viděli, to přejali,« ač ještě podotýká, že v případu, kdy dějepisci vypravují, co jiní viděli, výslovně vždy předesýlá se jmenování osob, jež to vypravují.

Tomuto názoru nevadí ani dekrety svaté paměti Urbana VIII. in Libell. na str. 49, uvedené nejdůstojnějším promotorem, z nichž usiluje se dokázati, že nutno (v našem případě) uvésti osoby, od nichž pověst svatosti vyšla: a to proto, že v našem případě dle toho, co na hoře uvedeno, jest jasno, že dekrety zcela byly splněny, ježto spisovatelé, z nichž dějepis svůj složil P. Balbín, jednak v manuskriptech a jednak v knihách byli vydáni, a také proto, že uvedené dekrety mluví o svědcích, podrobených výslechu a vyšetřování, s kterýmiž spíše přísněji se jednává, ježto více bývají přístupni klamným domněnkám, ale nemluví o dějepiscích, u nichž vždy jest předpoklad, že jsou přísní v oddělování pravdy a konečně i proto, že v těchto dekretech jedná se o vyšetřování svědků z rozkazu autority apoštolské a jich ustanovení proto nevztahuje se k názoru, jenž týká se procesu, provedeného autoritou biskupskou.

Nicméně však, protože *veškeré šetření nese se na ten čas* (in praesens) *k důkazu o pověsti*, ať již namítá se nedostatek akt mučednictví, nebo nedostatek spisovatelů součastníků, nebo docela vyjmenování autorů, k úplnosti odpovědi musím poznamenati, že mimo

dějepisce, jednající o mučednictví blahoslaveného Jana a výše v odstavci »V našem však« výslovně uvedené, jest ještě jiných 24 klassiků, veškeré víry hodných, kteří souhlasí ve zprávě o jeho mučednictví, jak jasno ze Sumáře pod celým číslem 8. Proto, jako společný souhlas spisovatelů, ať již jednají o čemkoliv, podává plný důkaz o oné pravdě dle nauky Melchiora Cana v díle výše citovaném lib. 11. cap. 4. vers. tertia conclusio, tím spíše výpovědi jejich mohou si osobovati všeobecnou víru, jedná-li se *pouze o důkaz o pověsti*, zvláště v případě, v němž, právě jako v našem, uvádějí se přemnozí svědkové, téměř stejně svědčící.

Po uvedeném mohu již uchýliti se ku druhé námitce, že totiž v rozsudku, jímž Václav od arcibiskupa Mohučského zbaven byl důstojnosti císaře římského, není ani jediného slova o utopení blahoslaveného Jana a že tudíž souditi se musí, že pověst o mučednictví nemůže se schváliti, protože se k ní vyžaduje, aby ničeho proti ní nebylo řečeno, učiněno a slyšeno. A tu myslím, že námitka tato pověsti o svatosti (Janově) nepřekáží, protože zmíněný rozsudek nemá vlivu na důkaz celého mučednictví, ale toliko na maličkou jeho část tím, že se v něm prohlašuje rozpoutanost mravů Václavových, kotvící ve vraždách duchovních. Protože pak dále opomenuté vyznačení mučednictví samo sebou není již také popřením, z kteréhož by něco pověsti odporujícího v onom

rozsudku povstati mohlo, důsledně nevzniká z toho pochybnost (o pověsti), ježto opomenouti něco neznamená již to popírati, nebo opak toho činiti a ježto pouhá negace aktu nehlásá čin opačný. Vždyť co si odporuje, předpokládá extremy, jež se na vzájem vylučují (Cap. Majores 3. §. K tomu ještě de Baptismo l. Si inter 15. ff. de except. Roi Judic.)

Neplatnou jest také námitka, že schází-li ve jmenovaném rozsudku podrobné vylíčení utopení blahoslaveného Jana, utopení samo jest pravdě nepodobným, ježto zajisté utopení, kdyby se v pravdě bylo stalo, bylo by bývalo v rozsudku vyznačeno. Vždyť rozsudek tento v první řadě byl vydán, aby ku vznešené důstojnosti nezpůsobilý Václav byl jí zbaven, a jeho nezpůsobitost vyplynula z více příčin, zvláště ovšem z krutosti proti sluhům Božím, jež dle Sumáře pod číslem 14. lit. A všeobecnou známostí fakta se dokazuje. Jako pak ku dosažení tohoto účele stačilo uvedení oněch příčin bez podrobného určování osob, jež byly zabity, tak také vynechání v rozsudku zmínky o mučednictví blahoslaveného Jana nikterak neopravňuje, aby mučednictví samo mohlo se popírati, zvláště když ještě z jiných dokladů velice jasně se dokazuje a znění onoho rozsudku uvádí se toliko jako doplněk jich.

Naprosto jest také neopodstatněná třetí námitka nejdůstojnějšího promotora, čerpaná odtud, že při Václavovi, když smrt blahoslaveného

Jana nařídil, předpokládati se musí opilost, ježto Václav, jak poznamenal Edmundus jeho dvořan v kronice belgické, pokud vínu nebyl oddán, slušně a laskavě s jinými jednal, ale když vínem překypoval, krutě se všemi zacházel a proto, že jako při předpokladu opilosti u vladaře, rozkazujícího vraždu, vražda tato za pravé mučednictví považovati se nesmí pro nedostatek vůle při ukrutníkovi, také (opilost Václavova) protiví se pověsti o mučednictví.

Poprve dostatečně k této námitce odpovídám, pravím-li, že, ač zmíněný auktor tvrdí, že Václav míval v obyčeji časem do číše hluboko nahlédnouti, totéž přece již nedokazuje, že Václav v době, kdy rozkázal smrt, byl opilým. Vždyť z obyčeje časem se opíjeti, nemůže čerpati se pevný doklad, že stále opilství pěstoval, ježto stále píti jest člověku nemožno (l. servitutes 3. in princip. ff. de servitut. leg. foramen ff. de serv. Urb. Praed.), A přece pro důkaz vraždy, nakázané v opilosti. musila by se při Václavovi trvalost této nectnosti dokázati, protože vždy jest povinností toho, kdo špatnou vlastnost někoho uvádí, aby ji dokázal. (Cap. 1. de nomicid. in 6. a tamtéž Jo. Andr. verb. Christianorum.)

Podruhé odpovídám, že v době mučednictví opilost Václavova netoliko není dokázána, ale spíše naprosto se vylučuje, přihlédneme-li k celému jeho jednání. Z hodnověrné totiž zprávy u P. Balbína jest jisto, že

svatokrádežný král, protože chtěl dověděti se od Jana hříchů své manželky, nejprve pokoušel sluhu Božího v klidu, aby mu byl po vůli (Sumář n. 7. § 4.), potom, když kněz zaveden byl do žaláře při příležitosti, že napomínal (krále), jenž dal rozkaz upáliti svého kuchaře, a v žaláři po více dní byl držán, že slíbena mu byla svoboda za odměnu, zjeví-li zpovědní tajemství (Sumář § 6. a 7. tamtéž) a konečně, když král se přesvědčil, že takto nedojde svého cíle, že k obědu (prandium) jej pozval a po něm, když shledal, že Jan stále odporuje, rozkázal jej uvésti do katovny na mučidla. (Tamtéž § 8. a násl.)

Totéž dále se dokazuje při aktu samém. Vždyť, když Václav vyhlédaje z okna Jana z Boleslavě se vracejícího shlédl, kázal jej k sobě povolati a když kněz před ním stál, těmito slovy smrtí mu hrozil: »Poslouchej kněže, umřeš, řádně-li mi doslova nezjevíš zpověď mé manželky a cokoliv vůbec kdy ve zpovědi Ti oznámila. Opravdu umřeš. Přísahám Bohu, utopím Tě.« Když však Jan i po těch slovech králi vytrvale odpíral, byl ihned do vězení vsazen a potom v noci, aby zločin utajen zůstal, vhozen do řeky, jak obsaženo jest v Sumáři pod číslem 7. v § 15. a 16. Konečně však, když Václav z rána světla po řece plující spatřil, přestraš n zjevem tím, lidské společnosti se vyhýbal. (Sumář pod číslem 10. v odstavci 1.)

Z uvedeného, myslím, jest zcela jasno, že Václav v té době vínem spit nebyl a proto, že

rozkaz, aby sluha Boží byl zavražděn, nemůže se jemu připisovati tak, jako by byl jej v opilství dal. Neboť pokoušel-li se vícekráte o zločinný skutek svůj a dorážel-li vícekráte na vytrvalost knězovu, sliboval-li odměnu, užil li lichocení a mučidel a vykonal-li toto vše v době dosti dlouhé, ba, když byl odmítnut, více se o totéž nepokusil, až teprve tehdy, když náhodou spatřil kněze, jej k sobě přivésti rozkázal, jemu svou myšlenku bídáckou vážně a slovy dostatečně jasnými oznámil, když však kněz odporoval, neubil jej mečem ihned, ale v žaláři podržel a až v noci jej utratiti dal, když tedy použil veškeré opatrnosti, aby zločin do lidu se nedostal, a posléze po vraždě uznal svatost Janovu, jež s nebes světly byla ohlášena: jest jistě nesporno, že zločin nebyl spáchán v opilství, ale s rozvahou, za tím pouze účelem, že nedosáhl král prozrazení zpovědního tajemství. Toho důkazem pevným jest nové a nové dotírání (na Jana), použití mnohých prostředků, předvolání kněze, vyhrožování smrtí s jasným označením její příčiny, rozkaz k jejímu provedení a po nějaké době provedení samo, a konečně zaleknutí krále po činu. Vždyť, kdyby Václav nebyl býval sebe mocen a v opilství dal usmrtiti blahoslaveného Jana, vše, co uvedl jsem, spořádaně a souvisle nebyl by mohl vykonati, ježto opilství přivádí ztrátu rozvahy, jak v kapitole o opilství, životě a počestnosti klerikův se dosvědčuje a jak následky opilství do-

vedně vyličuje sv. Hilarius ve výkladu žalmu 125. slovy: »Není nešťastnějšího stavu nad opilství, protože přeplňuje žaludek, odnímá rozum, řeč, paměť, vytrvalost a přivádí jakousi smrt celé nevinné přirozenosti.«

Není-li tedy u Václava dokázaná opilost v době mučednictví, ale táž spíše naprosto vyloučena, mizí také důsledně jakákoliv pochybnost o opravdovosti jeho (mučednictví), a zároveň tím jest proveden důkaz o pověsti mučednictví (Jana Nep.). Proto tím samým odpadá námitka veledůstojného Pana promotora, že není příčiny k pravému mučednictví, ježto zcela nezvratně jest jisto, že mučení a smrt blahoslaveného Jana staly se na potupu zachovávání zpovědního tajemství.

Konečně méně jest důležitá ona námitka, že výroky svědků o pověsti mučednictví nezasluhují víry, ježto svědčí o zázračném vyschnutí řeky Vltavy po utopení Janově a že pokračovatelé díla Bollandova domnívají se, že stalo se tak o deset let později při příležitosti utrpení Jana, suffragana arcibiskupa pražského, nakázaného od častěji jmenovaného krále Václava.

Ačkoliv nejvzdělanější spisovatelé tvrdí, že vskutku tomu tak jest, přece nižádná z toho nemůže povstati námitka, pokud se týče svědků. Vždyť spisovatelé tito přímo netvrdí, že zázrak ten se nestal při mučednictví Jana Nepomuckého a to proto, ježto jest jasno, že

dvakráte se státi mohl. Možnost, že zázrak vícekráte se stal, chrání svědky před rozporem s tvrzením jmenovaných spisovatelů a jich víra neochvějně ve všem trvá, ježto jest v moci zkušeného právníka, aby výroky svědků byly srovnány opakováním se skutků dle textu v kapitole »Cum de testibus« a »Protože obojí státi se mohlo«, jak dí tamtéž Gonzal. pod číslem 6.

Tím spíše, ba zcela tomu tak jest, ježto zázrak vyschnutí připomíná Pavel Žídek, auktor skoro současný, v kronice sepsané roku 1471 (Sumář pod číslem 8. litera B), s nímž zase souhlasí Jan Dubravius, biskup Olomúcký, který vydal dějiny království Českého roku 1552 (Tamtéž pod číslem 8. litera K.) a Martin Borek, jinověrec, v díle téhož obsahu (uvedeném v Sumáři v témže čísle pod literou L.) Tímto co nejlépe potvrzuje se vypravování svědků, pokud se týče zprávy o zázraku, z více stran. Ostatně zdá se, že neshoda tato jest pranepatrné důležitosti, protože objevený rozpor svědků v nějaké okolnosti, neubírá jim víry, pokud se týče podstaty věci a vždy jest vzíti výklad příznivý, aby dosáhlo se souhlasu. (Výklad ku kapitole „Dudum“, při slově podstata de convers. conjug. Felin in cap. cum tu, n. 6. vers. quarta conclusio De testibus, ibique Gonzal. n. 3. et seq.)

Protože tedy ze všeho, co jsem uvedl jest jasno, že dokázaná jest pověst o svatosti, mučednictví a

zázracích sluhy Božího a protože povědomy jsou znovu a znovu opětované prosby velikých vladařů, aby za svatého byl prohlášen, jak vidno ze Sumáře pod číslem 32., doufám, že bude svoleno ku označení komise, zač pokorně ještě jedenkrát prosím. Pročež atd. Jan Franchelluccius, (e patronis causarum sac. Pal. Apostol.) obhájce zázraků svaté Apoštolské Stolice. Přehlédl Jan Zuccherinius, subpromotor víry.«

Z této odpovědi, velice zajímavé a v některých částích veledůležité, vyplývá, že v Římě nechávali stranou neshodnost roku o úmrtí sv. Jana Nepomuckého, poněvadž to byla pouhá bezvýznamná okolnost, jež nikterak podstaty věci se nedotýkala, ježto šlo při kanonisaci jedině a pouze o zázraky světcovy, neuznali za vhodno, toliko pro tuto okolnost od kanonisace ustati či jinými slovy, že v Římě nerozhodli o roku umrtí Jana Nepomuckého, ježto toho vůbec za účelem, o nějž se jednalo, třeba nebylo, ale ponechali každému na vůli, aby přiklonil se k tomu roku úmrtí světce, který dle dějepisných vědomostí za nejlepší uzná.

Nemusil bych ovšem po uvedení authentického znění vývodů Franchellucciho slova svá vůbec již dokazovati, ježto plynou z nich sama sebou, ale učiním-li to přece, učiním tak pouze pro větší jasnost a průzračnost záležitosti celé. Z té příčiny upozorňuji na odstavce desátý, osmnáctý, devatenáctý a dvacátý.

V odstavci desátém slovy: »Verum quia in praesens tota inspectio versatur circa probationem famae« t. j. »Nicméně však, protože veškeré šetření nese se na ten čas k důkazu o pověsti« obhájce zázraků jasně vykládá, že jak jemu, tak i kardinálovi Lambertinimu a tím Římu vůbec jedná se toliko o důkaz pověsti svatosti, mučednictví a zázraků Jana Nepomuckého a o nic jiného či jinak řečeno: Kardinál nepřímo prohlašuje, že Řím nemíní v životě Janově nic jiného luštiti a zkoumati, leč jeho svatý život, mučednictví a zázraky, což jest vlastním a podstatným cílem celého kanonisačního procesu.

Totéž vzhledem ku rozhodnutí, v kterém roce Jan Nepomucký byl utopen, ještě důrazněji praví odstavce osmnáctý, devatenáctý a dvacátý. Jejich slova: »Minus denique urget animadversio illa, quod testium dicta circa martyrii famam non mereantur fidem, ex quo, cum deponant de prodigio arefactionis fluminis Moldavae post demersionem Joannis; adhuc tamen continuatores operis Bollandi illud autument evenisse post lapsum decem annorum . . . . . Quamvis enim eruditissimi scriptores hoc pacto rem se habere asserant, nihilominus inde nulla oriri potest contradictio quoad testes, cum iidem scriptores directe non impugnent prodigium ad-

missum fuisse in martyrio Nepomuceni, qua de causa, cum perspicue pateat bis illud evenire potuisse, possibilitas haec multiplicationis actuum testes ipsos praeservat a contradictione cum assertione praedictorum scriptorum, eorumque fides immota in omnibus remanet, dum explorati Juris est, quod testium dicta sub actuum multiplicitate concilientur . . . Quod eo vel maxime locum habet eo ipso, quod prodigii arefactionis meminit Paulus Žídek . . . Joannes Dubravius . . . Martinus Borek . . . De caetero autem exceptio ejusmodi levissimi videtur ponderis, cum apparens contradictio testium in aliqua circumstantia fidem ipsis non abroget quoad rei substantiam, omnisque benigna sumatur interpretatio, ut reducantur ad concordiam« t. j. »Konečně *méně jest důležitá* ona námitka, že výroky svědkův o pověsti mučednictví nezasluhují víry, ježto svědčí o zázračném vyschnutí řeky Vltavy po utopení Janově a že pokračovatelé díla Bollandova domnívají se, že stalo se tak o deset let později . . . Ačkoliv nejvzdělanější spisovatelé tvrdí, že vskutku tomu tak jest, přece nižádná z toho nemůže povstati námitka, pokud se týče svědků. Vždyť spisovatelé tito přímo netvrdí, že zázrak ten se nestal při mučednictví Jana Nepomuckého proto, ježto jest jasno, že dvakráte se státi *mohl*. Možnost tato, že vícekráte se stal, chrání svědky před rozporem s tvrzením jmenovaných spisovatelů a jich víra neochvějně ve všem

trvá, protože jest v moci zkušeného právníka, aby výroky svědků opakováním se skutků byly uvedeny v soulad . . . Tím spíše, ba zcela tomu tak jest, ježto zázrak vyschnutí připomíná Pavel Žídek . . . Jan Dubravius . . . Martin Borejk . . . Ostatně zdá se, že výjimka tato jest *pranepatrné důležitosti*, protože *objevený rozpor svědků v nějaké okolnosti*, neubírá jim víry, pokud se týče *podstaty věci* a vždy jest vzíti výklad příznivý, aby dosáhlo se (ve výpovědích svědků) souhlasu«, ukazují, že i Franchellucci připouští, že vyschnutí řeky, jež stalo se hned po smrti Jana Nepomuckého, stalo se dle tvrzení nejvzdělanějších spisovatelů teprve roku 1393, ale poněvadž jest právem zkušeného právníka uvésti všecky rozporné výpovědi svědků v soulad a v Římě za příčinou kanonisace Jana Nepomuckého, pokud se týče roku jeho smrti jsou svědkové, kteří přijímají za takový rok 1383, kdežto nejvzdělanější spisovatelé uvádějí zase rok 1393, že používá svého práva, zvláště poněvadž se jedná o věc pranepatrné důležitosti, jež na kanonisaci samu, kde přece o důkaz zázraku se jedná, naprosto žádného vlivu míti nemůže a nemá a vysvětluje rozpor svědků s nejvzdělanějšími spisovateli tak, že vyschnutí řeky dvakráte státi se *mohlo*, ač netvrdí, že se také dvakráte vskutku stalo.

Kardinál Lambertini odpovědí touto se spokojil a také úplně spokojiti mohl, ježto rok smrti dle všeobecného názoru kurie neměl ani nejmenšího vlivu na kanonisaci samu a kongregace obřadu i s Franchelluccim každému volně ponechávala přijmouti za rok smrti světcovy buď rok 1383 nebo 1393, t. j. jasněji řečeno: Řím o roku smrti Jana Nepomuckého vůbec nerozhodl, ježto se mu jednalo pouze o důkaz zázraků, vykonaných na přímluvu toho, jehož neporušený jazyk v Praze roku 1719 byl nalezen a toho, který sako mučedník pro zpovědní tajemství v Čechách a široko dalekov sousedních zemích již od konce XIV. století byl ctěn.

II.

O veřejné úctě od dob nepamětných.

Po svolení papežově, aby se ustavila komise, jež by jednala o blahořečení, bylo dokázati referentovi v záležitosti Pražské či Jana Nepomuckého, kardinálovi Althanovi, poněvadž se jednalo o mučedníka a zároveň o případ vyjmutý, že Janu Nepomuckému vždy od dob nepamětných byla prokazována veřejná úcta. Za

tou příčinou kardinál Althan předložil kongregaci posvátných obřadů následující dubium (otázku): »Má-li se potvrditi soudní výrok nejdůstojnějšího arcibiskupa Pražského o případu vyjmutém z dekretů svaté paměti papeže Urbana VIII. či o veřejné úctě od dob nepamětných blahoslavenému Janovi prokazované?« Kongregace odevzdala toto dubium promotoru causae, kardinálovi Janu Franchelluccimu, jenž zase po bedlivé úvaze jmenované kongregaci předložil jako svou odpověď tak zvanou informaci, jež obsahovala, jako obyčejně, úvod, pojednání o platnosti procesu pražského, olomúckého a vídeňského a úvahu o právní platnosti rozhodnutí. K ní připojeny byly dva sumáře: větší a menší a prosebné listy zatím do Říma zaslané a o kanonisaci Jana Nepom. ústy vynikajících osob žádající.

V úvodu mimo jiné píše kardinál: »Pojmenování svatým Otcem naším, šťastně církev katolickou spravujícím, komise o započetí přítomné záležitosti . . . , protože (záležitost) tato kotví v případě vyjmutém z dekretů svaté paměti Urbana VIII. a to v kultu od dob nepamětných (Janu Nepomuckému) veřejně prokazovaném, v kultu, jehož počátek stanoviti se nedá a protože v arcibiskupské konsistoři v Praze po vyšetřování svědků v sumáři pod číslem druhým uvedených, po ocenění všech výroků právních dokladů a po vyplnění všeho ostatního, co by přispěti mohlo ku nejlepšímu a zákoni-

tému zakončení záležitosti naši, již dříve nejdůstojnější Pan arcibiskup (Pražský) příznivý rozsudek o kanonisaci tohoto kultu prohlásil, .. jest nesporno, že k pokorné žádosti sluší odpověděti kladně.«

Pojednání o platnosti (»de validitate«) má tři články. První: »Zpráva o postupu jednání a vyslýchání svědkův« již nadpisem udává svůj obsah, druhý: »Rozklad o zákonitém ohledání právních dokladů, o postupu jednání při otevření hrobu a nalezení těla blahoslaveného Jana, o ocenění děkovných darů, obrazů a jiných památek veřejné úcty« rovněž slovy svými již naznačuje, o čem se tu pojednává a třetí: »O platném pronešení rozsudku, opisu, zapečetění a zaslání procesu« vykládá obšírně a důvodně, čeho bylo třeba při zachovávání právní formy procesu o nepamětném kultu Jana Nep., v Praze konaného.

Úvaha »De justitia sententiae«, t. j. o oprávněnosti či správnosti rozsudku, čímž naznačuje se totéž, co při prvém procesu o označení komise ku započetí jednání slulo »relevantia«, má také tři články. První nadepsaný: »Po předeslané krátké zprávě o mučednictví blahoslaveného Jana uvádějí se některé zázraky, na jeho přímluvu vykonané, jakož i uchování jazyka, nejnověji ohledaného při vyšetřování sluhy Božího«, druhý: »Slavnostní přenešení mrtvého těla blahoslaveného Jana do metropolitního chrámu za příčinou pohřbení« a

třetí: »Pojednání o rozličných druzích kultu blahoslavenému Janovi od dob nepamětných prokazovaného«, krátce podávají, čeho třeba bylo k informaci těch, kdož rozhodovati měli o platnosti rozsudku arcibiskupa Pražského, t. j. členů posvátné kongregace obřadů.

Celá informace jest revidována (přehlédnutá) od Jana Zuccherinia, subpromotora (podobhájce, zástupce obhájce) víry.

Větší sumář obsahuje celkem 46 odstavců. V prvním připomíná se povolení komise sv. Otcem, aby s procesem se mohlo započíti; v druhém jest tabulka vyslýchaných svědků, udávající jich počet (celkem 16), jméno, příjmění, věk, datum, kdy kdo v řadu svědkův byl zapsán, předvolán k soudu, kdy složil přísahu a kdy byl vyslýchán; ve třetím arcibiskupský rozsudek o případu vyjmutém z dekretů svaté paměti Urbana VIII.; ve čtvrtém dopis arcibiskupův kongregaci posvátných obřadův; v pátém historické doklady, jednající o mučednictví blahoslaveného Jana a jeho příčině; v šestém až třináctém výpovědi svědků a historických dokladů o tomtéž; čtrnáctém akta o otevření hrobu a ohledání těla bl. Jana, což stalo se za přítomnosti arcibiskupa Pražského; v patnáctém výpovědi svědků a historické doklady o slavnostním přenesení těla blah. Jana; v šestnáctém a sedmnáctém výpovědi svědků a dějepisné doklady o nepamětném kultu; v osm-

náctém výpovědi svědků a nazývání Jana blahoslaveným a svatým a mučedníkem; v devatenáctém o poutích duchovenstva a lidu ku hrobu sv. Jana; ve dvacátém o úctě zástupcův (vyslancův) Apoštolské Stolice taktéž u hrobu Janova; v dvacátém prvém o náhrobku; dvacátém druhém o omřížování; v dvacátém třetím o ohledání mříží; dvacátém čtvrtém o mausoleu z roku 1692; dvacátém pátém a šestém o svícnu a jeho ohledání; ve dvacátém sedmém výpovědi svědků o Janovi, jakožto patronu ubohých; ve dvacátém osmém a devátém o Janovi, jakožto patronu zemském, v třicátém o úctě jeho ve výroční den úmrtí, v třicátém prvém a druhém o písni a modlitbách k jeho úctě složených, v třicátém třetím až pátém o oltáři Janovi zasvěceném, v třicátém šestém výpovědi svědků o kostelích, kaplích a sochách taktéž sv. Janovi věnovaných, v třicátém sedmém a osmém o darech zásvětných a obrazích jeho, v třicátém devátém a čtyřicátém o ohledání lamp, zásvětných tabulek, obrazů a soch sv. Jana, v čtyřicátém prvém o darování k úctě jeho svící, posvátných rouch atd., v čtyřicátém druhém o výpovědi svědků o šesti tisících a více mší svatých sloužených k poctě Janových, v čtyřicátém třetím a čtvrtém výpovědi svědků o veliké úctě Janově hned po jeho smrti, v čtyřicátém pátém o rozšiřování se úcty svatojanské a v čtyřicátém šestém o šíření se téže úcty v cizozemsku.

Menší sumář (Summarium responsivum) ve dvou číslech obsahuje dodatečné otázky o kronice Martinově, jejíž manuskript se choval v metropolitním archivu pražském.

Prosebných listů o kanonisaci Jana Nep. bylo zasláno celkem 78. Třicet dva jest jich uvedeno do slova a o ostatních poznamenáno je pouze od koho a z kterého jsou data. Všecky sebrány jsou ve zvláštní knihu, nadepsanou: »Sbírka listů svatému v Kristu Otci a Pánu Klementu XI., papeži a posvátné kongregaci obřadů za příčinou kanonisace či prohlášení mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, kdys kanovníka metropolitního kostela Pražského, v nichž přemnohých vykládá se úcta od dob nepaměťných tomuto blahoslavenci prokazovaná a jedna se o jejím rozšíření.«

Informaci, oba sumáře a prosebné listy panovníkův, arcibiskupův, biskupův, universit a všech vynikajících osob odevzdala posvátná kongregace obřadův obhájci svaté víry, kardinalovi Lambertinimu, jehož úkolem bylo nejen vše řadně prohlédnouti, prostudovati a oceniti, ale i co nejpřísněji prozkoumati, aby nebylo ubliženo pravdě. A kardinál Lambertini ujal se úkolu tohoto s pílí a důkladností jen sobě vlastními. Bystrozrakem, svou učeností, láskou k víře a jejímu povznesení shledal mnohé, což by zasluhovalo při nejmenším alespoň vysvětlení, ne-li důkladné obrany a proto neváhal sděliti

vše svatému Otci s požádáním, aby od beatifikace Jana Nepomuckého se upustilo na tak dlouho, pokud by všecky jeho námitky nedošly úplného a jistého vyvrácení.

Kardinál alespoň k uvedené a shora již připomenuté otázce: »Má-li se potvrditi rozsudek nejdůstojnějšího arcibiskupa Pražského vynesený o případě vyjmutém z dekretů blažené paměti Urbana VIII., papeže, či o kultu od nepamětných dob prokazovaném jmenovanému sluhovi Božímu v záležitosti a za účelem, o nichž se jedná?« namítal toto: »Nejprve musím předeslati, že veřejná úcta, jež tvoří vyjmutý případ z dekretů papeže Urbana VIII., musí býti nepamětnou, to jest přesahující dobu sto let, jak při prohlašení svých dekretů dne 13. března a 2. října roku 1625 ustanovil týž papež Urban a jak jasno z generálních dekretů či z potvrzujícího a vysvětlujícího breve tytéž dekrety na str. 12., kdež se dí: »Nad to nejdelší dobou a jejím nepamětným během, o němž ve zmíněném dekretu se jedná, prohlásili jsme, že rozumí se čas převyšující dobu sto let.«

Dále musím též předeslati, že doba převyšující čas sto let měla se počítati od roku 1634, kdy vydáno bylo zmíněné breve připomenutého papeže Urbana VIII., ač někdy od promotorů víry bylo předstíráno, že těchto sto let má se počítati od roku 1625, kdy byly vydány ony dekrety. Než upřímně řečeno, pravdivějším a touto posvátnou kongregací při-

jatým jest názor, který připouští počítání sto let od roku 1634, kdy totiž vydáno bylo od papeže Urbana VIII. brevem potvrzení oněch dekretů, jak důvodno ze schválení nepamětného kultu blahoslavené Ludvíky Albertonie, o čemž jedná se ve dvacáté sedmé konstituci Klementa X. (Bulla tom. VI.). Ludvíka alespoň zemřela posledního ledna roku 1533 a když promotor víry proto namítal, že tu sto let kultu není dokázáno, ježto od roku 1625, kdy vydány byly dekrety Urbana VIII. zpět do roku 1533 neuběhlo sto let, ale žadatelé (postulatores) odpověděli opakem, že sto let se naplnilo, a to proto, že od roku 1533, kdy blahoslavenka zemřela, do roku 1634, kdy potvrzující breve dekretů bylo vydano, sto let uběhlo: posvátná kongregace obřadův nepamětný kult blahoslavenky stvrdila, a zajisté právem, ježto dekrety vydanými roku 1625 papež Urban VIII. vyjmul prostě čas nepamětný a čas nejdelší, jak jasno z generálních dekretů na str. 4 Protože však dale (týž papež) toliko v potvrzujícím breve, vydanem roku 1634 prohlásil, že zmíněný nepamětný čas musí přesahovati mezi sto let: jest průvodno, že dostačí a dostačiti musí k účelu, o němž se jedná, názor, že sto let bylo naplněno roku 1654.

Po třetí musím předeslati, že naprosto nemá se přihlížeti, jedná-li se o naplnění sto let, k tomu, co po roce 1634 se stalo, tak, že důkaz v našem případě spočinouti musí

v naplnění se sto let zpět od roku 1634 a vše ostatní, co po tomto roce následovalo, podává pouze důkaz o pokračování v kultu, ale nesmí se považovati za nepřetržitých sto let, a to zcela dle rozhodnutí této posvátné kongregace, vydaného 23. března 1652 a vytisknutého u Mathy De canonisatione sanct. part. 5. c. 3. na str. 470, kdež se dí: »Protože mnohokráte pronesena byla pochybnost, má-li ku naplnění se sto let vziti se ohled na činy po těchto (papeže Urbana) dekretech, rozhodli se nejdůstojnější Otcové při úvaze o tom v posvátné kongregaci dne 23. března 1652, že ohled bráti se nema.« V tomto smyslu také vždy rozhodovali moji nejzasloužilejší předchůdci: Petr František de Rubeis a Prosper Bottinius, ba, což ještě důležitější jest, uvedené rozhodnutí podržela v praxi vždy tato posvátná kongregace, a to nejen v době mých předchůdců, ale i za mně, co asi od patnácti let zastávám úřad promotora víry.

Posléze musím ještě předeslati, ať již tomu bylo jakkoliv, že najisto v našem případě svědkové, kteří dokazují nepamětný kult dle všech pravidel a ustanovení výkladu v kapitole 1. »Verbo immemorabilem« de praescript. pod bodem 6. utvrzují sice důkaz o kultu prokazovaném po sto let před ustanovením Urbanovým, ale toliko pomocně, ne však vskutečně, pevně a podstatně, ježto opravdový, pevný a podstatný důkaz má spočívati ve zřízeních, památkách a skutcích trvalých, nebo v jiných po-

dobných věcech. Svědkové, kteří pomocně vypovídají, zajisté dokazují nepamětný kult toliko praesumptive, ale důkaz v případě našem musí býti přímý a sám sebou přesvědčující, jak mimo doklad, mnou uvedený, v námitkách o vyjmutém případě blahoslaveného Česlava, řádu kazatelského, když jednalo se o jeho beatifikaci, ještě uzavírati se může ze dvou následujících příkladů.

Prvním jest záležitost Toledská blahoslavené Marie de Capite, zvané lidově de la Caveza, manželky sv. Isidora, rolníka, jež byla předložena této posvátné kongregaci za referentství nynějšího svatého Otce, tehdy kardinála. Byla totiž v uvedené záležitosti od promotora víry uvedená námitka, může-li to nazvati se opravdovým důkazem nepamětného kultu, spočívá-li důkaz sám ve svědcích, vypovídajících ve smyslu citovaného výkladu (glossy): a dne 13. června 1697 bylo odpověděno a rozkázáno, aby o této záležitosti přesně se rozhodlo. Proto rozhodovalo se přesně a dne 3. srpna 1697 bylo odpověděno, aby kult sice se schválil, ale v tom smyslu, že sekretář v záznamech uvede, že rozhodnutí samo nebylo čerpáno toliko z výpovědí svědků, ale i z ostatních důkazů v této záležitosti uvedených.

Druhým příkladem jest záležitost Kordovská blahoslaveného Alvara ze řádu sv. Dominika. Tehdy totiž se projednávalo, má-li schváliti se názor biskupa kordovského o nepamětném

kultu tohoto blahoslavence a já sám jako promotor víry jsem namítal, že pro kult uvedené doklady nejsou dosti průkazné a mocné, ba že (biskup) spíše místo na důkazy klade váhu na svědky, kteří dle názoru posvátné kongregace nestačí, a dle referátu nejdůstojnějšího, mně vždy milého pana kardinála Corradina, bylo dne 22. srpna 1716 rozhodnuto, že kult nepamětný nemá se potvrzovati, ale žadatelům ponechati právo, aby důkazy své o případu vyjmutém podpořili. Rozhodnutí toto posvátná kongregace dne 10. prosince 1718 schválila.

Dle toho tedy, co jsem uvedl, dokážu-li, že není památek, jež by podávaly důkaz o prokazovaném sluhovi Božímu, Janovi, veřejném kultu nejméně od roku 1533 do roku 1634: nemůže ku předloženému dubiu (otázce) jinak se odpověděti, než záporně, či že není podán důkaz o nepamětné úctě a názor arcibiskupa pražského, nemá se potvrditi, a to z důvodu, že bezvýznamno jest v našem případě vše, co následovalo po roce 1634, ježto dle toho, co nahoře jsem uvedl pro důkaz nepamětného a stoletého kultu, nemá se bráti vzhled k tomu, co se stalo po připomenutém roce, protože svědčí to toliko o dalším trvání kultu; dále že málo, i kdyby svědčili dle požadavku výkladu (glossy), a tak nepřímo doplňovali mezi sto let, uplynulých před rokem 1634, dokazují svědkové, protože dle toho, co shora uvedeno bylo, svědkové tito toliko důkazu poskytují podporu, ale nepodávají důkazu vlastního, či že dokazují praesumptive místo co by měli dokazovati přímo.

Nyní konečně již mohu uchýliti se ku případu předloženému. Nezamlčuji si, že velice skvělé památky kultu tvořiti mohou spisy Václava Hájka, starého to autentického dějepisce, hrob sám, zasvěcení oltáře, lampy, obrazy, pojmenování a vzývání Jana jako blahoslavence a světce. Protože však památky tyto nedokazují prokazování veřejného kultu od roku 1533 do roku 1634, domnívám se, že nic nemůže býti jasnějšího, než že k podání důkazu schází doklad veřejného prokazování kultu právě v této době, to jest jinak řečeno: v době naprosto nutné, aby provésti se mohla záležitost, o kteréž se jedná.

Že prokazování veřejného kultu v záležitosti, o níž se jedná, nedokazuje se ze spisů Hájkových, jest zřejmo nejprve z toho, že Hájek psal roku 1541, ale památky, svědčící o kultu, měly by býti alespoň z roku 1533, a podruhé, že Hájek v podstatě uvádí pouze, že tělo bylo slavnostně neseno do kláštera svatého kříže a s velikou poctou pohřbeno v kostele sv. Víta na hradě Pražském. Poněvadž však jednalo se o kněze, kanovníka metropolitního chrámu Pražského, zpovědníka královny a o muže, který bez bázně podstoupil smrt, aby neporuši zpovědního tajemství, mohly zprávy Hájkovyl povstati z uvedených pouze hodností

a tudíž nemůže se říci, že podán jest důkaz o prokazování veřejného kultu. Nevadí názoru tomuto, že Hájek dodává, že staly se u jeho hrobu zázraky a protože od mnohých nazýván byl mučedníkem a světcem, ježto pouhé pojmenování mučedníkem a světcem, jež od některých se děje, pouze dokazuje, jak oni smýšlí, ale nestačí pro důkaz veřejného kultu. Může totiž vyskytnouti se případ, a vskutku také častěji se naskytá, že někteří považují někoho za světce a za mučedníka, ale veřejný kult se mu neprokazuje.

Že důkaz o prokazování veřejného kultu nepodává také hrob sám, jest jasno předně z tvrzení, že mříže k němu dané jsou nesmírně staré, ba že prý převyšují čas dvou i tří set let, ale svědectví odborníků nejsou přiložena. Protože tedy svědectví odborníků přiložena nejsou, jest průvodno, že hrob sám málo dokazuje.

Nic na tomto nemění okolnost, že odborníci byli vyslechnuti a že o starodávnosti vysvědčili pod přísahou, protože uvádí se tak dle ohledání, jež roku 1719 arcibiskup Pražský při příležitosti projednávání a sebrání přítomného procesu vykonal. Vždyť při uvedeném ohledání schází formální stvrzení odborníků a přísahy, tak že se neví, jak a z jakého důvodu vlastně vypovídali, či jaký důvod pro výrok svůj uvedli. Z toho však plyne podruhé, že důkaz o prokazování veřejného kultu z hrobu podán není,

ježto železné mříže mohly býti ku hrobu dány ku zabránění neslušností, jež dle svědectví P. Tannnera v sumáři na str. 17. někteří tu provozovali. Tomu-li tak, pak zamřižování neprospívá k důkazu o kultu, ale spíše jej vylučuje. Konečně plyne názor můj z okolnosti, že na náhrobním kameni vyryta byla slova: »Joannes de Pomuk«. Slova tato byla dle zprávy žadatelů napsána písmem z roku 1383, což znamená totéž jako říci, že psána byla v témž roce, kdy služebník Boží *) zemřel. Než ve slovech těchto není ničeho, co by se odnášelo ke kultu, ježto schází tu název služebníka Božího, schází název blahoslavence, schází název mučedníka a schází palma, znak to mučednictví. K tomu-li ještě se přidá, že tělo bylo pochováno v zemi a neodpočívalo nad zemí a vše-li spojí se v celek, jest jasno, že důkazu o kultu nepodává hrob.

Že totéž souditi dlužno o věnování oltáře, a že do téže třídy zařaditi jest věnování lamp a obrazů, myslím, že jest nesporno. Pokud se týče alespoň věnování oltáře, pominu-li, že stalo se tak roku 1621, tedy krátce před rokem 1634, kdy dovršeno bylo potřebných sto let, povstává obtíž v tom, že se dí, že byl posvěcen ke cti blahoslaveného

*) Upozorňuji, že tuto Lambertini nepodává o roku úmrtí světcova názor svůj, ale těch, kdož rok 1383 do kamene ryli nebo vrýti dali, jak jasno ze slov »juxta relata per postulatores«, t. j. dle zprávy žadatelův. Více o tom uvedu na konci tohoto oddílu.

Jana Zpovědníka, jak možno se dočísti v sumáři pod číslem 3. I kdyby Jan, o němž se jedná, vskutku byl býval považován za mučedníka, jest přece neurčito, byl-li oltář k jeho poctě posvěcen, neboť ačkoliv namítati se může, že mučedníci často byli označováni a vyznamenáváni jménem zpovědníků a služebník Boží, o němž se jedná, že vskutku byl zpovědníkem královny, přece z toho nemůže se uzavírati o ničem jiném, než že ověřuje se tím pouze věnování oltáře. To však v záležitosti naší jest bezvýznamno. Při téže totiž konsekraci oltáře jmenují se též svatý Julián mučedník a mučednice sv. Thekla. Okolnost tato však jest nejzřejmějším důkazem, že nemůže se na náš případ obrátiti tvrzení, že mučedníci také někdy bývali nazýváni jménem zpovědníkův, ježto až posud, pokud vím, není příkladu, aby z úřadu zpovědníka, jejž některý sluha Boží za živa vykonával, dalo se dokázati, že po jeho smrti užívalo se o něm názvu zpovědníka buď ku ozřejmění jeho svatosti, nebo ku rozeznání od jiných sluhů Božích téhož jména. Uzavírati se tedy musí na nejistotu konsekrace oltáře k úctě sluhy Božího, o němž se jedná.

Pokud se dále týče lamp a obrazů, tu mnohé lampy byly pořízeny před šedesáti lety. Z té příčiny musí se započísti v to, co stalo se teprve po roce 1634 a co nečítá se k plnému století. Totéž musím spíše ještě říci o lampách novějších. Než, připustím-li na okamžik, že byla

některá lampa zřízena i před sto lety, ježto jsou svědkové, kteří vypovídají, že lampy před hrobem, jak od starších svých předků slyšeli, od nejstarších dob hořely, přece, protože schází dosvědčení odborníků a výpovědi svědků, vždyť vše, co uvedeno, jest pouze vzato z rozpoznání lamp (dle sumáře pod číslem 39), v němž se dí, že odborníci a svědkové to a tak, jak se uvádí, vypověděli: to vše k důkazu nestačí, ježto se vyžaduje, aby předložena byla formální svědectví svědků a odborníků, aby též posvátná kongregace rozsouditi mohla, jak hodnověrní jsou svědkové, t. j. jak svědčí, prostě-li či strojeně a jakou znalost otázky prokázali.

Obrátím-li se ještě k obrazům, tu potírá jich důkaz zcela podobná obtíž, ježto některé z nich byly namalovány po roce 1634 a není ani jednoho, který by byl namalován, pokud ovšem sebrány jsou, před rokem 1533. Mimo to obrazy nebyly od odborníků prozkoumány, alespoň ne tak, jak prozkoumány býti měly dle praxe této posvátné kongregace, zkoumáním totiž, jak častěji již bylo řečeno, svědectví odborníků a dodáním jich formálního posudku při procesu samém. Ačkoliv nejvíce by platil ještě obraz, o němž zmiňuje se P. Balbín a jenž prý byl namalován kolem roku 1490, jak v sumáři pod číslem 16 v odstavci 8. jest uvedeno, přece v něm důkaz spočívati nemůže, protože schází tu ohledání odborníkův. P. Balbín nebyl malířem, ale dějepiscem, a důvod letopočtu, jenž

prý k němu byl přiložen, nevylučuje chyby, ježto obraz mohl býti namalován teprve roku 1721 a letopočet 1490 k němu přiložen.

Konečně, že důkaz o prokazování veřejného kultu nemá se odvozovati z pojmenování blahoslaveného a svatého, jest jasno z toho, že v kronice rukopisné z roku 1471 náš služebník Boží nenazývá se ani blahoslavencem, ani světcem a ani mučedníkem, jak uvedeno jest v sumáři pod číslem 5. Pokud se týče dějin Hájkových, napsaných roku 1541 již shora jsem ukázal, že nic tu neznamenají (eam non facere ad rem). Dubravius psal roku 1552 a Jana nazývá sice svatým a nevinným knězem, ale to nevztahuje se ke kultu, ale k jeho mravům. Vše ostatní, o čemž jedná se v informaci žadatelů v odstavci 10. a v sumáři k ní připojeném, ukazuje sice ke kultu, ale nepadá na váhu, protože jest nejméně o 60 let pozdější roku 1533, který při důkazu rozhoduje.

Není též podáním důkazu o kultu, uvádí-li se, že mimo památky právě uvedené, slavila se i mše sv. k úctě blahoslaveného Jana, a to že jest nejdůležitějším důkazem jeho veřejného kultu, protože mše sv. počaly se teprve slaviti po roce 1670 a při nepřetržitosti století nemá se hleděti k tomu, co stalo se po roce 1634. Že pak počátek mší sv. stal se po roce 1670 patrno odtud, že toho roku P. Balbín napsal svůj dějepis a v něm takto dí, jak v sumáři pod číslem 16. jest uvedeno: »Zvlaště jest pa-

matovati, že, ačkoliv ani připomínka při oběti blahoslavenému Janovi, ani pocta při veřejných službách Božích, ba ani čest v chrámech vzdávána nebyla, což ovšem bez svolení svaté Stolice státi by se nemohlo, přece vše ostatní, čímž jména světců se zasvěcují u svatého jeho hrobu mu prokazováno bylo.«

Po vyloučení důkazu z památek zbývají ještě svědkové. Než, protože tito nevypovídají dle požadavků glossy a pokud vypovídali, výpovědi jich nemají ráz důkazu, ale pouze podpory a to dle toho, co shora jsem uvedl, postrádá nepamětný kult od počátku až do konce, důkazu přímého. Proto nezbývá, než ku předložené otázce dati odpověď zápornou.

O platnosti procesu se nezmiňuji proto, že ničeho jsem neshledal, co bych jí mohl vytknouti.

Vše, co jsem uvedl, uvádím pod censurou, ponechávaje volno atd. Prosper de Lambertinis, svaté konsistoře advokát a víry promotor.«

Kongregace odevzdala ihned právě uvedené námitky Franchelluccimu, jakožto obhájci zázraků, aby v příhodné době k nim co nejdůkladněji odpověděl, je dle pravdy vyvrátil, nebo alespoň seslabil tak, aby jednání v záležitosti Pražské, t. j. o beatifikaci Jana Nepomuckého buď dospělo ke šťastnému výsledku, nebo jako pochybené bylo odloženo. Nemusím proto ani již připomínati, že kardinál, obhájce zázraků, vynaložil veškeru svou rozvahu, aby úkolu svému učinil zadost.

Není zajisté bez významu, jak upozorniti musím, že při námitkách Lambertiniho proti důkazu o nepamětné úctě sluhy Božího, Jana Nepomuckého, již ani slovem nebyl připamatován spor o úmrtní rok mučedníka pro zpovědní tajemství jednoduše proto, že Římu se nejednalo o rozluštění dějepisných záhad, ale o zázraky světce.

Po několika měsících odpověděl Franchellucci k námitkam Lambertiniho následovně:

1. Namitky, jež veledůstojný pan promotor dle povinnosti svého úřadu při příležitosti uvedeného dubia (otázky)*) činí, myslím, že nemohou ani na okamžik uvésti v rozpaky, by se neodpovědělo: Rozsudek má se potvrditi tak, jak se o to co nejpokorněji žádá.

2. A vskutku, protože po předchozí zkoušce o platnosti procesu není žádné pochybnosti, jak jasno z vlastního doznání samého veledůstojného promotora na konci jeho poznámek, jádro všech námitek spočívá pouze v tom, že schází důkaz o kultu prokazovaném po sto let před dekrety svaté paměti Urbana VIII., jež uveřejněny byly roku 1634 a tím, že také zplna

*) »Má-li se potvrditi rozsudek nejdůstojnějšího arcibiskupa Pražského, vynesený o případu vyjmutém z dekretů blažené paměti papeže Urbana VIII., či o veřejném kultu, od dob nepamětných blahoslavenému Janu Nepomuckému prokazovaném v záležitosti a za účelem, o nichž se jedná?«

není proveden důkaz o prokazování úcty blahoslavenému Janovi od roku 1534. Za tou příčinou považuji za vhodno uvésti krátce ale poň něco, co se v době dvou i více století, totiž od počátku čtrnáctého století až do roku 1620, pokud se týče pravé víry a kathedrálního kostela pražského, stalo.

3. Všeobecně jest známo, že Václav IV., který dal utopiti blahoslaveného Jana, tak neblaze království české spravoval, že nesčetná zla daleko široko vše zaplavila. Tehdy vzniklo kacířství, zaseté Janem Husem, jehož dlouholetá a zlořečená zhouba od Jana Cochlaea v dějinách husitských v první knize takto se vyličuje: »Do nejkrásněji kvetoucího tohoto království*) hromadně vpadla kacířstva, schismata, blasfemie, zhoubné hádky, vzpoury, vraždy, války, bitvy, loupeže, zlořečené krádeže, děsné svatokrádeže, nejděsnější zhouby, a což nejhorším jest, potrvala tu tato zla v nepřetržité zhoubě a zkáze přes padesáte let, totiž od roku Páně 1409 až do roku 1460« Týž Cochlaeus ještě doleji připojuje: »Před ním (Husem) byl v království českém jeden křesťanský lid, všickni stejně učili, stejně o víře a náboženství smýšleli a všichni stejně věřili o Kristu a jeho svatých. Všude po celém království stejný panoval obřad, jedna víra, stejné církevní zvyky a stejné svátosti. Ale Hus pře-

*) T. j. českého.

krásnou tuto jednotu tak roztrhal a rozdrásal, že až do dnešního dne politování hodné panuje u českého národa rozdvojení.«

4. Mimo to bezbožný tento svůdce, který co nejprudčeji napadal úctu posvátných obrazů, měl ještě následovníky v Jeronymovi Pražském a Janu Žižkovi, kteří také jeho svatokrádežným bludem byli zohaveni. Ti, připojivše ke kacířskému smýšlení ještě horší skutky, spáchali tolik nedůstojných a vystředních věcí, že těžko tomu uvěřiti. Kostely na jich podnět byly rozbity a spáleny a obrazy nejsvětějšího Vykupitele, nejblahoslavenější Panny a svatých co nejohavněji potupeny. Svaté ostatky byly rozmetány a pošlapány. Proto jen s největší hrůzou čtou se zprávy, jež o těchto událostech uvádějí Eneáš Silvius, pozdější papež Pius II., očitý svědek, v dějinách českých v kap. 35. a násl. a Jan Cochlaeus v uvedených dějinách husitských téměř v celých, zvláště však v knize 4., 5. a 6. Mnoho z toho nalézá se také u Rainalda v annálech k roku 1416 pod číslem 13. a násl.

5. Zhouby vojsk husitských byl sice po nějaký čas ušetřen kathedrální chrám Pražský, zasvěcený sv. Vítu, ale posléze přece z dopuštění Božího nemohl uniknouti zabrání těmito zločinnými lidmi. To dle Hájka, Dubravia a jiných authentických památek vyličuje Tomáš Jan Pešina ve spise nazvaném: »Phosphorus septicornis, hoc est sanctae Metropolitanae divi Viti

ecclesiae Pragensis majestas et gloria«, kde v paprsku druhém na str. 77 asi uprostřed uvádí následující slova: »Nicméně (kostel Pražský) byl od vzbouřenců na popud Jana Želivského, jejž dějepisci čeští často nazývají nejpověstnějším odpadlíkem, a za jeho vůdcovství dne 10. června roku, jak jsem uvedl následujícího, to jest 1421 vykraden, veškeré vnitřní okrasy zbaven a o nářadí, jež nalézti se dalo, oloupen. Ale mnohem ještě horším a zločinnějším bylo, že oltáře jeho byly zbořeny, obrazy svatých a obraz samého Spasitele, našeho Boha, zohaveny, v posměch vydány a zničeny. Tímto ovšem byl (kostel tento) až dosti, ba přes míru hrozně zneuctěn a potupen.«

6. Když potom zlořečená sekta Husitův byla zbraní potřena, a náboženský pokoj všude zavládl, byla také úcta Boží a svatých zase obnovena, ale ne na dlouho. Když alespoň Čechové svrhnuvše zákonnitou vládu domu Rakouského, roku 1619 za krále si zvolili Bedřicha, kurfirsta Falckého, který přiznával se ku sektě kalvínské, týž opětně jako král započal vládu mýtěním katolického náboženství. Rozkázal proto, aby vše, co by svědčilo o posvátném kultu v městech pražských, a zvláště v kathedrálním chrámu Páně, bylo vyvráceno a zničeno. Svědkem toho nad pomýšlení povolaným jest Karel Karaffa, biskup Aversánský v komentářích o obnovení posvátného Německa, vytištěných v Kolíně roku 1639, kdež velevýznamně na str. 86.

dí: »Jaký byl stav náboženství katolického v Praze a v království českém za vlády kalvínské a lutheránské, pokud vítězství nebylo dobyto, každý snadno si domyslí. Duchovenstvo bylo statků a majetku zbaveno, jmění církevní zabráno, kostely, kláštery a oltáře byly znesvěceny, faráři katoličtí byli vyhnáni a kacíři v jich úřad uvedeni. Kostel metropolitní, matka kostelů království českého, v den sv. Ondřeje roku 1619 byl o svaté obrazy a jich úctu oloupen a ohavností kacířskou znečištěn. Velice ctihodný obraz našeho Soudce na kříži, jenž tu visel, byl na kusy roztřískán, sochy svatých byly ven vyházeny, rozlity a spáleny a ostatky svatých po zboření oltářů nohami šlapány. Vše posvátné a z hrozné spouště sem tam bylo rozmetáno«. Totéž kratčeji potvrzují: Jindřich Spondanus v pokračování církevních annálů při roce 1619 pod číslem 5., a výše chválený Tomáš Jan Pešina ve »Phosphorus septicornis« v paprsku II. na str. 97. od slova »Exorto«.

7. Toto, co právě pro důkaz, jak náboženství katolické v království českém neobyčejně a vícekráte pokleslo, jsem uvedl, myslím, a nikdo zajisté o tom ani pochybovati nebude, velice přispívá, aby při důkazu o jednotlivostech, jež ku posvátnému kultu se vztahují, co nejmírněji bylo souzeno, kdykoliv ukáže se, že kult v podstatě a v pravdě byl prokazován. To vše ještě více platí o otázce, jíž se obíráme tak, že tu zmizeti musí jakákoliv pochybnost, ježto z toho,

co uvedeno bylo v informaci, plně jest známo, že blah slavenému Janovi, prokazován byl kult, jehož počátek sahá mimo lidskou paměť.

8. Za tou příčinou nyní blíže se dotknu názorů opačných.*) První z nich, že totiž svědkové, kteří v procesu o čase nepamětném byli vyslýcháni, postrádají požadavků předepsaných glossou v kap. první od slova »Memoria« de praescript. v. 6., nezakládá se na pravdě. Svědkové totiž všickni jsou starší přes 54 let, a mnozí z nich již dosáhli i let 60., jak jasno ze sumární tabulky pod číslem 2. a téměř o všem, co při výslechu probírati se mělo, vypovídají, že sami to od svého mládí po 40, 50 a více let viděli, že se to dověděli z veřejné a stálé pověsti a posléze, že nic neslyšeli, co by svědčilo proti tomu, jak jasno ze znění jich výpovědí, zaznamenaných v celém sumáři. Tomu-li tak, pak jest nesporno, že jsou tu všecky požadavky uvedené glossy dle všeobecného názoru doktorů, jako u Covarr. v Regul. Possessor. v části druhé, § 3. pod číslem 7., splněny.

9. Stejně neopodstatněná, jak myslím, jest i druhá námitka, že totiž uvedený důkaz o nepamětném kultu z výroků svědků nestačí stylu posvátné kongregace, ježto připouští se toliko jako důkaz výpomocný dle přiložené dvojí odpovědi, a to jedné, jež dána byla v záležitosti Toledské, blahoslavené Marie de Capite,

*) T. j. námitek kardinála Lambertiniho.

a v níž po schválení kultu bylo uloženo sekretáři, aby v rejstřících poznamenal, že nebylo rozhodnutí o ní čerpáno toliko z výpovědí svědků, ale i z ostatních důkazů, a odpovědi druhé, jež dána byla v záležitosti Kordovské blahoslaveného Alvaresa z Kordovy a v níž vydán byl reskript neschvalující jeho kult, ač zůstaveno bylo žadatelům podpořiti věc svou novými důkazy.

10. K tomu odpovídám, že, mluvíme-li o rozhodnutí v záležitosti Toledské, naprosto v něm nenalézám, jako by posvátná kongregace připustila tu výpovědi svědků toliko výpomocně, ježto poznámka výše citovaná jasně prohlašuje vedle jiných dokladů za dostatečný i důkaz svědků.

11. Jedná-li se pak o druhém rozhodnutí, jež bylo vydáno v záležitosti Kordovské, toto rovněž nestírá právě uvedenou rovnocennost důkazu svědků a dokladů, protože odepřením schválení kultu byla přece generice vyhrazena žadatelům možnost lepšího důkazu a to bez rozlišování, vznikl-li nedostatek (důkazu) z výpovědí svědků či spíše z jiných dokladů.

12. A v pravdě vaha důkazu, jenž se čerpá o nepamětné době z výpovědí svědků, jak mam za to, jest úplně nespornou, protože vůbec jest zákonnitou, nese na sobě ráz práva, plyne z práva a nepřipouští důkazu opáčného dle Fagnan in cap. cum Apostolica num. 6. de his, quae fiunt a praelat. Trobat. de effect. immemor. quaest. 13. pag. 202. num. 70. To jest tak

jisto, že, když dle kapitoly »Cum Apostolica de his, quae fiunt a praelat.« atd. se prohlásilo za neplatné dovolení desátků z přízně laiků, leč by se tak bylo stalo před koncilem Lateránským, doktoři, majíce na paměti případ, že po uplynutí čtyř nebo pěti století od slavení koncilia, mohla by vzniknouti pochybnost o podstatě dovolení desátků, protože nebylo by tu svědků tak starých, aby to před dobou koncilia dokázati mohli, všeobecně učí, že k tomuto účelu úplně stačí svědkové, vypovídající dle předpisů o době nepamětné a to proto, že doba tato svou průkazností sahá do nekonečna a důsledně i do časů před koncilem co nejvzdálenějších. Abb. in d. cap. cum Apostolica, num. 12. et Felin in cap. causam, quae n. 4. de praescript. — a podrobně v Rot. decis. 391. num. 5. et sequen. part. 16. rec.

13. Jasněji to ještě vynikne v případě, o němž se jedná. Kdykoliv totiž vyskytl se případ, který se nezapovídal kultem všeobecným a jehož důkaz byl vyhražen žadatelům dodáním nových dokladů, jimiž by se stvrdil kult prokazovaný některému sluhovi Božímu po čas nepamětný, tu všeobecnými dekrety, uvedenými na str. 4. a 9. téhož díla z práva připouští se důkaz o nepamětné době zkouškou svědků. Dle toho předpokládaná praxis, že má se zavrhnouti důkaz, vyplývající ze svědectví svědků o čase nepamětném, jak jasno, odporuje samému zákonu, který vyhražuje případ nepamětného kultu, ježto nedá se v souhlas uvésti, aby připustil se sice

důkaz kultu od dob nepamětných, ale zároveň zavrhovala se forma důkazu o době nepamětné, z práva připuštěná. Důsledně uvedený důkaz (v případě Jana Nep.), ježto jest zákonnitý a ve své podstatě dokonalý, nemá se zavrhovati.

14. To tím spíše, protože v případech, kdy jednalo se o důkaz ctností (u vyznavačů), nebyl nikdy odmítnut důkaz pověsti, podaný svědky, ale vždy připuštěn. Tak učinili na př. auditoři Roty v relaci o svatém Filipu Benitiovi v titulu de fama sanct. a v titulu de miracul. v odstavci Dicimus, dále v relaci o sv. Janu Kapistránu v titulu de ortu atd. Proto, bylo-li tomu tak, když jednalo se o důkaz něčeho podléhajícího toliko činnosti duševní, jako jsou ctnosti, totéž beze vší pochybnosti musí platiti v případě, kdy důkaz hledí ku skutku zevnějšímu, spočívajícímu ve věci samé, jako jest právě kult, který od dob nepamětných sluhům Božím se vzdává.

15. Mimo to v našem případě odpadá jakákoliv námitka proti tomu také proto, že důkaz o době nepamětné nespočívá pouze ve výpovědech svědků, ale i v authentických dokladech, jež kult, o němž se jedná, vyličují. Takto tedy námitka, uvádějící opak připomenutých reskriptů, vydaných v záležitostech Toledské a Kordovské, zůstává naprosto bez výsledku.

16. Stejně neznamená také nic i třetí námitka, že Václav Hajek, spisovatel dějin českých, ač jest auktor starobylý a authentický, jak výslovně doznává sám veledůstojný Pán promotor

ve svých námitkách v odstavci »Descendendo itaque«, ježto dějiny své vydal roku 1541., tedy o sto let dříve před dekrety svaté paměti Urbana VIII., neskytá v tomto případě žádného důkazu.

K tomu odpovídám: Zmíněný spisovatel svědčí o nejstarších skutcích Jana Nepomuckého, totiž o mučednictví jeho, slavnostním přenešení jeho těla, o zázracích na jeho přímluvu vykonaných, o pojmenování, jímž byl vyznamenán jako světec a mučedník a posléze o omřižování (Sumář pod číslem 5. od B do G.) jeho hrobu. Tu, ačkoliv dílo Hájkovo vyšlo, když již začínal běh století před uvedenými dekrety Urbana VIII., nic přece nevadí, aby se tomu nevěřilo, ježto, určuje-li se doba sto let, má se bráti zřetel ku starobylosti událostí se sběhších a ku auktoritě spisovatele samého, ne však k času, kdy dílo bylo vydáno, zvláště, bylo-li dílo vydáno něco málo po roce 1534., od kterého sto let počítati se má.

Co pak se namítá proti způsobilosti Hajkově, že nemůže býti uznán za plný důkaz o tom, co dávno se stalo před počátkem století (ustanoveného papežem Urbanem VIII.), v němž psal, tu jest (on) právě tak uzpůsobilý jako jiní auktoři, kteří po Hájkovi psali v mezích téhož století, ježto všickni svědčí o nejstarších skutcích, jako na př. jsou Dubravius, Jiří Berthold Pontanus v různých spisech, Bartoloměj Paprocký, Simeon Kapihorský a ostatní, kdož uvádí se

v Sumáři pod číslem 5. a 31. A a B. Podobně alespoň rozhodla posvátná kongregace již v připomenuté záležitosti Toledské, blahoslavené Marie de Capite, o níž od staršího spisovatele vydán byl spis roku 1595.

17. Protože obhájil jsem takto důkazy podané o nepamětné úctě in genere, postupuji ku námitkám přednešeným jednotlivě proti kterémukoliv důkazu o kultu od nepamětných dob, prokazovaném blahoslavenému Janovi, a myslím, že nikomu ani nemůže napadnouti, že by kterákoliv z nich platiti mohla. Proto opomíjím pojednávati o tom proti čemuž ani nejdůstojnější Pan promotor zvláštní námitky nečiní, a chci toliko v úvahu vzíti to, co sám pan promotor byl zkoušce podrobil.

18. První důkaz o kultu, prokazovaném Janu Nep. již od samé smrti jeho, spočívá v přenešení mrtvoly, jež se stalo slavnostně z kostela svatého Kříže z kláštera de Poenitentia do chrámu metropolitního. Slavnost tohoto přenešení jest dokázaná nejen z Hájka (v sumáři pod čís. 5., lit. E), ale i z jiných starých spisovatelů a dokladů, ba i od svědků, citovaných v Informaci ve čl. 2. § 14. a násl.

Tohoto pak důkazu nevyvrací námitka, že výrazy o slavnostním a s velikou úctou vykonaném přenešení těla sluhy Božího, jak jich užívá vychválený Hájek, nesou se toliko ku poctě, jež dle církevního ritu obyčejně se prokazuje tomu zemřelému, enž dle všeobecného názoru považuje se za

muže vynikajícího, jakým byl Jan, kanovník metropolitního chrámu a zpovědník královnin, a že výrazy ty nesmí se vyrozumívati o kultu a úctě prokazovaných Janovi proto, že triumfuje v nebesích, ježto, předpokládáme-li dle názoru samého nejdůstojnějšího pana promotora, že přenešení těla dělo se alespoň s jakousi nádherou, tím již omezuje se námitka sama tak, že zdá se, že pouhé slovo »solemniter« gramaticky obhajuje to, proti čemu se brojí. Vždyť solemnizare (slaviti) má týž význam jako slavnostně konati, jak dobře vysvětluje Ducang v latinském slovníku pod výrazem: solemnizare, s kterýmžto vysvětlením souhlasí také Durandus v Rational. divin. offic. v knize 7. v kapitole první, kde týž vykládaje slovo solemnitas při obřadu církevním dí, že znamená čin slavnostní a náboženský.

19. Než, k čemu bych měl pokračovati ve výkladu dale? Při věci samozřejmé, myslím, jest zbytečno obírati se ještě gramatickým výkladem! Celé alespoň vypravování přenešení těla sluhy Božího jasně ukazuje, že konala se slavnost, jež označovala kult světce a mučedníka. Hájek totiž po vylíčení mučednictví dodává: »Po skutku tomto, nad tělem utopeného v téže a následující noci mnoho zářících světel se spatřilo, o kterémžto zázraku zaslechnuv král, ihned ušel z Prahy na hrad Žebrak. Kanovníci však pražského kostela vzavše tělo ono u kláštera svatého Kříže z vody, slavnostně je donesli do hradu pražského a s velikou poctou v kostele sv. Víta, u oltáře Panny

Marie na nebe vzaté, pohřbili, a kamenem přikrýti kázali. Potom mnoho a rozličných zázraků se tu stalo. Proto mnozí nazývali jej mučedníkem Božím a světcem.« (Sumář pod číslem 5. od D do F.).

Z toho jest jasno, že slavnost přenešení těla nevykonala se prostou nádherou, ukazující důstojnost zemřelého, anebo s takovou nádherou, jež slušela Janovi bez ohledu na svatost (jeho) života, ale že překročila meze tyto a nabyla rázu skutku slavnostního a náležejícího muži, jenž z mučednictví dosáhl korunu nesmrtelnosti. Tomu nasvědčuje také připomenutá poznámka o zázračném objevení se světel, což zajisté zavdalo příčinu nejen ku slavnostnímu přenesení těla, ale i ku pohřbu vykonanému s velikou poctou. Než toto vše může se toliko říci o prokazování kultu a o vzdávané úctě pouze světci, ježto pocta církevní (religio) není nic jiného, než ctnost, jež vzdává Bohu povinnou úctu, jak definuje sv. Tomáš 2. 2. quaest. 81. art. 1. ad 2 a 3., slova religio užíval i tenkráte, jedná-li o obřadech, jež se vztahují dle sv. Bonaventury v »Centiloq. v části 3., oddílu 74. u slova religio« k Boží přirozenosti. V širším smyslu užívá se slova toho konečně i o skutcích, odnášejících se ku tvorům, jak uvádí sv. Tomáš v uvedeném článku 1. ad 2.

20. Totéž tvrdí i jiné doklady. Alespoň v modlitbě o blahoslaveném Janu Nepomuckém, vytištěné roku 1599. po připomenutí zázraku

se světly dí se o přenesení těla světcova, že stalo se od veškerého kleru a lidu s velikou úctou a zbožností. (Sumář pod čísl. 31. lit. A.). Uveřejnění této modlitby stalo se za úcnvaly biskupske, jak vypovídají svědkové (Sumář pod čís. 32. v odpovědi ku otázce 113.) a jak s nimi souhlasí Pontanus v »Bohemia pia«, vytištěné roku 1608. (Sumář pod čís. 5. lit. V.), dále auktor kázání v postile, vydané roku 1629. (Sumář pod čís. 5. lit. Y) a Kapihorský v »Dějinách kláštera Sedleckého«, vydaných roku 1630. (Sumář pod číslem 5. lit. Z.).

21. Také druhý způsob kultu, vyplývající z pojmenování světcem a mučedníkem od dob nepamětných, ačkoliv dokázán jest svědky (Sumář pod čís. 18. od § 1. až do 13. a od Hájka), spisovateli a doklady, plně uvedenými v Informaci ve čl. 3 od odstavce 18. do 21., přece jest upírán nejdůstojnějším panem promotorem a to předně proto, že Pavel Židek, uvádějící ve své kronice utopení Janovo, ani slovem se nezmiňuje o podobném pojmenování, dále, že Hajek, ač vypravuje, že mnozí nazývali Jana světcem a mučedníkem, toliko ukazuje, jak někteří o něm smýšleli a proto, že slova jeho nestačí za důkaz pro veřejný kult a po třetí, že pojmenování světcem a bezúhonným knězem, jak spisovatel Dubravius roku 1552. Jana nazývá, nesmí se vyrozumívati o kultu, ale o mravech. Tato námitka však snadno se dá vyvrátiti ve všech částech. Že Židek opomenul pojmeno-

vati Jana světcem, nevylučuje, že jiní takovéhoto pojmenování neužívali, ježto se dí, že blahoslaveného Jana si přisvojil celý národ. Pokud se týče Hájka, tu, ačkoliv týž dí, že mnozí poctili Jana názvem světce a mučedníka, a to že se stalo pro zázraky vykonané po jeho pohřbu, jenž se děl s velikou slavností, jak uvedeno bylo při jeho slovech v předcházejícím odstavci »Sed quid?«, přece jest to označením veřejného kultu, ježto zdá se mi, že pojmenování světcem, blahoslaveným a mučedníkem ve spojení se slovem «multi« označuje ve smyslu morálním souhlas nesčetného lidu. Posléze i slova Dubravia, jenž nazývá Jana světcem a bezúhonným knězem, musí se rozuměti o svatosti, jež odnáší se ke kultu, protože tomuto pojmenování připisuje se zázračné vyschnutí řeky při mučednictví Janově (Sumář pod čís. 5. lit. K.). Mimo to, i kdyby pojmenování světcem a bezúhonným knězem vzniklo z pouhé svatosti mravů, přece i tu se označuje kult, jenž se právě ve svatosti mravů zakládá.

22. Tomu jest tak zvláště i proto, že potvrzeno jest to svědky vypovídajícími, že pojmenování toto veřejně bylo Janovi dáváno již od doby utopení jeho ve Vltavě a že stále je slýchali od předků, že Jan byl tak jmenován vždy v dobách dřívějších a sami že slýchali toto pojmenování po 50 i více let beze všeho odporu jiných (Sumář pod č. 18. od odstavce 1—13.) a konečně, že dovídáme se o něm

i z jiných spisovatelů a dokladů, plně uvedených v Informaci ve čl. 3. od odst. 18—21.

23. Při námitkách proti vznešenosti hrobu blahoslaveného Jana dvě věci se vytýkají. Předně, že tato vznešenost plně se nedokazuje ze zamřížování jeho od dob nejstarších, protože odborníci, povolaní ku prozkoumání starobylosti mříží nesložili obyčejné přísahy a nepodali formální zprávy. Po druhé, že zamřížování nevyplynulo ze vznešenosti hrobu, ale toliko z toho, aby odvrácena byla zkáza, jíž hrob podlehnouti by mohl.

Proti první námitce odpovídám, že nemožno pochybovati o podstatě zprávy odborníků, ježto jest známo, že tito složili přísahu před prohledáním hrobu (Proces fol. 208. a 209.). Mimo to jest po ruce také formální zprava od nich, ježto doslovné znění úsudku o ohledání hrobu, jejž, pokud se týče zamřížování, odborníci podali, nalézá se v Sumáři pod čís. 23. v odst. 4. a byť si úsudek jich o ohledání nebyl uveden slovy přímými, pocházejícími z úst odborníkův samých, přec za dostatečný důkaz považovati se musí, ježto podstatu věci, o níž se jednalo, dobře osvětluje a pronesen byl u přítomnosti soudce a jiných mužů, kteří z moci úřední při ohledání byli činní. (Proces fol. 245. a 248.). Týž posléze podán jest také v řeči národní (lidové), což nejlépe dokazuje, že akt sám jest správným.

Názor můj dokázán jest najisto dále také tím, že o starobylosti jmenovaného zamřížování nesvědčí toliko zpráva odborníků, ale taž opírá se též o svědectví Hájkovo, jenž jako by mluvil o skutku starém, dí: »Kdokoliv však jeho svatosti odporoval, anebo kříž na jeho náhrobním kameni vyrytý nestydatě pošlapal, takový ještě téhož dne potupu a hanbu utrpěl a proto preláti hrob jeho železnými mřížemi obklíčiti rozkázali.« (Sumář pod čís. 5. lit. G). Poněvadž auktor tento, jak nikdo nepochybuje, dílo své vydal roku 1541. a zamřižování uvádí jako skutek dob minulých, zdá se, že tím jasně naznačuje také starobylost mříží samých. S tím souhlasí ještě Paprocký v díle, vydaném roku 1602. (Sumář pod č. 5. lit. J.), o němž již při počátku se dí, že vytištěno bylo za souhlasu nejdůstojnějšího arcibiskupa pražského, jakožto nejvyššího korrektora (Proces fol. 329 à tergo) a Kapihorský, spisovatel z roku 1630. (Tamtéž lit. I) Mimo to svědkové se vyjadřují, že od předků. a z veřejného ohlasu se dověděli, že toto omřížování stalo se v době nejstarší (Sumář pod č. 21. a 22 od odst. 3—15).

Daleko menší, než předcházející, zdá se mi, že jest námitka, že mříže ke hrobu byly dány ku zabránění jeho pohany. Tvrdím, že mříže nebyly ke hrobu dány, jak předpokládá nejdůstojnější promotor, ku zamezení neslušností, ale na důkaz úcty, ježto, kdyby byly bývaly dány za účelem panem promotorem jmenovaným,

musily by se nalézati také u hrobů biskupů a kanovníků, nalézajících se v kathedrále a přece jich tam není, jak vypovídají svědci v sumáři pod č. 21. Není bez významu též, že omřižování jest velmi starobylé a mříže sestávají z dvojího pořadí staršího a novějšího, jak dokazují svědkové v sumáři pod č. 22.

Totéž potvrzují doklady spisovatelů. Hájek alespoň dí, že mříže byly dány ku hrobu pro zázraky (Sumář pod č. 5. lit. G). Podobně vyjadřují se i Bartoloměj Paprocký ve spise, vydaném roku 1602. (Sumář pod č. 5. lit. S.), Simeon Kapihorský v dějinách kláštera Sedleckého řádu Cisterciáků, vydaných roku 1630. (Sumář pod č. 5. lit. BB.) a vůbec i ostatní spisovatelé, kteří, ač nečiní zmínku o omřižování, uvádějí přece, že u hrobu blahoslaveného Jana staly se mnohé zázraky, jimiž ztrestáni byli, kdož hrob jeho zneuctili a neslušně se ho dotkli, jako na př. Dubravius v dějinách českých, sepsaných roku 1552. (Sumář pod č. 5. lit. L.), Martin Borejk, jinověrec, v kronice roku 1587. (Tamtéž lit. O.), Jiří Berthold Pontanus v »Bohemia Pia«, vytištěné roku 1608. (Tamtéž lit. V.) a spisovatel rozličných kázání v postile, vydané roku 1629. (Tamtéž lit. Y.). Shrneme-li pak vše, co dosud jsem uvedl, jest zajisté jasno, že omřižování hrobu opravdu vyplynulo z pohnutky úcty, ježto to buď výslovně dějepisci vyznávají, anebo mlčky plyne to z jich slov.

24. Tomu neodporuje ani auktorita P. Tan-

nera, jejž uvádí nejdůstojnější pan promotor (Sumář na str. 17.), aby podpořil uvedenou námitku. Stačí tu zajisté pouze uvésti jeho slova, jež sama sebou přejasně ukazují úctu vzdavanou blahoslavenému Janovi, a dosvědčují, že zázraky to byly, jež zavdaly příčinu ku zmíněnému omřížování. Týž píše: »Protože však našli se někteří, kdož upírali tomuto ctihodnému muži kult světce a mučedníka, jeho zásluhy u Boha přehlíželi a proto i hrob jeho osmělovali se potupně šlapati, stávalo se, že ihned při takových ukázal se trest Boží na důkaz, že onen mučedník jest v nebesích. Bylo totiž pozorováno a lidu známo, že téhož ještě dne tito lidé zakusili nějaké veřejné potupy a nějakým nejtěžším zahanbením od Boha bývali před lidem ztrestáni, což bylo příčinou, že hrob jeho na podnět veřejné auktority byl obklíčen hrubými a řídkými jakýmisi mřížemi a to na výstrahu lidu, aby tohoto posvatného místa zbytečně nepošlapoval. Než, poněvadž ani tímto zcela zlobě nebylo zabráněno, byly přidány lepší a pevnější železné mříže druhé, jež nyní hrob tak vysoko obklopují, že zdá se, že úplně veškerému pohanění hrobu zabraňují.« (Sumář pod čís. 5.)

Z toho myslím, že správně a důvodně uzavírám, že omřížování nestalo se z jiného důvodu, než z úcty ku hrobu, a to tím spíše, že skutek tento má počátek v nejstarším obyčeji, jejž církev zachovávala, že totiž mřížemi chráněny byly hroby svatých mučedníků.

Mimo doklad uvedený v Informaci, ve čl. 3. v odstavci 26., alespoň obdivuhodně vysvětluje tento zvyk sv. Augustin ve spise o městě Božím, v knize 22. kap. 8., kde při vypravování zázraku v kostele sv. Štěpána v městě Hipponském dí: »Nadešla neděle hodu Božího velikonočního a v tu neděli ráno, když již množství lidu bylo přítomno a týž jinoch držel se mříží na místě svatém, kde bylo pohřebiště mučedníků, a se modlil, náhle svalil se a ležel jako by spal« a později, když uvádí jiný zázrak o ženě, uzdravené tamtéž, dodává: »Ona totiž, jakmile sestoupila se schodů, na nichž stála a ku svatému mučedníku pospíchala se modlit, když dotkla se mříží, upadla jako ve spánek, ale povstavši byla úplně zdráva.« Sv. Pavlín, biskup Nolský, docela v řeči o narození sv. Felixe, při popisu jeho hrobu dí: »Známo jest všechněm toho místa, že náhrobní kámen nad tělem pohřbeného pod ním mučedníka obklíčují mříže a jest jakási deska mramorová atd.«

35. Že omřížování hrobu (sluhy Božího Jana) má se vztahovati k uznání jeho úcty, nejzřejměji plyne z toho, že se mřížemi souhlasí i jiná znamení, jež svědčí o úctě (hrobu). Když totiž ve XII. století český král Vladislav z Milána do Prahy přinesl kovový svícen, o němž jest pověst, že pochází z chrámu Šalamounova, týž, jak vypravuje Eneáš Silvius v dějinách českých, v kapitole 24., byl dvanáctého roku po mučednictví

blahoslaveného Jana,*) totiž roku 1395 umístěn nad jeho hrobem, jak se soudí z uvedeného nápisu v sumáři pod čís. 26, od odst. 1.—4. a tamtéž citovaného. S tímže nápisem, jak zdá se, souhlasí také kronika Martinova, která jako rukopis nalézá se v archivu metropolitní kapitoly (Sumář odpovědí pod čís. 1.). Umístění však toho svícnu nad hrobem (můžeme říci), protože nestalo se hned při přinesení jeho do Prahy, ale mnohem později, dokazuje zajisté zvláštní úmysl ozdobiti tento hrob a oslaviti jej, což zase jasně svědčí, že tento vznešený skutek stal se jedině za příčinou kultu.

36. Na mřížích samých, abych pokročil dále, jest dvojí nápis, jeden vyrytý z předu a druhý umístěný v zadu a oba hlásají, že blahoslavený Jan za krále Václava dosáhl slávy mučednictví a se proslavil zázraky s připomenutím, že nápisy tyto byly obnoveny roku 1679. (Sumář pod číslem 23. v odst. 2. a 3.). Dále jest jisto, že roku 1692 mimo mříže dán byl (sluhovi Božímu) mramorový náhrobek, objímající celý hrob a vyzdobený překrásnou tepanou prací (Sumář pod čís. 23. v odst. 1. a pod číslem 24.). Tímto však najisto jest dokázáno, že okrášlení hrobu stalo se z úcty, ježto tomu nasvědčuje tak drahocenný doklad.

*) Upozorňuji, že tu mluví Franchellucci o roku smrti Jana Nep. tak, jak tvrdí Eneáš Silvius. Není to tedy přesvědčení Franchellucciho, ale Aeneášovo, jak jasno ze slov „ut tradit“ (jak vypravuje).

37. Průkaznosti okrášlení hrobu z úcty pranic neubírá výjimka, že na náhrobním kameni nenalezá se žádného, o úctě svědčícího nápisu, že schází tam odznaky mučednictví a že konečně tělo blahoslaveného Jana nebylo vyzdviženo, neboť, i kdyby všecko toto platilo za důkaz negativní, ovšem jen pokud se týče důkazů částečných, z toho již nemůže se vyvozovati vyloučení kultu vůbec, ježto se může státi, že, ačkoliv uvedených důkazů není, může přece býti ctěna některá osoba od dob nepamětných, když totiž jiné jsou důkazy, jež o úctě svědčí. Tomu určitě tak jest v případě našem, kdež, ač výše uvedených důkazů není, přece kult jest dokázán, poněvadž souhlasí v něm více jiných důkazů.

38. To má místo tím spíše, že byla i příčina, proč jiné důkazy mohly se opomenouti. Podstoupil-li totiž blahoslavený Jan roku 1383 mučednictví z rozkazu krále Václava a zemřel-li panovník tento, který, jak se zdá a jasno jest z historických dokladů pro svou výstřední krutost jaksi žíznil po prolévání lidské krve, teprve, jak uvádí kronika Martinova (Sumář odpovědí pod číslem 1.), až roku 1419, v čase to, kdy již bylo zachváceno království zkázonosným morem husitským, jak vyplývá z P. Oldřicha Rainalda v annálech církevních téhož roku, není divu, že na hrob nebyl dán ani nápis, ani nebyly vtesány odznaky mučednictví, ba že nedošlo ani ku vyzdvižení těla, ježto z obezřetnosti nechtěli kanovníci připojením těchto odznaků

vzbuditi domněnku, jako by chtěli králi ohavný jeho zločin vytýkati a příčinu k novému zuření mu dávati.

39. Obraťme nyní zřetel ještě k jiným námitkám! Pokud se týče zřízení oltáře od dob nepamětných, myslím, že o tom nelze pochybovati, ježto sedmý svědek dí, že slyšel to ze všeobecné pověsti, jak uvedeno jest v sumáři pod číslem 33. v odst. 7. Jeho výpověď jest podpořena také ještě jinými svědky, kteří svorně tvrdí, že po znovuvysvěcení chrámu, totiž po vypuzení falckraběte, onen oltář opětně byl zasvěcen k úctě blahoslaveného Jana. (Uvedeno tak v sumáři pod číslem 33. v odpovědi ku 87. otázce). Totéž potvrzuje Tomáš Jan Pešina, kdys metropolitního chrámu děkan, ve spise nadepsaném: »Mars Moravicus« atd. a citovaném v Procesu fol. 343. a 345., kdež se dí: »Blíže hrobu týž blahoslavený mučedník má v témže kostele oltář postavený od starodávna, v době kacířstva, jak již připomenul Karaffa, od Kalvínů sice zbořený, ale roku 1621 znovu od pánů kanovníků obnovený a od Jana III., arcibiskupa Pražského, dne 6. července téhož roku posvěcený atd.«

40. Protože však nejdůstojnější pan promotor, ačkoliv připouští nové posvěcení oltáře roku 1621, a to dle lístku, nalezeného v témže oltáři, přece namítá, že jest nejisto, vztahuje-li se toto posvěcení ku blahoslavenému Janu Nepomuckému, a to pro pojmenování jeho tam zpovědníkem, ježto týž

výraz může platiti o kterémkoli sluhovi Božím, a také proto, že vynecháno bylo tamtéž pojmenování mučedníkem: odpovídám, že pojmenování zpovědníkem velice případně označuje blahoslaveného Jana, o němž se jedná, ježto když týž vynikajícím způsobem jako udílitel svátostného rozhřešení zachoval při udílení jeho předepsaný zákon jak božský, tak církevní, v první řadě zajisté měl býti ozdoben názvem, jenž by ukazoval při něm tuto vznešenost a jímž by se rozeznával od mnoha jiných mučedníků.

41. Tato odpověď naprosto jest případná i proto, že do dnešního dne, pokud vím, nenalezl se jiný kněz, o němž by veřejně známo bylo, že podstoupil smrt pro zachování zpovědního tajemství a že by byl obdržel proto název výše uvedený, jak pěkně uvádí nejdůstojnější pan promotor v odstavci »Quod etiam« až ku slovům »cumque ex officio confessarii«. Z toho průvodno, že zmíněný název toliko blahoslavenému Janovi autonomastice*) náleží a to tím spíše, ježto i v přehledu, jenž obsahuje posvěcení oltářů v kostele metropolitním roku 1621, po výslovně uvedeném posvěcení oltáře ke cti blahoslaveného Jana následuje toto: »V kapli, jež jest nad hrobem svatého Jana z Nepomuku, zpovědníka« (Sumář pod čís. 34.). Tu tedy také mimo názvu z Nepomuku podržuje se ještě slovo zpovědník. Dle toho jasně možno poznati, kdo vlastně jest

*) T. j. po výtce, obzvláště.

oním Janem zpovědníkem, k jehož poctě slaveno bylo posvěcení oltáře.

42. Zcela nepatrnou jeví se dále námitka proti lampě, o níž odborníci soudí, že byla zhotovená před sto roky, a to proto, že prý není po ruce formální zprávy od nich a že schází výpovědi svědků, svědčících o nejstarším rozsvěcování jejím vůbec. Ač opravdu schází jednak zpráva odborníků, jednak výpověď svědků, podána přímými jich slovy, přece obojí, i výpověď svědků, i zpráva odborníků staly se u přítomnosti soudce a těch, kdož úředně přítomni býti měli (Sumář pod čís. 39. v odst. 4.—8.) a to slohem, jehož užívá se v těch krajinách. je té příčiny jak svědectví odborníků, tak svědků Zst pevno a nezvratno.

43. Toutéž odpovědí padá i námitka, pokud se totiž týče starobylosti obrazů s odznaky svatosti z roku 1621, 1630 a 1631 a z let následujících, popsaných v Informaci ve čl. 3. pod číslem 34. až do slov »Altera« a násl. Obrazy tyto alespoň byly ohledány od odborníků za spolusoučinnosti soudce, jak shora jest uvedeno, a letopočty, jež na nich byly poznamenány, byly podobně vypsány (Sumář pod čís. 39. v odst. 15. a 16. a pod číslem 40. v odst. 4., 7. a v 11.—14.). Z této příčiny nemohu připustiti ani nejmenší pochybnosti o správnosti při jednání, pokud se týče ohledání obrazů.

44. Jest nespornou také starobylost obrazu, nalézajícího se na oltáři chrámu metropolitního, jenž vymalován byl roku 1490 a o němž činí zmínku P. Balbín v životopise blahoslaveného Jana. Ač totiž schází o něm formální ohledání, protože však popisuje jej dějepisec vážný a osvědčený, jehož spisy byly oceněny od pokračovatelů díla Bollandova, již tato okolnosti ospravedlňuje, aby považován byl za authentický.

45. Posléze slabou jest také námitka proti starobylosti slouženi mší svatých, ježto o skutku tom svědčí svědkové (Sumář pod číslem 42), z nichž třetí se domnívá, že viděl velice starobylý seznam mší sv. a že slyšel od starších, že v jich době stále mše sv. (k úctě Janově) se sloužily. (Tamtéž v odst. 3. a 4.). S ním souhlasí také svědek čtvrtý (Tamtéž v odst. 5. a 6.). K tomu připojuje se ještě svědectví jiných svědků (v Sumáři odpovědí pod čís. 2.), kteří vypovídají, že pamatují se na sloužení mší sv. po 50, ba i po 70 let. Obzvláště svědek devátý, který již jest stár 81 let (v odpovědi ku 74. otázce) dí, že o sloužení mší sv. slyšel od své matky a svého děda, kteří dosáhli 80 let. Proto nemá platnosti, co Balbín v životopise blahoslavencově, vytištěném roku 1670, uvádí, že totiž ani obětí, ani veřejnou modlitbou (officiem) neuctívá se památka blahoslaveného Jana, a že tedy slavení mše sv. k jeho poctě povstalo až v době novější, ježto slovům těmto (Balbínovým) rozuměti jest

o sloužení mší sv., jež nazývají se vlastními a o mších sv., sloužených o blahoslavenci dle rubrik, ne však o těch mšech sv., jež mohou se nazvati běžnými a slouží se o Nejsvětější Trojici Boží, jak je obyčej u sluhů Božích, kteří kultu nepamětného požívají a jak v našem případě napovídají svědkové (Sumář pod čís. 42. v odpovědi ku 107 otázce).

46. Vyvrátiv takto námitky nejdůstojnějšího pana promotora, zbývá mi jestě, abych za příčinou úspěšnějšího schválení důkazů nepamětného kultu před dekrety svaté paměti Urbana VIII., prokazovaného blahoslavenému Janovi, ocenil to, v čem se jeví nepřetržité pokračování tohoto kultu, a to v době, když po druhé náboženství katolické v království Českém pohromu utrpělo. Zuřivost husitská totiž na konci XIV. století, jak z hořejšího odstavce 3. a 4. jasno, vše, cokoliv patřilo k úctě svatých, vyvrátila. Kalvíni, kteří po husitech r. 1619 následovali, v této věci však jiným palmy neponechali, ale zničili a zahladili veškeré stopy kultu svatých, zvláště v kostele metropolitním, jak rovněž v odstavci šestém podotknuto bylo.

47. Než, jako po prvé tak i po druhé po vypuzení tlup jinověrců znova obhajovaný kult blahoslaveného Jana věrně se ujal. V době totiž, jež ihned následovala po husitech, důkazy kultu tohoto již v tom spatřovati sluší, že uchovala se památka na slavnostní přenešení mrtvoly, že blahoslavený Jan byl poctěn názvem světce

a mučedníka, že u jeho hrobu ustavičně byl chován svícen a hrob sám na důkaz úcty omřížován, že lid přicházel ku obrazu jeho, namalovanému roku 1490, aby jej u hrobu uctíval, že vydána byla píseň a modlitba k úctě blahoslavence a že jemu se připisovala zvláštní přednost jako patronu království, jak jasno z Informace ve čl. II. a III. Po vypuzení pak Kalvínů pokračování téhož kultu jeví se tím, že nalézáme sochy a obrazy jeho, vyzdobené s odznaky svatosti mezi svatými patrony zemskými a to z roku 1620, 1630 a z let následujících v kostele metropolitním, dále že téměř stále hořela lampa od r. 1620, k jeho poctě posvěcen byl nový oltář téhož roku a podobně, jak uvedeno jest v Informaci.

48. Jaké pak důležitosti a váhy jest takováto stálost kultu s trvající pověstí o svatosti a mučednictví ve příčině, o níž jde, považuji za zbytečno blíže uváděti. Velice pěkně to naznačuje, jak myslím, P. Tanner v sumáři pod číslem 5. v lit. FF, když dí: »Úcta lidu k němu tak se vzmáhala, že, ačkoliv Apoštolská Stolice (již jedině bezpečně náleží rozhodovati o pravé svatosti tohoto muže) posud jí neschválila a nesmírné po dvě století v Čechách z kacířství panovaly mrákoty, přece uchoval se veřejný kult tohoto světce a mučedníka, jak jasno z děkovných darů, složených u jeho hrobu«.

49. Názor tento osvětluje se pak co nejvydatněji mnohými rozhodnými doklady. Jest

zajisté známo, kolik a jakých použili úskoků a úkladů pohanští panovníci, jež kdys k záhubě katolického náboženství se spikli. A přece, ačkoliv nesčetné myriady křesťanů ohněm, mečem a jinými mučidly v době tří století byly povražděny, náboženství nebylo zahubeno a kříž zvítězil, ba víra se co nejvíce vzmáhala a pronikla až do nejzazších končin světa. To bylo mnohým důkazem pravdivosti náboženství, založeného Spasitelem pokolení lidského tak, že již Theodoretus v pojednání De curat. Graec. affect v homilii 9 k tomu poukázal a použil tohoto důkazu trvání víry křesťanské za pronásledování uvedených vladařů k oslavě víry samé těmito slovy: »Po smrti jich (apoštolů) snadno pronikla nauka křesťanská ku Skythům, Peršanům a k jiným pohanským národům a, ačkoliv všichni se jí zpírali, stále v neztenčené síle vytrvala nejen u barbarů, ale i u Římanů, vládců všeho (světa), ba, ač Římané vzbouřili celý svět (jak se říkává), aby památku rybářův a našeho Spasitele vyhubili, ještě nauku samu učinili slavnější a mocnější.«

50. Vše, co uvedl jsem takto o náboženství křesťanském, překrásně dá se říci i o úctě, častokráte od kacířů mítěné, svatého a blahoslaveného Jana, ježto táž jest částkou téhož náboženství. Ihned po světcově smrti počal totiž dokázaný jeho kult slavnostním přenešením mrtvoly, omřížováním a jinými ozdobami hrobu, pojmenováním blahoslaveným, návštěvou lidu a ostatními

důkazy, shora uvedenými. Když pak zavládly kacířské novoty, zdálo se sice, že kult tento ustoupil do pozadí, ale jakmile kacíři musili zemi opustiti, ukázal se ještě stkvělejším a slavnějším. Po vypuzení Kalvínů docela až podivu hodno jest, jak kult (tohoto sluhy Božího) stkvěle a široce se rozšířil. Stkvělost a rozšíření jeho dokazuje zajisté vydržování 93 zlatých lamp, ustavičně nebo střídavě u hrobu hořících (Sumář pod čís. 39. odst. 1.), zavěšování u oltáře a darování pro něj bezpočetných darů i přenádherného bohoslužebného nářadí, jež nad hrobem k úctě blahoslavence bylo nahromaděno (Tamtéž v odst. 2. a 3.) a slavení každoročně 6000 ba i více mší sv. (Sumář pod čís. 40. v odst. 8. a 9.). Za nás pak ve všech kostelích nejen v Praze, ale i po celém království, nalézají se sochy blahoslaveného Jana s odznaky svatosti a mučednictví, jak dosvědčují svědkové (Sumář pod čís. 38.). Sochy téhož světce nalézají se také, jak svědčí svědek XI. a XIII., ve všech osadách, v městech, na ulicích, cestách a na mostech (Tamtéž pod čís. 38.). Obrazy jeho zdobí téměř každý kostel (Sumář pod čís. 41.). Posléze, souhrnně řečeno, kult blahoslaveného Jana rozšířen jest skoro po celém světě a to po Čechách, Němcích, Italii, Polsku, Rakousích. Uhrách, Belgii, Francii a i Bavorsku, jak vyprávějí svědkové (Sumář pod čís. 44. v odst. 2., 4., 6., 8., 10. a 12.). Tím rozšířen jest téměř po světě celém.

51. Co však všecko toto znamená, nejlépe rozsouditi může vznešeně ušlechtilá mysl nejdůstojnějších Eminencí, Otcův kardinálův. Tolik pouze ještě k doplnění právě přednesené žádosti za příčinou přesvědčení se uvádím, že tak vznešený a rozšířený kult blahoslaveného Jana po bouřích kacířských nebyl by mohl žíti, kdyby byl nevznikl hned po jeho smrti a to z důvodu skálopevného, totiž pro mučednictví a zázraky jeho, a kdyby později nebyl býval mohutněl až do našich dob. Proto vším právem po úvaze o tomto kultu důkazů všech, jež mezi tolika zhoubami a převraty nejslavnějšího království pozůstaly, znovu pokorně prosím, aby potvrzen byl rozsudek, o němž se jedná. Z té příčiny atd. Jan Franchellucc ius, svaté Stolice apoštolské obránce zázraků. Přehlédl Jan Zuccherinius, subpromotor víry«.

Z této odpovědi, jež svou zevrubností, důkladností a bystrostí na mnoha místech podnes imponuje a jež přednesena byla v kardinálské kongregaci posvátných obřadů, znovu prokmitá, co již dříve jsem byl připomenul, že totiž Řím o roce úmrtí Jana Nepomuckého nerozhodl, a rozhodovati neměl ani zapotřebí. Pravda tato jest samozřejmou již z textu uvedeného a ozřejmí ještě více po uvážení několika okolností.

Řím o roce úmrtí Jana Nepomuckého nerozhodl. Oba kardinálové, a to jak Lambertini,

tak Franchellucci na několika místech dotýkaj se sice roku tohoto, ale vždy tak opatrně a obezřetně, že slova jich nenesou na sobě ani stínu rozhodnutí. Tak na př. Lambertini, když promlouvá v odstavci námitek svých »Quod pariter« o nápisu »Joannes de Pomuk« na náhrobním kameni Jana Nepomuckého, jak již výše něco málo v poznámce jsem uvedl, dí: »Verba haec sunt, juxta relata per postulatores, scripta charactere anni 1383 quod est idem, ac dicere, scripta sunt haec verba anno ipso, quo Dei servus mortuus est«, t. j. »Slova tato byla dle zprávy žadatelů napsána písmem z roku 1383, což jest totéž jako říci, že psána byla v tom roce, kdy služebník Boží zemřel«, atd. Nepodává tedy tu kardinál *svého názoru o roku smrti Janovy, ale těch, kdož rok 1383 do kamene vryli nebo vrýti dali,* jak průvodno ze slov »juxta relata per postulatores« t. j. »dle zprávy žadatelův«. Podobně činí Franchelluci. Když totiž v odstavci dvacátém pátém mluví o kovovém svícnu, jenž od roku 1395 na hrobě sv. Jana Nepomuckého býval, dí: »Cum enim a saeculo XII. Vladislaus, tunc temporis dux Bohemiae, Mediolano Pragam attulisset aeneum candelabrum, quod provenire ex templo Salomonis fama est, ut tradit Aeneas Silvius in Histor. Bohem. cap. 24. anno decimo secundo post martyrium beati Joannis et sic anno 1395 collocatum extitit supra illius sepulchrum, ut colligitur ex apposita inscriptione

summario num. 26. a § 1. ad 4. relata«, t. j. »Když totiž český král Vladislav z Milána do Prahy přinesl kovový svícen, o němž jest pověst, že pochází z chrámu Šalamounova, týž, jak vypravuje Eneáš Silvius v dějinách českých, v kapitole 24., byl dvanáctého roku po mučednictví blahoslaveného Jana, totiž roku 1395 umístěn nad jeho hrobem, jak se soudí z uvedeného nápisu v sumáři pod číslem 26. od odst. 1.—4. a tamtéž citovaného«. *Není* tedy ani tu rok 1383 jako úmrtní rok Jana Nepomuckého *přesvědčením Franchellucciho, ale Eneáše Silvia* jak průvodno zase ze slov »ut tradit« (vypravuje), anebo »ut colligitur« (jak se soudí, či jak je domněnka ap.

Názoru tomuto neodporují ani slova téhož Franchellucciho v odstavci 38., jež zní: »Cum enim beatus Joannes martyrium subierit mandante Wenceslao rege anno 1383 et princeps hic, qui humani quodam modo cruoris spargendi sitiens videbatur ob ejus enormem crudelitatem, ut patet ex monumentis historicis, vivere non desierit, nisi anno 1419, ut testatur chronica Martiniana«, t. j. »Podstoupil-li totiž blahoslavený Jan mučednickou smrt roku 1383 z rozkazu krále Václava a zemřel-li panovník tento, který, jak se zdá a jasno jest z historických dokladů pro svou výstřední krutost jaksi žíznil po prolévání lidské krve, teprve, jak uvádí kronika Martinova, až roku 1419«, neboť sám počátek věty »cum« spojený s konjunktivem

perfekta znamená nejen v latině církevní, ale i v klassické, jako na př. častěji jen u Kornelia Nepota, podmínku.*)

Řím také o roku úmrtí sv. Jana Nepomuckého rozhodovati nemusil, protože vůbec nebylo toho zapotřebí. Nejednalo se tu o žádnou záhadu dějepisnou, jak shora již jednou jsem uvedl, anebo o její rozluštění, ale prostě o důkaz zázraků u hrobu toho, jehož tělo v hrobě u sv. Víta v Praze odpočívalo a o jehož úctě od dob nepamětných mnoho dokladů svědčilo. To je úplně jasno z celé odpovědi Franchellucciho, jež *není ničím jiným, nežli právě důkazem o tom.*

Dvě věty tedy odpovědí Franchellucciho k námitkám kardinála Lambertiniho o nepamětném kultu sv. Jana Nep. docházejí stvrzení a to, že Řím o roku úmrtí sv. Jana Nepomuckého nerozhodl a že vůbec o roce tomto rozhodovati nebylo potřebí za účelem, o němž se jednalo.

III.

O beatifikaci.

Po zralém, bedlivém a všestranném uvážení všeho, co při jednání o beatifikaci Jana Nepomuckého jednak arcibiskup Pražský ve dvou, jeho autoritou vedených procesech, a jednak promotor

*) Sr. »Cornu copiae« d. c., 307.

causae pro blahořečení a promotor fidei proti blahořečení byli uvedli, přikročila posvátná kongregace obřadů v řádném sezení svém dne 15. března roku 1721 ku konečnému v záležitosti této rozhodnutí. K návrhu totiž referenta kardinála z Althanů, aby odpovědělo bylo k dubiu (otázce): »Má-li se potvrditi soudní výrok nejdůstojnějšího arcibiskupa Pražského, pronesený o veřejné úctě, prokazované od dob nepamětných blahoslavenému Janu Nepomuckému?« odvětila jednohlasně táž kongregace: »Ano, budiž soudní onen výrok potvrzen, schválí-li usnesení toto Jeho Svatost.« A tím vlastně v zásadě o beatifikaci sluhy Božího Jana Nepomuckého bylo příznivě rozhodnuto.

Mezi tím však papež Klement XI. zemřel. Proto bylo nutno s dekretem beatifikačním posečkati do času, až by nový papež byl zvolen. Když pak tak se stalo a nově zvolený papež pod jménem Innocence XIII. na trůn Petrův nastoupil, předložil mu tajemník posvátné kongregace obřadů dne 31. května roku 1721. usnesení sboru posvátných obřadů, aby Jan Nepomucký byl beatifikován. Papež je schválil a ještě téhož dne dekret beatifikační vyhotoviti rozkázal. Tím definitivně úcta blahoslaveného Jana Nepomuckého od Římské Stolice, a to mocí apoštolskou, byla stvrzena a schválena, čili jinými slovy: Sluha Boží Jan Nepomucký byl dne 31. května roku 1721. za blahoslaveného prohlášen.

Ku skutku tomuto nemálo napomáhaly prosebné listy od nejvyšších hodnostářů jak světských tak církevních zatím stále do Říma zasílané. Byla jich celá řada, svědčících vesměs o nepamětné úctě sv. Jana po všech skoro zemích evropských. Tak císař Karel VI. píše: »Nejsvětější v Kristu Otče, Pane a Pane nejdůstojnější! Zbytečno zajisté by bylo Vaší Svatosti obšírněji vykládati, protože od let již to Svatosti známo, a svědky dosvědčeno, jak velice přemnohé křesťanské krajiny, zvláště však ty, jež Božská Prozřetelnost Naší správě svěřila, uctívají ve slavném služebníku Krista, Janu Nepomuckém, divy Boží, a to již od staletí. Proto nedivu, že mysli všech Našich poddaných po tom touží, aby témuž veřejná úcta posvátným rozhodnutím Svaté Stolice co nejdříve byla přiřknuta. Z té příčiny chtějíce tuto touhu věřících splniti a i My sami majíce na paměti neobyčejnou zbožnost a zásluhy muže toho, jak již jednou jsme s prosbou předstoupili, tak Svatost Vaši touto Svou prosbou vroucně znovu prosíme, aby nyní po ukončení slavnostních výslechů, jmenovaného Jana Nepomuckého do počtu blahoslavenců k větší slávě Boží a k potěše Naší a Našich království Ráčila vřaditi, za blahoslaveného jej vyhlásiti a vyhlášení samo urychliti. Tím Svatost Vaše vykoná nejdůstojnější skutek slavného Svého pontifikátu, jemuž srdečně na Pánu Bohu žádáme po dlouhá léta nejšťastnější průběh a za to se mo-

dlíme Nás otcovské lásce Vaší odporoučejíce. Dáno v městě našem ve Vídni, dne 19. července léta Páně 1720., vlády Naší a říše římské v roce devátém, v zemích španělských v roce sedmnáctém, v království uherském a českém v roce desátém. Vaší Svatosti poslušný syn: Karel.«

Císaře následovaly i jiné vznešené a vynikající osoby. Tak na př. jeho manželka Alžběta prosbou ze dne 6. března 1720, a novou prosbou ze dne 11. ledna 1721., král Polský August ze dne 10. dubna 1720., Neapolský kardinál Wolfgang ze Schrattenbachu ze dne 10. května 1720 a novou zase prosbou ze dne 15. října 1720., Špýrský kardinál ze Schönbornů ze dne 16. března 1720, kardinál Koločský Czacky ze dne 17. dubna 1720., Mechlinský (Malinský) kardinál de Alsatia ze dne 7. května 1720., Vídeňský kardinál Michael Bedřich z Althanů ze dne 8. května 1720. atd.

* * *

Jakmile arcibiskup Pražský Ferdinand z Khünburga se dověděl, že posvátná kongregace obřadů rozhodla, aby Jan Nepomucký byl beatifikován, dal ihned kanovníkem Steyerem v Římě u téže posvatné kongregace novou předložiti prosbu, aby totiž tento posvátný sbor dovolil ke cti blahoslaveného Jana Nepomuckého konati kněžské hodinky a sloužiti nej-

světější oběť mše sv. Zádost sama byla podporována i císařem Karlem VI., králem Polským, mnohými kardináli, arcibiskupi a biskupi a jinými vzácnými osobami.

Kardinál Althan jakožto referent předložil uvedenou žádost kongregaci posvátných obřadů a ta vyslechnuvši promotora víry i promotora causae, rozhodla dne 7. června 1721 v tom smyslu, že dovoluje, aby každoročně mohly se dne 16. května konati kněžské hodinky a sloužiti mše svaté ke cti blahoslaveného Jana Nepomuckého, mučedníka pro zpovědní tajemství, a to v Čechách slavněji jako svátek dvojný a v jiných zemích říše rakouské a v Německu s menší slavností jako slavnost polodvojná. Při tom též dovolila táž kongregace posvátných obřadů dle žádosti arcibiskupovy, aby tělo blahoslavencovo z hrobu bylo vyzdviženo a podle dobrozdání arcibiskupa samého na oltáři vystaveno.

Příslušný dekret jak o dovolení kněžských hodinek a mše sv., tak o vystavení těla blahoslaveného Jana Nepom., jejž kongregace obřadů vystavila, byl v celém rozsahu svém stvrzen od papeže Innocence XIII. dne 25. června roku 1721.

Kanovník z Germetenů píše o tom: »Jak již bývá klamavá naděje lidská, stalo se, že beatifikaci Janovu zpozdila neočekávaná smrt papeže Klementa XI., jenž jsa o této záležitosti zcela zpraven, určil kongregaci dny, v nichž bylo pojednáno jak o započetí záleži-

tosti, tak o potvrzení rozsudku pražského a o povolení mše svaté a officia. Však než poslední podpis se stal, smrtí Apoštolská Stolice se uprázdnila. Tím jednalo se již pouze o čas, ale nebezpečí záležitosti celé nehrozilo žádné, protože Bůh její oprávněnost nespočetnými zázraky . . . a zvláště zázračným uchováním neporušeného jazyka světcova potvrdil. Z té příčiny také nynější svatý Otec, papež Innocenc XIII., rozhodnutí kongregace, slavené dne 7. června 1721., dobrotivě schválil a dovolil konání officia a mše svaté dle Commune unius Martyris jako svátku dvojného pro království České a jako svátku polodvojného pro Německo a dědičné země nejjasnějšího domu Rakouského, a také přenešení těla za tím účelem, aby umístěno bylo na oltáři dle rozhodnutí nejdůstojnějšího arcibiskupa Pražského.«

Prve však než se tak stalo, rozumí se samo sebou, že ochránce víry, kardinál de Lambertinis i tu činil některé námitky a hleděl, pokud v moci jeho bylo, aby podrobně vše se při úctě Jana Nep. osvětlilo. Šlo mu zajisté o věky budoucí, aby i pro ně úcta tato byla a vždy zůstala odůvodněně pevnou.

Námitky ony zní: »Hodinky církevní a mše sv., byť jen z Commune pro jednoho mučedníka, k úctě blahoslaveného Jana Nepomuckého povoliti se nemohou, ať již mám zřetel ku právu ať ku slohu této posvátné kongregace. Církevní hodinky

a mše svatá nemohou se dovoliti, mám-li zřetel ku právu, protože v procesu o nepamětném kultu nebylo dokázáno, že již od dob nepamětných k úctě tohoto blahoslavence byly jak církevní hodinky, tak mše sv. slaveny. Avšak bez tohoto důkazu dle práva není dovoleno povolovati církevní hodinky a mši sv. a to dle dekretu této posvátné kongregace, vytištěného dle mého vydání u Contilor. De canonisatione sanctorum na stránce 823., kdež se dí: »Posvátná kongregace obřadů za souhlasu svatého Otce našeho určila, že schválení kultu a úcty od dob nepamětného některého světce, jenž není kanonisován nebo beatifikován, nerozhoduje, aby mohly též povoliti se k úctě jeho mše svatá a církevní hodinky, ale že i tu má se dokázati nepamětná doba kultu, pokud se týče jak mše sv. tak církevních hodinek. Toto pak pro budoucnost, aby se zachovávalo, bylo nakázáno dne 28. listopadu 1628.

Nic neplatí, že uvedeno bylo, že k úctě tohoto sluhy Božího (Jana Nep.) zřízeny byly oltáře, protože zřízení oltářů, byť se stalo auktoritou i Apoštolské Stolice, nerozhoduje dle práva tím samým již o povolení církevních hodinek a mše sv., a to dle dekretů Alexandra VII. o kultu, jenž prokazovati se má blahoslavencům, kteří nejsou kanonisováni, kterézto dekrety vydány byly dne 27. září 1659 a kdež se dí: »Bylo-li dovoleno touže Apoštolskou Stolicí zřízení oltářů, nebudiž tím také předpokládáno, že

mohou mše sv. a církevní hodinky o těchto blahoslavencích (k jichž úctě oltáře byly zřízeny) se slaviti a říkati, nebo že tím k tomu dáno bylo svolení, ježto předcházeti musí zvláštní a výslovné povolení obou«.

Jednám-li o slohu této posvátné kongregace, tu, ač opravdově připouštím, že byly pro zvláštní okolnosti vskutku od této posvátné kongregace povoleny církevní hodinky se mší sv. k úctě těch, jichž nepamětný kult byl schválen, byť nebylo též dokázáno, že od dob nepamětných k úctě jich mše sv. se slavily a církevní hodinky recitovaly, přece v našem případě jsou dvě okolnosti, jež radí, aby pro tentokráte z důvodu slohu nebylo dovoleno, aby k úctě blahoslaveného Jana slavila se mše sv. a recitovaly církevní hodinky, jak žadatelé prosí.

První okolností jest, že předposlední kongregací byla určena komise, aby o naší záležitosti se jednalo a v poslední kongregaci bylo rozhodnuto, že rozsudek arcibiskupa pražského má se schváliti, ježto jest proveden důkaz o nepamětném kultu. Proto, kdyby zase v tomto zasedání byly povoleny církevní hodinky a mše sv., velice jest se obávati, aby se neřeklo, že příliš kvapně v naší záležitosti touto posvátnou kongregací bylo jednáno a to proti známému postupu Svaté Stolice, jež obyčejně žádostem tohoto druhu vyhovuje po delších časových přestávkách.

Tím více jednání toto by bylo na pováženou, ježto nenalézám příkladu, že by tato posvátná kongregace po schválení nepamětného kultu v následujícím již sezení přistoupila ku povolení církevních hodinek a mše sv. Z toho plyne, že jako povolení, o němž se právě jedná, nemá příkladu, tak také, zdá se mi, že i najisto odporuje postupu této posvátné kongregace.

Druhou okolností, jež radí, že nemá se ihned vyhověti předložené žádosti, a to z důvodu praxe a slohu (způsobu psaní) této posvátné kongregace, jest, že žádá se povolení církevních hodinek a mše sv. pro celé Německo a pro dědičné země rakouské, ač jest jisto, že k podobné žádosti jsou naprosto nutny prosby tamnějších biskupů, ježto sama tato posvátná kongregace za referenství Jeho Eminence, mého pana předchůdce, kardinála Gualteria, nechtěla svoliti prosbě o povolení církevních hodinek a mše sv. k úctě sv. Rocha pro celé území, podrobené velkovévodovi Etrurskému, jedině proto, že nebyly dodány žádosti biskupů.

Nepadá na váhu, že v našem případě jedná se o mučedníka, a že, kdykoliv o mučedníka se jedná, bývá Apoštolská Stolice mírnější a ráda ustupuje při schvalování žádostí vztahujících se k jeho kultu od přísnosti. Mezi mučedníky zajisté od této Svaté Stolice vepsanými do záznamů blahoslavenců z nejslavných jest Petr de Arbues, kanovník metropolitního kostela Saragosského a první inkvisitor v krá-

lovství Aragonském, a přece při beatifikaci jeho bylo toliko dovoleno, aby dle svátku dvojného recitovaly se církevní hodinky a slavila mše sv. z Commune jednoho mučedníka pouze v kathedrálním kostele Saragosském, kdež týž dosáhl palmu mučednickou a kdež tělo jeho odpočívá, dále v kostelích generální inkvisice španělské a v kostele sv. Martina, patřícího v obvod inkvisice království Aragonského, protože tam nejprvé úřad inkvisitorský zastával a konečně ve farním kostele města Epily, kdež se narodil, jak uvedeno jest v 136. konstituci Alexandra VII. (Bull. díl VI.). Protože však právě uvedené dovolení nevyrovná se podané žádosti o povolení církv. hodinek a mše sv. pro celé Německo a dědičné země rakouské, myslím, že nikdo o její nevhodnosti pochybovati nemůže a důsledně, že tedy podobné povolení, kdyby dáno bylo, by odporovalo způsobu jednání Apoštolské Stolice.

Tím více tomu tak jest, protože záležitost Petra de Arbues byla projednávána způsobem per viam non cultus tak, že v ní bylo velice prudce probíráno formálné mučednictví s jeho příčinou, i pokud se týkalo tyrana i mučedníka samého, že v ní byly formálně probírány a schváleny důkazy, zázraky a úřad jeho a že neméně teprve ve dvaceti zasedáních, když totiž mnoho let bylo uteklo, záležitost sama byla skončena. Proto, byly li při formální beatifikaci o blahoslavenci povoleny církevní hodinky a mše sv. přece s tak velikým ohraničením, nahlédne každý, jak velice

by se lišilo od způsobu jednání Apoštolské Stolice, kdyby církevní hodinky a mše sv. pro celé Německo a dědičné země rakouské k úctě blahoslaveného Jana Nepomuckého byly povoleny, nejen kdy beatifikace formální nebylo, ale i kdy beatifikace docela byla méně slavnou, což totéž jest jako říci, že byla bez protřibení mučednictví a bez schválení důkazů a zázraků, ba že byla skončena bez obvyklého prodlení dvou nebo tří měsíců, jedině po provedeném procesu o nepamětném kultu.

Tolik uvádím o povolení církevních hodinek a mše sv. Dále chci promluviti o žádosti o vyzvednutí těla z hrobu. Tu padá na váhu nejen to, co posud bylo řečeno o přílišné rychlosti při vyřizování příslušných žádostí, ale jest ještě také mnoho jiného, co zasluhuje zmínky.

Jak doslýchám, nežádá se přenešení těla z rakve do rakve nebo z místa podzemního (hrobu) do jiného (hrobu), ale z hrobu na oltář, či ku vystavění těla na oltáři. Tím však ohrožena jest prosba velice závažně, protože, jak známo, dle starého obřadu církve, neslavila se sama kanonisace jinak, než vyzvednutím těla na oltář. Než mnohem důležitější ještě jest, že těla nejen blahoslavených, ať již beatifikací slavnou, ať méně slavnou, ale i těla samých světců na oltáři nemohou se vystavovati, a to dle dekretu této posvátné kongregace, vytištěného u pokračovatelů Bollandových v životopisech svatých měsíce května dle mého

vydání v díle 5. na str. 239., kdež se dí: »Naprosto však neschvaluje se posvátnou kongregací, aby svatá těla vystavovala se, byť v rakvi zasklené, na oltáři, jak dle dopisu žádají Kapucíni, protože se to protiví obřadu a zvyku církevnímu, jež těla svatých pod zemí nebo v oltářích, na nichž se přináší nejsvětější oběť, přechovávati káží«.

Vůbec pak proti vyzvednutí těla, ať již toto má se uložiti na oltáři, ať v oltáři, mluví výstražně přestkvělý příklad města našeho.*) Svatý Pius V. totiž, který chtěl dáti se pohřbíti v městě Boschi, kdež se narodil, byl dle zvyku papežů římských pochován v kryptě basiliky Vatikánské, a to proto, že papež Sixtus V. nesvolil, aby tělo Piovo za město se neslo. Z té příčiny také dal v basilice Liberiánské postaviti slavnostní mausoleum, tam roku 1588 tělo Pia V. přenésti a je pod mausoleem v hrobě, v zemi, pochovati. Potom jednalo se o beatifikaci a kanonisaci papeže Pia V. Beatifikace byla skončena za papeže Klementa X., ale tělo nebylo vyzdviženo z místa, kde odpočívalo. To stalo se teprve za svaté paměti Innocence XII. roku 1698 a to proto, že dělo se za příslušných slavností vyšetření blahoslaveného tohoto těla. Po skončeném vyšetřování bylo svaté tělo do nového šatu oblečeno a v rakvi, tehdy zhotovené, vystaveno ku veřejné úctě na tom právě místě,

*) T. j. Říma.

kde dnes se uctívá a v určité dny spatřuje. Blahoslavený papež Pius V. byl roku 1712 od svatého Otce našeho vepsán mezi světce, a přece až posud nikoho nenapadlo, aby svaté tělo toto z místa, kde odpočívá, bylo přeneseno na oltář.

Tento příklad radí zajisté, aby nebylo vyhověno žádosti o vyzdvižení či přenešení těla blahoslaveného Jana Nepomuckého, jehož blahořečení pro nepamětný kult bylo provedeno, a které teprvé v poslední kongregaci schválení došlo. Než, vše toto budiž řečeno pod censurou při ponechání vždy atd. Prosper de Lambertinis, obhájce víry«.

Kardinál Franchellucci na tyto námitky Lambertiniho odpověděl záhy a dosti obšírně pojednáním, v němž dle úřadu svého zaujal stanovisko, projádřené v žádosti arcibiskupa Pražského. Odpověď jeho, přednesená v sezení posvátné kongregace obřadů a adressovaná papeži samému, jež také schválení papežova došla, zní: »Důvody, jež nejdůstojnější pan promotor uvádí ve svých námitkách, považuji za nedostatečné a doufám, že bude dovoleno konati církevní hodinky a sloužiti mši sv., jakož i že bude dáno svolení ku přenešení těla Jana Nep. na oltář, jak v žádosti se prosí.

Odpověď svou počínám slovy o dovolení církevních hodinek a sloužení mše sv. Námitka z důvodu práva, spočívající v tom, že v daném případě od nepamětných časů konání círk. hodinek a sloužení mše sv. k úctě blaho-

slaveného Jana Nep. nebylo schváleno, jak snaží se zdůvodniti dekretem posvátné kongregace, vydaným dne 20. listopadu roku 1628, nejdůstojnější pane promotore v odstavci »De jure«, ničeho na prohlášení mém neměnÍ.

Stačí tu alespoň pouze říci, že kult, jevící se rozličnými způsoby, rovná se zcela círk. hodinkám a mši sv., jak schváleno jest v Memorialu v odstavci »Eo facilius« a násl. Tím také vysvětlí se vynesení uvedeného dekretu, neboť v případě, že pravda by byla, co uvádí nejdůstojnější pan promotor, že ku konání círk. hodinek a mše sv. musí býti vždy zvláštní povolení, byl by zbytečným kult slavný, jenž jim přece se vyrovná, jak bylo rozhodnuto v záležitosti Florentinské, blahoslavené Juliany a blahoslaveného Alexia de Falconeriis a nedávno v záležitosti Aretské, blahoslaveného papeže Řehoře XI. ze dne 9. prosince roku 1713. Jiného zajisté účele při prohlášení zmíněného dekretu svatá kongregace neměla, než zakázati případ, že po schválení sebe menšího způsobu kultu od dob nepamětných, již tím dovolovaly by se círk. hodinky a mše sv., jež rovnají se přece formální beatifikaci, ježto takto kult sám círk. hodinky a mši sv. by přenášel z menšího způsobu kultu do většího jeho způsobu. To alespoň nejdůstojnější promotor, dobré paměti Bottinius, zdůraznil v námitkách při záležitosti blahoslaveného Amadea de Sabaudia.

Nevadí tu zajisté ani zpětná námitka (replikace), že dle práva z vyzdvižení oltářů, byť se ono stalo i auktoritou apoštolskou, nesmí se souditi na povolení círk. hodinek a mše sv., ježto je to zakázáno dekrety svaté paměti Alexandra VII., jednajícími o kultu blahoslavených, když ještě kanonisováni nejsou, a kdež slavně se i uvádí, že povolení ku vyzdvižení oltářů nesmí se předpokládati za dané svolení ku konání círk. hodinek a sloužení mše sv. o jmenovaných blahoslavencích.

Případ důsledků z povolení oltáře ku předpokladu o povolení círk. hodinek a mše sv. jest zajisté daleko vzdálen od případu, o němž jednáme. V prvém totiž případě důvod spočívá v tom, že z jednoho druhu kultu, jenž jest schválen, zapovídá se snaha vyvolati důkaz pro jiný druh kultu, který není schválen, což ovšem zcela správně stanovila Apoštolská Stolice, aby tím znenáhla nerazila se cesta myšlence, že by ve velmi vážné otázce kultu postupovalo se důkazy méně závažnými. V druhém však případě (našem) jedná se toliko o vyzdvižení oltáře, nebo něčeho podobného, aby se dal příklad druhu, jenž rovná se beatifikaci. Ale toto nemá nic společného s případem prvým. Nikdy totiž vůbec nepřipouští se důvodnění od jednotlivostí, jak známo z Papiniana ff. de Minor.

Ostatně, ačkoliv dle toho, co jsem uvedl, zdálo by se, že veškerá nesnáz tu mizí, přece v záležitosti, o níž se jedná, není zbytečným

v zásadě prohlášení nejdůstojnějšího pana promotora, jenž sám v odstavci »Transeundo« připouští, že pro zvláštní okolnosti bylo dovoleno slaviti mše sv. a říkati círk. hodinky k poctě těch, jichž nepamětný kult, ač v jiných druzích, byl schválen jako stálý, byť i, pokud se týče círk. hodinek a mše sv., nepamětným nebyl. Jest zajisté nesporno, že v případě našem jsou okolnosti tak zvláštně vynikající, jako na př. krutost mučednictví a příčiny jeho, stálé po tři století zachování zázračného jazyka a mnoho jiných, oceněných v Memoriálu v odstavci »Idque ipsum« a násl., tak že jimi záležitost naše proti všem námitkám pevně obstojí.

Pokud se týče kvapu, aniž bych přihlížel k tomu, že bolí myšlenka, jako by, kdyby již v tomto zasedání vyhověno bylo žádosti o milost, říci se mohlo, že příliš rychle bylo jednáno, ježto málo času uteklo od ustanovení se komise a schválení rozsudku kanonisačního o nepamětném kultu, odpovídám, že, jakmile dle úplně neochvějného způsobu jednání a po úplném projednání merita celé záležitosti, stalo se rozhodnutí, a to muži nejmoudřejšími a Otci nejvážnějšími a toto prohlášeno bylo authoritou Apoštolské Stolice, musí nutně jakéhokoliv podezření z kvapu se vyloučiti. To tím spíše, ježto neuvedu nic nového, řeknu-li, že po schválení kultu také již po dvou měsících dáno bylo svolení ku círk. hodinkám a mši sv. Vždyť neochvějný toho příklad máme v záležitosti blaho-

slavené Salome, královny franské či gallské, kdež, když dne 6. května 1687 vydáno bylo rozhodnutí schvalující kult, již dne 22. srpna téhož roku vyhověno bylo žádosti o povolení círk. hodinek a mše sv.

Podobně neplatnou jest i jiná námitka, že nebyly totiž dodány žádosti biskupů o vyprošení si povolení, o němž se jedná, ježto opak její vyplývá ze seznamu mnohých listů, obsahujících právě tuto žádost, a kdež mimo vysoké osoby domu Rakouského a krále Polského o totéž prosí i nejdůstojnější kardinálové, veliká knížata, arcibiskupové a biskupové celého Německa. (Sumář dol ladů.)

Zbytečnou, jak hned ukážu, jest také podřízenější již námitka, že, ač Svatá Stolice, jedná-li se o mučedníka, milostivě při povolování círk. hodinek a mše sv. uvolňuje přísnost, přece vážně a opatrně jednala v případě Petra de Arbues, při jehož beatifikaci toliko několika místům, totiž jeho rodišti, místu mučednictví a kostelům svaté inkvisice španělské milost tuto (círk. hodinek a mše sv.) udělila.

K tomu odpovídám, že příklad tento nedá se applikovati na případ náš, jednak, že v něm postupovalo se cestou beatifikace slavné a tím důsledně, že její účinek musil se omeziti toliko na jistá místa z důvodu podstaty aktu a jednak, že dle povahy beatifikace musilo se říditi i samé povolení círk. hodinek a mše sv. Tomu však zcela jinak jest v případu

našem, kde proveden byl důkaz o nepamětném kultu a kde kult rozšířen byl, jak se shledalo, do všech světa končin, což také schválením odpovědi ku poznámkám nejdůstojnějšího pana promotora o kultu nepamětném v 50. odstavci bylo uznáno a což velmi velikou jasností vyjádřila nejjasnější císařovna Alžběta ve dvojím dopise a to v druhém a třetím, jak pořádem se uvádějí, ač rozděleně ve sbírce listů. Mimo to v záležitosti blahoslaveného Petra de Arbues nebylo dodáno tolik žádostí od nejvyšších vladařů a jiných osob duchovních, jako v případě našem, a konečně naprosto jisté jsou příklady mnoha záležitostí kanonisačních, kdy církv. hodinky a mše sv. dovoleny byly netoliko pro některé místo, ale pro celá království nebo území některého vladaře.

Vývodů těchto neseslabuje ani námitka, že vzhledem k témuž blahoslavenému Petrovi de Arbues proto dáno bylo dovolení církv. hodinek a mše sv., ježto předcházelo před tím přísné vyšetřování o mučednictví a jeho příčině s formální beatifikací. Vždyť, odpovídám k tomu, kdyby pravda bylo, co nejdůstojnější pan promotor tvrdí, pak byl by zbytečným důkaz o kultu nepamětném a není stejnosti v obou případech, ale velikého rozdílu, ježto případ Petra de Arbues bral se cestou formální beatifikace. Dle všeobecně známé praxe tohoto nejvyššího senátu alespoň po schválení nepamětného kultu, ať již z církv. hodinek a mše sv., ať z jakéhokoliv jim

rovnocenného způsobu kultu, ihned dává se svolení ku žádosti o povolení církv. hodinek a mše sv.

Posléze, co se týče umístění těla blahoslaveného Jana na oltáři jemu zasvěceného v metropolitním kostele, věřím, že nevadí tomu dekret, o němž se zmiňují pokračovatelé díla Bollandova, uvedený od nejdůstojnějšího pana promotora. Ač totiž tam ani neuvádějí se přesná slova tohoto dekretu, z nichž by seznati se mohlo, jak tomu jest s předpokládaným zákazem o umístění mrtvých těl na oltáři, přece vyplývající z tohoto dekretu námitka vyvrací se tím, že tam nežádá se o dovolení k umístění mrtvoly na oltáři, ale v oltáři. Z toho však, patrno, že zákaz tento nedá se uplatniti v případě našem, ale musí se odmítnouti.

Tomu také neodporuje příklad, uvedený o přechovávání až do dnešního dne těla svatého papeže Pia V. na místě od oltáře vzdáleném, ač již vykonána byla slavnost jeho kanonisace. Alespoň když provedena byla slavná beatifikace sv. Pia V., nebylo vydáno žádného specielního zákazu, aby po předcházejícím svolení Apoštolské Stolice tělo jeho nemohlo býti přenešeno k oltáři. Nebyl sice tehdy ku přenešení těla jeho dán rozkaz, ale z toho nemůže se již vyvozovati zákaz takovéhoto přenešení ježto, opomenutí toto mohlo povstati zcela z jiné příčiny. Myslím tedy že je jasno, že důvod vzatý z takovéhoto příkladu ničeho nedokazuje a pro to po schválení nepamětného kultu blahoslaveného

Jana, což musí považovati se za stejnocennou beatifikaci uložení těla jeho na oltář zvláště zakazováno nebudiž! Proto atd. Jan Franchelluccius, zástupce causarum, svatého apoštolského paláce. Přenlédl Jan Zuccherinius, subpromotor víry«.

Kongregace posvátných obřadů vývody Franchellucciho o povolení církevních hodinek a mše sv., jakož i o vystavení těla blahoslaveného Jana Nepomuckého na oltáři schválila. Totéž učinil papež sám. Rozhodnutí toto způsobilo v Čechách všeobecnou radost. I ustanovena byla za tou příčinou zvláštní osmidenní slavnost od 4. do 12. července 1721. Ostatky blahoslaveného Jana Nepomuckého byly z hrobu vyzvednuty, slavnostně okrášleny, do křišťálové rakve uloženy a hradem přes Hradčanské náměstí ve slavném průvodu nešeny při hlučném vyzvánění po celé Praze. Na to zavřeno bylo svaté tělo opět do rakve a vystaveno na oltáři. Svatý jazyk byl uložen do oltáře svatých ostatků v kapli Svatováclavské.

Kanovník z Germetenů píše o tom: »Sotva přinesena byla zpráva rozhodnutí tohoto (o beatifikaci Jana Nep.), na niž co nejtouženěji všichni čekali, ihned určen byl den 4. července, za svěcený svatému Prokopu, pro první slavnosti, jimiž zveleben býti měl náš slavný mučedník. Slavnosti tyto dosáhly lesku svého zvláště přítomností nejjasnější císařovny z lázní Karlovarských do Vídně se vracející. Když ve vhodné době svaté kosti s neporušeným jazykem byly z hrobu vyzvednuty a v kapli sv. Václava co nejpočestněji uloženy, dostavilo se dne 4. července pozvané z kralovství kněžstvo, dále královské gubernium s ostatními úřady, přišla Pražská universita s magistráty tří měst, sjela se téměř veškerá česká šlechta a dostavily se nesmírné zástupy lidu, jednak aby spatřili zázrak, jejž Bůh zachováním svatého jazyka učinil a jednak aby uctili svaté kosti. Svatý jazyk v procesí před sebou držel nejdůstojnější a šlechetný arcibiskup a svaté tělo na ramenou neslo šest kanovníků metropolitního chrámu až před proboštství, kde je vzalo šest královských prelátů, po nich na určitém místě šest jiných prelátů, pak profesoři universitní, pak kanovníci litoměřičtí a královehradečtí a posléze faráři Pražští, až pak zase při vchodu do metropolitního chrámu této pocty (nésti svaté tělo) dostalo se metropolitním kanovníkům, kteří uložili je na místě nad hrobem mezi dvěma oltáři našemu světci již od více let připraveném tam, kde posud se spatřuje a je vystaveno k veřejné úctě. Svatý však jazyk nábožně se uchovává ve jmenované kapli sv. Václava. Slavnost se skončila chvalozpěvem ambrosiánským a nejsvětější obětí mše sv., obětovanou Bohu k úctě svatého Jana. Ve slavnosti samé se pokračovalo po osm následujících dnů za ohromného návalu lidstva. Ale

i po slavnostech nepřestával nábožný lid denně k svatým ostatkům Janovým přicházeti, jeho ochranu si vyprošovati a za udělené, na přímluvu jeho milosti, Bohu děkovati. Blahoslavený Jan Nepomucký požívá tedy již pocty z mocí zástupce Kristova na zemi a zbožní jeho ctitelé doufají a žádají, že jej svatý Otec formální kanonisací ještě před skončením jednoho roku mezi světce vřadí . . .«

* * *

Nedá se upříti, abych alespoň něco dodatkem k tomuto odstavci uvedl, že kardinál de Lambertinis byl vskutku mužem velice učeným, a což také nemalé váhy jest, obhájcem víry neústupným. Vše, čeho snad druhý by si byl ani nepovšimnul, uvažoval, přemítal a srovnával, aby odtud čerpal zbroj proti úctě světce, v jehož životě shledal *jedinou vážnější neshodu, a to o roce úmrtí.* Duch Lambertiniho nemínil ani o krok ustoupiti tam, kde svědomí a pravda kázaly mu setrvati. Vynikaje důmyslem, kombinací, znalostí dějin, práv a praxe církevní, nabyl přesvědčení z dokladů do Říma zaslaných, na něž pohlížel bez národního a vlasteneckého zabarvení, pouze rozumem učence že Jan, o jehož beatifikaci se jednalo, stěží zemřel, jak v Čechách myslili, roku 1383 a názor svůj hleděl uplatniti hned při pojednání otázky: má-li se

vůbec s procesem Jana Nep. započíti. Kardinál Franchellucci sice názor tento připustil, ale poněvadž jednalo se *o pouhou bezpodstatnou okolnost*, jež na kanonisaci samu, při níž toliko o zázraky na přímluvu Jana Nepomuckého vykonané šlo, *nemohla míti ani nejmenšího vlivu*, uznal přece za dobré *nevystupovati* proti těm, kdož dle všeobecně tehdy v Čechách panujícího názoru dějepisného za rok smrti Jana Nep. přijímali rok 1383. Důsledně tedy, když kardinál Lambertini proti roku 1383 byl namítal deposici krále Václava, uváděl přeschnutí řeky při utopení doktora Johánka, generálního vikáře arcibiskupského, a upozorňoval na doktora dekretů, jímž přece domnělý Jan Nepomucký, utopený roku 1383 dle dodaných pramenů nikde nebyl nazýván, a kongregace posvátných obřadů přiklonila se k názoru Franchellucciho, aby se *vůbec o věci této nerozhodlo*, poněvadž toho není potřebí, činil Lambertini alespoň námitky proti úctě Janově tak dlouho, jak vůbec možno bylo.

V Římě, abych ještě určitěji postavení posvátné kongregace obřadův v otázce svatojanské určil, nebyli ani pro, ani proti dvojici Janův, poněvadž vůbec nebylo třeba dle názoru kardinálův otázku tuto rozhodovati za tím účelem o němž se jednalo, *ač není možno neznamenati, že kardinálové při roce smrti Jana Nep. pociťovali nejistotu.* Tak Lambertini prohlásil

že nesouhlasí s utopením zpovědníka královny české roku 1383, ale že klade mučednictví toto spíše do roku 1393. A jak o názoru svém byl přesvědčen, je jasno ze slov: »Haec autem dicta sint, ut muneri meo satisfaciam, et ut veritas eo magis elucescat, quam protestationem tacite in omnibus causis huius generis, im quibus scribo tanquam fidei promotor facio, et in causa praesenti expresse emitto . . . Testes et scriptores video memoratos, qui dicunt infortunium aliquod siv in corpore, sive in fama non evitari ab eo, qui sanctitatem servi Dei Joannis impugnat, aut de illa dubitat«, t. j. »To vše budiž řečeno, abych úloze své učinil zadost a aby pravda tím více se zastkvěla, kterážto ohražení mlčky činím ve všech záležitostech tohoto druhu, kdy píšu jako obhájce víry, a v této záležitosti výslovně činím . . . Vidím svědky a spisovatele připomenuté, kteří dí, že neštěstí jakés buď na těle, buď na pověsti nevyhne se tomu, kdo na svatost sluhy Božího Jana útočí anebo o ní pochybuje«.

Franchellucci ovšem nevyslovuje se proti roku 1383 ani tak jako Lambertini a proti roku 1393 nedovede uvésti jiného důvodu nežli, že přeschnutí řeky dvakráte, t. j. roku 1383 a 1393 státi se mohlo, ale naznačuje jinou cestou zcela určitě, jak kardinálové o roce smrti Janovy smýšleli, když dí: »De caetero autem cixceptio ejusmodi levissimi videtur ponderis, cum apparens contradictio testium in aliqua cir-

cumstantia fidem ipsis non abroget quoad rei substantiam . . .,« t. j. »Ostatně pak výjimku tohoto způsobu (neshoda o roce smrti Janovy) zdá se míti co nejmenší váhu, poněvadž neshoda svědků při nějaké okolnosti neubírá jim víry pokud se týče podstaty věci« čili jinak, že *podstatou beatifikace Jana Nepomuckého jsou toliko jeho dosvědčené zázraky.*

Z této příčiny pozná každý, jakého omylu, a dodám osudného omylu, dopustil se V. V. Tomek svou pověstnou poznámkou: »Neshoduji se se spisovateli staršími ani novějšími, kteří generalného vikáře Jana z Pomuka pokládají za svatého, t. j. za svatého Jana Nepomuckého. Nemohu přisvědčiti k tomu z té příčiny, že svatořečení Jana Nepomuckého od stolice papežské nebylo míněno jeho osobě, tak jakož i zbožné mínění lidu na začátku minulého století, ku kterému při svatořečení tom obrácen byl zřetel, nevztahovalo se k tomuto Janovi z Pomuku, nýbrž k jiné osobě.«*) Pravím omylu, ježto *z kanonisačních akt je jasno, že Řím beatifikoval toho Jana jehož tělo v kostele metropolitním u sv. Víta v Praze odpočívá, na jehož hrobě zázraky se děly a jejž lid za svatého považoval.* Dokládám osudného omylu jak pro bádání a auktoritu Tomkovu, tak všech jeho následovníků v otázce svatojanské, z nichž alespoň někteří

*) Dějepis m. Prahy, III., 375, pozn. 51.

zašli až tak daleko, že nezarděli se ani při tvrzení, že Řím prohlásil za svatého někoho, kdo ani nežil. A to stalo se pouze proto, že kanonisační akta se u jedněch pouze pročítala a u druhých ani nečetla...

Katolíci!

Svěřujte svůj drobný tisk

navštívenek, obchodních oznámení, plakátů, úmrtních oznámení atd. katol. spolkové **knihtiskárně družstva „Vlast" v Praze-II.,** Žitná ul. číslo 26 nové.

Stručné dějiny církevní.

Pro žáky obecných škol českých. Napsal Václav Oliva Cena 23 hal.

Objednávky vyřizuje administrace **Družstva Vlast v Praze-II.,** Žitná ul. č 26 n.

Brožury družstva Vlast.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast v křesťansko-socialním hnutí československém. Cena 20 h.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil *L. † 45.* Cena 10 h

Nový pláč koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní" dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Český gratulant, vínek blahopřání k svát kům členů rodiny, k slavnostem ve škole, k slavnostem Svato-Václavským, k slavnostem stromkovým, dále různé vítací řeči, nápisy do památníků atd., vyšel péčí a nákladem Jednoty katolického učitelstva českého a přátel mlád. výchovy pro kráj. České ve sličné úpravě o 150 stranách. Cena za výtisk *K 1·40 poštou* a při osobní koupi v administraci družstva Vlast (Praha-II. Žitná 26) prodává se za 1 K 20 h. — Doporučujeme. Spisek tohoto druhu pro naši katolickou mládež až dosud jsme postrádali.

Dějiny sociálního hnutí

v zemích koruny České od r 1848—1909.

Napsal **T. J. Jiroušek**.

Díl I. doba od r. 1840 do r. 1885. Str. 83. Cena 1 K.
Díl II. doba od roku 1885 do roku 1895. Stran 128. Cena 2 K.
Díl III. doba od r. 1895 do roku 1909. Stran 124. Cena 2 K. — Všechny tři díly stojí 5 K.

Spis tento podává obraz veškerého vývoje sociálních stran u nás a zvláště líčí celý postup hnutí katolického v národě českém.

Objednávky jen za hotové vyřizuje

administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Ke všem cenám uvedených knih a brožur připočítává se 20% válečné přirážky.

Ročník XIV. 1917. **Číslo 1.—2.**

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K, do něm. zemí 1 K 10 h, do ostatních zemí 1 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Vlastimil Hálek.

—

Z jubilejního roku Husova.

—

Podává
ANTONÍN POUSTKA.

Cena 80 hal.

V PRAZE.
Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Ze života a snah Mistra Jana Husa.

Dle historických pramenů napsal: V. O. HLOŠINA. Stran 64. — Obsah: O podobě Mistra Jana Husa. Soud Loserthův o Mistru Janu Husovi. O Husově útěku z Kostnice. Co by se bylo stalo s Husem, kdyby byl v Kostnici bludy své odvolal?

Cena 20 haléřů. — Nákladem Tiskové Ligy v Praze-II. v Žitné ul. č. 26 n.

Pravda o Husovi.

Dle Palackého, Tomka, Flajšhanse, Lenze, Denise a Trojanusa píše Jos. Tichovský. Spisek tento vyšel tiskem knihtiskárny družstva Vlast a nákladem Tiskové Ligy. Cena jednotlivého exempl. 10 h, poštou za 13 h. Objednávky přijíma a vyřizuje: **Družstvo Vlast v Praze-II, Žitná ul., č. 26 n.**

Mistr Jan Hus na koncilu kostnickém.

Dle latinského spisu Jana Cochlaea vypravuje V. O. Hlošina. — Cena 40 hal., poštou 45 hal. Objednávky v **administraci družstva Vlast Praze-II., Žitná ul. 26.**

Stručný výtah z liturgiky

pro žaky obecné školy na 16 str. III. rozmnožené vydání. Prodává se jen za hotové: 1 kus za 12 hal.; poštovné se připočítá dle velkosti objednávky. — Objednávky vyřizuje: nakladatelství Družstva Vlast v Praze II., Žitná ul. 26 n.

Ročník XIV. Číslo 1.—2.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

✱

Z jubilejního roku Husova.

Podává
ANTONÍN POUSTKA.

✱

V PRAZE 1917.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

„NIHIL OBSTAT"

Pragae, 21. Junii 1917.

Dr. **Franciscus Stejskal,**
censor.

„IMPRIMATUR"

Ex archiep. Ordinariatu Pragae, 27. Junii 1917.

Dr. **Joannes Sedlák,**
vicarius generalis.

Nr. 7612.

I. Přehled příprav a oslav.

1. Když zvěčnělý zakladatel družstva a časopisu »Vlast« viděl, že se M. J. Hus stává stále mocnějším heslem protináboženským, jal se dle sil pracovati proti tomuto proudu. Již v r. 1904 počíná vydávati nákladem Tiskové Ligy sbírku obranných brožur »Husitství ve světle pravdy« a od r. 1910 v každém čísle »Vlasti« sleduje přípravy protivných stran na rok 1915. Ač síly byly slabé a pracovníků celkem málo, přece »Naše Doba« vydala mu dobré svědectví, když jako »nespornou skutečnost« oznamovala, že »v přípravách na rok 1915 dosud byli a jsou nejčilejší klerikálové« — a »Hlasy ze Siona« (r. 1912) otiskujíce seznam brožur vydaných ve sbírce »Husitství ve světle pravdy«, dodávají výstražně, že »na straně katolické se v kroužku »Vlasti« pracuje parou, promyšleně a soustavně«.

K zevnějšímu oslavování M. J. Husa pro válku ovšem nedošlo (předcházel také rok Švihův, který ozářil rozháranost a pokleslost národní světlem příšerným), ale vědecká práce k jub. roku Husovu je dosti významná a zasluhuje, aby se o ní psalo a uvažovalo. Nejvýznamnější je v té příčině spis dra. Sedláka: »Mistr Jan Hus«, jemuž dostalo se vážné kritiky v »Českém časopise historickém« (r. 1916) z péra univ. prof.

dra. K. Krofty, kteroužto kritikou v jiném odstavci tohoto spisku se budeme obírati.

2. Případnou charakteristiku r. 1915 podal již také redaktor »Hlídky« Dr. Pavel Vychodil. (»Hlídka« 1915 str. 535—543). Praví: »Oslavy Husovy, jež prý měly vyznětí v mohutné protesty proti církvi katolické a v hromadné odpady od ní — kdo z nezasvěcených ostatně ví, co všecko se chystalo?! — ztlumeny válkou. Že si ji klerikálové proto neobjednali, to snad i strůjcové slavnostního ruchu věří . . . Ostatně ve spolku pro pomník Husův odhlasováno, že slavnosti, jež měly býti spojeny s odhalením díla Šalounova na staroměstském náměstí v Praze, se pouze odkládají. Přívaly slavnostního mluvení, lhaní a štvaní, jichž národ na tu chvíli ušetřen, nás tedy teprve očekávají . . . «

V roce 1915 měla býti uspořádána na katolíky mimořádně velikolepá štvanice, na kterou se těšili mnozí a mnozí. Budoucí historikové zajisté užasnou nad tím, jak v době, která se tolik chlubila humanitou, přímo bujelo stranické, rozvahy prázdné běsnění. Nelze se tedy diviti, že »čeští« lidé se již přímo opájeli úzkostmi, s jakými prý katolíci v Čechách a na Moravě očekávají jubil. Husův rok.

Jest pravda, není to poct příjemný, býti urážen v nejhlubším svém přesvědčení; není to milé býti vydán na pospas poštvanému davu, potupám a urážkám, ale čeští katolíci očekávali budoucích věcí klidně a s důvěrou v Boha.

V své církvi vidí český katolík dílo Boží, o němž po 19 století platí památná slova Gamalielova (Skutky apoštolské, kap. 5.): »Jestliže z lidí jest ta rada anebo to dílo, rozpadne se, ale jestli z Boha jest, nebudete ho moci zrušiti, abyste snad nebyli nalezeni i Bohu odporni«.

Přípravy katolíků na r. 1915 záležely v svědomité práci vědecké (vrcholem jejich byl spis dra Sedláka) a v klidném protestu proti zneužívání osoby M. Jana Husa.

Přišla válka se svými nekonečnými strastmi a obětmi, ale ani uprostřed hrůz válečných, kdy přece bylo vydáno heslo: nerozmnožujte bolesti svých spolubližních! — nebyli jsme ušetřeni jedovatých střel protivníkových. Že jich nebylo více a nebyly ještě horší, nelze přičítati citlivosti nepřátel, nýbrž mimo nás stojícímu zakročení státní censury. Bolestná to vzpomínka.

Za to veliké a trpké bylo zklamání těch, kteří od r. 1915 očekávali našeho pokoření a naší škody. »Betanie« (1. července 1915) praví: »My jsme se modlili, a Bůh odpověděl válkou«. Modlili se, aby »k roku Husovu připravil Pán požehnání duchovní« — což srozumitelnými slovy pověděno znamená: aby se naplnily ovčince různých protestantských církví u nás. — Válka však nezastihla jen »rok Husův«, nýbrž i »rok Lutherův« — památku reformace protestantské, a kdo věří, že Prozřetelnost Boží řídí dějinné události lidské, zamyslí se nad tím, že v roce ju-

bilejním zápasí spolu dva nejmohutnější protestantské státy na život a na smrt.

Touhy přímo rafinované a perversní připínali k roku 1915 volní myšlenkáři. Proselytářství, které ostatně náleží k méně ušleehtilým rysům povahy lidské, jest u nich přímo šílené. Aspoň jednu ukázku. »Volná Myšlenka« (červenec 1914) přináší svým čtenářům tuto zprávu: »Účel slavností Husových pěkně doličuje plzeňská »Naše Doba«, jež píše mezi jiným: »Než pouhé pořádání přednášek nestačí. Ony vedle demonstrativního (!) a výchovně poučného (?) rázu mají býti jenom popudem k drobné vnitřní sebevýchovné práci, kterou musí sama prováděti každá organisace a každý jednotlivec. Zdůraznili jsme v první výzvě, že nejlepší oslavou Husovy památky bude plánovitá akce pro vystupování z církve. Budeme-li moci říci: Během jubilejního roku Husova oznámilo 10.000 sociálních demokratů okresním hejtmanstvím v Čechách, že vystupují z církve římsko-katolické, prováděli jsme Husův odkaz způsobem naší době nejpřiměřenějším . . « Toť tedy ten »pěkně dolíčený účel slavností Husových« . . , k čemuž »Volná Myšlenka« dodává: »Názory tuto vyslovené měl by každý přijmouti za své.«

3. Z oslav Husových v r. 1915 byla »skoro jedinou« (dle »Hlasů ze Siona« 1915 str. 120) slavnost, kterou pořádala Evangelická Beseda v Praze s násl. programem: A) Dne 4. čce večer v chrámu P. u Salvatora: »Večer duchovních

písní". 1. Písně husitské. 2. Písně strany podobojí. 3. Písně českobratrské. Účinkuje Spolek pro pěstování protestantské hudby. — B) Dne 5. čce večer v Smetanově sále ob. domu spolková schůze s přednáškami: Farář F. Žilka: Proč oslavujeme Mistra Jana Husa. Prof. Dr. F. Drtina: Hus a lidstvo. Prof. Dr. J. Vančura: Hus v české historii a literatuře. — C) Dne 7. čce večer v přednáškovém sále ob. domu: Obrázkový večer. O životě Mistra Jana Husa přednáší Dr. J. Hrozný.

Dle programu v r. 1914 ujednaného chtěli ovšem čeští protestanté pořádati oslavy daleko hlučnější a okázalejší. V usnesení se praví: »1. Ať se uctí památka ta i skutkem i obětí; proto bylo vypracováno provolání ke všem, jež vybízelo ke sbírce Husově s heslem »Církev sobě«, která by měla dosáhnouti aspoň jednoho milionu dvacetihaléřů a jež by věnována byla na potřeby celé církve českomoravské. Provolání to bylo rozesláno všem sborům, aby každý člen ref. církve mohl se s ním seznámiti. 2. Ať se vydá »Památník všech sborů českomoravských« s obrázky. 3. Ať se opatří pamětní deska Husova, kterou by umístili sborové v některé církevní budově své. 4. Ať se koná ústřední veliká a veřejná slavnost v Praze s pozváním zahraničných přátel a ovšem všude po sborích místní slavnosti a to nejen v kostele, nýbrž i ve volné přírodě.«

Proto »Hlasy ze S.« (1915 str. 95) o zklamání svém takto mluví: »Šestý červenec 1916

přiblížil se nám za okolností docela jiných, než jsme čekali a doufali. Těšili jsme se na živý ruch slavnostní doma, na bratrskou účast ciziny. Viděli jsme v duchu duchovní (?) ovoce slavnostních dnů. Doufali jsme ve zúrodnění myšlenkami a snahami Husovými. Místo toho všeho cítíme nad sebou tíživě mrak války a posud není viděti jasného východu.«

Nebo, jak na jiném místě se opět praví:

»Divné jsou cesty dějin. Dobré dvě desítky let se připravoval Sion český na Husův rok. Volal, budil, troubil na poplach a probuzení a přičinil se, aby český lid toužil s námi po odkazu ducha Husova. Tradice Husovy jsou přece tak silné, že vzdor všemu v Čechách se hýbalo cosi radostného. — V tom zatmělo se nebe mraky válečného běsu přes celou oblohu Evropy, když rděly se červánky, na které jsme čekali tak jako žalmista netrpělivě: Duše má čeká Pána více než ponocní svítání očekávají, kteří ponocují až do jitra. A nyní? Mnozí dali se v pochybování. Ve válečné době prý není možná větší práce náboženská a duchovní buzení veřejnosti. A především, co se týče oběti peněžní pro jubileum, pro církev českou reformovanou, pro její samostatnost a větší neodvislost od jiných, pro takovou oběť nyní mnozí ztrácejí porozumění. Chtějí odsunout cíl na jinou dobu.« (Hlasy ze S. 1915, str. 10.)

»Za jiných okolností naše slavnost byla by dosáhla zcela jiné hloubky i výše.« (str. 120.)

A časopis »Hus« zvlášť připomíná: »Nesmíme sobě zakrývati, že toto zmaření obmyšleného jubilea přišlo velmi vhod a vděk církvi římsko-katolické, kteráž má na svědomí odsouzení a upálení Husovo v Kostnici« (1915 str. 120). — Již těchto několik slov postačí, abychom si představili celou tu malichernost a neupřímnost Husova kultu mezi českými evangelíky. Nic jiného než směšné škorpení a dráždění. A při tom se mluví o »vnitřních vztazích k Husovi« o náboženském obrození a pod.

Z ostatních projevů oslavných zasluhuje zmínky slavnostní schůze české university dne 5. července 1915, při níž promluvil prof. V. Novotný. Dne 6. čce konána slavnostní valná hromoda »Spolku pro zbudování pomníku Husova«, při níž tiše odevzdán pomník Husův v opatrování obce pražské. Mimo to konána v místnostech zemského Musea výstava památek Husovských a vedle ní výstavka »Kostnické jednoty«. V Nár. divadle sehrány Jiráskovy kusy »Jan Hus« a »Jan Žižka« a pak Dvořákův »Král Václav IV.«.

»K pomníkovému ruchu (čteme v »Zl. Praze« 1915 str. 475) k jubileu Husovu, který z ohledu na nynější neklidnou dobu byl omezen nebo spíš dočasně zastaven«, třeba uvésti, že jest jich v Čechách v městech, městysech a vesnicích 19 a to: v Berouně, Benešově u Semil, v Bohušovicích, v Bráníku, v Dobříkově u Vys. Mýta, v Hořicích, v Chotětově (u Ml. Boleslavi), v Jičíně,

v Hor. Knížekladech u Týna n. Vlt., v Kolíně (Bílkův), v Lom ici nad Pop., v Nechanicích, v Pražském předměstí (u Hradce Král.), v Nové Pace, v Roztokách u Jilemnice, v Slatině u Žamberka, ve Vamberce a Vojici u Ostroměře (dvacátý je Šalounův v Praze.)«

4. Přehled po husovské literatuře z roku 1915 podal Jiří Sahula v brněnské »Hlídce« (z r. 1916), proto se jen stručně o některých spisech a článcích zmiňuji. O některých bylo také ve »Vlasti« referováno.

Největší spis o Husovi vydán nákladem »Českého čtenáře« pod názvem: M. J. Hus v životě a památkách českého lidu. Napsali dr. K. Krofta, dr. J. Hanuš, dr. Fr. X. Šalda, dr. V. V. Štech a Jos. Holeček. (Cena 8 K.)

Obsáhlý životopis »M. Jan Hus« vydal v Matici lidu (1915 čís. 1—3) Václav Flajšhans. (Str. 420.) Látky hojnost, ale historické pojetí naprosto pochybené. Hned na počátku podává zprávy o »zkaženosti tehdejšího kněžstva«, čímž nezkušený čtenář je předem naprosto zmaten a oslepen. Takový spůsob historického spisování není přípustný ani obvyklý. Kdo by se odvážil líčiti podobně na př. husitství, českobratrství, aby na počátku podal zprávy (a našel by jich hojnost) o mravním úpadku kněžstva táborského nebo bratrského? Aneb kdyby se někdo díval na dnešní intelligenci dle zpráv o procesu Švihově nebo dle invektiv Macharových proti redaktorům Nár. Listův? Píše ovšem i Tomek o mravním

úpadku kněžstva, ale to jest dílo více pro historiky psané (ne pro široké vrstvy méně soudných a vzdělaných čtenářů) a ani Tomkovi nelze to schváliti pro jednostrannost, a proto dnešní historikové snaží se osvětliti dobu Husovu dle jiných hledisek.

Nákladem agrárního tiskařského družstva vyšel spis Dra. Frant. Vratislava: M. J. Hus. (Stran 253. Cena 3 K 20 h.) Proč Dr. Loskot se tu skrývá pod pseudonymem, není dost jasno. Snad proto, aby předem již nevzbudil podezření čtenářů, kteří knihu kupují, že se jim nedostane poučení objektivního. Dr. Loskot nemá ovšem ani u vědeckých pracovníků historických valné důvěry ve svou vědeckou zdatnost a objektivnost.

O spisku dra Kam. Krofty »M. Jan Hus« referováno ve »Vlasti« (r. 32., str. 488) a spisek dra. Šimáka »Hus a doba před ním« posouzen tamtéž (str. 808).

V náhradu za očekávaný veliký životopis Husův (se stanoviska pokrokového) vydal prof. V. Novotný cyklus svých přednášek: »Náboženské hnutí české ve 14. a 15. století.« (Ve sbírce Přednášek a rozprav č. 60. Nákladem Ottovým. Cena 6 K.) Práce založena jest apologeticky; aby Hus vynikl, líčeno jest celé jeho okolí co nejčerněji. Rozbor názorů prof. Novotného bude vydán ve zvláštním spisku.

Knížka Ant. Rambouska »O mistru Janu Husovi« (ve sbírce »Osení« nákladem Topičo-

vým — cena 80 h) věnována je mládeži nižších škol. — U Otty vyšel ještě spisek »M. J. Hus«, jeho život a dílo. Sestavil Jos. Horčička. Cena 30 h.

Nákladem časopisu »Sokolice« (Praha-Nusle) vydala A. Kolářová-Cisařová: »Žena v hnutí husitském«. (Stran 201. Cena 1 K 80 h.) Práce jistě pilná, ale příliš tendenční.

Horlivý ve službách protestantismu St. Klíma vydal »Život a význam M. J. Husa« a spis »Země Husova« (historický průvodce po Praze a po Čechách). Cena 3 K 20 h.

Mimo to vydáno: Zpěvník o Janu Husovi (část I.) od Jana Rokyty. (Nákl. Fr. Hovorky v Praze.) — Hus a husitství v české poesii. Výbor. (Pořídil V. Martínek. Světová knihovna č. 1190—2.) — M. J. Hus: Listy z Prahy (Světové kn. č. 1183—4.) České vydal a latinské přeložil V. Flajšhans. — Ve Světové knihovně (v r. 1916) vydány ještě Husovy »Obrany v Praze« (čís 1238—9) a »Obrany ve vyhnanství« (č. 1248—9).

Literatura pamfletová byla v roce jubilejním skrovnější než v letech předcházejících. Patrně jen následek poměrů censurních. Sem patří výplod J. F. Karasa: »Před Husem a po Husovi«.« (Lidové epištoly. Č. 1. Nákladem Fr. Švejdy v Praze-VIII.) Kde se k nedostatku vzdělání všeobecného a zvlášť historického přidruží fanatismus (a to ještě affektovaný), tam nemůže vzniknouti než — literární ostuda.

Že české časopisy, jak vědecké tak i belletristické a politické věnovaly jubileu Husovu přiměřenou pozornost, netřeba ani připomínati. Jet vůbec celý kult Husův jen knižní a slovný.

»Zlatá Praha« (r. 32.) vydala slavnostní číslo s článkem prof. Šimáka: K památce Husově. — »Topičův Sborník« (r. II. č. 10.) měl rovněž zvláštní číslo s pojednáním prof. Novotného »Vývoj Husových snah reformních«. — »Osvěta« (r. 45.) přinesla několik článků od prof. V. Flajšhanse. — »Zvon« (r. 15.) rovněž s článkem Flajšhansovým. — »Naše Doba« (článek »Filius regni« od Vl. Kybala.) — Časopisy historické snažily se podáním látky nové i starší (ba i polemikami) význam Husův oceniti a vystihnouti.

II.

Spis dra. Sedláka o Husovi.

1. Prof. K. Krofta posuzuje (v Č. Č. H. XXII, str. 177 a násl.) výsledky Sedlákova badání o Husovi takto:

»Naprostou chválu vzdává Sedlák Husovu úsilí o náboženské a mravní povznesení a ušlechtění lidu a s uznáním vytýká jeho »nadšení pro to, co shledává dobrým, a energii i vytrvalost, s jakou to hledí provésti.« Ne tak bezvýhradně chválí Husovo úsilí o nápravu mravů duchovenstva. Ač uznává, že Hus jako mravně bezúhonný kněz, mající o důstojnosti a povolání

kněze vznešené ponětí, nemohl mlčeti k hříchům kněží, vytýká mu, že svou bojovnou povahou dal se strhnouti k zvětšování a zevšeobecňování jejich nedostatků, k vytýkání věcí malicherných a nezaručených i k užívání silných výrazů; shledávat v tom »porušení spravedlnosti proti bližnímu, nedostatek lásky bratrské a neuctivost k představeným i pohanu jich« (str. 361). Husova snaha o reformu církve, ač Sedlák její potřeby nepopírá, nedochází rovněž jeho souhlasu, poněvadž u Husa »nebylo umírněnosti ani lásky k církvi, jež měla býti napravena. Ze spisů Viklefových vssál ducha hněvu a odporu proti zkažené církvi, přijal revoluční zásady, že světská moc má odnímati majetek církevní, věřící že mají desátky odpírati chybujícím kněžím, církev že jest jen společnost predestinovaných, papežství že jest dílo císařův, moc církevní závislá na předurčení a mravním životě, a bojovná povaha jeho hnala vývoj věcí v církevní revoluci, z níž nikdy nevyrostla trvalá náprava, nýbrž vždy se rodilo sektářství, a jež obyčejně budila ohlas i v životě sociálním« (str. 362). Viklef byl však neštěstím Husovým také proto, poněvadž jej svedl k bludným naukám theologickým. Hus nebyl samostatným myslitelem a proto, když se ponořil do studia spisů Viklefových, k němuž byl přiveden Stanislavem ze Znojma, utonul v něm. »Chtěl z Viklefa bráti jenom dobré věci, jichž v něm nalezal hojnost, ale neměl dosti rozhledu theologického, aby promyslil nauky Viklefovy do důsledků a proto neznamenal, že se po nakloněné rovině sune do propasti bludů. Tato receptivnost Husovy povahy a nedůstojná až závislost na mistru anglickém zavinila také, že se Hus nepostavil ani proti remanenci ani proti utrakvismu, nýbrž sám je podepřel a nehleděl zastaviti proudů, které strhovaly jeho okolí za meze, jež by mu byl Hus rád vytkl« (str. 359). K tomu přispěl jednak nedostatek dobře vychované silné vůle, zaviněný nedostatečnou výchovou tehdejšího kléru, jenž se u Husa jeví tím, že »je sláb a povolný k svému okolí, lichotí králi a pánům a strpí při nich a při jiných svých stoupencích i veliké proviny . . . , proti odpůrcům však zapomíná na povinnou slušnost, úctu, diskretnost a poslušnost«, jednak vrozená bojovnost, neboť »Hus není pokorný trpitel, nýbrž povaha bojovná se všemi jejími přednostmi a vadami« (str. 360). K tomu se družila sektářská domýšlivost. Co praví Kristus o sobě nebo o svých učednících, to vše shledával Hus splněno na sobě i na svých druzích. »Kdo se vžil v takovou náladu duševní, nesnese odporu, nedá se ničím a nikým přesvědčiti, že v něčem pochybil, nedovede se podříditi autoritě, nařizuje-li mu něco nepříjemného, zvláště je-li pln přesvědčení, že úmysly jeho jsou dobré a cíle šlechetné. Tak se rodí kacířství a sektářství, v němž neomylnické lpění na vlastních názorech, domněle vyvozených z Písma nebo z rozumu, jest hlavní složkou a jež jest tím nebezpečnější, čím jest v něm méně

vzdělanosti a náboženského rozhledu« (164). Neblaze působila na jednání Husovo také »chtivost po přízni lidové« (363). Nedivno tudíž, že si Hus v boji proti církevní autoritě i proti svým bývalým přátelům počínal často nedobře. »Prostředky, jichž tu vznětlivý mistr užívá proti svým protivníkům, nejsou vždy nejlepší. Ironie, posměch a sofistika, moc světská i bouře lidové musí mu sloužiti. Leckdy má jednání jeho dvojí tvář: viní arcibiskupa Zbyňka z kacířství o svátosti oltářní, sám bludného učení o této svátosti u svých stoupenců nepotíraje, nýbrž je utvrzuje; píše papeži Janu XXIII. a kardinálům lichotné listy, kdežto v kázáních je snižuje; hájí Viklefových nauk a v Kostnici je popírá; útočí na bully papežské a v Kostnici praví, že nesouhlasí s Jesenicovými glossami na bullu proti Viklefovi; tvrdí, že články nejsou dobře vyňaty z jeho spisů, a nechce, aby jeho hlavní spis »De ecclesia« byl vydán sněmu; komisařům prohlašuje, že se podrobí rozhodnutí sněmovnímu, před přáteli však se proto omlouvá. Té a podobné nedůslednosti a neupřímnosti není sice v boji a úzkostech sebeochrany snadno se vyhnouti, ale nelze jí u Husa popříti« (363).

Prof. Krofta dodává, že v tomto obraze Husově je »zajisté velmi málo světla, za to však mnoho stínu. Přes všechnu chválu vzdávanou opravným snahám Husovým, přes všechno uznávání jeho mravní bezúhonnosti t e n t o Hus jistě nevzbuzuje sympathií. Je to hašteřivý, domýšlivý

sektář bez hlubšího vzdělání, bez pravé síly povahové, bez jediného rysu velikosti, který se za cizí myšlenky dává v zápas s církevní autoritou a smrt mučednickou podstupuje konec konců ne tak z opravdového přesvědčení, jako z falešného studu, aby si nezadal u svých přátel a stoupenců. Bylo by pošetilé popírati, že Sedlák dobře vystihl některé lidské slabosti a chyby Husovy (mnohé vytýká mu jistě neprávem), že má mnoho pravdy (ne pravdu celou), mluví-li o kolísání a rozporech v jednání Husově zvl. na koncillu kostnickém — jsou to věci, které nám Husa činí snad ještě bližším a milejším, poněvadž lidštějším, — ale naopak netřeba dovozovati, že v hlavních rysech jeho obraz Husův jest úplně zkreslen. Zásadní stanovisko Sedlákovo, jeho smýšlení o učitelské autoritě církevní, jak je formuluje v předmluvě, nejen mu nedovolují (?) uznati dějinný význam Husův, ale také mu znemožňují plně chápati Husovu osobnost (?), jeho povahovou velikost a hluboký mravní základ jeho jednání. To je i s vědeckého stanoviska velikým nedostatkem jeho knihy. Nicméně jeho soubor neobyčejně hojných a důležitých nových poznatků, získaných několikaletou soustavnou a vzorně pilnou prací autorovou, zasluhuje si nejen bedlivé pozornosti badatelů husovských, nýbrž i vděčného uznání.« (Č. Č. H. XXII., 178—9).

2. Dle prof. Krofty utrpěla tedy »vzorná a pilná práce« Sedlákova jeho zásadním stanovi-

skem . . . Jaké je stanovisko Kroftovo a jaké stanovisko Sedlákovo? Obojí je zajisté vědecké, neboť kdyby bylo možno vytknouti Sedlákovi, že svých názorů a tvrzení nedokázal, že historické pravdě ublížil, byli by historikové s jeho knihou zkrátka hotovi, a šli by kolem jeho vzorné a pilné práce klidně nebo s pohrdavým úsměvem. Avšak dílo Sedlákovo způsobilo rozruch a bylo vděčně přijato i uznáno.

Jde tu tedy vedle vědecké práce ještě o něco jiného, o čem se patrně představitelé historické vědy české s drem Sedlákem rozcházejí. V českém národě bylo totiž (dost uměle a usilovně) vypěstováno — pokud o Husa jde — také stanovisko vlastenecké; Hus byl Čech, svým vystoupením vyvolal hnutí, které nám zjednalo před světem slávu (?), Husem se tedy můžeme chlubiti, nesmíme na něj zapomínati, musíme jej oslavovati. Každý (at domácí, at cizinec), kdo Husa nectí a nevelebí, je nepřítel národa a jeho úsudku a hlasu nesmí býti dbáno. Na neštěstí k tomuto stanovisku vlasteneckému přistoupilo rozmachem mezinárodního liberalismu a (od let devadesátých min. století) vzrůstem pokrokářství rovněž mezinárodní protinábožensk é a proticírkevní smýšlení, které u nás vyvrcholilo ve fanatickém volnomyšlenkářství. Tak se stanovisko původně dobré a přijatelné, stanovisko vlastenecké naprosto změnilo, ba zvrhlo. Tím stala se věc Husova obtížnější, temnější a choulostivější. Někteří historikové přijali za své toto stanovisko

»vlastenecko-protinábožensk é« (nejvíce snad prof. Novotný) a dnes stojí tu dva tábory proti sobě zajisté k veliké mravní i hmotné škodě národa. (Stanovisko českých protestantů jako samozřejmé nepřipomínám; že jejich netajená žízeň po katolických dušich nám katolíkům nemůže také býti lhostejnou, snad čeští historikové pochopí snadno.)

Prof. Sedlák stojí na stanovisku katolickém, jak v předmluvě (na str. IV.) praví. A vysvětluje toto stanovisko: pro každého historika rozhodují prameny; s těmi historik nesmí nakládati dle subjektivního stanoviska; před historickou pravdou musí se skláněti badatel katolík jako nekatolík. Avšak pře Husova — pokud byl v právu nebo neprávu ve svém sporu s učením církevním, resp. s učením Kristovým — musí býti posuzována se stanoviska katolického.

A tu již stál by každý historik (a myslitel vůbec) u zásadní a základní otázky: je toto stanovisko katolické odůvodněné, opřené, správné? A tato otázka musila by se zodpověděti poctivě, objektivně, důsledně. Luštění této otázky jest ovšem spojeno s otázkou první a nejzákladnější: je Bůh naším původcem, zákonodárcem, pánem a soudcem? Je Kristus vyslancem Božím, naším prostředníkem u Boha a vykupitelem? Je nějaká pravda Boží zjevená, člověku daná, o niž by se mohl bezpečně opříti ve zmatku a bouřích lidských slabostí a špatností? Je také možno, aby tato pravda byla časem porušena, ztracena, člo-

věku vzata? Byla někomu svěřena, aby ji hlásal a neporušenou zachoval? Jsme povinni tuto pravdu přijmouti, či smíme jí odporovati? Tyto a podobné otázky jsou vlastně jen rozvedením otázky první: Je Bůh naším cílem?

K rozřešení této otázky je povolán nepředpojatý rozum v tom smyslu, v jakém volá k člověku Písmo: ptej se a uvažuj! A když vážně a poctivě přemýšleje řekne člověk: Pane, kdo jsi a čeho ode mne žádáš? — dostane se mu odpovědi: Vezmi a čti (Augustinovo) anebo Kristovo: Blahoslavení, kteří slyší slovo Boží a ostříhají ho.

Dr. Sedlák nemohl si tedy stanovisko teprv vybírati a určovati; to bylo mu dáno, jako je na př. historikovi předem určeno, že musí pravdy hledati a pravdu říci. Omyly a chyby lidské zakrývati a okrašlovati snad by bylo někdy vlastenecké, ale nebylo by správné. Dr. Sedlák mohl Husa posuzovati jen podle vzoru a příkladu, který nám dal Kristus. Také »dějinný význam« Husův jen podle toho může býti posuzován, jestli Hus (ať vědomě či mimovolně) království Boží na zemi rozšířil a upevnil; nepracoval-li na stavbě království božího podle vzoru a příkladu Kristova a dílo Kristovo nerozvážně a nemoudře poškodil, nemůže chválen býti, jako nechválíme stavitele, který nepochopil dílo geniálního mistra a opravil dílo nešťastně, třeba by při tom měl nejlepší úmysly a vše na to obětoval. Jeden jest Mistr dokonalý — Kristus — a nelze vedle něho nikoho stavěti, tím méně (dle vývojové theorie) je dovoleno někoho stavěti nad Krista.

Prof. Krofta může sice napsati, že »základní stanovisko Sedlákovo znemožňuje mu plně chápati Husovu osobnost, jeho povahovou velikost a hluboký mravní základ«, ale pravdou je, že právě stanovisko Sedlákovo umožňuje plně chápati Husovu osobnost, jeho povahu a dílo. — Prof. Krofta stojí na stanovisku tak zvaném vlasteneckém: Hus povznesl a oslavil národ (což jest ovšem věc sporná) a dle toho soudí Husa; dr. Sedlák na stanovisku katolickém: Hus nepochopil ducha Kristova, do díla nešťastně zasáhl, zmatek a škodu v ovčinci Kristově způsobil; o něm nelze říci, co řekl o sobě Kristus, že přišel hledat a spasit, co bylo zahynulo, že ovce ztracené volal a hříšníky přijímal — Hus nehledal království Božího, aby v chybujícím viděl bratra, kterého má Bohu získati, on viděl v něm osobního protivníka, s kterým se musí vypořádat. Proto neviděl a nekáral chyb na svých příznivcích a přátelích; u něho bylo přijímání osob, což bylo Krista a jeho apoštolů daleko. Hus mimo to dal se zavésti a zklamati učením Viklefovým, zřejmě bludným a nebezpečným, a k potírání protivníků užíval zbraní a prostředků, k nimž by byl Kristus nikdy nesáhl.

Aby nevzniklo nedorozumění, připomínám, že prof. Krofta není z tábora těch, kteří by se

stanoviskem vlasteneckým chtěli spojovat smýšlení a snažení protináboženské, a kteří by ve svém fanatismu byli hotovi obětovat i národ, jen když by při tom mohli zničit křesťanství. Proto jeho kritika spisu Sedlákova není nenávistná, nýbrž svědomitá a poctivá a jen v tom chybující, že jí stanovisko Sedlákovo zůstává čímsi nejasným a nepochopeným.

Stanovisko prof. Krofty je tedy (řekněme) »vlastenecko vědecké«, které vděčně ctíme, ač je plně uznati nemůžeme. Jemu zdají se »úsudky Sedlákovy silně subjektivními, zpravidla však nikoli slepě stranickými a vzhledem k vysoké inteligenci autorově a vážnosti jeho mravního názoru vždy zajímavými a pozoruhodnými.« (Č. Č. H. XXII. str. 177.)

A v tom již spatřujeme krok nebo obrat, jehož jsme si ode dávna přáli, že totiž zástupci historické vědy snesou i uznají oprávněnou a odůvodněnou kritiku, třeba by ještě důsledků jejích přijmouti nechtěli. »Stanovisko církevní«, jež historiky (liberální a »pokrokovou« érou odchované) uráží i odráží (ovšem neprávem), nedá se ovšem překlenouti; tu »zlaté mosty« stavěti bylo by prací marnou. O to jsme se také nikdy nepokoušeli a pokoušeti nebudeme. Stanovisko naše o »učitelské autoritě církevní« plyne z učení Kristova nebo z jeho povahy; je založeno na výrocích Písma a železnou logikou rozumu zdůvodněno. Není a nemůže nám býti Hus nad Krista, jenž o sobě praví: »já jsem cesta, pravda

a život«. K jaké výši přivedlo křesťanství národy, víme; k jakému úpadku mravnímu a socialnímu přivedlo nás husitství, víme také. Co Husovi patřilo, dr. Sedlák mu jistě dal; nemůže dobrý strom zlého ovoce vydávati — a husitství nepřineslo ovoce dobrého, ba my katolíci neustále cítíme dravé útoky Husových »ctitelů«.

Prof. Krofta ovšem namítne: za to nemůže Hus, jako nemůže Kristus za nehodné vyznavače svého učení. Avšak tato obrana, na první pohled logická, není správná; lze tu říci: »si duo faciunt idem, non est idem«. Za Krista se nehodný vyznavač jeho učení nikdy nemůže skrývat; celý svět by na něho zvolal: lžeš! Avšak Husem mohou se nehodní jeho stoupenci a ctitelé vždy ohánět. Řekněte na př. volnému myšlenkáři: Hus věřil v Krista a držel se Písma, ty ne! Co odpoví? Řekne: Hus začal, ukázal nám cestu, jak bychom se Krista zbavili; my šli dále, ale v jeho duchu. Náš je Hus; nebýt jeho, nesli bychom i my do dnes »jho i břímě Kristovo«. A co protestantskému racionalismu zbylo z učení Kristova, je snad našim historikům známo. Jen nedůslednost drží ostatní protestanty na půl cestě.

4. Jednotlivé výtky prof. Kroftou spisu Sedlákově učiněné nepovažujeme za oprávněné. Co o knize Sedlákově do Českého časopisu historického napsal (r. XXII. str. 158—179), považujeme ovšem za posudek nejvážnější. Důvěřujeme totiž Kroftovi jednak pro jeho vědomosti, jednak

pro jeho poctivost a částečně i nestrannost. Co u něho plyne z lásky a úcty k Husovi, mělo by se vlastně označit mírnějším slovem, než je »stranictví«, ale nenapadá nám právě takové slovo. Když si tedy prohlédl Krofta obraz Husův pérem Sedlákovým nakreslený, prohlašuje, že jest mu »Hus snad ještě milejším a bližším, poněvadž lidštějším« (178), když poznal »lidské slabosti a chyby Husovy«. Jeho láska k Husovi je tedy neochvějná, ale není slepá a není vzteklá a vyděračná jako u mnohých ctitelů a stoupenců Husových. Proto věnujeme kritice Kroftově více pozornosti a místa.

Prof. Krofta tedy píše: »Jest to (u Sedláka) nedostatek snahy objasniti obecné dějinné pozadí osudů Husových, vyložiti hlubší souvislost Husovy historie s dějinami politickými i kulturními i s ideovým prouděním tehdejší doby, neb aspoň přiblížiti čtenáři osobnosti vystupující ve sporu Husově . . .«

Prof. dr. Krofta žádá tu jistě příliš mnoho. Kdyby se mělo jeho přání vyhověti, vzrostlo by dílo na několik svazků, ale nemohlo by míti titul »J. Hus«. Mimo to mohl by podobné požadavky přednášeti snad spíše protivník Husův, aby totiž v tom velikém a převratném prostředí a pozadí dějinném (konec XIV. a počátek XV. stol.) zmizel Hus jako nepatrný jedinec, kterého pouhá náhoda vynesla na povrch a učinila slavným. Proto spíše zásluhu Sedlákovu vidíme v tom, že nedal se zlákat a zklamat pozadím,

prostředím, ovzduším, okolnostmi doby a poměrů, nýbrž šel přímo nahlédnout do duševní dílny, z níž vyklíčilo nám osudné hnutí husitské. Že všechno dr. Sedlák nevypsal a nepopsal, z toho ani prof. Krofta neusuzuje, že by sám (dr. Sedlák) neměl před sebou jasný obraz dějinného prostředí oné doby. Dobrý obraz historického pozadí může míti již čtenář spisů Palackého a Tomkových, tím spíše ten, kdo celou řadu monografií i původních pramenů pročetl a prozkoumal. Dr. Sedlák předkládá již výsledek své práce, jsa při tom zajisté hotov každému říci, jak k tomu dospěl (vše totiž odůvodniti), aniž by při tom celou svoji čtenářskou obec unavoval a vyčerpával ve spoustách spracované látky. Pro odborníky jsou tu právě jeho »studie a texty« a historické časopisy se svými referáty i polemikami.

Šlo tedy u Husa o to, aby odhadnut byl jeho význam; šlo o to, máme-li a smíme-li na jeho dráze pokračovati; šlo o to, má-li nám Hus nahraditi Krista a býti předbojníkem »volné myšlenky« a nevěry; šlo o to, máme-li v díle Husově (v bouřích a revolucích náboženských) spatřovati štěstí či neštěstí národní; šlo konečně o to, máme-li se vyčerpávati a čas mařiti horováním pro minulost (dle našeho přesvědčení nešťastnou), či máme-li sbírati síly pro boj s přítomností a jasným okem hleděti v lepší budoucnost. Šlo snad i o jiné ještě otázky, při jichž luštění mnoho záleží na tom, jaký obraz (zda

světlý či chmurný) nám podá věrný životopis Husův. Proto dr. Sedlák obrátil hlavně k tomu svou pozornost a snahu, aby vylíčil osobnost Husovu (či jak se dru Kroftovi zdá: »Husovy slabosti a chyby) a řekl pak Čechům: Dejme Husovi, co mu náleží, ale nečiňme z něho modlu, která by mohla dělat národní zázraky; vraťme se raději sami k sobě a budiž nám zase vzorem Kristus; uznáme-li, že chyba se stala, to neznamená ještě snižovati Husa a českou minulost; učme se z dějin, z Lipan a Bílé Hory, nepotírejme se k vůli cizotě (dříve k vůli náboženským bludům, teď k vůli »pokroku« a nevěře); dosti má život na své zlobě každodenní, nevyhledávejme chorobně v dějinách, co nás rozdvojuje a ochromuje i ničí; dost již vytrpěli naši předkové za to, zač my dnes nemůžeme, ať už stojíme na té či oné straně.

Proto chválíme, že nám dr. Sedlák otevřel nitro Husovo, abychom se nad ním zamyslili a řekli si: »Velikost Husova jest jedině v tom, že přišel v pravý čas«, ale nemůže nám býti vzorem, vychovatelem a vůdcem.

Prof. dr. Krofta dí sice, že je to »obraz v hlavních rysech úplně zkreslený«, ale to je výrok, který diktovala láska a víra, která se nemůže rozloučiti s klamným ideálem. Dr. Sedlák podepřel a odůvodnil svůj úsudek tak, že prof. Krofta sám přiznává, že má Sedlák mnoho pravdy a že dobře vystihl Husovy lidské slabosti a chyby.

Magis amica veritas — vědecká pravda nemůže ustoupiti klamné lásce a naději. Loučení ovšem je těžké a obránci staré věci bojují do posledního dechu. Příkladů není nedostatek. Čím byl na př. darwinismus téměř dvěma generacím? Byl jim vším; jedinou kartou, na kterou všecko sázeli. Prof. dr. Em. Rádl, který vydal spis o úpadku darwinismu (Dějiny vývojových theorií...), praví v článku »Konec darwinismu« (Úvahy str. 8.): »Dejme tomu, že by byl někdo v 80. letech uveřejnil názory, jaké já ve svém spise zastávám. S jakým hněvem, opovržením, zatracením by ho byli tehdy přijali — a dnes?... — skutečný vědecký život jde dnes mimo spekulování o historickém vývoji tvorstva...«

S jakou posvátnou úctou vyslovováno slovo »věda«! Ant. Macek v »Právu Lidu« (číslo k 1. květnu 1916) praví: »Bolestná otázka: věda a umění po válce! Nevydržela věda oné kruté zkoušky, zvané válka; nepřinesla dobrodiní, jehož očekávalo od ní lidstvo, tak zbožně ji uctívající. Věda byla příliš lidstvu fetišem, k němuž je marno volat v dobách tísně a kruté zkoušky; tento fetiš nedal deště zprahlým srdcím, jako fetiš ubohých pověrčivých lidí nedá deště sprahlé zemi. Věda byla na trůnu vznešenou bohyní, která však nerozřeší a mnohdy ani řešit nechce nejpalčivějších existenčních otázek lidstva; byla skvělou dekorací mocenské morálky . . . Vědě je třeba zlidštění. Prodejnost zůstane prodejností —

a prodejnost vědy objevovala se už před válkou v množství zjevů, že vynálezci hnali se jen za pouhým ziskem. Válka ukázala, že i poměr lidu a hlavně dělnictva k vědě musí býti příště jiný. Věda bez mravnosti pozbývá rozhodně práva, aby se jí přinášel z lidu onen kult, kterého se jí dříve dostávalo . . . věda bez ethiky čili zkrátka věda prodejná není lidstvu nijakým požehnáním, ale strašným nebezpečím. Dokud kastovnictví a egoismus ve vědě vládnou, je věda nepřítelkou lidstva a její dary jsou dary danajské. Ve vědy duchové musí se vrátiti ona poctivost a láska k lidstvu, po níž nyní volají nejušlechtilejší lidé. Prožili jsme hluboce mravní krisi vědy a bude nutno poměr lidu k vědě revidovati. Před válkou zahmuřovaly se obě oči v nepochopitelné shovívavosti a respektu před gloriolou vědy a umění, jež však měly pramálo darů pro trpící lidstvo.«

Uvádíme tedy jako příklad, že nutno obětovati i věc nejmilejší, jakmile se ukáže klamnou nebo škodlivou. Darvinismus měl svůj význam, věda (vědomosti lidské) má svůj význam, ale přinášeti jim oběti, jakých nezasluhují, klamati se a viděti v nich víc než v nich je, čekati od nich více nežli dáti mohou, nebylo by rozumné a přineslo by jen zklamání a škodu. — »Hus jako jiní (praví dr. Šimák) byl jen vrchem dějinné vlny, jež vyzvedla ho nad jiné, ale která se zvedala již dávno před Husem a zanikala teprve tehdáž, když již z hranice rýnské zbývala jen blednoucí vzpomínka. Hus dal ovšem teh-

dejšímu našemu hnutí ráz, program, jméno, ale sám je nebyl počal, počínalo se drahně let dříve. A hnutí ono není ani výlučně českým zjevem, nýbrž součásti velikého převratu světového, jehož se súčastnil více méně celý kulturní svět, převratu, jenž obsahuje kolik století . . . .«

»Dějinná vlna vyzvedla Husa«, ale u nás se tato vlna nechce viděti a mluví se tak, jako by Husovi náležela sláva, že tuto světovou vlnu způsobil. Dr. Sedlák vykázal zajisté zasloužené místo Husovi, ale dříve spravedlivě ocenil jeho práci a snahy, jeho lidské slabosti a chyby, abychom vidouce všeho jasný obraz slepě ho nenásledovali, k vůli němu život si neotravovali, nepřimčřené chvály mu nevzdávali a marných nadějí v něj neskládali.

5. Snad nebude zbytečným odchýlením, poukážeme-li k tomu, že úzkostlivým respektováváním »dějinného pozadí«, přílišnou sháňkou po podrobnostech a výkladech ke všemu, co se v životě vynikajících lidí projeví, že tím vzniká ona legendárnost, která historické osoby činí méně lidskými (a proto snad často milejšími a zajímavějšími) a která dá pak historikům tolik práce, aby ji zase rozptýlili a osobu historickou zase do pravého světla postavili. Na podobný zjev při osobě Lutherově upozorňuje nejnovější jeho životopisec Otto Scheel (»Martin Luther«. Tübingen 1916). Referát o jeho spise (od H. Opočenského) čteme v témže sešitě Č. Č. H. (str. 184—8), v němž je Kroftova kritika knihy Se-

dlákovy. Spisovatel snaží se totiž odděliti »historickou pravdu od legendárních květů«, jimiž postava Lutherova obetkána; chce »stvořiti z legendy o Lutherovi skutečnou jeho historii«. (A Hus žil o sto let dříve!) Tak na př. není pravda, že rodina, z níž Luther vyšel, byli chudí havíři; otec patřil k nejbohatším prvním podnikatelům té krajiny. (Proto dříve činila historická věda z Luthera člověka od mládí duševně tísněného, plachého a chorého.) Není pravda, že by středověká škola byla tak bídná, jak se zpravidla soudí a jak o ní Luther — jako humanista! — mluví; lze o ní říci, že byla schopna žáky k návštěvě středověké university připraviti. O škole v Magdeburce, kam Luther ve 14. roce přišel, se bájilo, že »bratři svobodného ducha«, kteří tam učili, byli nositeli humanistické reformy; nebylo tomu tak — všude se tam pozorují formy korektního katolicismu. Co se bájí o mravní nevázanosti studentstva v Erfurtě, kde Luther na universitě studoval, patří do říše legendy, ač i Lutherovy výroky bývají na doklad toho uváděny. Kazatelské útoky nutno v té příčině brati opatrně. (Škoda, že se na tuto zásadu zapomíná v záležitosti Husově napořád!) Z pohostinství, jež Lutherovi na studiích poskytly rodiny Cottova a Schwabova, udělán celý román. Také vnitřní vývoj Lutherův pohybuje se úplně v rámci středověkého katolicismu. Již v 16. stol. spojováno vystoupení Lutherovo s husitskou heresí, ale historické prameny ničeho o tom nevědí. Nevědí ničeho ani o tom, že by byl otec Lutherův oddán naukám Viklefovým a že by bylo již v domě otcovském první símě reformy do duše dětské bývalo vloženo. Naopak, otec Lutherův byl člověk středověké katolické zbožnosti. (Syna chtěl míti právníkem.) »Že by na středověkých triviálních školách (praví se v referátu) nebylo vyučováno náboženství, nebo že by středověká kázání o hrůzách soudného dne byla zhoubně působila na vznětlivou duši chlapcovu, patří do řady oněch absurdností, jimiž legenda teprv v novějších dobách opletla život Lutherův«. A »na universitě v Erfurtě osvojil si Luther v prvé řadě katolický středověký názor světový (jiný poznati nebylo ani příležitosti). Ani humanismu nelze přičítat přílišného vlivu na mladého Luthera; teprv když Luther odešel, ovládl tuto universitu humanismus.«

To vše čtouce, žasneme téměř nad tím, že tak klamně může někdy býti vylíčeno ovzduší, prostředí nebo pozadí, v němž ta nebo ona historická osoba vyrůstala nebo působila. Není to ovšem vina novějších historiků, ani nemá poukazem na to věda historická býti diskreditována, ale v jak ohavném světle jeví se pak všechno agitační zneužívání historických událostí na klamných zprávách stavěných a ještě tendenčně přibarvených!

6. Vše bychom tedy shrnuli asi v tento úsudek: Dobře učinil dr. Sedlák, že se snažil především poznati a proniknouti Husovu povahu

(z jeho spisů a z jeho jednání); Husova bojovnost, touha po lidové přízni, hněvivé nadšení podnícené četbou Viklefových spisů a naprostá důvěra v toto bludné učení, samolibost a pýcha — to vše hnalo Husa, že tomu přívalu, který šel tenkrát světem, se nedovedl u nás postaviti na odpor, ač částečně mohl, že trhal hráze, aby nastala povodeň, že oleje přiléval do ohně, aby vznikl (třeba proti jeho nadání) veliký požár.

»Byli jste první (praví v Šustově románě »Cizina« — str. 98 — švýcarský učenec českému historikovi) »byli jste první, kteří v šíleném zanícení začali bourat bašty zázračné stavby, zdvižené proti záplavě okamžitých vznětů, přízraků a chorobných vln náhlého strachu o spásu, vln, které všecko ničí a pak se rozbíhají v bahno nového barbarství. A tu kletbu v sobě nesete stále . . . «

Prof. Krofta sám dost nemile nese (str. 176), že dr. Sedlák (zajisté po dobrém uvážení) napsal, že »naprosto nelze mluviti o zkaženosti duchovenstva« za doby Husovy, a že tudíž to šílené bořivé zanícení bylo málo oprávněno a že vzhledem ke škodám, které z něho vznikly, nemůže býti omluveno a tím méně velebeno.

A ten »náhlý strach o spásu« byl u nás věru zbytečným přízrakem. Dr. Sedlák praví na str. 7.: »Kdo pozoruje náboženský život v Čechách ve druhé polovici XIV. stol. a potom za Husa zrakem nepředpojatým, nemůže s ním býti nespokojen.« — A je-li pravdivo úsloví (jako

že jest): qualis rex, talis grex«, možno souditi, že tehdejší kněžstvo v celku plnilo své povinnosti, že dobrým příkladem a životem křesťanským bylo světlem lidu věřícímu.

Více rozvahy, zkušenosti a »světová vlna« (touha po reformě) mohla u nás způsobiti mnoho dobrého jako zúrodňující déšť, a ne tolik zla jako divoka bystřina. Jde hlava kolem nad těmi hádkami o Viklefa, úskoky, útoky a zmatky, o nichž vypravuje kniha Sedlákova. Jen věru těžko si představit hloubku té bolesti, která je skryta v stesku Tomáše ze Štítného, který »v posledním svém díle, vzniklém asi r. 1400 vyznává, že ještě ve sedmdesátém roce byl zviklán ve víře o svátosti oltářní některými mistry, takže neví, zda ve svátosti té zůstává po posvěcení podstata chleba, čím se zcela nepochybně dotýká učení Viklefova.« (K. Krofta, M. Jan Hus, str. 16.)

Ač později doznává dle rukopisu musejního (Vrťátko 315. 20.) »Nemienim nic držeti, než to, což drží obec křesťanská a obec pražská . . . . s toho, což viem, tak mám věřiti, nechtěl bych po leči čies hlavě postúpiti.«

Případně nazývá se to v zmíněném spise »vlnami chorobnými« a správně se charakterisuje i jejich účinek: všecko ničí a pak se rozbíhají v bahno nového barbarství.« Staříčký, bystrý a rozvážný filosof Štítný sám tu běduje nad troskami, které způsobili v jeho duši někteří mistři. Mimovolně tu přichází na mysl vý-

straha Kristova: »Vy nechtějte býti nazýváni mistři; neboť jeden jest mistr váš, Kristus.« (Mat. 23, 8.)

O toho mistrovství nešťastného! Tak se mi zdá, že je v tom slově všecko obsaženo, co dalo v Čechách podnět k hnutí husitskému. To mistrování, to vyvyšování, umíněné, pyšné, neomylnické lpění na vlastních názorech, to ovšem nemohlo vésti k jednotě, to musilo a mohlo jen bourat a bourat.

Někteří mistři začali tedy bořivou práci už před Husem a našli pak v Husovi »šíleně zaníceného« pracovníka a pomocníka. A tak jeví se nám Hus ve spise Sedlákově. Kdo by chtěl jinak Husa vylíčiti, hřešil by proti pravdě a skutečnosti.

III.

Husitství a protestantismus.

Rok 1915 měl nás také vehnati v těžké vášnivé spory náboženské. Netrpělivost a bojovnost protestantského tisku je veliká; katolíci v Čechách jsou mu »cizoložníky pravdy Boží a lži antikristovy zároveň« (Hus 1913 str. 25); český lid katolický jest u něho »pitomý římský lid« (Hus 1914, str. 30), k němuž však přece ještě volá: »Český národe! můžeš sloužit Římu až do soudného dne?« (Hus 1915 str. 7.) Katolíky hází do jednoho pytle s volnými myšlenkáři ve spojení slov: nevěrci a pověrci . . .

Také na schůzích vyčítají protestantští řečníci českému lidu »dvojakost a mělkost«, že prý se »neštítí nejhroznějších kompromisů s Římem«, a prolhanost se mu vyčítá, říká-li, že je »potomkem velkých otců« . . . Na Moravě zvlášť evang. duchovní před válkou čile agitují; objíždějí města, pořádají schůze do nichž účastníky shánějí tak zv. strany pokrokové. Dějí se vůbec rozsáhlé přípravy, o nichž jsou po ruce bohaté dokumenty.

Za takových okolností je skoro divno, proč je liberálním historikům záhadou, že čeští katolíci ve smíšených krajinách mají k protestantům nechuť, buď zjevnou nebo u těch skrývanou, kteří by neradi slyšeli výtku nesnášenlivosti, netolerantnosti.

Potupné názvy, které jsme uvedli (jako: pověrci, cizoložníci, pitomci), svědčí zajisté o tom, že pohrdání a nenávist v protestantském lidu ke katolíkům je velmi silná a že jak tiskem tak i v soukromí stále je rozněcována. Kdo je z krajiny nebo osady smíšené, ví z vlastní zkušenosti, že zbrojnice lží a potup, jíž je evangelík proti katolíku opatřen, je velice bohatá a že již evangelická mládež dává tu katolickým dětem při vhodné příležitosti nebo v nestřežené chvíli různými posměšky cítiti, že vírou katolickou i jejími vyznavači pohrdá. Jak často jsme jako děti (ba i pak na střední škole) bývali překvapeni od evang. spolužáků potupnou poznámkou nebo výčitkou, proti které jsme se nedovedli bránit, po-

něvadž nás nikdo proti těmto jedovatým šípům nevyzbrojil. Povahy slabší bývají takovým posměchem a pohrdáním zmateny a zakřiknuty, kdežto druzí bývají proto naplněni k evangelíkům nedůvěrou, nechutí až i nenávistí. Myslím, že luští profesor Pekař (ve studii o milčickém rychtáři Vavákovi — Č. Č. H., r. XXII., str. 192—216) otázku, proč byl naplněn vášnivou nechutí k evangelíkům tento »muž (Vavák), nad průměr vzdělaný a zkušený, v době, v níž rozličně šířeno bylo heslo snášenlivosti«; správně správně totiž poukazuje prof. Pekař k tomu, že byl Vavák drážděn od evangelíků jejich »posměšným chechtáním a plesáním« a rozčilován jejich »věštbami« a nadějemi, že v brzku všecka katolická víra zahyne a jejich víra že opanuje a po celé zemi se rozloží.« A to tím více, že se mu (vzdělanému a sečtělému rychtáři) chechtali vůdci odpadlíků »obyčejně to pouzí pastuchové, kováři a slouhové«. Že pak i evangeličtí Čermákové milčičtí (ze sousedské řevnivosti), kde mohli, Vaváka dopalovali, jest ovšem také pravda. O případě se proto zmiňuji, poněvadž se za liberální éry beze vší rozvahy, zlomyslně a neprávem vyčítala katolíkům nesnášenlivost a evangelíci vždy se líčili jako utiskovaní a nevinní mučedníci. Kdo skutečné poměry znal, býval takovým tendenčním překrucováním pravdy vždy jen roztrpčen. Tak na př. oba parádní příklady »katolické nesnášenlivosti« ve Skramníku (Pekař, tamže 199) a na Hrádku (u Hronova), kde se

katolíci bránili pohřbení evangelíků (tuším odpadlíků) na katolickém hřbitově, jevily by se nám v jiném světle, kdyby je psycholog náležitě posoudil a právník nestranně ocenil; pak by se jistě z obžalovaných stali žalobci; neboť skutečnými původci těch trapných výjevů byli právě evangelíci, kteří odpor na straně katolické jistě předvídali a přece rozjitřovali, aby z toho těžili.

Jak sami mezi sebou jsou protestanté »náboženský snášelivými«, k tomu by se dokladů dalo sebrati mnoho. Již faktum, že se protestantismus v četné sekty dělí a rozpadává, dokazuje, že se snášeti nedovedou; a zvláště, když jedni druhým vyznavače odluzují, propukají mezi nimi spory a polemiky velmi prudké. Z poslední doby jen u nás lze za doklad uvésti vášnivé polemiky mezi tak zv. »svobodně reformovanými« (časopis »Betanie«) a mezi evangelíky helv. vyznání (čas. »Hus« a »Hlasy ze S.«). Katolíkům ovšem málo co o tom známo, zvlášť když protest. tisk ani vše na veřejnost nevynáší, aby katolíky a konečně i liberály na to »špinavé prádlo« neupozorňoval. Zvlášť k roku 1915 se snažili vzájemnou kyselost zakrýti. Ale vášeň propukala přece. »Hus« a »Hlasy ze Siona« vyčítaly »svob. reformovaným« věci opravdu ohavné, tito opět v »Betanii« vytýkali »reformovaným«, že to s nimi stojí zle a že se od nich musili oddělit; stěžují si, že na ně reformovaní posílají četníky (Betanie r. 31., čís. 11.) a pod. Čteme na př. v »Betanii« ze dne 1. dubna 1913: »Na adresu

»Hlasů ze Siona« vzhledem k jich útočné výzvě z č. 5. t. r.: »V neděli dne 21. ledna 1906 učiněno s jedné reform. kazatelny na Moravě následující oznámení: »V poslední době vyskytlo se v našem sboru sektářství. Je to sekta státem neuznaná a stíhaná. Kdo se této sekty přidrží, nebude v kostele sezdán ani pochován. Tato sekta nesmí nikde veřejně kázati, jest jen dovoleno soukromé domácí pobožnosti vykonávati. Bratři! Vyskytlo-li by se někde v našem sboru sektářství, tedy mně to ohlaste a já zakročím zákonem z milosti císaře pána uděleným« . . .

Otiskovat vášnivá obviňování z obou stran bylo by sice důležité pro poznání té evangelické snášenlivosti, ale zabralo by mnoho místa.

Kolik vzájemné nenávisti mezi Čechy mohl a měl rok 1915 vyvolat, toho si jistě málo lidí bylo u nás vědomo; za cenu několika dávno již odpadlých a náboženský mrtvých (milion by jich sotva bylo bývalo, jak se říkalo) měl znova Čech proti Čechu běsnit. Toho si přáli a k tomu pracovali protest. tisk i jednotlivci.

Proto také nejpřednější historikové čeští nedoporučovali národu protestantismus a někteří výslovně před náboženskými spory varovali. Palacký sám (jak mu vytýkají »Hlasy ze Siona« ze dne 10. října 1872), ač protestant — »smýšlení své evangelické neprojevil ničím«, takže se jim »zdálo, že se jich všech sprostil, aby ukázal, že s nimi nikdy ničeho neměl a míti nechtěl.« »Dr. Palacký (vyčítají »Hlasy ze Siona«

dále) vychoval rodinu svou církvi katolické, dal revers, jímž dítky své Římu vrátil, a jak dalece víme, sotva kdy k církvi své se hlásil« . . . . Stanovisko Tomkovo je známo. O Kalouskovi píše dr. Pekař (Č. Č. H. 1916 str. 14), že »v ohledu náboženském jevil se jeho konservatismus rostoucí náklonností ke katolicismu«. »V referátu o knize Denisově z r. 1891 rozeznává Kalousek (praví Pekař) trojí tendenci francouzského učence: českonárodní, protestantskou a demokratickou (protifeudální), ale polemisuje jen s jedinou z nich: se straněním stanovisku protestantskému. Je zajímavo (píše prof. Pekař), že tu Kalousek ví a namítá, co víme dnes dokonaleji: že to nebyl protestantismus, z něhož vyšla moderní svoboda svědomí, nýbrž humanismus.« — Protestantismus hýčkán byl u nás nejprv liberalismem, jehož chloubou byla »snášelivost« (ovšem jen »náboženská«) a později tak zv. »pokrokářstvím«, jež také jako »světová vlna« mělo s povrchu zemského odplaviti všecko náboženství, ale protestantismus zdál se jí pouze stadiem, na němž je blíže vytknutému cíli, a proto byl vychvalován a doporučován jako »pokrokovější a modernější«. Ovšem jeho osud pádem katolicismu byl by spečetěn, jak mu také »Volná Myšlenka« v posledních letech svými polemikami dost zřejmě naznačila.

Jistě bádání historické potvrzuje, že »to nebyl protestantismus, z něhož vyšla moderní svoboda svědomí (a z ní plynoucí snášenlivost),

nýbrž humanismus«. A proto právě opak dal by se dokázat, že totiž protestantismem přibylo v lidstvu nesnášenlivosti a utiskování svobody svědomí. Luthersky duchovní dr. Ferd. Hrejsa napsal do »Naší Doby«, — která prý dle »Husa« (1915 str. 169) vypravila nejlepší slavnostní číslo Husovo, — článek jubilejní, v němž (ke cti Husově) líčí, jak se v Čechách (po Bílé Hoře) kacířská literatura pronásledovala a hubila. Píše-li o té věci protestant, je to jistě v úmyslu nepřátelském, aby vzbuzena byla nechuť i mezi katol. Čechy proti katolické církvi, ale protestantu (lutheránovi) jistě nejméně to slúší. Dokladů opět spousty k tomu, jak se protestanté chovali ku knihám, jež byly jejich stanovisku a přesvědčení nějak protivny. Píše na př. dr. B. Jenšovský ve spise »Politika kurfiřta saského v Čechách v posledních letech vlády Rudolfa II.« (Praha 1913) toto (na str. 7.): »V lednu 1574 visitovány byly obě mírně luterské university wirttenberská i lipská a zabavovány spisy Oekolampadiovy, Calvinovy, Bullingerovy a Zwingliho, a ještě téhož roku čtyři přední podporovatelé filipismu zbaveni svých úřadů a uvězněni; byli to kancléř Cracov, kurfiřtův lékař Peucer, dvorní kazatel Schütz (Sagittarius) a superintendent Stössel. Sasko bylo zachráněno pravému luterství« .. — To ovšem nebyli (jako v Čechách) »ovčáci, pastýři, hostinští, tesaři a řezníci a vůbec lidé, jimž zaměstnání dovolovalo nalézti nové úkryty a kteří byli tajnými šiřiteli a přechovávateli protestantů a jejich knih.« (Hus 1915 str. 169.)

Rok 1915 měl tedy aspoň částečně splniti tužby a naděje českých protestantů, že se totiž odpadnutím četných katolíků jejich řady rozmnoží. — »Hlasy ze S.« (r. 1913, č. 22.) to sice odmítají, ale ze zlostného tonu jejich řeči pozná každý, že to nemyslí upřímně. Praví se tam:

»„Obnova“ a jiné spřátelené listy bombastický líčí, jaké převraty očekávají helvíti r. 1915 pro sebe v lidu českém. Milá »Obnova« se mýlí; od lidu, kterému Řím vyfoukl mork z kostí, přerazil páteř a zničil mozek a srdce, se mnoho čekat nedá, ten jede po šikmé ploše do záhuby, matička zlatá slovanská Praha, Svatováclavská záložna, Mělník, Semily, zrušení autonomie přijaté bez výkřiku a jiné a jiné, to vše ukazuje, že s takovým lidem se nedá už nic dělat, ten je dobrý jen pro Řím. Habeat sibi — or.«

Upřímněji už zní, co čteme v čísle ze dne 9. července 1914:

»Pětisté výročí narozenin Husových bylo slaveno u nás tím způsobem, že se toho kardinál Schwarzenberg lekal a za koncilia vatikánského vyslovil obavu, že český národ celý vzplane z doutnajícího popele Husova. V té době pronikly totiž do širších vrstev národních myšlenky Palackého o době husitské. Bylo to právě v době táborů, kdy všechny řeči a články byly naplněny hesly a jmény z dějin Palackého. Toto hnutí velice posloužilo národu českému posíle-

ním svobodomyslnosti a pokrokovosti a sebevědomí. Avšak nábožensky vyznělo posléze na plano, poněvadž právě základu náboženského nemělo. Slavnostní řečníci zapomínali na vlastní velikost a vznešenost Husovu ve snaze o mravní a náboženskou opravu a opravdovost. Cenili tenkráte jen reformátorovu snahu o hmotný pokrok našeho národa (literární a národní zásluhy). Snaha o duchovní pokrok byla jim celkem cizí, a tím tehdejší jubileum vykonalo svůj úkol jen z částky. Na rok 1915 připadá tedy úkolu větší a těžší část. Mnohem těžší zvláště následkem protipříprav klerikálů, kteří si účinků let šedesátých a sedmdesátých z minulého století dobře všimli. Nutno tedy nyní připravovat vše na rozezvučení struny náboženské. Zdaž se to stane?«

Zdá se, že po roce 1915 začíná protestantismus hledati nových cest a prostředků, aby národ byl z církve katolické vylákán. »Národní Listy« ze dne 20. května 1917 přinášejí následující lokálku:

Z »Kostnické Jednoty«. Píše se nám: »Čeští evangelíci, jimž nebylo dovoleno tolerančním patentem, aby se přihlásili k domácím českým vyznáním, nikdy nepřestali toužiti po tom, aby se směli plně vrátili k dědictví svých otců. Za vzrušených dob, kdy se lámali staré útvary a budovaly základy nových forem společenských, tato touha tím víc rozplameňovala jejich srdce a v jejich myslích oživovala se naděje, že přinesou opět svému národu, co mu dali jejich

předkové: národní církev českou. Náboženské hnutí v jejich řadách v roce 1848 a 1849, jež směřovalo k nové bratrské církvi české, jest toho důkazem. Současné světové události nalézají u nich opět mocnou ozvěnu, zvláště také pod vlivem loňských a předloňských jubilejních slavností, a známky probouzejícího se v našem národu zájmu o náboženské otázky jsou jimi s napětím sledovány, neboť nikdy nepřestali zdůrazňovati životní význam náboženství pro život národů. Zvlášť mocná jest touha jejich, aby odčiněny byly následky tolerančního patentu, rozdvojení jejich řad, a aby opět všichni se sešli na půdě domácí konfesse a v české národní církvi. Všechny tyto snahy zvlášť živý ohlas nacházejí v Kostnické Jednotě, ústředí československých evangelíků. Na valné hromadě, konané 16. t. m., přijata byla jednomyslně tato resoluce: »Valná hromada Kostnické Jednoty vítá vřele vzrůstající snahy po obnovení českého reformačního křesťanství v české církvi evangelické, jsouc přesvědčena, že v českém bratrství vrcholí česká reformace, a ukládá výboru, aby pracoval k oživení našich církví, k sjednocení českých evangelíků v české církvi národní a k probuzení náboženského života v našem lidu.« — —

Pomýšlí se tu asi na změnu jména, takže by naši protestanté přijali snad úřední název »čeští bratří«. »Hlasy ze Siona« (24. listopadu 1910) vysvětlují lhostejnost české veřejnosti

k protestantismu tím, že prý u nás protestantismus platí za náboženství Němců, což by snad v budoucnosti mohlo vésti ještě k většímu odporu proti protestantismu. Než to by se dalo asi překonati, jako když němečtí pastoři byli pozváni k slavnosti položení základného kamene k pomníku Husovu. Doba před válkou vůbec přinášela doklady, že národnostní antagonismus ustupuje mezinárodní myšlence »pokroku« (sjezdy volných myslitelů, soc. demokratů a pod.) Válka ovšem rozpory národnostní zase obnovila, ale dle našeho přesvědčení jen zdánlivě. I tu vedle hospodářských zájmů rozhodoval názor světový. Než tu třeba ještě vyčkat dalšího vývoje událostí a uveřejnění úplnějšího průkazného materiálu.

Časopis »Hus« (r. 1915, str. 5) praví: »Náš život politický, veřejná mravnost, veřejný život vůbec, jaké to bahno! Náprava může přijíti jedině, až vytryskne z pramene náboženského . . . Jaká jest bilance náboženská v našem lidu na prahu roku Husova?« . . . A v další části horlí »Hus« hlavně proti těm, kteří chtějí »sečkati v římské církvi do té doby, až bude míti svět názor vědecký«. Poněvadž takového názoru svět nikdy míti nebude, volá rozhorleně zmíněný list: »Český národe! můžeš sloužiti Římu až do soudného dne?«

Z tohoto nedočkavého hartusení každý by soudil, že jest u českých protestantů náboženský život neobyčejně čilý, uvědomělý, horlivý a radostný, ale zmíněný už svob. ref. časopis »Betanie« (r. 1913, č. 11.) píše, že se svob.

reformovaní musili od evang. církví českých oddělit, poněvadž není u nich duchovního života a poněvadž oni chtějí stát na biblické pravdě, kdežto »v církvi reformované stojí to zle«.

A jiný doklad, že lid evangelický ve svých církvích není šťastný ani spokojený, lze jasně viděti v tom, že se mezi ním snadno ujímá a šíří sektářství, jak dokazují časté polemiky mezi »Betanií« a »Hlasy ze S.« nebo »Husem«.

Časopis »Hus« (r. 1914, č. 3.) přináší sám (cituje »Lidové Noviny«) zprávu o tom, jak se šíří sektářství mezi evangelickým lidem na Valašsku. Čteme tam:

»Sektářství na Valašsku.

Ve všech skoro obcích na Valašsku jsou zastoupena všecka tři křesťanská vyznání: katolické, evang. augsburské a evang. reformované. Nejzajímavější jsou poměry na Vsetíně a vsackém okrese vůbec. Na Vsetíně z 8000 obyvatel je evangelíků obojího vyznání 2.300, na celém okrese ze 43.000 obyvatel 27.000 katolíků a 16.000 evangelíků (=45%) Židé zastoupení jsou ve všech obcích, nejvíce v obcích s převahou katolických. Vedle těchto oficiálních církví existuje na Vsetíně a vsackém venkově řada náboženských sekt, stavících se mimo uvedené církve; nejsilnější je hnutí baptistické a spiritistické. Obě sekty čítají nejvíce přívržencu na Vsetíně a přilehlých dědinách Roketnici a Jasence; skoro všichni tito

vyznavači rekrutují se z kruhů protestantských. Spiritistická blouznění už loni přiměla Osvětový sbor vsacký k pořádání veřejné přednášky univ. prof. dra. Krejčího, jenž ve své řeči odmítl nauky spiritistické jako klam a podvod několika chytráků. Spiritisté na »obranu« své víry uspořádali zase přednášku red. Sezimy z N. Paky a před tím už veřejnou seanci. Seance, navštívená tehdy dvěma sty posluchači, skončila fiaskem. Mluvilo pět medií, ale věci tak nesmyslné, že i mnohému věřícímu spiritistovi odpadla chuť cítiti se příslušníkem takového ovčince. Od té doby nepořádali spiritisté veřejných sedánek. Za to horlivě scházejí se v soukromých domech, kde nerušeně, bez kritiky a rozumí se že s »úspěchem« provádějí své experimenty«.

Mohli bychom ještě uvésti ukázky polemik mezi evangel. časopisy a Volnou myšlenkou na důkaz, jak i nevěra a náboženská lhostejnost mezi českými protestanty se ujímala. Než, to by již vedlo příliš daleko. Lze o nich říci, že kdo stojí o cizí, přichází o své.

Dodatek.

1. O pravé podobě Husově bylo také v jubilejním roce Husově jednáno. (Dr. V. V. Štech, Jan Hus ve výtvarném umění« — článek v publikaci »M. J. Hus v životě a památkách českého lidu«. Praha 1915. — Dr. A. Dolenský:

»Pravá podoba Husova« ve Světozoru r. XV. č. 42 a týž: »Husova podoba v starší grafice« ve Veraikon 1916. — Dr. K. Chytil »Hus v umění« v Katalogu univ. výstavy). V Č. Č. H. 1916 (str. 179—181) čteme: »Spor, měl-li Hus vousy, čili nic, rozhodl již Z. Winter důkazem, že kněžstvo v době Husově a před ním se povinně holilo. Český typ Husa je typ bezvousého kněze, kdežto německé umění vytvořilo Husa vousatého pod vlivem reformačního kazatele. . . Tento typ již před polovinou stol. vniká do Čech a vytlačuje pozvolna úplně český typ Husa bezvousého«. (Při této příležitosti připomíná — proti mínění dra. Štecha — referent K. Guth, že nepokládá za Husa postavu assistující světci-kněží na tabulovém obraze z Vlňovse, dále že pochybný je Hus na predele chrudimské a že nelze usuzovati na jakoukoli kontinuitu mezi Husem a sv. Janem Nep., zdůvodněnou vousatou podobou obou, poněvadž katoličtí kněží v 16. stol. a poč. 17. st. také vousy nosili. »Rovněž — praví referent — nemohu se dáti přesvědčiti theorií Štechovou o příčině bouří husitských, tkvící v nechuti a odporu lidu proti stkvělé formální kultuře umělecké, uměle transplantované do Čech Karlem IV. Vypuknutí obrazoborecký vášní v nejširším slova smyslu je výsledkem buď dogmaticky podloženého hnutí náboženského nebo projevem vzkypění hrubé síly massy proti nepochopenému a domněle přepychovému majetku vyšších tříd socialních.«)

2. Osvětový svaz uznán byl za nejpovolanější instituci, která měla v roce 1915 pořádání oslav Husových říditi. V programu bylo také vytvořiti lidovou universitu, která by nesla jméno Husovo. O této akci čteme v »Čase« ze dne 23. května 1914 tuto zprávu:

Ve dnech 16. a 17. května skoro ve všech novinách pražských a nyní i v časopisech mimopražských uveřejněno bylo prohlášení Svazu Osvětového: České veřejnosti k Husovu roku. Hlavním bodem programu Svazu Osvětového pro rok 1915 je vybudovati ústřední ústav pro vyšší lidové vzdělání, jenž by nesl jméno Husovo a k němuž by se připínaly Husovy lidové školy co možná po všech českých obcích. Svaz Osvětový praví o tom ve svém prohlášení:

»Svaz Osvětový, maje na paměti odkaz Husův, chce na trvalou oslavu jeho památky v Praze a po českých zemích založiti co nejhustší síť osvětných ústavů, vedených společnou ideou vyššího vzdělání českého národa a administrativně spojených v moderně vypraveném ústředí pražském. Svaz Osvětový, jejž Národní Rada česká pověřila řízením oslav Husových v roce 1915, bude usilovati, aby byli soustředěni k jednotné kulturní práci všichni jednotlivci a všecky osvětné korporace české. Po způsobu lidových universit v jiných pokročilejších zemích Svaz Osvětový chce vytvořiti v Praze ústřední ústav vyššího lidového vzdělání, jenž by měl jméno Husovo. K němu jako

k ústavu vůdčímu a mateřskému pojily by se Husovy lidové školy co možná po všech českých obcích.«

Vedle tohoto hlavního, trvale a všeobecně významného úkolu chystá se Svaz Osvětový k akci příležité, k řadě přednášek o Husovi a jeho době, jež uspořádány budou v příštích zimních měsících v Husově škole v Praze, chce svými odbory rozvinout umělecký, literární a vědecký obraz Husovy doby, vybízí české obce, aby na paměť Husovu zakládaly různé kulturní a humánní ústavy, knihovny, čítárny, musea a pod.

Svaz Osvětový ocitá se dnes skutečně v čele Husových oslav, a bude třeba, aby se jeho členy stali všichni, komu jde o důstojnou a trvalou oslavu Mistra Jana Husa. Musí dnes už padnout všecky rozpaky, je-li nebo není-li Svaz Osvětový schopen řídit hlavní slavnosti roku 1915. Je fakt, že po známých událostech bylo třeba všecky přípravy soustředit ve Svazu Osvětovém a nyní je povinností všech českých vzdělanců, aby přiložili ruku k dílu a aby Svazu Osvětovému bez váhání pomohli splnit program, který je programem v pravém slova smyslu národním a kulturním. Tento program zajisté odpovídá duchu Husovu a bude tedy jedině správnou, vnitřní a trvalou oslavou života i smrti Husovy: hledat pravdy a bránit ji až do smrti.«

Ovšem již před tímto usnesením pracovaly místní Odbory Osvět. svazu pro oslavu

Husovu. Tak sděluje »Hus« již v r. 1913 (str. 188).

»Potěšitelnou zprávu přináší časopis »Jiskra« z okresu píseckého. Tamější Osvětový odbor měl dne 31. října schůzi v Písku, na níž podnětem prof. Janouše byly jednomyslně přijaty následující návrhy se zřetelem na Husův rok 1915: Aby nová škola v Písku byla nazvána školou Komenského a druhá škola, jež má teprv býti postavena, školou Husovou, jež by nesla desku s heslem Husovým: »Hledej pravdy, slyš pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy do smrti.« Na temeni vrchu Vyhlídek má býti zřízena mohyla Husova do r. 1915. Ostatní návrhy byly předány širšímu výboru k projednání, totiž pomník Husův na Velkém náměstí v Písku, zřízení divadla se jménem Husovým s místnostmi pro sdružené spolky, zřízení Husovy aleje v novém parku, Husův dům osvěty s místnostmi pro veřejnou čítárnu a Husova nadace pro chudé školní děti. Sláva Písku, uskuteční-li polovici tohoto programu!«

3. Lákavý recept pro české spisovatele. Časopis »Hus« (1915 č. 11) ve článku »Ještě několik poznámek o Jiráskově Temnu« dává spisovatelům na srozuměnou, že se »velikými« stanou teprve tehdy, když se obírají českými evangelíky (ovšem jen potud, pokud je chválí a idealisují). Praví se tam: »Teréza Nováková. Již jsem též četla (praví pisatelka M. P.), že evangelíci jí mnoho dluhují. A přece je též pravda,

že Nováková byla pořád prostřední spisovatelkou, dokud nedotkla se náboženského hloubání lidu východočeského — evangelíků. Pak na ráz vyrostla giganticky (?) Kdo komu tady má býti vděčen? Aneb kdo jest větší: ten, kdo tak a tak žije, aneb ten, kdo o něm, že tak a tak žije, píše? Jest přednější život anebo literatura? Myslím, že život národa působí a je podkladem pro velkou literaturu. (Toto filosofování by stálo za rozbor. Pozn. red.) Jirásek by byl bezvýznamný (?!), kdyby psal se vším svým uměním o věcech bezvýznamných, ale jest veliký, že zpracovává velké věci. Ale dosud hodně odděluje literaturu — svoji literaturu — od života, od svého života. Ale přece (?) souhlasím s těmi, kteří i za takého, jaký jest Jirásek, děkují Bohu a prosí Pána, aby tím, což jest velké, ušlechtilé, krásné, požehnal národu a rozmnožil to nejen v literatuře, ale hlavně v životě« . . . (Co si teď počnou literární historikové třeba s Bož. Němcovou, s Nerudou, s Raisem, s Březinou atd. atd., vůbec se všemi, kteří gigantsky vyrostli, ač se evangelíků třeba ani nedotkli anebo velikých věcí nezpracovávali? . . .)

Co se týče toho »života« (na rozdíl od literatury) tomu jest rozuměti tak, že se Jirásek posud nestal evangelíkem, ba že píše (i v Temnu) tak, že vylíčí některé katolíky i sympaticky. Proto týž časopis v první chvíli soudil o »Temnu« i dost nepříznivě. Na str. 107—9. (r. 1915) praví: »A přece odkládáme knihu se smutkem v srdci. Jako Jiráskův »Věk«, tak i jeho »Te-

mno« jest psáno sine ira et studio, bez hněvu a snahy (?), věcně, nestranně, jak prý se na historika sluší a patří . . . Všecky ty figury (osoby) jsou mu asi stejně sympatické případně stejně lhostejné jako představitelé překonané doby velikého duchového zápasu, ale zápasu o kozí vlnu, dnes již žádného obchodního kursu nemající . . . Všichni ti lidé z temné doby (?) protireformační jsou napořád jen hodní lidé, ani jediný z nich není lotrem. Každý je tak, jak ho Pán Bůh stvořil, čili jak ho jeho rodina a prostředí vychovaly. Ať Říman, ať kacíř, každý je upřímný v tom, v čem se narodil a nemůže za sebe . . . Čtenáři je tak, že by se hnedle postavil před autora, jako Pilát před Ježíše s otázkou: »Co jest pravda?« — Ano! Co jest pravda? v »Temnu« to nevidět . . . Autor neříká ani tak ani tak. Začíná »Temno« temně a temně je končí. Zamlčuje mnohé, jako ve »Věku« zamlčel Věkův přestup. Tak »Temno« může všechněm přijít vhod.« — —

Čeští evangelíci jsou nesmírně nedůtklivi — jsou tak liberální érou vychováni — a nestrpí, aby jejich přesvědčení náboženské bylo uráženo; chtějí, aby v literatuře byli jen velebeni a k své větší chvále žádají a čekají, aby katolíci byli všude líčeni jako lotři; odtud ten povzdech, že v »Temnu« »ani jediný katolík) není — lotrem.«

Část naší literatury (dříve liberalismus a pak pokrokářství) vychovala české evangelíky tak, že se považují za přirozené vůdce a učitele národa

— a poněvadž ve skutečnosti jimi nejsou (a býti nemohou), praví o sobě, že jsou odstrkováni a zanedbáváni. To jest ovšem stav nezdravý. Poslyšme jen, jakým falešným velikášstvím sou omámeni, ba otráveni. »Hus« (1903, str. 150) praví: »My cítíme v sobě schopnost býti učiteli svému lidu (národu) v ohledu duchovním i mravním. A máme k tomu všecko právo. Vizme, proč. Předně rozumíme nejlépe smyslu našich českých dějin. Uprostřed té klerikální prolhanosti (!) a vůči vědecké nedůkladnosti některých (?) historiků jsme my, ať tak dím přirození strážcové českých dějin. — Po druhé pak nás opravňuje k tomuto úkolu naše náboženské poznání (?) Za našich časů panuje v náboženství čirý chaos. Nevěra na jedné straně, pověra (?!) na straně druhé. Lhostejnost a agnosticismus tuto spiritismus a jiné mudrlanství tamo (? kde ?) A tak dále (?) Uprostřed toho jsme zde my (arciť ani mezi námi ne všichni — však proto! medice, cura te ipsum!) jako svědkové a hlasatelé oné sprostué. čisté formy křesťanské . . . (Není-li to přímo chorobná domýšlivost?) Po třetí cítíme se býti oprávněni, abychom byli učiteli svého národa pro úroveň svého ducha. U porovnání (?) s ostatními nestojíme pozadu v ohledu osvětném. My evangeličtí faráři můžeme se měřiti s těmi nejvzdělanějšími syny a dcerami této země svým rozhledem po světě (?), svou znalostí lidí a konečně (?) i svou vzdělaností. (Kdož by se tomuto nadýmání, jak praví apo-

štol nezasmál!) A náš průměrný člověk také nikterak nestojí za průměrným spoluobčanem vyznání katolického. Jak často se stává, že v některé obci bydlí jen jeden evangelík a bývá dost často starostou obce. (To se ovšem stává, ale ne pro jeho vzdělání — bylo by to smutné vysvědčení pro naše veřejné školství a pro stav učitelský, — nýbrž proto, že o to evangelík stojí a dle daných pokynů pro své zvolení dovede agitovat.) — Jako čtvrtou příčinu uvádějí, že se jejich faráři, ač studovali v cizině neodnárodnili ani negermanisují (to by ještě scházelo!), že evangelíci poměrně (?) nejvíce čtou (vyjímaje snad soc. demokraty —?), že se účastní vydatně národních sbírek a že jednotlivci (na př. Kollár, Šafařík, Palacký — zas jen ta tři jména?! — a z doby dávné! vykonali poctivý kus práce ve prospěch národního celku.«

Ač jsou to důvody naprosto vrátké a z domýšlivosti plynoucí, čerpají z nich tuto naději a kladou přímo určitý požadavek slovy: »I myslil bys, že při těchto a takových vlastnostech svých budeme od svých krajanů milováni, ano snad přímo hýčkáni jakožto zbytek dávné lepší české minulosti. Ale není tomu tak.«

Při takovém smýšlení nemůžeme se pak diviti, že ani Jirásek se evangelíkům nemůže zachovat. Ovšem snad ani úplně nechce, soudíme-li z toho, co napsal dr. Zdeněk Nejedlý o poměru Jiráskově k evangelíkům a českým bratřím; praví (Časopis čes. musea r. 1902 str. 205): »Hro-

novsko bylo tehdy — mluví se o knize »Úhor« — dosti hojně prostoupeno evangelíky, českými bratry. Jirásek neopomenul vykázati jim ve své kronice dosti místa a vylíčil je s náležitou vřelostí. A přece z celého toho evangelického ovzduší cítíte zápach starobylosti, cosi plesnivého, co udržuje čtenáře v jisté zdrželivosti k tomu. Evangelictví ve smyslu starých bratří jest již v 19. století překonáno. Z líčení Jiráskova, ač teplého a jímavého, viděti jasně, že odtud pokrok lidu nenastane, že návratem o 200 let nazpět nedostane se lid český ani o krok vpřed . . . « — Na str. 416. pak dr. Nejedlý ještě praví: »Podivným a přece přirozeným během historie se stalo, že hlavní hlasatelé nové doby dobynárodnostního nadšení byli kněží katoličtí, tehda jediní, kteří žili v lidu a přece svým vzděláním stáli nad ním. Vznikla nová vrstva kněží-buditelů. stejně sympatických hlasatelů národnostní ideje, jako dřív byli jimi emigranti svým utrpením. Jen náboženská nevraživost mohla by podceňovat a snižovat usilí těchto kněží.« (Jiráskovi byl totiž vytýkán »klerikalismus«, že v »Emigrantu« předvedl sympatickou osobu kněze P. Bonaventury Pitra.)

K tomuto stanovisku (»historického realismu« dle Nejedlého) se ovšem čeští protestanté nepovznesou nikdy; jak se sami přiznali, chtějí býti hýčkáni a žádají, aby literatura jen nenávist proti katolíkům šířila. Než ani potom, když se tak děje nejsou zúplna spokojeni; žádají od spiso-

vatelů, aby »neoddělovali literatury od svého života« — to jest, aby se i matričně přihlásili k evangelíkům. Pokud víme, učinili tak v roce jubilejním pouze dva, K. Kálal a P. Moudrá, spisovatelé nižšího řadu. Zdali »pak na ráz giganticky vyrostli«, není nám povědomo. Od Jiráska toho zvlášť očekávali. soudíce patrně (ovšem ne správně) podle jeho literární tvorby a hlavně z touhy, aby měli proti katolíkům trumf, když by ze slávy a oblíbenosti Jiráskovy na ně také nějaký paprsek dopadl. Proto mu i vytýkají, že »stojí na druhém břehu«, v čemž snad má býti výčitka, že nemá odvahy přeplavati k nim.

Že i jinak zcela liberální, ba i nevěřečtí spisovatelé evangelikům nevyhovují, dokud se nedají na evang. víru, k tomu také nalézáme doklad v časopise »Hus« (r. 1907, str. 37), kdež ve článku »Ubíjení víry a církve evangelické« čteme:

»Nemusím široce se rozepisovati o lhostejnosti, chladnosti, ba nevěře mezi námi evanjelíky. Duch času sám strhuje a béře nás sebou. Ale vidíme-li, jak i naši faráři tu víru, vlastně snad již jen ten zbytek v mnohých doutnající, podlamují, boří, — tu myslící křesťan evanjelický, třeba prostý a neučený, pozastavuje se nad tím. Uvedu tři případy.

1. Tenkráte ve schůzi v Národním domě na Vinohradech byl nám faráři k odebírání doporučován denník »Čas«. Myslím, že nám všem,

již jsme se v pamětní knize zapsali, byl také zaslán. Přiznávám se, že já od té doby jsem jeho odběratelem. Táži se však: Jest to časopis pro evanjelickou věřící rodinu? Nejen »Jed z Judei«, ale celé sloupce plné nevěry a posměchu tu čteme o tom, co mnohým evanjelíkům je milo a posvátno. A nevím, zda-li to pravda, že tento list podporují i naši faráři penězi i články! Zdaž to není nepřímé ubíjení naší víry evanj. samými faráři? Uváděti důvod, že se nás »Čas« zastal, když jsme obviňováni byli z práce »pro krále Pruského«, jest zachovati korunu stromu, ale u kořene podtínati jej.

2. V letošním Orloji je článek o Havlíčkovi. Předčítal jsem onu stať jednoho večera v kruhu své rodiny. Po přečtení táže se mne 12letý syn: »Co byl Havlíček? Evanjelík či katolík? Na odpověď mou, že katolík, pravil: »A proč se nedal na evanjelickou víru, když se mu katolická nelíbila?« »Přece jsi slyšel, že evanjelické církve skoro úplně neznal z vlastního podrobnějšího názoru, a v evanjelické zemi nikdy že nepobyl« (v Orloji str. 12). »Havlíček že by to neznal? Vždyť v okolí Kutné Hory stýkal se s evanjelickými předáky a ochotně vyhledával jejich společnost!« (str. 8) četl zase on. Zamyslil jsem se nad odpovědí jeho. »Ovšem, že znal,« vypravují šířeji o Havlíčkovi, »ovšem, že všímal si vůbec veřejného života, takže neušla mu církev evanjelická; ale zkrátka — Havlíček byl nevěrec.«

Tedy zkrátka článek o Havlíčkovi neměl do evangelického kalendáře býti přijat, poněvadž se Havlíček nedal na evang. víru.

Poněvadž další část citovaného článku je zajímavou illustrací k druhému »důvodu«, proč by měli evangelíci býti učiteli národa, budiž nám dovoleno i tuto část otisknouti. Čteme tam toto:

3. »Kalich při Večeři Páně«, obsah referátu, jejž v pastorální konferenci Pražského seniorátu 10. ledna 1907 měl farář Žilka. Vzpomínám tu na jednoho našeho mladého bohoslovce, nyní již kazatele. Ve vlaku živě bavili jsme se o politice, z níž přešli jsme na pole náboženské. Projevil jsem obavu, že dnes bych se lekal studovati bohosloví a býti farářem, v době kdy nevěra tak silně se rozmáhá. Odvětil mi: »Ó, to já se nebojím, věřit se bude vždycky; ale musíme se přizpůsobit moderní době.« A hle, moderní kalíšky máme již na obzoru!

Že z ohledů zdravotních? Kdy se kdo nakazil? Obyčejně až naposled přijímá kalich farář, a o nákaze není mi nic známo. Naopak, známo o mnohých farářích, již s příkladnou horlivostí, zbožností a svědomitostí svůj úřad zastávali, že dosáhli přece úctyhodného stáří! A v podstatě že to nic nemění? Kde potom je to společně bratrstvo a sesterstvo? Kde se má mocněji pečetiti než v té společnosti?

»A v celku tedy, není prý jisto, že Pán Ježíš dal kolovati jediný kalich«. Tedy Marek:

»a vzav kalich a díky učiniv, dal jim a pili z něho všichni«; pak dále Matouš: »A vzav kalich a díky činiv, dal jim řka: »Pijte z toho všichni,« není p. faráři Žilkovi dosti jasný; zkrátka, nevěří tomu. A aby už to nějak do těch moderních kalíšků přelil, vyvozuje z dělení přelití. A pak prý v Králickém překladu neobvyklé nějaké zájmeno myslili Bratři jinak — na to připomenul řecký způsob — a konečně již gramatikové mu pomáhají vylévati to do moderních kalíšků! Inu, nový zákon nepodává v té věci dosti prý jistoty!

A když pak v jiném našem časopise se čte, jak jistý theolog, osvícenec tvrdí, že se mohl Pán Ježíš i mýliti, a dále zase náš farář tvrdí, že knihy Mojžíšovy nepocházejí od Mojžíše, žalmy ne od Davida, ep. k Židům ne od Pavla, jaký závěr má si pak z toho všeho učiniti člověk, jenž bohosloví nestudoval?

Tím se hodnověrnost bible podloudným způsobem podrývá. Pak dá se změniti smysl snad každého druhého verše v bibli pomocí té řečtiny, král. překladu, gramatiků a různých těch předpon i koncovek. Uváží-li se všecko toto, dovede se pak i prostý člověk domysliti, proč pokrokoví, vzdělaní, osvícení lidé od církve se vzdalují a upadají v lhostejnost, ba i nevěru.«

4. Smysl dějin českých. Podkladem našeho názoru na dějiny české je to, co již v předu tohoto spisku (při úvaze o knize dra.

Sedláka) bylo pověděno, že totiž člověk není sám sobě cílem, ale že svého určení a bláha, své dokonalé spásy v Bohu hledá. Dle jasného výroku apoštolova: »Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni a ku poznání pravdy přišli«. (I. Tim. 2, 4.) věříme, že se každému člověku potřebné milosti k dosažení spásy dostává a že tedy i všichni lidé spravedlivě živi býti a v milosti boží život pozemský mohou dokonati, aby pak přijali odplatu a odměnu zaslouženou. Tuto cestu nám upravil Kristus svými zásluhami a svým učením.

Člověk svobodnou vůlí obdařený, nade všecky tvory povýšený a vyznamenaný zbujní často a ztrácí hlavu, že pak jako směšný a protivný povýšenec (parvenu) svrhuje se sebe jho Boží (Žalm 2.), milosti Boží odporuje a Duchu sv. se protiví. Nejde k Bohu, ale se slovy: nebudu sloužiti! od Boha se odtrhuje. Ten již přijal nesčetná dobrodiní a má Boha, Pána a Otce svého ctíti a milovati i vůli jeho plniti, porušil tak řád a pořádek, způsobil zmatek a přivolal trest.

»Ten, jenž přebývá na nebesích směje se jim, a Hospodin posmívá se jim«. (Žalm 2.) Světové události jsou nesmírně složité — a jednotlivé složky budou zjevny a zjeveny až v poslední den — ale přece žasneme vždycky, když začne Bůh účtovati s jednotlivci anebo i celými národy . . .

Na které straně byl nebo je Bůh a pravda? — tak se táže věřící historik. A často myšlenky děsivé naplňují duši. Jako příklad uvádím, co píše H. Opočenský v »Osvětě« (1917 str. 341—8) v úvaze »o náboženské stránce románu Šaldova«. Praví:

»Jde o jednu z důležitějších otázek filosofie českých dějin; možno říci, že o kardinální otázku jejího smyslu. Co zavinilo porážku bělohorskou? — lze ji přičítati na vrub současníkům v Čechách, na vrub jakékoli etické viny? Opomenulí naši předkové něco a obtížili sebe vinou, vinou těžkou, za níž krutě trpěli sami a trpí jejich potomci? Byl Bůh a jeho pravda na straně jejich, či na straně vítězných bataillonů? (Škoda, že toto řečeno tak nehorázně. P.) Kdyby tomu bylo tak, pak dějiny naše od reformy, veškerá činnost těch, jimiž podáváme ruku celkovému dění osvětovému, byla by krutým omylem, který dával by ostatním právo odmítnouti pravici nabízenou, pak stáli bychom osamoceni jako vyvrženci lidí, nespojeni s bratry a vše to, co přišlo v 17. stol., bylo by správné, spravedlivé, protože by bylo renaissancí, návratem do minulého, neprávem přerušeného vývoje. Otázky dějinné plné hrůz by tu vyvstávaly před námi, děsivější než můry noční, hrozivější než strašidla . . . «

Pisatel praví: kdyby . . . — a mluví tak jako by chtěl čtenáře uchvátiti, aby s ním volal: ne, ne; nikdy, nikdy! . . . A přece! Bylo vše

krutým omylem! Přiznal to již Tomek (Č. Č. M. 1854, str. 340—2 — otištěno v brožuře »Význam M. Jana Husi« str. 71—7, II. vyd.) Snad proto nazvali Tomka také »oportunistou«, ale tento Tomek byl jistě upřímný Čech, znatel dějin — je to týž Tomek, který neváhal otiskovati (zbytečně) dlouhé a podobné zprávy o zkaženosti duchovenstva za doby Husovy a svou umíněností (také zbytečně) rozmnožil zmatek v otázce svatojanské.

Dějiny české od Husa byly omylem a H. Opočenský (snad nechtě ani) vykládá, proč se toho omylu nechceme zříci. Ne z lásky k předkům, ale že bychom byli jako »vyvrženci lidí« . . Probůh! jakých lidí? Lidí, kteří měli podíl »na celkovém dění osvětovém«? Proto bychom se věru nemusili rmoutit. Nám není třeba doprošovat se uznání nikde a u nikoho — už proto ne, že se každý z těch velkých podílníků na osvětovém dění považuje za nejlepšího a druhými pohrdá. Oni nemají ani kdy ani chuti, aby spravedlivě ocenili naši práci, a když to jednotlivci učiní (Denis, Lützow) opět ne z lásky k nám, ale z lásky k sobě, s úmysly postranními. Ostatně válka světová měla by nás poučiti, abychom nehledali milostivého uznání tam, kde mají tolik »osvětového« másla na hlavě.

A »přerušený vývoj«? Prof. Pekař (Masarykova česká filosofie, str. 6.) praví: »Mám za nemožné věřiti, že by mohla býti překlenuta propast mezi minulostí a přítomností. Propast, která

naše obrození dělí od české reformace, se vůbec překlenouti nedala, protože to byla propast mezi Čechem, který křesťansky orthodoxně nevěřil a Čechem, který věřil křesťansky co nejvroucněji (Čeští bratři.) Máme víc takových propastí mezi přítomností a minulostí v dějinách; mají je všichni národové. Jsou to obyčejně propasti, přes než vítězně šla myšlenka pokroku.«

Je známo, že těm, kteří u nás chtěli, aby se překlenula »propast« od doby bělohorské do osvícenské, nešlo o »propast«, nýbrž jen o agitační prostředek proti katolíkům. Je to pro lidi povrchní dobrá léčka: milý Čechu, tvoji předkové byli protestanty, proto má protestantismus na tebe právo. Nemůžeš přece vymazat 200 let ze své historie. Není třeba. Napsal jsem při jiné příležitosti (Vlast r. 32., str. 888) tato slova o tom: »Při posuzování doby husitské měly by rozhodovati klid, nestrannost a láska k pravdě. I když řekneme, že to bylo neštěstím a pobloudením, neodsuzujeme tím ani sebe ani svůj národ. Který pak národ nechybil? A my pro tuto chybu našli bychom i dosti omluv a vysvětlení, jež by každý uznal. U nás chybilo se bona fide. Jiní národové prohřešili se tíže a více, poklesnuvše v mravech, zotročujíce a vykořisťujíce národy jiné — my v nemírné touze po nápravě zašli daleko, ale uškodili jen sobě, ne jiným. Český katolík lituje neblahého sporu, který vznikl mezi českým národem a pravou církví obecnou, ale také klidně řekne s vlasten-

cem anglickým: Rigt or wrong, my country! I když se chybilo, je to můj národ, má vlast! — Zajisté správnější a rozumnější stanovisko než neustupně prohlašovat omyl zapravdu, škodu za zisk, poblouzení za ctnost.

Brožury Tiskové Ligy

Jest nad námi Bůh?
Napsal Filip Jan Konečný. Cena 60 h.

Reformator Martin Luther
Jakožto záletník!
Viry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle historických pramenů vypravuje Dr. Karel Lev Řehák. **Cena 40 hal.**

Či katolík, či lutherán?
Napsal Dr. Karel L. Řehák. — **Cena 16 hal.**

Martinu Lutherovi-šach!
čili odpověd na lutheránské vnadidlo pro katolíky, na depsané: přehled nejdůležitějších rozdílů mezi církví evang. a římsko-katolickou od »Preláta« Dra. K. Lechlera. Napsal Th. Dr. Karel L. Řehák. — **Cena 1 K 60 hal.**

Pastor Jan Amos Komenský,
domnělý poslední biskup českých bratří na líci i na ruby. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. — Cena 60 hal.

Stručné dějiny církevní.

Pro žáky obecných škol českých. Napsal Václav Oliva. Cena 20 h. Poštou 23 hal.

Objednávky vyřizuje:
administrace družstva Vlast v Praze-II.570.

Český gratulant, vínek blahopřání k svátkům členů rodiny, k slavnostem ve škole, k slavnostem Svato-Václavským, k slavnostem stromkovým, dále různé vítací řeči, nápisy do památníků atd., vyšel péčí a nákladem Jednoty katolického učitelstva českého a přátel křest. výchovy pro král. České ve sličné úpravě o 150 stranách. Cena za výtisk *K 1·40 poštou* a při osobní koupi v administraci družstva Vlast (Praha-II. Žitná 26) prodává se za 1 K 20 h. — Doporučujeme. Spisek tohoto druhu pro naši katolickou mládež až dosud jsme postrádali.

Dějiny sociálního hnutí

v zemích koruny České od r. 1848—1909.

Napsal **T. J. Jiroušek.**

Díl I. doba od r. 1840 do r. 1885. Str. 83. Cena 1 K.
Díl II. doba od roku 1885 do roku 1895. Stran 128. Cena 2 K.
Díl III. doba od r. 1895 do roku 1909. Stran 124. Cena 2 K. — Všechny tři díly stojí 5 K.

Spis tento podává obraz veškerého vývoje socialních stran u nás a zvláště líčí celý postup hnutí katolického v národě českém.

Objednávky jen za hotové vyřizuje

administrace družstva Vlast v Praze čp. 670-II.

Ke všem cenám uvedených knih a brožur připočítává se 20% válečné přirážky.

Ročník XIV. Čís. 3-4 1918. Ročník XV. Čís. 1-4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok 1 K 80 h, do něm. zemí 2 K, do ostatních zemí 2 K 20 h. Cena jednotlivých sešitů udá se zvlášť podle tiskových archů.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Vlastimil Hálek.

Novohusité o době husitské.

Napsal JIŘÍ SAHULA.

Jací byli Husité.

Podává AUG. NEUMANN, O. S. A. v St. Brně.

Cena 2 K 40 hal.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Ze života a snah Mistra Jana Husa.

Dle historických pramenů napsal: V. O. HLOŠINA. Stran 64. — Obsah: O podobě Mistra Jana Husa. Soud Loserthův o Mistru Janu Husovi. O Husově útěku z Kostnice. Co by se bylo stalo s Husem, kdyby byl v Kostnici bludy své odvolal?

Cena 20 haléřů. — Nákladem Tiskové Ligy v Praze-II. v Žitné ul. č 26 n.

Pravda o Husovi.

Dle Palackého, Tomka, Flajšhanse, Lenze, Denise a Trojanusa píše Jos. Tichovský. Spisek tento vyšel tiskem knihtiskárny družstva Vlast a nákladem Tiskové Ligy.

Cena jednotlivého exempl. 10 h, poštou za 13 h.

Objednávky přijíma a vyřizuje:

Družstvo Vlast v Praze-II, Žitná ul., č. 26 n.

Mistr Jan Hus na koncilu kostnickém.

Dle latinského spisu Jana Cochlaea vypravuje V. O. Hlošina. — Cena 40 hal., poštou 45 hal.

Objednávky v administraci družstva Vlast Praze-II. Žitná ul. 26.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 str. III. rozmnožené vydání. Prodává se jen za hotové: 1 kus za 12 hal.; poštovné se připočítá dle velkosti objednávky. — Objednávky vyřizuje: nakladatelství Družstva Vlast v Praze II., Žitná ul. 26 I.

Ročník XIV. Čís'o 3—4. Ročník XV Číslo 1.—2.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

VLASTIMIL HÁLEK.

✳

Novohusité o době husitské.

Napsal Jiří Sahula.

✳

V Praze 1917.

Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

„NIHIL OBSTAT:“

Pragae, 22. Julii 1917.

Dr. **Franciscus Stejskal,**
censor.

„IMPRIMATUR:“

Ex archiepiscopali Ordinariatu Pragae 27. Julii 1917.

Dr. **Joannes Sedlák,**
~~vicarius generalis.~~

Nr. 9068.

Novohusite o době husitské.

Píše Jiří Sahula.

Bylo zajisté oprávněným požadavkem, aby aspoň roku 1915 moderní ctitelé Husovi vzpomínky na upáleného mistra poněkud prohloubili. Kdo zahrnuje osobu Husovu nadšenou chvalořečí, toho přece má zajímati každý nový výzkum, osvětlující prostředí, v němž mistr žil; novohusitský horlivec má vítati cenný kamének, jímž jest možno doplniti významnou mosaiku životopisu Husova.

V posledním dvacetiletí odborní znalci snesli tolik nového materiálu k charakteristice mistra Husa a jeho doby, že poskytli milovníkům pravdy nejlepší příležitost k vybřednutí z romantických frází a k seznání cenných, reálních okolností. Ale někteří spisovatelé, kteří se přihlašují za učitele lidu o době husitské, počínají si tak, jako by vážný dějezpyt pro ně neexistoval a jako by sami universitní profesoři otiskovali nové objevy historické jen pro sebe — k vůli osobnímu sportu. Pět set let uplynulo od smrti Husovy, věda kráčí mohutnými kroky vpřed. Ale právě v roce velice významného jubilea pod lesk-

lým štítem pokroku se píší o Husovi úvahy naivnější než před padesáti lety.

Kdybychom chtěli odraziti všecky jalové fráze, které z neznalosti a protikatolické zaujatosti byly v tomto roce otištěny, byli bychom nuceni vydati několik silných svazků. I důkladná odpověď na některou delší liberální úvahu by vyžadovala několik set stran. Spokojíme se tedy tím, že aspoň v kratičkých kapitolách propitváme nejkřiklavější novohusitské fráze, které v různých obměnách byly rozhozeny mezi český lid v jubilejním roku.

Pohanství starých Slovanův. Náboženský přerod některých.

Již vyšlo druhé vydání J. F. Karasovy úvahy »Před Husem a po Husovi«. (Cena 40 h. Nakladatel Fr. Švejda v Praze-VIII.)

Jelikož tedy tento spis jest značně rozšířen, věnujeme mu pozornost zvýšenou. Autor na str. 4.—6. o českém lidu pohanském praví: »Byl to lid skromný, spořádaný, mírumilovný, pracovitý, netahal se po soudech a nekradl, rodičů si vážil.« Prý život československých pohanů »byl takový dobromyslný . . . Proč naši praotcové opouštěli svoji víru a přijímali křesťanství? Z důvodů politických. Mojmírovcům šlo o odstranění (zdánlivé) příčiny ku zbrojným vpádům Němců na Moravu . . . Moravanům šlo o odstranění záminky Němcům k nájezdům . . . ,

Zavoláni tedy bratři Cyrill a Methoděj z řeckého města Soluně . . . « Když byli tito věrozvěstové obviněni z kacířství, »oba museli do Říma, kdež Cyrill zemřel. Methoděj se vrátil po čase na Moravu, snad podařilo se dosíci nějakého kompromisu, přijatelného Methoději i Římu. Patrně výpravu do Říma prosadil panovník moravský — z důvodů politických . . . Tedy: křesťanství na Moravě bylo šířeno na rozkaz Rostislavův a jeho vlivem, vlivem dvořanů, kteří pochopili nebezpečí setrvání v pohanství. Duch po novém učení nevolal, omu plně stačila ta stará božstva, vzývaná v posvátných hájích. Nebylo důvodů niterných, byly tu jen důvody rozumové a ty neodnášely se k podstatě křesťanství, cenily jen jeho prospěšnost politickou. Proto křesťanství bylo v okoli Velehradu přijímáno celkem chladně: »Když to musí být, nu, co dělat.«

V těchto řadách jest tedy odbyta filosofie náboženských dějin snadno a rychle — co nejpohodlněji. Takové vývody bezohledně poličkují netoliko dějepisnou filosofii Palackého, Tomka a Denise, nýbrž i psychologii. Fráze, které se snaží postaviti slovanské pohanstvo do světla nejpříznivějšího, bezděčně lákají čtenáře k domněnce o bezcharakternosti těch Slovanů, kteří křesťanství přijímali. Jestliže Slované stará božstva chladně začali odstraňovati jen z důvodů politických, zač vlastně stálo jejich náboženské přesvědčení vůbec? A jestliže před přijetím křesťanství Slované v nynějších Čechách, na Mo-

ravě a Slovensku se chovali ke svým bohům lhostejně, dle jakého životního názoru vlastně řídili své politické, sociální, soudní a jiné veřejné záležitosti? Či snad byli racionalisty, kteří předstihli svým ostrovtipem i pozdější husity?

A což sami národové germánští? Ti přece nad Římany často a slavně vítězili, tak že naprosto nepotřebovali přijímati víru rozšířenou v Italii z důvodů politických. Jestliže však přece rychle vstupovali v řady národů křesťanských, rozhodovaly zde důvody jiné, vnitřní.

Kdyby byla rozhodovala u kruhů vlivných v církevní přeměně veleříše moravské pouze politika, byli by se vladaři ocitli v nejtužším zápasu s vlastním lidem, který by si nebyl dal vyrvati ze srdce jen několika politickými dekrety přesvědčení svých předků. Ale to jest právě významno, že v říši Mojmírovců ujímalo se křesťanství rychle v širých vrstvách již dávno před příchodem slovanských apoštolů. Misionáři němečtí, řečtí a italští nalezli zde bohatou žeň, třebaže nemluvili k pokrevencům. Když přišli poslové moravští žádat císaře Michaela za biskupa a učitele slovanského, řekli jasně: »Národ náš přijal již víru křesťanskou.« (Pastrnek: Apoštolové slovanští Cyrill a Method, 10.) Tedy náboženský přerod rozvíjel se již dříve bez přímé vládní akce; a to že se dálo jen z důvodů politických?

Ostatně Mojmírovci dobře věděli, že jejich stát naprosto se nevyhne silným nárazům vnějším ani přijetím křesťanství. Vždyť tu byly také jiné velice spletité vztahy k sousedům. A v době, kdy říše již byla oficielně křesťanskou, Svatopluk se spojoval s cizinci na zdolání částečné církevní autonomie vlastního státu.

Právě v posledních letech přední myslitelé čeští kladli veliký důraz na význam životního názoru světového pro všechno veřejné dějství lidu českého. Tisíce úvah nejrůznějších v tom směru napsáno. Jeden český filosof odporučoval zásady českobratrské, druhý velebil filosofii Tolstého, třetí poukazoval na Ostwalda a Haeckla, čtvrtému se líbil Kant atd. Nastala pravá horečka různých debat a rad, kam se má národ náš přikloniti, aby v soutěži s jinými obstál. V tom však i všichni sokové souhlasili a souhlasí, že jednotný, zdravý názor světový jest podmínkou existence národa. Takový názor uplatňuje svůj davový vliv na všecky záležitosti veřejné, podřizuje si i zásady politické.

Jest tedy potřebí v této příčině modern osvícence poučovati od abecedy. Sám Palacký svůj výklad o slovensko-pohanském náboženství provází slovy: »Náboženství starých národův bývá spolu jejich národní filosofie, obsahujíc a vykládajíc naučnou soustavu předních myslitelův národních o původu světa, o silách přírodou hýbajících a o poměru jak osob ke všemu míru (k vesmíru), tak i života k věčnosti.« (Dějiny I, I. 204.) Nebyl by chladným, bezpáteřným

spekulantem, kdo by přesvědčení tak důležitého rázu měnil bez rozpaků jako kabát?

Odkud se najednou dověděl Karas, že křesťanské náboženství v okolí Velehradu bylo přijímáno »celkem chladně«, jako nějaká formalita okolnostmi vynucená, věru nevědí přední badatelé křesťanského dávnověku. Pastrnek, Snopek, Kalousek a jiní by byli vděčni, kdyby jim Karas udal důvody svého překvapujícího objevu. Při tolik vážném církevním přerodu se přece jednalo o veliký obrat všeho národního života, jednalo se o nové proudy duševní. Bylo-li tedy křesťanství přijímáno v říši Mojmírovců hromadně a ochotně, patrno, že národ k němu zahořel vroucí láskou a že sám si přál radikální přeměny ve svém životě společenském.

Jen několik stručných poznámek, co znamenalo náboženství pro celou povahu života starých Slovanů! Přinášení veliee nákladných obětí modlám dotýkalo se velice citelně otázky národohospodářské. Slovanskopohanští žreci, čarodějníci a hadači zpytovali Božskou vůli, kdy slovanské obce se ocitaly v rozpacích, jak se v které veřejné záležitosti zachovati; o budoucnosti hádali tito duchovní vůdcové lidu ovšem způsobem velice neumělým, tak že jejich kouzla a věštby působily v záležitostech politických, sociálních a pod. mnoho zmatků. Tryzny ke cti bůžků podzemních, přikládání pokrmů a nápojů k mrtvolám — to všecko vyžadovalo hmotné oběti.

Náboženství slovanskopohanské přirozeně zasahovalo mocně do řádů soudních a vojenských. Při soudech často užíváno náboženské zkoušky ohněm a vodou; tento nešťastný zvyk dlouho strašil přes všecko napomínání v Čechách i v době křesťanské. Teprve Karel IV. spolu s Arnoštem z Pardubic rázným vystoupením učinili takovému pokoušení Boha a nespravedlivým rozsudkům z toho plynoucím dokonale přítrž. Do bitev nosili Slované modly jako své ochránce. Před početím války kněží přinášeli bohům hojné oběti, zpytujíce jejich vůli. Co bylo z válečné kořisti nejvzácnějšího, to také bohům obětováno.

Bylo tedy pro veřejný život lhostejno, jaké náboženské názory měli starší Slované? Mohla duchu slovanskému »plně stačiti« stará božstva? A což ty jiné řády, které odporovaly řádům křesťanským! Ženy a děti byly v moci mužů podobně jako otroci. Nevěstu si ženich kupoval anebo ji unesl. Mnohoženství boháčů snižovalo velice právní postavení žen; se zemřelým bojovníkem byla často spalována i jeho vdova. Váleční zájatci, lidé vyloučení z jednotlivých rodů a jejich potomci stávali se otroky; těchto se užívalo k obstarání hrubší práce u jednotlivých rodů anebo byli ubožáci prodáváni k otrocké práci do cizích zemí. Práci zemědělskou obstarávaly také ženy. Svobodný Slovan pokládal rolnickou práci za nedůstojnou svého stavu. Bylo tedy potřebí změny takových řádův a

předsudků pouze k vůli politickému kompromisu?

»Byl to lid skromný, spořádaný, mírumilovný, pracovitý, netahal se po soudech a nekradl,« usuzuje romanticky Karas. Naproti tomu universitní profesor dr. Pekař na základě nejnovějších výzkumů historických praví o starých Slovanech toto: »Bylit mravů nezkažených, stateční, pohostinní, ale zároveň lstiví a věrolomní, ukrutní a špinaví. Chválená svobodomyslnost jejich byla jen rubem jejich neukázněnosti, neschopnosti poslouchati a podrobiti se vyšším potřebám celku.« Proti nesprávným názorům o holubičí povaze starých Slovanů dr. Pekař praví: „Starší historiografie 19. stol. představovala si, že mezi Germány a Slovany byly rozdíly zásadní. Germány líčila jako národ bojovných dobyvatelů žijících z lovu a kořisti a sociálně rozdělený v pány a otroky, Slovany jako národ holubičí povahy, národ pokojných zemědělců, neznající stavovských rozdílů a zřízený vůbec demokraticky . . . Na omyly ty působily theorie Rousseauovy a Herderovy o dokonalosti »přirodního« stavu kulturního a potom vlivy romantismu.« (Dějiny naší říše, 12—13.)

O »mírumilovnosti« starých Slovanů svědčí universitní profesor Dr. J. Kapras takto: »Názor starší o zvláštní mírumilovnosti Čechů není správný. Ovšem dokud organisace u nich nepokročila, obmezovali se jen na obranu a menší boje mezi kmeny na hranicích. Na Moravě však

již v době říše velkomoravské, v Čechách nejdéle za Boleslava I. jeví se duch bojovný, směřující na výboj na všechny strany . . . příznačným v té příčině je, že v IX. a X. století dle zpráv franských Čechové dávali se najímati od Srbů k boji s Němci, a v XI. a XII. století císařové právě pro bojovnost a dobrého vojenského ducha vyhledávají pomoci českého vojska při svých výpravách válečných.« (Právní dějiny zemí koruny české II, I, 71.) Tedy veliká bojovnost byla za pohanství; mírněna byla pouze daleko lepší výzbrojí a válečnickou obratností mocných, pokročilejších sousedův. Když se naučili pohanští Slované bojovati lépe, »skromný, mírumilovný, pracovitý lid« tak si válku oblíbil, že odkázal touhu po válečných, dobývačných útocích i dalším pokřtěným generacím, třebaže křesťanství divokou krev značně klidnilo.

Prý také ten lid byl »takový dobromyslný«. To dokazoval asi tím, že se oddával aspoň krutým válkám domácím, když necítil síly k útokům na jiné národy. Docházelo k nejkrvavějším bojům mezi Slovany polabskými. Bojovali bezohledně Lutici s Bodrci a Srby; Lutici vyhledávali pomoci Čechů proti Srbům a Polákům. Také mezi Milčany, Pomořany, Poláky a jinými kmeny slovanskými panovaly tuhé boje. Bodrci spojili se s Karlem Velikým a Srby proti Luticům. Válčili s ním i proti Čechům.

Ten skromný lid prý »netahal se po soudech a nekradl«. Zvláštní ostrovid, který tolik

ví! Dle toho by se zdálo, že soudy u starých Čechoslovanů byly zbytečností. Patrně to byl lid zázračně dokonalý. Uvažme, v moderním čase tolik škol, které zušlechťují. A přece tolik soudních pří a trestních udání. Tehdy školy žádné — a národ byl mravně dokonalejší než nyní. Podivná to poklona současnému pokroku.

Zatím však věda praví něco jiného. Soudů bylo tehdy dost. Soudní pravomoc vykonával otec jako soudce neobmezený nad členy své domácnosti. V celém rodě soudil starosta. Porušení míru mezi rody zabitím vyvolávalo krevní mstu. Beze všeho soudu bylo dovoleno zabiti cizoložnici, zloděje a vraha. Jestliže se něco ztratilo krádeží, tu dle staročeského práva poškozený měl velikou svobodu k stopování lidí podezřelých; ztratila-li se stopa zloděje ve vsi, byla celá ves volána k zodpovědnosti a případně k potrestání. Celé rody odpovídaly i za jiné zločiny jednotlivcův. Taková i jiná právní opatření, která se u našich předků udržela delší čas i v době křesťanské, svědčí, že soudy se zločinci byly velice časté.

V Čechách dlouho trvalo, než byla učiněna přítrž hrozné krevní mstě a častým zákeřným přepadům vůbec. I ta šlechta, která přijímala křest, vnášela své pohanské vášně do svého nového prostředí, nechtějíc se vzdávati svých sobeckých a despotických snah ve prospěch národního celku. Páchaly se zločiny, které byly nejkřiklavější protivou zásad křesťanských.

Alešovy kresby, zobrazující staroslovanské idylky, jsou ovšem vzácným uměním a působí mocně na krasocit. Ale podle těch ilustrací nelze ještě posuzovati politiku a kriminalistiku pohanských našich předků. Obrázek, píseň, pověst, román — to všecko ještě není historie. Vážný dějepis však odhaluje bezohledně i okolnosti velice drsné a prosaické.

Na př. z rozkazu Drahomířina přepadli dva velmožové r. 921 hrad Tetín a zardousili tam sv. Ludmilu proto, že se starala o upevnění národní solidarity, podporu kulturního rozvoje a křesťanské umravnění lidu. Pak nabyli vrahové na nějaký čas v zemi svrchovaného vlivu, mstíce se krutě na poctivých poddaných, kteří milovali spravedlivost.

Sv. Václav, nabyv na svou dobu vysokého vzdělání, snažil se pokračovati v obrodném díle sv. Ludmily. Dr. Kalousek k tomu úsilí poznamenává: »Bylo k tomu potřebí úsilí velikého a dlouhého, odvahy i trpělivosti, aby pohanské mravy, obyčeje a pověry byly potlačeny, a aby smýšlení a život upravily se podle požadavků víry křesťanské. Církev i stát musely prostředky duchovními i světskými působiti k tomuto cíli.« (Obrana knížete Václava svatého, 60.) Co znamenaly zbytky pohanského jednání, zakusil sv. Václav sám na sobě. Vlastní bratr, opíraje se o pomoc velmožů těch, kteří neradi viděli křesťanskou reformu, rafinovaným způsobem zosnoval zavraždění knížete. Připravil jej

o život jako pozvaného hostě, k úkladné vraždě vyčíhal právě ten okamžik, kdy sv. Václav šel sv pomodlit do kostela; aby barbarský plán neselhal, rozestavil ještě Boleslav účel-ě hlídky svých pomocníkův.

Ještě za sv. Vojtěcha se udržovalo mnohoženství a přílišná rozmařilost šlechticů; ještě tehdy přes všecko napomínání církve byli prodáváni lidé u nás do otroctví. Svatý biskup z té příčiny raději odešel do Říma. Došlo k obležení bratří Vojtěchových na hradě Libici, při čemž obleženým jízlivě vzkázáno: »Vašim-li svatým jest Václav, naším zajisté jest Boleslav.« Naposled bratři i s rodinami povražděni.

Později ze samé Prahy bylo sv. Vojtěchovi výsměšně do Polska dopsáno: »Jsme hříšníci, lid nepravostný, tvrdošíjný, ty však jsi světec . . . Takovému a tak velikému muži nesluší ani přebývati ani obcovati s nešlechetnými.« Slavnému polskému poselstvu, které v Praze v příčině návratu Vojtěchova meškalo, řekli čeští representanti krátce: »Nechceme ho, poněvadž, kdyby přišel, nepřijde pro spásu naši, nýbrž aby potrestal zločiny a příkoří, jež jsme proti bratřím spáchali, a těší nás, že spáchali. Není nikoho, kdo by jej přijal, ani jediného není.« (Krásl-Ježek: Svatý Vojtěch, 165, 189.) Tak se čeští velmoži zachovali ke krajanovi, kterého sami za biskupa zvolili; tak odmítli velekněze, velice váženého na dvoře polském, uherském a německém, muže, kterému se uctivě sám německý císař zpovídal. To všecko proto, že svatý biskup snažil se vymýtiti pohanské zlořády, demoralisaci přejatou od pohanských předků, která ohrožovala existenci celého národa.

A pak mělo býti lhostejno, k jakým náboženským zásadám se národ přikloní! Pak zdravý duch »po novém učení nevolal!« — Kam by byl zabředl ještě ve svém polobarbarství ten »skromný, mírumilovný lid«, kdyby nebyli rozvážnější mužové usilovali o rychlé upevnění řádů křesťanských! Byl by se ve vlnách vlastních zlořádů utopil.

Přijetí křesťanství bylo také diktováno naléhavými požadavky kulturními. Svatí apoštolé slovanští mají velikou zásluhu, že zavedli slovanské písmo, že přičlenili severní Slovany k národům literně vzdělaným a že podporovali rozvoj slovanské kultury vůbec. S křesťanstvím šířilo se v krajích slovanských školství, racionelní zemědělství, vyspělejší umění výtvarné.

Ale v přirovnání k názorům pohanským byla přední a hlavní zásluha v tom, že poskytlo duším zmítaným pokoj, že uvedlo do nitra lidského soulad dříve netušený, že poučilo určitě o skutečném cíli člověka. Duše tápající v chmurných pochybnostech nalezly pevnou základnu k účelnému žití a prostředky k svému posvěcení.

Z křesťanského názoru světového se rodila taková láska k bližnímu, jaké pohanští Slované neznali. Sám dr. Drtina napsal: »Štědrost staro-

věká konala ovšem dobro, udílela almužnu, ale člověk sledoval při tom jediný cíl sobecký, povznésti sebe sama. Naproti tomu milosrdenství křesťanské znamená především sebezapření, naprosté obětování se blahu bližního; láska křesťanská k bližnímu nechce jen zlo odstraniti, že vadí naší spokojenosti, nýbrž mírní bol, stírá slzy, koná dobro pro ně samo. Tato láska křesťanská nejen v nepříteli vidí člověka a bratra i pomáhá mu, ale ani nízký hříšník, člověk špatný, zločinec není křesťanu předmětem nenávisti.« (Ottův slovník nauč. XV., 137—138.)

Dr. Pekař svědčí vzhledem k době knížecí v Čechách: »Význam církve jako jediné nositelky vyššího vzdělání a mravně-náboženské a kulturní snahy vůbec byl veliký, zejména, že stát tehdejší staral se pouze o bezpečí na venek a právní pořádek uvnitř, neznaje cílů ethických.« (Dějiny naší říše, 27—28.)

Takové přerody vnější a vnitřní mohli přijímati »celkem chladně« jenom lidé, kteří vše posuzovali jen s hlediska materialistického. »Když to musí být, nu, co dělat,« mohl říci za tak dalekosáhlého obratu pouze člověk, jemuž na osudech národa nezáleželo. Pro národy byla jen možnost dvojí: buď houževnatě hájiti staré modly a pověry — anebo po lepším poznání přetvořiti své duše a všecky poměry veřejné. Ubližuje charakteru staroslovanských upřímných proselytů, kdo chce tvrditi, že se obrátili pouze

z formality, toliko ze strachu před politickým tlakem sousedův.

Že boje se sousedy ani po velikém díle slovanských apoštolů nepřestanou, Moravané dobře věděli. Zde nebyly jen »záminky náboženské«, ale i velice závažné otázky politiky zahraniční. Měl li Svatopluk svou rozsáhlou říši řádně spravovati, bylo potřebí, aby zanechal rozkošnictví a zkrotil svou válečnou divokost. Svatopluk však přilnul k cizincům, začal ve spolku s těmito pronásledovati i sv. Methoda. Jeho synové upadli v krvavé svády, jimiž slovanští poddaní byli značně oslabeni. Zkrátka dědicové Mojmíra I. a Rostislava, třebaže jejich kraje byly pokřestěny, sami dobrovolně poskytovali mocným sousedům příležitost míchati se mocí zbraně do vnitřních záležitostí krajů slovanských. Pak již ovšem Mojmír II. nedovedl veliký úpadek říše přes svou dobrou vůli zastaviti. Z toho patrno, zda vstupem do církve katolické chtěli politikové velkomoravští pouze zajistiti politicky svá území proti křesťanům jiným. Rozhodovaly tu přece také zájmy duševní, touha po vnitřním obrodu, snahy kulturní.

Z řečeného také vysvítá, zda i naše země potřebovala křesťanského náboženství jen k vůli politickému zajištění svých hranic. Sám dr. Pekař praví v příčině odchodu sv. Vojtěcha z Čech: »Vojtěch proslavil nový stolec v celém tehdejším křesťanském světě. Odchován jsa asketickým

a mystickým ideálem křesťanským, jak tou dobou šířil se mezi vzdělanci z burgundského kláštera v Cluny, ideálem, jehož vrcholem bylo trpěti a umříti pro Krista, nemohl býti spokojen v polobarbarském národě, který pro svaté nadšení jeho neměl žádoucího porozumění.« (Dějiny naší říše, 20.)

Jak výmluvně prozrazuje Karas neznalost těch staroslovanských věcí, které by měly býti nyní známy každému průměrnému českému inteligentovi, vysvítá z toho, že praví o výsledku cesty svatých věrozvěstů do Říma: »Snad podařilo se dosíci nějakého kompromisu, přijatelného Methoději i Římu.« — To »snad« už přece dávno věda vyměnila za slovo »určitě«. Vždyť v Římě uvítal papež Hadrian naše apoštoly s největší slávou, požehnal naše evangelium slovanské a vysvětil Methoda s některými jeho průvodčími. Když Cyril (Konstantin) v Římě zemřel, byl pochován s takovými poctami, jaké se prokazovaly pouze zesnulým papežům. Když panonský kníže Kocel žádal papeže, aby k němu sv. Methoda poslal, odpověděl Hadrian významně: »Nejen tobě samému, nýbrž všem těm krajům slovanským posílám Methoda jako učitele od Boha a od svatého apoštola Petra.« Papež schválil výslovně bohoslužebné knihy slovanské a sloužení mše sv. jazykem slovanským.

Krátce na to přibyl sv. Method do Říma po druhé. Kocel totiž žádal, aby papež vysvětil sv. Methoda na biskupství panonské. Papež

přání ochotně vyplnil, sv. Method se stal duchovní hlavou rozsáhlé provincie panonsko-moravské, která podléhala stolici římské bezprostředně. Mimo to byl jmenován legátem papežské stolice. (Pastrnek: Apoštolové slovanští Cyrill a Method, 16—19)

Tedy nebylo docíleno jen nějakého neurčitého kompromisu. Naopak sama apoštolská stolice postavila na pevné základy stavbu rozsáhlé samostatné diecése slovanské. Zato však sv. Method marně se snažil docíliti kompromisu s lehkomyslným, nevlasteneckým Svatoplukem.

Ráznost Karla Velikého.

Karas píše (na str. 4.—5.): »Karel Veliký vyvraždil tolik slovanských kmenů — jelikož prý byli pohany — a jeho nástupci ochotně následovali jeho příkladu. Ovšem, vyvražděnou, pohubenou slovanskou zemi připojili vždy ku svému území . . . Byla to tedy sprostá loupež pod pěkným pláštikem. A Řím loupežení schvaloval, neboť nalezl pro loupež pěkné jméno: »šiřitel křesťanství, meč boží«. A typického představitele oné doby, Karla Velikého, Řím velmi vyznamenával. Nejen za živa, i po smrti. Na zemi vyznamenali jej titulem císařským, po smrti jej zařadili mezi světce.«

Předně není pravdou, že by byl Karla Velikého zařadil mezi světce Řím. Tato fráze papouškuje se neustále; protikatoličtí literáti opi-

sují druh od druha, aniž by se vyšinuli nad tuctový dav nahlédnutím do vážného historického díla a samostatným úsudkem.

Ve XII. století vláda císařská z pouhých důvodů hmotných bojovala houževnatě proti moci papežské. Kancléř císařův Rainald z Dasselu byl nejhorlivější nápovědou a pomocníkem proti prospěšným úmyslům papeže Hadriana IV. a pak Alexandra III. Když nepomohly ani vládní úplatky, aby po smrti Hadrianově († 1159) byla zvolena za papeže loutka různých velmožů, prosadila moc světská volbu vzdoropapeže Viktora IV. Způsobem násilným byla jistá část prelátů přidržována k poslušenství Viktorovu, tak že řádně zvolený papež Alexander III. musil zahájiti úporný zápas proti ujařmení církve. Nastalo v některých krajích veliké pronásledování těch, kteří se přidrželi papeže legitimního. Po brzké smrti Viktorově kancléř Rainald schystal volbu druhého vzdoropapeže, který si dal jméno Paschala III. Preláti na některých místech násilně nuceni přisahati poslušnost novému vzdoropapeži. Pohroženo odnětím statků v lén i jiným kněžím a také laikům, kteří by se odvážili státi věrně při Alexandrovi III. Ale k Paschalovi hlásilo se jako k papeži ještě méně křesťanů než k Viktorovi. Vzdorovaly silně i ty kraje, jež byly pevně ovládány císařskou mocí. Došlo k drancování církevního majetku, k pálení klášterů a k jiným násilnostem. Kancléř Rainald jmenován kolínským arcibiskupem. Protože mo-

hučský arcibiskup Konrád musil prchnouti před hněvem královského dvora, byl na jeho místo dosazen zhýralý hrabě Kristian z Buschu, který byl sice horlivým válečníkem, ale theologii nerozuměl. Rainald dal se ovšem vysvětiti na kněze a biskupa a ve srozumění s Paschalem prohlásil 25. prosince 1165 Karla Velikého za svatého. Byl to diplomatický tah. Toto svatořečení mělo totiž získati v Německu a Francii Paschalovi nové přátele. Ale rozkol se nedařil; nepřátelé řádného papeže slábli, ačkoli užívali na potření moci Alexandrovy mocných ozbrojených plukův.

Tedy Karel Veliký — což má přece každý inteligent již dávno věděti — nebyl svatořečen od Říma, od řádného papeže. Naopak za světce ho provolali úhlavní nepřátelé legitimní moci papežské. Za prohlášení těch velmožů, kteří krutě pronásledovali spravedlivé a zbožné katolíky, rozhodně žádná správní moc katolické církve nesmí býti volána k zodpovědnosti.

A nyní o tom »vyvraždění tolika slovanských kmenů« od Karla Velikého. Karel představuje nepopěrně ducha ženiálního. V osmém století, kdy stěhování národů ještě zcela nebylo dokončeno a kdy jádro říše Karlovy bylo obklopeno polobarbarskými a barbarskými národy, bylo velice nesnadným úkolem přiváděti poddané k vyšší kultuře. Každou chvíli byla ohrožena práce míru prudkými nápory divokých kmenů, proti nimž bylo nutno tasiti meč. Na-

léhavá nutnost káže i nynějším státům, aby udržovaly silné armády; jak často však bylo potřebí tasiti meč v době, kdy některým barbarským kmenům byla loupeživá válka hlavním a nejmilejším zaměstnáním!

Ačkoli tedy Karel v nejrůznějších končinách musil ozbrojenou rukou hájiti bezpečnost křesťanstva, přece pro kulturu vykonal práci obrovskou, nedocenčnou. V nestranném článku Ottova slovníku naučného čteme: »Karel pečoval i o věci obchodní! Dal stavěti silnice a mosty a zřídil též jakýsi druh pošty . . . Chtěl spojiti Rýn a Dunaj průplavem . . . Pečoval o řádné váhy, míry a mince . . . Hleděl též k zvelebení zemědělství, jemuž sám výtečně rozuměl. Statky jeho byly vzorné a školou pro celé okolí. Tam provozovalo se kromě orby zahradnictví, vinařství, dobytkářství, lovectví, rybářství, včelařství a mimo to i průmysl: pivovarství, soukenictví, plátenictví . . . Karel proslul i jako podporovatel věd a umění. Stavěl chrámy a paláce . . . Pro své dítky a pro dítky předních velmožů a přátel svých zřídil v Cáchách dvorskou školu a založil mimo to četné školy klášterní. Volal ke dvoru vynikající učence . . . Pečoval o lepší vzdělání duchovních, dal sbírati starogermánské zpěvy epické, kázal opisovati Sv. písmo jakož i díla předních auktorů latinských . . . Karel uměl netoliko bojovati a dobývati, nýbrž i moudře a rázně panovati. Bojoval nejen proti pohanům a Sarace-

cenům, nýbrž i proti nevědomosti, nekázanosti a surovosti. Péči měl o věci nejrůznější, válečné, politické, kulturní, hospodářské a duch jeho mohutný, v těle zdravém přebývaje, činný a čilý byl bez ustání. Potomstvo, podivujíc se mu, nepřestávalo o něm vypravovati.« (XIII, 1030—1031.)

Již tato slova svědčí, že Karel zaslouží za svou horlivou péči o udržení a rozvoj kultury křesťanské veliký vděk všeho světa, třebaže jeho povaha měla i veliké stíny.

Proti komu uspořádal Karel první výpravu válečnou? Nikoli proti Slovanům, ale proti mocným germánským Sasům, kteří bydlili v nynějším severním Německu. Byl to národ velice bojovný; o jeho nepatrné kultuře svědčí ta okolnost, že Sasové neměli žádných měst. Bezohledná jejich krutost a loupeživost pramenila z jejich pohanských náboženských představ. Národ ten na př. obětoval svým bohům ještě lidské oběti — zvláště ve válkách; ze zajatých vojínů obětoval každého desátého.

Již před panováním Karlovým Sasové činili hojné vpády do říše francké, kde bořili kostely, vraždili kněze a četné zajatce vlekli k usmrcení do svých krajův. Jestliže se odvážil vkročiti do jejich území některý křesťanský věrozvěst, byl usmrcen dříve, než mohl divoké zástupy poučovati. Předchůdci Karlovi vystoupili tedy proti Sasům válečně, aby říše francká netrpěla neustálými nájezdy. Ale některé vojenské

úspěchy zbraní franckých málo znamenaly. Sasové, jsouce chráněni ve své zemi rozsáhlými lesy, jezery, bařinami a horami, snadno mohli vzdorovati sousedům i po porážkách znovu a znovu.

Okolnosti svědčily, že musí vzplanouti mezi Franky a Sasy boj na život a na smrt. Pokud bezohlední útočníci nepřijali zásad křesťanských, nebylo na delší mír a přátelské soužití ani pomyšlení. Sasové každou smlouvu, jaké se kdy podvolili, věrolomně rušili. Zvykli si na pěstní právo příliš a odvaha jejich rostla tím více, čím větší nerozhodnost pozorovali na straně francké Sám Karel Veliký po prvých svých válečných zdarech (r. 772) se ještě domníval, že Sasové se stanou dobrými sousedy i bez úplného pokoření. Sám učený Alkuin, organisátor duševního života v říši francké, radil Karlovi k největší mírnosti. Proto panovník toliko Sasy žádal, aby byla křesťanským věrozvěstům v saských krajích popřána svoboda k hlásání slova Božího; docela fanatické Sasy podporoval hmotnými prostředky. Ale pohané ti znovu smlouvy rušili a pokračovali v páchání krutých násilností.

Tu teprve Karel rozhodl se válčiti se svéřepými věrolomníky až do toho okamžiku, kdy budou zcela pokořeni. Tento boj se vlekl 33 let. Sasové po svých prvých válečných nezdarech dovolili hlásání křesťanství ve vlastním území. Když však panovník byl zaměstnán válkou longobardskou, Sasové věrozvěsty vyhnali a zničili ve svých krajích každou stopu křesťanství. Karel je přemohl znovu r. 774. Ale jakmile se dověděli Sasové, že Karlovu armádu v Pyreneích stihla krutá katastrofa, vpadli do francké říše, pálili kostely a kláštery, plenili zemi až ke Kolínu a Fuldě. Karel tudíž na dvou velikých výpravách podrobil všecko až k Labi; tu teprve veliké zástupy přijaly křest jako znamení, že se chtějí s Franky srovnati. Ale roku 782 učinili vzpouru a misionáře povraždili. Panovník tedy s velikým vojskem přitáhl k Veseře. Saští náčelníci vydali mu 4500 hlavních odbojníků k potrestání. Karel částečně tyto buřiče dal popraviti a částečně je poslal do vyhnanství.

Ale pacifikace nebyla daleko ještě dokonána. Po nové vzpouře zlomil Karel v letech 783—785 sílu toho pohanstva velikou výpravu zcela. Když po překročení Vesery již se nestavěl Karlovi na odpor nikdo, naklonil se panovník k mírnosti. Zaváděje všude řády křesťanské, posluhoval docela některým náčelníkům kmotrovstvím. Když některé saské kmeny ještě r. 793 se vzbouřily proti panství Karlovu, panovník dal tisíce nepokojných povstalců odvádět v jiné krajiny.

Takovým způsobem národnímu celku germánských národu neuškodil. Naopak spojil tyto národy v obrovský celek a posílil jejich politický význam, tak že od té doby národové sousedící

na východě marně si rozbíjeli hlavy o přepevné bašty germánské. Kdyby nebyli Sasové přetvořili celé své zřízení dle řádů křesťanských, nebývalo by pokoje v těch krajích nikdy.

To tedy nutno zdůrazniti, že Karel na východě nejdéle a nejkrutěji válčil právě s kmenem německým; bojovali zde Germáni s Germány, až zvítězili ti, kteří kulturou výše vyspěli.

A jaký byl poměr Karlův ke Slovanům? Sasové při svém ohrožování říše francké nacházeli ochotné spojence netoliko v Normanech, ale i baltických Slovanech. Naopak však sami Slované pomáhali Frankům jindy proti Sasům. Zkrátka vědomí kmenové sounáležitosti bylo skrovné jak u Germánů tak Slovanů.

Roku 748 francký majordomus Pipin válčil se svým bratrem Grifem, spojeným se Sasy. Pipin došel vítězství proto, že užíval pomoci asi sta tisíc Slovanů (nejspíše srbských) s knížaty a vůdci jejich. Tedy první známé styky Slovanstva s vládou franckou naprosto nebyly nepřátelské.

Že se však v pozdějším čase do slovanských záležitostí míchal Karel Veliký, to přece bylo vůlí Slovanů samých; ti ho volali, aby se stal rozhodčím v jejich vzájemných sporech a třenicích se Sasy. R. 780 Karel rovnal sporné záležitosti mezi Sasy a Bodrci. Patrně při tom značně Bodrcům prospěl, protože tito od té doby ho podporovali ochotně vojenskou pomocí jako

proti Sasům tak proti Luticům podobně jako Srbové. Tak r. 789 byli Lutici poraženi a přinuceni k odvádění ročního poplatku. Bodrci přispěli svou válečnou pomocí Karlovi proti Sasům i v letech 795 a 798. R. 799 znova Frankové rozhodovali spory mezi Bodrci a Lutici. R. 805 účastnili se Bodrci výpravy Karlovy proti Čechům. Proč jen Bodrci nespojili se raději s Čechy proti Karlovi? Patrně se domnívali, že jejich kmenu kyne lepší zisk ze spojení s Karlem než s Čechy.

Ale r. 806 povstali proti Frankům sami Srbové, bezprostřední sousedé Čechův. Karel Srby porazil a přitužil jejich závislost na říši francké, ale proti Čechům bojoval marně.

V tom čase proti Bodrcům vystoupil dánský král Godofrid. Byl povolán na pomoc od Luticův a některých větví bodrckých proti Dražkovi, který byl jmenován od Karla vrchním knížetem všech poplatných Slovanův. Dražko poražen, hlavní město Rarog vyvráceno (r. 808). Karel konečně přinutil Lutice k slibu poddanství v letech 811—812 zase, tak že většina větví Bodrců již od nich nebyla znepokojována. R. 811 měl Karel co činiti i s Moravany, kteří bojovali proti Avarům, poddaným říše francké, jichž některé větve přijímaly křesťanství dříve než Moravané.

A co následovalo po smrti Karlově? Palacký praví: »Za šestmecítmaletého panování syna Karlova, císaře Ludvíka Pobožného (roku

814—840), požívali Slované Polabští pokoje od Frankův. Císař Ludvík slabý, válek nemilovný, ve vlastní říši zradami všelikými poutaný, až i odbojnými syny stíhaný, nemohl ani doma mocně kralovati, ani co velikého před se brátí. Ohledem na Slovany nejevil se jinak, než co volený rozsudí mezi nimi ve půtkách jejich domácích. Roku 822 připomíná se i české i moravské poselství k němu: ale o jednání poslův nic se nepraví, kromě že nepřišli k císaři bez darův.« (Dějiny I, I. 122.)

Nuže — po tomto stručném náčrtku tážeme se dychtivě, které kmeny slovanské Karel vyvraždil. Pátrali jsme v knihách solidních historiků marně aspoň po jménu jednoho takového vyvražděného kmene; ale nejmodernější objevitel Karas nám zajisté sdělí celou řadu vyvražděných slovanských kmenů. Přední čeští i němečtí badatelé v dějinách evropského středověku mu budou zajisté velice vděčni, až s nimi sdělí a řádně zdůvodní výzkumy, o nichž sotva měli tušení. Vždyť přece Karas doslovně napsal: »Karel Veliký vyvraždil tolik slovanských kmenů — jelikož prý byli pohany — a jeho nástupci ochotně následovali jeho příkladu.«

Jestliže tohle jest pravdou, pak všecka vědecká skromnost Karasova jest velikou chybou; má promluviti zřetelněji, poukázati v zájmu starých Slovanů na příslušné prameny — a uvésti v úžas universitní profesory.

My zatím víme zcela něco jiného. Kdyby se bývalo Karlovi jednalo o pouhou výbojnost, byl by se vrhl s celou mocí svou do úrodných a kulturně vyspělých zemí jižních, totiž do Španělska a jinam; tím spíše obracel Karel svou pozornost k jihu, že ve Španělsku stáli proti křesťanstvu mocní vyznavači koranu. Ale právě proto, že od východu hrozilo náboženství i svobodě a kultuře křesťanské nebezpečenství největší, byl nucen zaplésti se do svízelných bojů na východě.

Kdož pocítili při těch bojích Karlovu trestající ruku nejcitlivěji, nebyli Slované, nýbrž právě germánští Sasové. Zkrátka Karel choval se k pohanským sousedům dle toho, jak tito se chovali k němu. V té době, kdy pohanská sveřepost snažila se podtínati samy kořeny křesťanského dobrého řádu, nebyla vhodná doba k romantickému citlivůstkářství. Kdo by byl vycházel vstříc nezkroceným lvům s ratolestí míru, býval by bezohledně pohlcen. Byl by prospěl myšlence míru panovník takový, který by byl vyvinul méně ráznosti? Nikoli — zápas mezi kulturou a barbarstvím, mezi křesťanstvím a pohanstvím býval by se protáhl o celá staletí. Pohanští východní sousedé, jichž bezohledná, krutá výbojnost jest zjištěna nad všelikou pochybnost, rozhodně se nehodlali spokojiti s územím, jež do doby Karlovy opanovali. Čím více ve Francích zkvétal blahobyt, tím lákavější byla příležitost k loupežným výpravám a k porobení křesťanského lidu.

A co bylo lze čekati, kdyby byli polabští Slované spolu se Sasy zdrtili říši franckou? Perspektiva budoucnosti se vyvíjela takto: křesťanská kultura utrpí nejtěžší rány, pohanský fanatismus povede k novým, ještě hroznějším přemětům. Zvítězí-li vnitřní rakovina pohanská nad státem zbudovaným mohutně a moudře budou se neduhy šířiti dále. Mohutné vojе mongolské, které budou pak dále do Evropy vpadati, zotročí plémě bílé i se všemi Slovany nadobro.

Mongolové nebudou se tázati pověrečných žreců slovanských, co jejich kouzla o budoucnosti Evropy předpovídají. A hašteřiví baltičtí Slované takovou záplavu jistě svými spory nezastaví.

Jen mohutné státní útvary křesťanské mohly vzdorovati s úspěchem asijskému přiboji, jak světle následující století dosvědčovala. Ale slovanští Polabané — jak z jejich dějin patrno — k utvoření velikých, svorných celků státních naprosto nestačili. Kteří Slované chtěli se tehdy z drsných zkušeností něčemu přiučiti a přiklonili se k řádům křesťanským, přetrvali veliké bouře vítězně. Podlehli pouze zarputilí zpátečníci.

I v pozdějších stoletích, kdy většina Evropy byla iiž zcivilisována, vířily boje mezi jednotlivými státy na život a na smrt dle hesla: Kdo s koho, ten s toho. Kdo se vyhýbal energické sebeobraně, byl pokořen nadobro. Což teprve

v době Karlově, v čase horečného kvasu, nenadálých politických změn, překvapujících přerodův a nejpodivnějších kompromisův! Tehdy byla politika reální přísným příkazem.

Kdo dle nasládlých románů z minulého století si představuje polabské Slovany jako trpělivé beránky, kdo pro fráze o holubičí povaze jejich zapomíná čísti nově objevená historická fakta, ten ovšem nezmoudří.

Polabští Slované skoro ani nevycházeli z bojů vzájemných, vedli proti sobě války vyhlazovací, kmen proti kmenu spojoval se hned se Sasy, hned s Franky nebo Dány, hned zase s jinými neslovanskými národy. Sobectví jednotlivých rodů zavíralo násilně oči před pokrevní příbuzností kmenů, větví a rodů jiných. Za vzájemných bojů polabských Slovanů vyteklo krve více než při odrážení vojsk neslovanských. Každou chvíli byli vladaři kmenů slovanských připraveni volati cizince ku pomoci proti kmenům jazykově spřízněným. Jak často žádali ti Slované západní panovníky, aby jejich spory rozhodli! Věru škoda, že spisovatel Karas se nenarodil už v těch bouřlivých dobách. Býval by snad šťastnějším a důmyslnějším rozhodčím než vláda francká a než rozvážní jednotlivci mezi polabskými Slovany.

Při tom však nevíme, zda by ho ti ohniví válečníci připustili k řeči. Vždyť hnali od svých prahů rychle i nejmírnější věrozvěsty slovanské

a dovedli rychle umlčeti i rozumnější pohanské rádce vlastní národnosti.

Při velice častém styku s národy křesťanskými mohli se polabští Slované velmi dobře poučiti o nicotnosti svých božstev a úžasných pověr, o nemožnosti dalšího trvání krutých pohanských zvyků, o prospěšnosti západní kultury. Ale houževnatá zarputilost nedala jim zmoudřeti, ačkoli měli na to čas dlouhý a jakkoli častá trpká zkušenost je přímo nutila k úvahám střízlivým. A jestliže se tolik vzpírali proti proudům křesťanským, proč jenom nezbudovali silný státní útvar a rozvoje schopnou znamenitou kulturu na základě svých svérázných životních názorů?

To by býval proti Frankům daleko větší triumf, než lyrické slzy moderních stýskalů po — tisíci letech.

Slovanští Polabané však se topili ve vlastní hašteřivosti, ve svém zpátečnictví a zlořádech nejrůznějších. Pohanské choutky a vášně zvítězily nad rozumem — a proto nastávala agonie. Ti, kdož nerozuměli znamením doby, musili ustupovati přirozeně krok za krokem národům vyspělejším a — ukázněnějším.

I ty děje, které se ve středověku odehrávaly v jiných částech Evropy, svědčí zřetelně, čeho bylo tehdy potřebí Slovanům bydlícím mezi mořem Baltickým a naší zemí.

Jakým způsobem zachránil svou existenci národ maďarský? Jen tím, že moudří vladaři

přes všechen tuhý odpor maďarských pohanů šířili křesťanství co nejusilněji. Vrchní kníže Gejza (972—997) měl za choť sestru polského vévody Mečislava I. Tato ušlechtilá křesťanská kněžna měla tak veliký vliv na státní záležitosti, až se říkalo, že vládne sama. Nebylo jí tedy potřebí dlouho domlouvati, aby Gejza přijal křest. Panovník ten také prohlásil, že každému jest v jeho zemi svobodno vyznávati křesťanskou víru. Latinští misionáři od r. 972, kdy styky Gejzovy s císařem Otou I. se staly přátelské, měli do Uher svobodný přístup. Velikou zásluhu o vstup dalších Maďarů do církve katolické měl sv. Vojtěch, verdunský biskup Bruno a pasovský biskup Pelhřim.

Gejza nahlížel stále jasněji, že jest potřebí, aby pokřestění národa pokračovalo rychle, nemá-li národ v konkurenci se sousedy hynouti. Pohanští kmenoví pohlaváři hlavně proto lpěli při pohanství, že dosavadní pohanské řády jim zabezpečovaly svobodu politické i mravní zvůle. Ale měl-li se národ udržeti, bylo rozhodně nutno sesíliti centrální správu státu. Gejza proto své válečné druhy vybízel houževnatě k přijetí křesťanství; kdo mu odporoval, toho pronásledoval bezohledně.

Gejzův syn sv. Štěpán snažil se přetvořiti staré řády pronikavě v celé své říši dle vzoru křesťanstva. Tu proti němu v čele strany pohanské povstal kmenový vévoda simigijský Kupa, který se snažil křesťanství v zemi zcela

zničiti a sv. Štěpána připraviti o stolec otcovský. Ale vzpoura byla r. 998 potlačena způsobem velice krvavým. Sám Kupa padl. Jistě sv. Štěpán, který byl vlastencem nejhorlivějším, přikročil k boji proti vlastnímu lidu se srdcem krvácejícím. Ale jako moudrý vladař seznal, že jiného nezbývá, nemá-li národ vyhynouti. A Maďaři všech stran vesměs jsou dosud za energický čin sv. Štěpánu velice vděčni. Panovník po svém vítězství rozdělil celou říši na deset biskupství, přetvořil zřízení celé země radikálně přes všecku nechut pohanských živlů, které si zvykaly na pevný a prospěšný řád jen zvolna a s reptáním. Ještě po půl století od vítězství Štěpánova doutnaly a vybuchovaly mocné jiskry pohanství pod popelem. Kmenový kníže sedmihradský Giula (Julas) setrvával u pohanství a pozoroval s velikou žárlivostí, jak na základě křesťanských řádů mohutní ústřední moc Štěpánova. Vtrhl tedy vojensky do Uher, ale byl přemožen, zajat a přinucen, aby se dal pokřtíti s celou rodinou; knížetství Giulovo připojeno k Uhrám.

Po smrti sv. Štěpána († r. 1038) vzbouřili se pohané znovu a žádali Ondřeje, aby křesťanství vyhubil; majíce v čele samého bratra královu Leventu, začali hned bořiti kostely a vražditi kněze. Ondřej však přece s velikou námahou odbojníky zkrotil. I na Belovi I. r. 1061 žádala silná strana pohanství příznivá s velikou urputností vyhubení křesťanství, zboření kostelův a pobití kněží. Ale král ozbrojenou

mocí zdolal její kruté choutky. Pak uherský sněm vydal přísné zákony na zachování křesťanství.

Boje za udržení křesťanského řádu v zemi byly velice krvavé, tresty proti pohanům přísné. Ale v tehdejší době důmyslní panovníci uherští nemohli k utvrzení pevného řádu křesťanského objeviti prostředky mírnější. Věděli předobře, že by strana pohanská ihned zemi zatopila krví křesťanů, jakmile by vláda prozradila nerozhodnost a hleděla rovnati spory mírnými domluvami. Pohané také skutečných svých úmyslů nezapírali. Nebýti veliké energie ústřední vlády, nebyla by země z prolévání krve ani vycházela; křesťané by bývali nuceni hledati pomoc zahraniční, aby se země neobracela v poušť.

Hle — proti pokrevným vrstvám byli nuceni obraceti ostří meče nepodezřelí maďarští vlastenci, neměla-li pokojná část národa trpěti nezměrné útisky při svém kulturním snažení a neměla-li země upadati znovu ve stav barbarský. A pak se ještě moderní novohusita diví, že k zabezpečení vlastních hranic a kultury vlastního lidu tasil Karel Veliký meč proti nepřátelům zahraničním! A jestliže Slované sami povolávali Karla za rozhodčího ve svých sporech, pak nechť moderní lyrikové místo frázovitého obviňování Franků důkladně se zamyslí nad neomluvitelnými chybami těch Slovanů, kteří si hrob kopali sami.

Čechoslované, Poláci a Maďaři porozuměli dobře netoliko politickému, ale i náboženskému

a obecně kulturnímu významu křesťanství; proto tito národové jsou zde dosud. Jestliže však pobaltičtí Slované nechtěli chápati ani prospěch pokročilých řádů politických v zemích křesťanských, pak ovšem jim nebylo pomoci.

Ráznost husitův.

Jestliže Karas tak rozhorleně odsuzuje počínání Karla Velikého, hned se naskytá velice včasná otázka, proč chválí tolik husity. Co dle Karasa zaslouží odsouzení při králi franckém, to přece není možno schvalovati při husitech. Násilnosti husitské byly páchány v zemi, kde přece proti VIII. a IX. století kultura valně pokročila. Místo co by pravým jménem nazval pustošivé řádění táborských vojů, vypichuje jednotlivé skutky katolictva. Praví na př. na straně 24.: »Kdo začal v Čechách páchat ukrutnosti? Již roku 1412 přepadali zpěváci od sv. Víta přívržence Husovy a týrali je. Téhož roku pražští konšelé Němci kázali stít mečem tři stoupence Husovy, že sporovali s prodavači odpustků. To byla tedy trojnásobná vražda . . . « S tím slovem »vražda« jen hodně pomalu! Právě proto, že násilnému počínání viklefistů dle zákonů církevních a občanských nebyla učiněna v pravý čas přítrž, docházelo v Praze k hotové anarchii; konservativní kněží nebyli jisti svými životy. Viklefští akademikové hulákali po ulicích nestoudné, potupné písničky, znešvařovali lidskými

výměty kathedry konservativních mistrů, portály a dvéře. (Hlídka 1911, 396.) Viklefisté konservativce tělesně týrali a olupovali je o majetek; donášeli na arcibiskupa Zbyňka králi úskočné žaloby, klamali veřejnost ukazováním falešných listů papežských, lhouce, že je arcibiskup rozkázal uveřejňovati. Pověstný králův dvořan Voksa z Valdštejna spolu s Jeronymem Pražským uspořádal r. 1412 maškarní průvod na potupu papežské buly. (Helfert: Mistr Jan Hus, 121. Palacký: Dějiny III, I, 138.)

Jelikož královský dvůr stál na straně Husově, opláceli někteří katolíci demonstrantům sami. Když konservativní kněží dle své povinnosti r. 1410 ohlašovali klatbu na notoricky bloudícího Husa, již dobře sorganisovaná viklefská oposice začala prováděti násilný odpor. V metropolitním chrámu sv. Víta strhl se 22. července povyk takový, že 41 duchovních bylo nuceno z kostela od bohoslužby prchnouti. Téhož dne v kostele sv. Štěpána vrhlo se na kněze mluvícího proti Husovi šest mužů s tasenými meči, hrozíce mu usmrcením. Jindy zase v kostelích bylo pokřikováno na kněze vyhlašující klatbu, aby nelhali. (Tomek: Dějepis Prahy III. 488.)

Bylo potřebí takových výtržností?

Proč jenom viklefisté tak horlivě navštěvovali právě v tom čase kněze konservativní, ačkoli měli svých vlastních dost? Vždyť přece věděli předem, co budou konservativci ohlašovati. Také mohli nahlédnouti, že povyky a rvačky

v domě Božím nejsou reformací. Takové výstupy nesmí strpěti žádná řádně zřízená společnost, žádná organisace. Kdyby byli konservativci nechali řáditi viklefisty zcela svobodně, pak se vzdávali dobrovolně důležitých práv. Divoká vášeň vítězných demonstrantů by byla jen vzrostla; byla důvodná obava, že hned v následujících nedělích a svátcích učiní viklefisté z kostelů kolbiště svárů a bojů znovu pod záminkou jinou.

Z té příčiny tedy docházelo také docela k neblahému pěstnímu právu se strany konservativcův. Nedělo se to »již roku 1412«, jak praví Karas, nýbrž docela již r. 1410. A jestliže Karas píše tak, jako by byli začali násilí kůrní žáci, vysvítá z řádků Tomkových, Flajšhansových a jiných, že právě naopak násilnosti husitské předcházely. Pak teprve na oplátku jízliví výtržníci byli od kněží a žáků chápáni a biti. Jelikož však strana výtržníků byla silnější, tak že jejímu pěstnímu právu bylo těžko odolati, zanechávali kněží konservativní ze strachu před dalším týráním dalšího ohlašování klateb.

Nemělo-li však býti kněžstvo zotročeno a připraveno o svobodu slova ve vlastních kostelích zcela, bylo nutno dáti také odstrašující příklad tresty úředními. Vždyť sám Flajšhans otevřeně přiznává: »Vlny viklefství stoupaly výš a výš, zdálo se za krátko, že pohltí veškerou autoritu církve i státu«. (Mistr Jan Hus, 237).

Proto také bylo nutno, aby vystoupila aspoň proti nejsmělejším výtržníkům rázně moc úřední.

Budilo věru úžas, co si dovolovali fanatikové proti kněžstvu v městě tom, které oficielně posud se hlásilo k církvi všeobecné.

Když 10. července 1412 si dodali kněží opět odvahy k odporučování odpustků, v celé řadě kostelů pokřikovali fanatikové jednotlivě i houfně proti kazatelům. Někteří odnesli svoji smělost zbitím. Ale na výstrahu jiným zatčeni aspoň tři protestující mladíci: Jan (prý hudec ze Slaného), Martin (prý student), Stašek (prý švec polské národnosti). Ovšem viklefisté mnoho nepřemýšleli, zdali takové tři prazvláštní autority mají právo rušiti svémocně církevní právo; neuvážili, zdali povykující ignoranti jsou povoláni k diktování nových řádův. Hned nastal poplach v celé viklefské organisaci. Sám Hus druhého dne kráčel v čele asi dvou tisíc studentů, mistrův a obecného lidu na staroměstskou radnici. (Dle psaní Karasova by se zdálo, že celá radnice byla německá. Nebývalo by to pranic divného, protože Němci za Přemyslovců svá práva na Starém městě pevně utvrdili, tak že tuto městskou čtvrť před nastoupením Otce vlasti zcela ovládali. Ale přičiněním Karla IV. Praha se rychle počeštovala; tento proces uvázl tápavými rozmary Václava IV. Přes to však radnice ta v den zatčení jinochů byla z jedné třetiny česká.)

Hus ovšem věděl, že se proti němu radnice za přítomnosti tak velikého davu neodváží; konšelé často se již přesvědčili, že viklefisté při-

kročují ke skutkům až příliš rázným bez dlouhých řečí. Proto nyní vystoupil v roli hrdiny, třebaže se vědělo, jak se houževnatě vyhýbá osobnímu dostavení k soudu papežskému. Prohlásil, že jest sám původcem protestů proti odpustkům. Proto chtějí-li konšelé proti výtržníkům něco učiniti, nechť trestají dříve jeho.

Konšelé ovšem odpovídali vzhledem k hrozivé situaci konejšivě. Přece však se tázali Husa, zda chce teď haniti, co sám nastrojil. Když se však zástup rozptýlil, mladíci byli dle tehdejšího trestního práva popraveni přece. (Srv. Flajšhans: Mistr Jan Hus, 290—291.)

Karas také vytýká katolíkům: »V Kutné Hoře zabili králova dvořana pana Racka Kobylu.« Ale proč k tomu došlo, opatrně zamlčuje. Nejsmělejším viklefistům král propůjčoval nejvýznamnější úřady v zemi. Pouličním štvanicím proti konservativnímu kněžstvu stavěli se v čelo milcové králové: Racek Kobyla, který se stal purkrabím vyšehradským — a Voksa z Valdštejna, který byl jmenován velitelem hradu hradčanského. Již zodpovědný úřad těchto šlechticů ukládal za povinnost hájiti stávající právo a chrániti pokojné občany. Jestliže však tito vysocí úředníci sami osnovali pouliční povyky a násilnosti, těžko se diviti, že nad takovým počínáním byli konservativci velice rozechvěni. Racek Kobyla již r. 1411 zabavoval statky a důchody mnoha kněží proto, že dal arcibiskup spáliti kacířské knihy Viklefovy, jejichž řádky

směřovaly k anarchii jak v životě církevním, tak politickém. Padla kosa na kámen; nad násilníkem vyzráli násilníci jiní. Starý letopisec zapsal: »Léta 1416 zabili sú Racka Kobylu u Hory horníci, na hromnice, ježto kněží šacoval (olupoval). (Staří letopisové čeští, 22.) Tomek o důsledcích té sensační vraždy referuje; »Král Václav, ve prvním hněvu ze zprávy o tom, hrozil a chystal se osobně vytáhnouti proti Hoře a pomstiti ohavný skutek na celé obci; ale dal se ukrotiti velkými stříbrnými dary od Horníků, kteříž k očištění sebe dali stíti dva z havířů.« (Dějepis Prahy III, 605.) Václav potřeboval stále peněz mnoho a proto za dobré zaplacení lehce oželel i předního svého pomocníka v loupení statků duchovenských.

Zdali pak později husité dávali stínati vrahy z vlastních řad, kteří bezohledně usmrcovali katoliky zcela bezúhonné a pokojné — ba i bezbranné ženy?

Král věděl, jak jeho vznešený otec Karel IV. práva stavu duchovního energicky hájil k vůli dobrému řádu a prospěchu národa v celé zemi; ale Václav páchal na kněžstvu veliká násilí již před veřejným vystupováním Husovým.

R. 1384 vystoupil arcibiskup Jan z Jenštejna proti milci královu Čúchovi ze Zásady, který stavěl neoprávněným způsobem jez v sousedství arcibiskupových pozemků v Neratovicích. Když Čúch neustoupil, úředníci arcibiskupovi jez pobořili. Bylo to ovšem přenáhlení.

Arcibiskupská správa měla hledati předem své právo před soudem. Ale král vystoupil proti asketickému reformátorovi Jenštejnovi jako proti poslednímu zločinci, který jest postaven zcela mimo zákon. Praví o tom Tomek: »Ve hněvu dal král povolali arcibiskupa k sobě na Karlštejn, zadržel jej tam několik dní v zabavení a kázal zatím loupiti na statcích arcibiskupských (okolo 10. června) v pokutu za pych jím spáchaný. Se všech stran staly se tedy útoky na arcibiskupství, pobráno dobytka, obilí, ryb a jiných věcí, i učiněny jiné škody jak arcibiskupu samému tak poddaným jeho v ceně asi 6000 kop grošů; Čúch ze Zásady pak jez svůj vystavil znovu a užíval ho polom bez překážky.« Václav odňal také Jenštejnovi úřad kancléřský. (Byl tedy arcibiskup pokutován také ihned beze všeho řádného soudu.) Za pomoci královy roku 1387 drancovali arcibiskupovy statky králův panoše Dětřich Hes z Makova a purkrabí královský Těvák. Ačkoli klerikové příslušeli pod soud církevní, sahaly na osoby duchovní úřady světské.

R. 1393 byli nuceni prchnouti z Prahy před hněvem královým arcibiskupův oficiál Mikuláš Puchník a gen. vikář doktor Johánek z Pomuka (sv. Jan Nepomucký) do Roudnice k arcibiskupovi. Proč? Církevní vrchnost užila svého dobrého práva v záležitosti kláštera kladrubského.

Doneseno arcibiskupovi na jeho cestě do Prahy královo psaní tohoto znění: »Ty arcibiskupe, dej mi zpět hrad roudnický a jiné mé (?) zámky a kliď se mi z mé země české. Pakli se oč pokusíš proti mně neb mým lidem, míním tě utopiti a rozepře ukliditi.« Což bylo u velice zadluženého krále o chuť na arcibiskupské statky! Když byl přece ujednán jakýsi kompromis mezi králem a arcipastýřem, přibyl Jenštejn se svými důvěrníky do Prahy. Když však Václav v Praze (20. března v klášteře P. Marie pod řetězem rytířů Maltézských blíž mostu nedaleko domu arcibiskupského na Malé Straně) spatřil Jenštejna s jeho průvodem, vzkypěl novým hněvem, lál a podanou smlouvu, která měla býti právě potvrzena, na kusy roztrhal. Když se vybouřil proti arcibiskupovi, řekl jeho hofmistrovi Něprovi z Roupova: »Ty mi jdi hned odtud, sic ti dám sraziti hlavu.« A hned rozkázal svým lidem: »Tyto čtyry zajměte mi, totiž arcibiskupa, Mikuláše z Puchníka, Jana z Pomuka a Václava probošta míšeňského a pozorně je veďte.« Při tom hrozil některým utopením. Tu arcibiskup padl před králem na kolena, ale král posměšně také nahýbal kolena k pokleknutí, pitvoře se po arcipastýři. Jenštejn sice byl svou stráží uveden do bezpečnosti; druzí však dle rozkazu královu vedeni do kapituly. Pak nastal výslech, kdo radil arcibiskupovi k potvrzení kladrubského opata. Při vyšetřování král stařičkého kapitulního děkana Bohuslava z Krnova několikrát hruškou svého meče do hlavy udeřil. až týraný hodnostář krvácel z několika ran,

(Tomek: Dějepis Prahy III, 365—368, 373. Zap: Českomoravská kronika, 238.)

Že po bezcitném umučení sv. Jana král na nějaký čas v bezohledném řádění ustal, to nutno přičísti hlavně strachu před následky. Panovník zajisté věděl, že církev a katolický lid v Čechách by přece jenom nedopustili, aby se zacházelo s nejvyššími hodnostáři církevními v Čechách soustavně jako s nejhoršími zločinci.

Kolem r. 1401 v domě Václava češiře přišla řeč na surové umučení sv. Jana Nep. Mezi přitomnými laiky a mistry se mluvilo, že měly r. 1393 býti staveny služby Boží. Ale mladistvý Hus protestoval. »Není důvodu v Písmě Kristově, aby pro mne popa neb jiného, kdybych byl uvězněn nebo zabit, stavila se chvála Boží nebo bohoslužby v celém království!« (Flajšhans: Mistr Jan Hus, 92.)

Náhodou i z Písma dalo se lehce dokázati, že mají býti přísně potrestáni ti, kteří by ubližovali nespravedlivě duchovenstvu. Ale zde bije do očí ještě něco jiného. Hus věděl, že byli Puchník a sv. Jan páleni pochodněmi a svícemi, že umírajícímu sv. Janu byl vstrčen do úst roubík, že byl svázán do kozelce a tak utopen. Událost tak hrozná jistě zachvěla mocně každým srdcem, v němž bylo trochu křesťanského citu. Také lid pražský, který přes všecko tajení dvora věděl, že sv. Jan jest zároveň mučedníkem za zpovědní tajemství, ctil usmrceného generálního vikáře jako světce.

Ale Hus událost tak hroznou odbyl pohrdlivou frází o »popu«. Již tehdy bylo zřejmo, že nereformovanému, násilnému Václavovi bude sloužiti s větší chutí než deseti konservativním reformátorům opravdovým.

Již z několika hořejších stručných poznámek jest patrno, jakou »zvláštní radostí« bylo tehdy zastávati v Čechách hierarchický úřad »vševládnoucí a despotické« církve.

Arcibiskup prohlásil: »Co statků jsem ztratil! O sýpky, o dvory plné dobytka a úrody přicházel jsem jedním výbuchem zlosti královy.« (Sborník hist. kroužku 1896, seš. 5., 48.) Arcibiskup tak nevzdychal pro nějakou svou ztrátu osobní. Vždyť žil v přísném odříkání a vyměnil r. 1396 svou vysokou hodnost za klášterní celu — kdy mohl svůj úřad již pokojněji zastávati. Ale jeho povzdech prozrazoval, co vlastně platí v Čechách církevní právo vůbec!

Později Hus (14. června 1411) na kázáni viklefskými důvody chválil, že král věznil kněze konservativní a zabavoval jim statky. Ale proti demoralisovaným kněžím, kteří se zdržovali při dvoře králově, neodvážil se vystoupiti. Tomek praví, že většina tehdejších duchovních při dvoře králově byla světáky. (Dějepis Prahy III, 505.) Ale tací kněží již měli právo podpichovati krále proti poctivým a zbožným kněžím konservativním. Jaké to přibírali viklefisté spojence k »reformaci«! Jedním takovým královým milcem stavu duchovního byl mistr Zdeněk z Labouně,

děkan Všech Svatých a královských sekretář. Flajšhans o něm praví: »Nebyl mravů neúhonných; dovedl rozdávati políčky na veřejné ulici a nebyl nijak netečný k ženám ani k jiným rozkošem životním.« (Mistr Jan Hus, 225.) A tento muž byl od krále r. 1409 ustanoven za rektora university! Bezpochyby tučné beneficium u Všech Svatých uchvátil ten muž také protekcí královou; vždyť Václav IV. opatřoval výnosná církevní beneficia notorickým svatokupcům a jiným demoralisovaným milcům.

Zdeněk byl 24. ledna 1410 jat na udání (neznámého obsahu) pekaře Mikuláše Frankova od žoldnéřů na rozkaz staroměstské radnice. Druhý den veden k arcibiskupskému úřadu, kdež byl vyslýchán útrpným právem. Tehdy Hus najednou zapomněl na svou zásadu, že nevěrní kněží mají býti trestáni mocí světskou. Hus byl tehdy rektorem university a hned se rozpomenul, že staroměstská radnice porušila universitní právo; universitní úd totiž příslušel pod trestní moc university, i kdyby byl největším zločincem.

Proto viklefisté na universitě způsobili poplach; již jim nebylo lhostejno, že byl »pop« způsobem nenáležitým trestán. Ti, kteří smrt hrdinného světce Jana z Pomuku provázeli jízlivými poznámkami, zastali se světáka se vší horlivostí, tak že Zdeněk z Labouně byl z vězení propuštěn. Byl aspoň potrestán za své výtržnosti od university? Sotva — protože již

12. března předsedal jako čestný funkcionář university při incepci Antonína z Loun. (Flajšhans: Mistr Jan Hus 226.)

Zdeněk však se nespokojil svým osvobozením. Ačkoli papežskou stolici nenáviděl, byla mu dobrá k potrestání těch, kteří se o jeho zatčení přičinili. Žaloval u papežského soudu žalářníka Ojíře, Mikuláše Frankova, všecky tehdejší konšely staroměstské i místorychtáře Jakuba a písaře Petra. (Trochu mnoho žalob najednou!)

Skutečně pak vyšel na všecky obviněné papežský půhon, Ojíř a Mikuláš Frankovic měli se stavěti při dvoře papežském osobně, ostatní aspoň prostředkem plnomocníkův. (Tomek: Dějepis Prahy III, 505.)

Jak soud skončil, neví se. Ale jest zajímavo, jak houževnatě se drželi viklefisté všech církevních práv, když se jednalo o záchranu jejich zlopověstného člověka; ale obratem ruky titíž lidé schvalovali drancování, žalářování, vyhánění a mučení bezúhonných kněží konservativních, šlapajíce do prachu všecka stávající církevní práva. Viklefský dvojí loket stával se již tehdy pověstným.

Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka potud žil s králem v pokoji, pokud se dvůr královský domníval, že bude tento šlechetný hierarcha loutkou. Ale když se Zbyněk opřel nejkřiklavějším výstřednostem, byl nucen prchati do Roudnice a konečně krátce před smrtí prchl

z Čech; vždyť mu bylo nařizováno, aby zpravil papežskou stolici o církevním stavu země nesprávně a aby se přimluvil u papeže za samého Husa — nejhorlivějšího propagátora viklefství.

Zbyněk skonal v Prešpurku r. 1411. Dobře však se vedlo v Čechách dvěma jeho nástupcům, cizincům Albíkovi a Kunrátovi, kteří za podpory královy uchvátili stolec arcibiskupský svatokupeckým způsobem.

Aristokracie páchala veliké surovosti proti kněžstvu také jinde. Na př. Jan Městecký z Opočna neštítil se žádného zločinu k ukojení svého sobectví. Na př. r. 1415 spolu s panem z Bergova v temné noci přepadl Opatovický klášter, opata zmučil, mnichy ostatní vyhnal a nějaký čas klášterní budovu podržel pro sebe. A jak byli vlastně lupiči tak smělí potrestáni? V zápise z 31. ledna 1416 se čte, že král Městeckému a Bergovi odpouští všechny viny, »kterýchž sú se byli dopustili proti Jeho Milosti (proti králi) a proti koruně české, a zvláště pro ten klášter Opatovický i jinak.« Odpuštěno i všem jejich pomocníkům, kteří s oněmi lupičskými aristokraty do cela bojovali proti králi. (Dr. Kalousek: Záští ve východních Čechách a přepadení kláštera Opatovického, 15, 17—18.) Z této aféry patrno, že jeden loupežný aristokrat platil v tom čase více než dva bezúhonní arcibiskupové. Zákeřné přepadení a mučení opata zůstalo zcela bez trestu.

Doktoři fakulty bohoslovecké jen proto, že se postavili proti šíření viklefských bludů, byli r. 1413 od krále vypovědění ze zemí koruny české; musili prchnouti i jiní inteligentní odpůrci Husovi. Vyhnanci pak v cizině žili většinou u veliké bídě.

Tak jsme aspoň kratičce naznačili, kdo byl vlastně pronásledován v Čechách dříve, než Hus do Kostnice odešel. Věru svědčí to částečně o veliké trpělivosti a částečně o veliké slabosti významných kruhů katolických, že se mohlo proti lidským právům konservativců řáditi způsobem tak bezohledným. Již tehdy — před Husovým opuštěním české země — bylo pravým hrdinstvím, hlásil-li se kněz otevřeně ke konservatismu a jestliže si dovolil namítati veřejně něco proti viklefistům. Pronásledováni mocně nikoli viklefisté, ale katolíci. Výkonná vládní moc stála na straně novotářů, nejvyšší úřady při dvoru a nejtučnější beneficia duchovenská uchvacovali tehdy ti, kteří bojovali proti církevnímu řádu. Mocná, podrobně propracovaná organisace viklefská vyrazila vždy se složitým strojem útočným proti každému, kdo důvodně upozorňoval na následky soustavného rušení církevních zákonů.

Ale Karas ke zmínce o týraných přívržencích Husových a odpravených mládencích připojuje otázky: »Kdo začal v Čechách páchat ukrutnosti? Jak možno předpokládat, že po takovém činu by druhá strana neměla sáhnout po

meči?« — Kdo zná tehdejší poměry trochu líp než Karas, ten přece ví, že viklefisté v tom čase naprosto nepotřebovali vystupovati proti konservativcům válečně. Vždyť katolíci byli bezbranní, ozbrojená moc stála při straně husitské. Nač tedy sbírat ještě vojsko zvláštní? Že se podařilo konservativcům potrestati popravou tři mladíky, bylo pouhou výjimkou od všeobecných tehdejších poměrů, které byly hotovým výsměchem práva — do té doby neodvolaného.

Po demonstracích, které se strhly pro stětí tří jinochů, byla radnice velice opatrná.

Ačkoli královna Žofie i po smrti Husově s neztenčenou horlivostí viklefisty podporovala, král přicházel po častých zkušenostech k rozvaze; vždyť pozoroval, že viklefisté otřásají i politickou mocí českého státu, že připravují veliké převraty sociální.

Nedlouho před smrtí docela se panovník stavěl proti některým nejkřiklavějším viklefským přehmatům. Ale nyní již občanů dlouho hýčkaných nenapravil. Naopak Husité osnovali proti svému dlouholetému příznivci pomstu.

Když již radikální bludařství v jižních Čechách silně bujelo, začali fanatikové v Táboře docela jednati o sesazení krále Václava. Mikuláš z Huslu, který byl z Prahy r. 1419 vypověděn, dychtil po odvětě. Již bylo také uzavřeno oblehnouti Nový Hrad u Kunratic, kde se král tehdy stále zdržoval.

Protože však na Novém městě čeští konšelé vypuzovali viklefské vetřelce ze škol a překáželi demonstračním procesím, vypukla bouře již v samé Praze. V kostele Panny Marie Sněžné měli pod obojí plnou svobodu. Byl tam jejich kazatelem odpadlý mnich Jan ze Želiva, dle Tomka »člověk dychtící po přízni obecného lidu, hbitý řečník, opovážlivý a krvavých záměrů se nehrozící.« (Dějepis Prahy III, 640.)

Dne 30. července popletl hlavy posluchačům předpovědmi, jež si spředl fanatickým výkladem Zjevení sv. Jana a pak vedl demonstrační procesí, ozbrojené meči a holemi. Sám nesl Eucharistii v monstranci. V kostele sv. Štěpána konal právě konservativní farář Jan služby Boží při zavřených dveřích, protože se důvodně obával řádění hrozné »svobody« viklefské. Procesí však vyrazilo dveře a opanovalo kostel pro sebe. Byla také vybita a vyloupena fara. Před novoměstskou radnicí z návodu Želivského procesí rozkazovalo, aby byli propuštěni vězňové, kteří byli žalářováni pro nepokoje náboženské. Konšelé odepřeli, zavřeli radnici a strojili se k sebeobraně proti fanatikům. Ale husitská přesila triumfovala v krátké chvíli.

Deset radničních osob zavražděno krutým způsobem. Helfert k tomu dodává: »Zvrhlý řeholník stál při tom při všem monstranci drže v ruce, nad to pak mordéře v nesmyslném jich vztekání štva. A tento skutek viděl se současníkům tak ohavný, že pochybovali, zdali asi

pravé tělo Kristovo v té monstranci bylo, »poněvadž« prý »mnoho ničem (multi ribaldi) a kacířů nesvěcených bylo, kteří kněžství vykonávali.« (Mistr Jan Hus, 261.) Tři sta jezdců vyslaných na přemožení bouře bylo nuceno ustoupiti. Konservativci dávali se na útěk. Vzbouřenci si zvolili místo radničních konšelů čtyři hejtmany jako prozatímní ředitele. (Srv. Tomek: Dějepis Prahy III, 641–642).

Aristokraté a aristokratky v tom zase na českém venkově houfně vyháněli kněěč katolické, dosazujíce na jejich místa stoupence kalicha — často dobrodruhy a veliké ignoranty.

Tyto a jiné četné násilnosti děly se v Čechách dříve, než nastalo odvetné pronásledování kališníků od kutnohorských, než došlo k popravě Krásově, než se rozvinuly krutosti vojsk křižáckých. Zkrátka bezohledné krutosti páchány proti katolictvu již před těmi odvetnými krutostmi, na které Karas v dalších řádcích poukazuje. Spletl si neobratně chronologii, psal tak, jako by krutosti tábora konservativního předcházely — a z toho vyvozuje oprávněnost husitů k válečné sebeochraně. Ale věcné jsou na str. 25. tyto otázky Karasovy: »Zdaliž tlak nevyvolává protitlak, zdaliž váda není otcem políčku a zdaž políček nezplodil soudy, ba i vraždy?« Pravda. Ale takovými otázkami bezděčně omlouvá a částečně ospravedlňuje to, co činili po dlouhém utrpení

vlastním katolíci proti husitům. Tlak vyvolává protitlak; jestliže konservativci neměli býti od husitů zotročeni zcela, byli nuceni hájiti svá práva mocí ozbrojenou.

Na posilu svého tvrzení o nutnosti husitské obrany proti katolictvu přibírá si Karas ještě tato slova Masarykova (na str. 28.): »Odpůrcové Husovi užili násilí, násilí jejich zplodilo násilí vyznavačů Husových.« Patrně mnozí novohusité prospali zcela výzkumy, které se objevily do dnešního dne od té doby, kdy Masaryk dal zmíněnou frázi do tisku. Která pak společnost novohusitská se nebude brániti proti vetřelcům, kteří šlapajíce po jejich zásadách, snaží se uchvátiti ve společnosti té vládu, důchody, vyházeti staré knihy a vypověděti ze spolkových místností dosavadní výbory? Jestliže se předsednictvo proti takovým úchvatům brání, nepáchá násilí, ale klepe přes prsty útočníky, vetřelce, uchvatitele. Kdo chce radikálně porušovati stanovy takového sdružení, ten bývá vyloučen a zbaven spolkových práv. A jestliže si dovolí sáhnouti na práva předsednictva, pak toto se obrací s žádostí za pomoc k výkonné moci.

Zrovna tak před válkou nepáchali násilí katolíci, kteří se snažili stavěti hráze proti hltavým vlnám novotářským. Ofensivu, útok zahajuje ten, který chce získati posici, která mu nenáležela. Defensivu, obranu provádí ten, kdo hájí svou vlastní državu.

Viklefisté vyháněli konservativce z university a jiných škol, zabírali katolické kostely a jiné budovy; shrabovali pro sebe důchody, které náležely konservativcům. Bylo tedy nějakým násilím, jestliže oprávnění majitelé hleděli vetřelce a uchvatitele ze zabraných posic vykázati? Máme-li se při tom čemu diviti, jest to ta okolnost, že katolíci bránili se před vypuknutím války proti útočníkům více různými stesky než skutky. Kdyby se byla učinila mnohonásobnému bezpráví přítrž rázně v pravý čas, bylo by se zabránilo osudnému krveprolití války patnáctileté.

Socialismus Husův.

Karas na str. 26. píše: »Kdyby jistí pánové dnes moc v rukou měli, opět budou »kacíře« upalovat ve jménu Říma, opět napojí zemi krví nevinných.« — Na to odpovídáme, že známe dobře jisté pány, kteří právě v moderním století osvědčili svou touhu po vraždění a paličství tak, až vlasy vstávaly. Ale pozor — jen si neplést adresy! Ti jistí lidé nevraždili a nemučili ve jménu Říma, nýbrž ve jménu zvůle protikřesťanské. Jen si vzpomeňme na řádění katanských žáků Ferrerových v Barceloně!

Ti netoliko vraždili občany zcela pokojné a nevinné, ale nepopřáli pokoje ani mrtvým těl̊m jeptišek. Vzpomeňme si na zednářské vrahy srbské, portugalské, francouzské a jiné.

Pak musíme prohlásiti hned, že touha po vraždění nebyla vypěstována u katolíků, nýbrž právě u odpovědných nepřátel křesťanského názoru světového. A kteří lidé řádění barcelonských paličův, lupičův a vrahův chválili, ti nebyli o mnoho epší. Při vzpomínce na husity klade Karas slovo »kacíř« do uvozovek buď z neznalosti husitského učení anebo k úmyslnému zmatení těch, kteří o povaze husitství vědí méně než on.

Jestliže samy sekty husitské mezi sebou vzájemně krvavě pro rozdílnost víry bojovaly, jestliže samy si uštědřovaly titul kacířů, pak při nejmenším aspoň jedna sekta husitská kacířskou byla. Jestliže dva — tři lidé projevují náhledy zcela rozdílné, pak každý z nich pravdu míti nemůže. A jestliže na př. táborská radikální nauka ostře se lišila od věrouky kališníků pražských, pak obě strany rozhodně nemohly mítl současně ryzí, neporušenou víru pravou. Jedna strana byla kacířskou rozhodně. A že byly kacířské strany obě, že sám Hus byl kacířem, to nyní po důkladnějším seznání povahy husitství uznávají ochotně právě ti novohusité, kteří se pokládají za nejosvícenější; ovšem někteří říkají, že to kacířství prý husitům slouží právě ke cti, ale — sami ty husitské dogmatické články vyznávati nechtějí.

Táborští duchovní fanatisovali lid kázáním, že nadchází doba druhého příchodu Kristova. Užívání obvyklých bohoslužebných rouch při

mši mši sv. bylo Táborům smrtelným hříchem, takže trestali usmrcením i kněze kališné, kteří se odvažovali v jejich sousedství sloužiti mši sv, v ornátech. Vyšší učenost, hotovení posvátných obrazův a soch — to všecko jim bylo smrtelným hříchem. Za těžký přečin proti zákonu Božímu jim platilo i jiné umění a tanec. Nuže, přijímá Karas sám nauku táborskou jako osvícenou pravdu? Kališníci podávali Eucharistii pod obojí způsobou i nemluvňatům hned po křtu, tvrdíce, že tento obyčej jest nutný k spasení. Běda tomu, kdo jim namítl, že jest zbytečno vydávati takovým způsobem Svátost v nebezpečenství zneuctění. Který pak moderní husita nyní tvrdí. že to podávání dítkám jest skutečně nutnou věcí? Vždyť toho přece neschvalují ani příslušníci nynějších křesťanských sekt, kteří husity vysoce vychvalují.

Byli tedy kališníci kacíři čili nic?

Jak asi Karas studoval husitskou nauku a úmysly husitských pohlavárů, patrno z těchto jeho slov: »Husité rozdělili se na dvě strany: jedna z Husa nepřijala učení o křesťanské chudobě, vzala jen něco, kalich, některé kusy, které se jí právě hodily, ale odmítala, co se jí nehodilo; druhá strana, strana lidí, kteří měli málo co, nebo nic, přijala hlavně Husův socialism, byla radikálnější ve všem . . . U Lipan bylo rozhodováno a rozhodnuto proti duchu Husova učení. Bohatí opa-

novali pole a výsledek: na chudé, jež Hus miloval, opět přicházejí psí dny (str. 27—28) . . . . Chelčický vrací se ke Kristovu socialismu, vyslovenému větou: Jdi, rozdej statek svůj chudým . . . (str. 31). Tedy Hus vracel se k Písmu, k tomu: jdi, rozdej statek chudým, jdi učiň spravedlnost.« (Str. 41.)

Tohle jsou zvláštní vědomosti! A přece nyní každý se může přesvědčiti dosti snadno z četných vážných knih, čemu učil Hus a kam tíhli husité.

Kristus chudobu nepřikazoval jako povinnost každého křesťana. Vyslovil pouze na přímý dotaz jednoho jinocha evangelickou radu: »Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej co máš, a rozdej chudým, a budeš míti poklad v nebi; a pojď, následuj mne.« (Mat. 19, 21. Pro srovnání zajímavo, jak cituje příslušné místo bible Karas.) Kristus obcoval s láskou i se zbožnými, ctnostnými bohatci. Vždyť věděl, že člověk zámožný, který užívá svých důchodů ke skutkům lidumilným, jest lepší než člověk, který se ocitl v chudobě z odporu proti poctivé práci.

Hus v ohledu sociálním neproslovil ani jediné nové myšlenky. Jak mohl ke křesťanské chudobě vybízeti občany jiné, jestliže sám přijímal důchody znamenité? Flajšhans přichází k resultátu: »Můžeme v době kazatelské jeho (Husovy) příjmy páčiti na 6000 K, k čemuž byt, knihy a oděv s potravinami (z části

poskytovány jsou zadarmo.« A jinde po podrobném výpočtu praví podobně: »Dostáváme ročně asi 60 kop (6000 K), jež Husovi zbývaly čisté: kaple mu dávala skoro celé opatření.« (Mistr Jan Hus, 21, 142—143.) Kolik pražských kněží bylo tehdy situováno tak výborně jako Hus? Milíč z Kroměříže vzdal se pravidelných důchodů všech; pak žebral na chudinu, z milodarů živil až 83 lidí denně. Hus však své veliké příjmy vynakládal z veliké části na protahování vlastní pře u papežské stolice, aby nemusil osobně za své kacířství odpovídati. Na ten soud musili mu platiti i jiní dobře situovaní lidé. Vždyť před odchodem do Kostnice výlohy činily na 50.000 K. Již z tohoto fakta lze poznati, zdali Hus mohl přikazovati evangelickou chudobu; ostrým káráním většího bohatství laiků byl by si znepřátelil své přední mecenáše.

Že si Hus dovedl svých příjmů dobře hleděti, to patrno z jeho sporu s vlastním kolegou ze studijních let: s farářem u sv. Filipa a Jakuba Zeiselmeistrem. Protože se tomuto faráři stala zřízením kaple betlemské újma na důchodech, došlo k právnímu sporu mezi ním a Husem. Hus platil faráři ročně jen půl druhé kopy odškodného. Konečně oba sokové porovnali se 1. dubna 1403 tak, že bylo roční odškodné značně zvýšeno. (Flajšhans: Mistr Jan Hus, 125—126.)

Hus ovšem často brojil proti velikému jmění duchovenstva, třebaže sotva každý desátý

konservativní kněz měl tak značné důchody jako sám reformátor. Ale při své novotářské agitaci byl až příliš opatrný v řeči o jmění jiných bohatcův.

Vždyť mu byli Václav IV., jeho choť Žofie, králové milci a jiná bohatá šlechta nejpevnějšími oporami. Bez velice houževnaté pomoci aristokracie by bývalo v Cechách viklefství zhynulo velmi záhy. Karas s překvapující ochotou spěchá ukázati velikou a neomluvitelnou mezeru ve své znalosti doby Husovy těmito slovy: »Luther nachází to, co nenalezl Hus: ochranu vladařů: Husa Zikmund vydal, Luthera brání kurfirsti.« (Str. 35.) Což byl Zikmund jediným vladařem, s kterým měl Hus co činiti? Neměl nad sebou legitimního krále Václava? Nedrželi nad ním ochrannou ruku i jiní velice vlivní politikové čeští, kteří byli s Václavem spoluvladaři země naší?

Že král i královna ve prospěch Husův zakročili u papežské stolice důrazně několikrát, jest známo obecně. Ale i jiní urozenci měli příčinu k vděčné podpoře agitace Husovy. Vždyť praktická výslednice sociálních návrhů Husových znamenala veliké obohacení šlechty. Hus kázal: »Nebude svatokupectví z církve svaté vypuzeno, dokavadž zboží a panování od kněží nebude opuštěno.« (U Erbena I, 410.) Dle Husa jest dovoleno světským pánům zabrání statků duchovenských. Desátky, které byly nutny zvláště k výživě nižšího duchovenstva, byly poplatky

povinnými, ale Hus je prohlašoval za pouhé almužny. (Lenz: Učení Mistra Jana Husi, 208 až 210.)

Prý kněží, snažíce se jmění své zachovati, bezpochyby je ztratí. (U Erbena II, 357.)

Hus lákal k sobě šlechtice také tím, že jim svěřoval dozor nad církevním pořádkem. Dle Husa biskupům mají poroučeti panovníci i v záležitostech církevních. Jinde napsal: »Druhdy sluší světským kúkol vypleti.« Pánům má býti poddán jak laik tak duchovní; »Ale z toho písma Antikrist chce svú kněží vyníti svým ustavením.« (Erben: Výklad, 183; Postila 61, 258.) Hus zřejmě vyzýval, aby se velmožové ujali církevní kázně. Prohlásil, že zřejmí bludaři mají býti k pravé víře přinuceni mocí fysickou. (Lenz: Učení, 197.) Vybízel velmože, aby nutili liknavé věřící k účasti na bohoslužbách. (Erben II, 256—259.)

Takové Husovy řeči zněly v sluchu aristokracie jako nejpříjemnější hudba. Vždyť na základě takových zásad mohli páni uchvátiti netoliko statky církevní, ale i vládu nad kněžstvem, nad náboženskými záležitostmi. Také k tomu došlo. Aristokracie v husitské církvi opanovala pole hospodářsky i v ohledu církevní správy, ujařmila kněžstvo i rolnictvo, ale s reformací skutečnou — čekala a čekala. Ale o tom napsáno velmi mnoho již v jiných spisech.

V této kapitolce hlavně chceme poukázati, jak oblíbeným byl Hus právě u velmožů, a to

zvláště u těch, kteří se již nemohli dočkati konfiskování. Husovi byl oddán Lacek z Kravař, nejvyšší zemský hejtman moravský; dále Jan a Jindřich z Chlumu, Čeněk z Vartenberka, Václav Myška z Hrádku, Půta z Ilburka, Bohuslav z Doupova, Petr z Mladenovic, Václav z Dubé, páni ze Zvířetic a »řada jiných členů nejpřednějších rodů panských a rytířských byla mu oddána«, jak dí Flajšhans. (Mistr Jan Hus, 141.) Aristokratky nedaly se ve své přízni k Husovi předstihnouti od mužův.

V samé Praze několik urozených žen horlivě podporovalo Husovu akci za pomoci četných žen měšťanských; rovněž na venkově aristokratky vyvinuly horlivou činnost ve prospěch novotářství Husova. (Viklefisté totiž agitovali horlivým rozesíláním agitačních listů i mezi šlechtou na venkově.) A tak Husa podporovaly: panna Kunka z Vartenberka. Ludmila a Kateřina z Pasovař, Anna Mochovská, Střezka z Čejkovic, Petruše z Řčan, vdova po panu Kunatovi Kapléři ze Sulevic Kateřina, Anna z Frimburka, Eliška z Kravař atd. Hus dobře počítal i na mocnou oporu aristokratických žen. Věděl, že přízeň šlechtičny jest velice vhodnou branou k přízni jejího manžela, otce, syna.

Také Hus ze žaláře děkoval v četných listech za přízeň různých šlechticů a šlechtičen. Po svém odchodu z Prahy nalezl Hus pohodlný útulek v šlechtických sídlech jak v jižních Čechách tak na Krakovci.

Na cestu do Kostnice daly Husovi značné obnosy kruhy aristokratické; šlechtici opatřili mu také dva koně a vůz; doprovázeli Husa do Kostnice tři šlechtici. Pak za Husem přišla ještě řada jiných, kteří i některé šlechtice polské přiměli v Kostnici k chránění mistra. Hned druhý den po příjezdu do Kostnice (4. listopadu 1414) odebrali se dva aristokratičtí průvodčí k papeži Janu XXIII. s žádostí, aby Husa chránil. V Čechách zase šlechta v záležitosti Husově měla několik shromáždění v Praze, Brně i jinde po krajích a domlouvala Sigmundovi, aby Husa svou protekcí z vězení vybavil. Podobnou žádost podali koncilu ti šlechtici čeští, kteří přibyli do Kostnice do dne 13. května 1415.

Aristokracie viklefská v té době měla v Čechách velikou zodpovědnost; dobře věděla, že výhradně na ní závisí, má-li vzplanouti válečný požár po celé zemi. Kdyby bývali pro husitství začali bojovati pouze jihočeští blouznivci, býval by zápas skončil v krátké době: v neprospěch novotářův. Palacký sám přiznává »Zachování veřejného pokoje a pořádku v Čechách i v Moravě záleželo nyní především na oumyslech a skutcích pánův unejvyšší zemské vlády postavených. Nejznamenitější však ouřadové byli tehdáž v rukou zjevných husitů; jmenovitě oba náčelníci vlády, nejv. purkrabí v Čechách, Čeněk z Vartenberka, i královský zemský hejtman, Lacek z Kravař, předcházeli krajany své horlivostí v husitství.« (Dějiny III, I, 237.)

Památný protestní list ke koncilu po upálení Husově byl opatřen 452 pečetmi pánův a zemanův. Šlechta také již poroučela kněžím, aby neposlouchali cizích prelátův.

A pak Karas odvažuje se tvrditi, že Hus nenalezl ochrany vladařův! Jen skrovná menšina české šlechty měla odvahu protestovati proti počínání značné většiny české aristokracie, krále Václava a jeho choti Žofie. Zištný a zadlužený Čeněk z Vartenberka, který chytrými cestami uchvátil brzy po smrti krále Václava v Čechách úřad vladařský, společně s paní Eliškou z Kravař ze statků rožmberských a jiných vyháněli násilně kněze katolické, dosazujíce na jejich místo kněze pod obojí.

Podobně paní Mochovská, která se byla dříve postarala Husovi o pohodlný útulek na českém jihu. Obecné pozdvižení českých husitů proti konservativcům a zvláště proti Sigmundovi způsobil teprve bojovný manifest Čeňkův ke všem Čechům a Moravanům z 20. dubna 1420. Pak se v násilnostech proti katolictvu pokračovalo ještě čileji.

Již z tohoto poměru šlechty (lačnící po dalším obohacení) k mistru Husovi lze seznati, zda »Husův socialismus« tíhl tam, kam později socialismus táborský. Kdo šlechticům odkazoval duchovenské jmění,

kdo jim chtěl propůjčiti moc nad samou církví, ten rozhodně nepřipravil půdu pro komunismus. Kdyby byl Hus přikazoval aristokratům chudobu, byl by u nich špatně pochodil. Pravdou jest, že Hus ozval se proti některým zvláště křiklavým útiskům drobného lidu; ale učinil to velice opatrně, aby protektorů nepopudil. Neznámému pánu (snad synu paní Mochovské) napsal list o odúmrtech, varuje před šlechtickým zabíráním selského jmění po nebožtíku, na úkor oprávněných dědicův. Dopis Husův jest psán velice mírně. Jsou v něm také tato slova: »Napomínám tě, abys, když soudíš, peněz řečí nehonil, jakož mnozí činí, že sprostná nebožátka pro jedno slovo, ze sprostnosti řečené, odsuzují o peníze (ukládají za takové slovo peněžitou pokutu, pozn. pis.) a někdy i o hrdlo. Ale tu jest znamenati, že jiné jest, kdy z neopatrnosti bez zlosti člověk promluví, a jiné, když ze zlosti ku pohanění pána nebo sudího. A to má moudrý soudce dobrotivě rozvážiti, bez prchlivosti; mluvil-li by nepokorně, ale vsaď jeho v kládu (to byl velice citelný trest, pozn. pis.), aby přišel k sobě a pokořil se; též urazil-li by koho, aby trpěl na životě, a straně dosti učinil podle úmluvy, a pánu aby se pokořil; pakli by zabil ze zlosti, peněz nemá pán bráti, aby morděře propustil.« (Flajšhans: Mistra Jana Husi sebrané spisy V., 15.) Hus tedy ani stávající vrchnostenské soudy nerušil, nýbrž jen napomínal, aby nejednaly krutě.

Ale co tu Hus ve prospěch práva selského pověděl, to daleko jasněji a rázněji vyložil sám arcibiskup Jan z Jenštejna a jiní kněží katoličtí již před Husem. Nespravedlivé shrabování dědictví po selských lidech rozmohlo se velice na statcích šlechty; nákaza plížila se i do těch míst, kde rozhodovali úředníci statků kněžských. Tedy arcibiskup a jiní kněží katoličtí odsuzovali rozhodnými zákazy nesprávné úchvaty i tehdy, když opačnou praksí a využitím různých záminek mohli rozmožiti své důchody.

Že Husovi naprosto nešlo o radikální proměny vrchnostenského a sociálního řádu, vysvítá také z četných jeho prohlášení jiných. Praví na př.: »Páni dlužni (povinni) jsú vedle Božího zákona svým poddaným, aby je učili, spravovali a jich bránili.« Dí, že vrchnost má lidi smilné mrskati. (Erben I, 133, 213.) Přikazuje, aby poddaní vrchnosti světské poslouchali. Ještě v jednom z nejdůležitějších listů z Kostnice (10. června 1415) Hus píše: »Prosím sluh, aby svým pánóm a paním věrně slúžili.« (Flajšhans: Listy z Kostnice, 90.)

Takové byly sociální náhledy Husovy. Kdyby byl mistr holdoval zásadám Chelčického, byl by se rychlý rozmach vikleftství v Praze a v okruhu šlechtických statků zastavil větším dílem ihned. Ale v listech ze samého žaláře Hus právě šlechtice velebil nejvíce, ačkoli o nich nemohl říci, že milují chudobu dle evangelické rady.

Dále ta »jedna strana« husitská nepřijala kalicha návodem Husa, nýbrž Jakoubka ze Stříbra a cizince Mikuláše z Drážďan. Přijímání pod obojí šířilo se mezi viklefisty dříve, než si Hus na laický kalich vzpomněl. Pokud Hus neodešel do Kostnice, nepřičinil se o přijímání pod obojí ničím. Teprve několik neděl po jeho odchodu památná disputace Jakoubkova v koleji Karlově docílila toho, že se začalo podávati v některých kostelích pod způsobou vína. Vznikly z toho spory mezi samými husity. Hus pak na dotazy z Čech přijímání pod obojí schválil hlavně proto, aby již r. 1415 nenastala radikální roztržka mezi jeho ctiteli.

A nebyl-li kalich objevem Husovým, které aspoň jiné kusy protikatolické vzali si viklefisté z Husových foliantů do své dogmatiky? Ty bludy, které Hus z Viklefa opisoval, částečně odvolal v Kostnici sám a ostatní zahynuly pro Čechy skoro vesměs s plamenem kostnické hranice.

Socialismus táborský.

Dle Karasa druhá strana »přijala hlavně Husův socialismus«. Karas tedy míní, že Táboři a snad i Sirotci se řídili socialním programem Husovým.

Zase nepravda. Z Husova socialismu rozhodně neplynulo táborské zavádění komunismu, radikální vzpoura proti všelikým současným řádům vrchnostenským a

proti zákonitým daním. Karas má ovšem pravdu, ta strana byla radikálnější ve všem; ale ten radikalismus byl ostře namířen proti Husově dogmatice, bezohledně šlapal po těch článcích konservativní víry, které Hus vysoce chválil, přikazuje přísně jejich zachování. Připomeňme si jenom, jak zcela radikálně Táboři potírali četné věroučné články Husovy o svátostech!

Ale ty pokusy komunistické trvaly jen kratičce. Praktické plány sebeobrany proti mocným nepřátelům lákaly k překvapujícím kompromisům se »syny Belialovými«. Do řad táborského vojska vstupovalo mnoho chudých dobrodruhů hlavně k vůli loupení, šlechta v táborském vojenském i civilním zřízení nabývala stále většího významu; aristokraté stávali se nejvlivnějšími táborskými pohlaváry. Pak ovšem třídní rozdíly oživly hned; bratrské obce táborské rozdělily se stavovsky. Ve vojenském řádě Žižkově zřejmě se rozlišují »páni, rytíři, panoše, měšťané, řemeslníci i robotéři«. (U Erbena 271—274.)

Kde zůstala stavovská a majetková rovnost aspoň při táborském vojsku? A kastovnictví v dalších letech nabývalo u Táborů formy ještě přesnější. Bezold na základě výmluvných původních pramenů o tom všem píše: »Na táborském sněmu z roku 1426 jmenují se dokonce jen »páni, rytíři, panoše, zemané (svobodní držitelé statků) a města«, kdežto obce, jež obyčejně také se uvádějí, zde scházejí. Docela dů-

sledně nezanedbávali Táboři ani titulů, jež jednotlivcům podle stavu příslušely. Komicky působí, když na př. Žižka píše dvěma »slovutným a statečným bratřím« anebo Prokop s ostatními vůdci táborskými »urozeným a slovutným pánům, našim bratřím . . . « V táborství jako dosud zůstal kníže »z Boží milosti«, pán »urozený«, rytíř »statečný«, panoše »slovutný«, purkmistr a rada »opatrná a moudrá«. Ba Žižka sám, který původně z nejnižšího stupně šlechty vyšel, dal se po vítězství u Něm. Brodu povýšiti do stavu rytířského, třebas byl už mužem letitým . . . Nehledě ke kněžským hrdinům vojenským, kteří vždycky byli přece jenom výjimkou, byli všichni znamenití vůdcové táborští a sirotčí šlechtici: vedle Žižky Mikuláš z Husi, Bohuslav ze Švamberka, Jan Bzdinka, Jakoubek z Vřesovic, Přibík z Klenova, Čapek ze Sán a jiní. Ba i sám Prokop Veliký z matčiny strany pocházel z rodu rytířského . . . S počátku mohlo býti ovšem v přirozenosti věci samé, že bojovná šlechta převzala na se organisaci zástupů selských a řemeslnických a v boji že jim velela. Ale poměr tento se nezměnil, když dlouholetou, skoro neustálou vojenskou službou polní jistě i mnoho nešlechticů nabylo rovněž zkušenosti a statečnosti vojenské, jako měli rytířští jejich vůdcové. Toto vlivuplné postavení šlechty uvnitř strany radikální, jež je jistě skutečností vysoce zajímavou, nebylo dosud nijak dostatečně v úvahu bráno a proto demokratický charakter táborství

byl znamenitě přeceňován.« (Bezold-Chytil: K dějinám husitství, 75-77.)

Byli tedy mezi Tábory a Sirotky pouze lidé, kteří »měli málo co, nebo nic«? I nikoli — vždyť tam rozhodovali bohatí urozenci; vypočítaví ziskuchtivci využili táborské organisace pro sebe k hrabivým cílům. A hamižnost pohlavárů nakazila bojovníky prosté. Již s počátku se mnozí přidávali k Táborům proto, »aby brali«. jak dí husita Vavřinec z Březové.

Jestliže Táboři v theorii Husův socialismus daleko překonali komunistickými plány, objevil se u nich v praksi brzy zcela opačný extrém — nemilosrdné utiskování pracujících nezámožných tříd. To byl ovšem obrovský skok od snů o bratrství a majetkové rovnosti. Jak se extrémy stýkají, dokazovaly názorně právě táborské sociální přemety.

Táborské a sirotčí »obce domácí« zaměstnávaly se řemeslem a hospodářstvím; ukládáno jim dodávati k válce, »do pole« všecky potřeby. Obce polní výhradně se zabývaly válčením. (Palacký: Dějiny III, II, 37.) Jak se vedlo bratřím a sestrám táborským »obcí domácích«, kterým demagogové s počátku slibovali rovné právo na vodu, les, pastvu a osvobození od daní? Na to odpovídá Bezold: »Jak asi žasly táborské obce venkovské, když titíž bratří, kteří jim odstranění všech břemen hlásali, už na podzim 1420, když se blížila lhůta půlročních platů

(16. října), s největší přísností vymáhali všecky splatné dávky, když krátce vyšlo na jevo, že obce změnily jen pány a od nynějška že budou poplatky povinny místo šlechtickým pánům zrovna tak bezohledné obci polní. A k tomu Táboři požadavky ještě zvýšili. Slyšme o tom výrok synody táborské: »Skoro všecky obce, které chtějí považovány býti za přívržence zákona Božího (totiž ve smyslu táborském), trýzní způsobem docela nelidským okolní lid, utlačují jej jako tyrani a pohané a shánějí platy, jež jmenují »holdy«, bez rozdílu a bez milosrdenství i u nejpravověrnějších, ačkoliv část lidí oněch jest jejich víry, s nimiž nebezpečím války se vydává a od strany nepřátelské současně surové nakládání a loupení trpí.

. . . Nad to pak užívali Táboři, jak rovněž snesení synodální zvěstují, dokonce ohavného prostředku, že trýznili husitsky smýšlející ženy a poddané protivné strany nebo neutrálních pánů a rytířů, aby je ztrestali nebo ku přestoupení pohnuli . . . Byl tedy osud pokojných sedláků, kteří krásnými kázáními o bratrství se byli těšívali, přímo hrozný; nejhorlivější přívrženci nového učení zůstali jako před, tak potom poddanými a robotníky, bídnými pacholky domnělých svých bratří. Bez počtu jich pohynulo a mnoho jich hledalo útočiště v řadách válečných rot bez domova, bez vlasti. Mnozí žili za zdmi měst, v cizím, nepohodlném okolí jako uprchlíci; oněm

však, kteří vydrželi na venkově, bylo se obávati každou chvíli vpádu trýzniteľů a stále bylo jim pohotovu býti na cestu do lesních skrýší.« (Bezold-Chytil: K dějinám husitství 63—65. Srv. E. Denis: Huss et la Guerre des Hussites, 403.)

Podobně psal Chelčický: »Mnozí z sedláků a lidí robotných pro chudobu a pro hlad nemohli na dědinách ostati. Nebo někteří troje nebo čtvery platy na hrady a na města museli platiti oběma stranám; a vojska polní ostatek jim vydrali.« (Kdo byli husité? 64.)

K tomu všemu přistupovalo, že táborští bojovníci oddali se vojně tak, že neměli pomyšlení na návrat k obvyklé práci v míru. Když zplenili zemi českou tolik, že zde k drancování mnoho nezbývalo, činili časté válečné výpravy do zemí sousedních; tak se živili jednak vymáháním nesnesitelných poplatků v zemi, jednak válečnou kořistí v cizích zemích. Takové řádění ovšem nemohlo trvati půl století. Odpor se zmáhal proti Táborům netoliko v cizině, ale i v Čechách do nejvyšší míry.

Sami kališníci v Čechách činili r. 1434 rozsáhlé přípravy k úplnému zdolání moci táborské, která chudým nepomáhala, ale samým chudasům rvala od úst poslední sousto. Palacký poznamenává o stavu táborských bojovníků, oblehajících toho roku Plzeň: »Sužujíce, a sami zase hladem a morem sužováni jsouce, upadali čím dále tím více v nenávist a mdlobu; zástupové jejich do všelikých krajův na picování roze-

sílání hubili zemi, vydírajíce chudině poslední její zásoby, a protož považováni obecně ne za hájitele, ale za zjevné škůdce i nepřátely zemské; a když lid páně Menhartův ze Hradce pobil jich u Horažďovic několik set, rytíř pak Malovec, přikvačiv na ně v jedné vesnici mezi Benešovem a Chotýšany, vyhladil je i s vesnicí dokonce, to již obecným národu míním pokládáno za vítězství a nikoli za ztrátu, zvláště ano se spolu pravilo, že většina oněch »bratří« tehdáž již ani nebyli Čechové, ale cizinci. Nejhorší však úkaz byl vždy ten, že mezi nimi samými nalezli se lidé, kteří netoliko ze soukromého záští, ale také za holé peníze hotovi byli zraditi spolubojovníky své.« (Dějiny III, I, kniha XIII, 143.)

Na výpravách v cizině Táboři své řady rozmnožovali i těmi lidmi, kteří jsouce oloupeni od táborských vojů o všecko, sami se do řad bojovných husitů přihlašovali, aby aspoň nezmírali hlady. Denis praví, že cizinci se přihlašovali do táborských čet napřed z Ruska a Polska, pak Slezska, Saska a Bavorska. (Denis: Huss et la Guerre des Hussites, 403) Pražský kolegiát, kališný mistr universitní, který podává zprávy o roztrpčení českého obyvatelstva, praví, že ve vojích táborských tehdy byl větší počet cizinců než českých příslušníků. (Palacký l. c., 144.) Také Bezold prohlašuje: »Vojska bratrská, jež dávala se říditi vůdcem šlechtickým, z části svým ziskem se řídícím, nepředstavovala ostatek ani spodními vrstvami svými věřící lid český. Cizí dobrodruzi . . . a bohopustí lancknechti a lupiči hromadně naplňovali mezery, jichž nadělala v řadách jejich hrdinná smrt pro zákon Boží — a Čechy úpěly pod nemilosrdnou pěstí lakotné, cizozemské chátry, která hrnula se jedině za válečným štěstím Táborův, ale pro osud země účasti žádné neměla. Strana radikální spáchala tedy nejhorší chyby politické, jaké jen spáchati bylo lze . . . Její pád byl nutný, neboť přestala dávno státi za mínění a potřeby lidu, z něhož sama byla vzrostla. A mnozí z nich skutečně postřehli tyto hříchy své strany, jak ukazuje podivuhodné doznání shromáždění táborského z r. 1434. Tu bez obalu prohlašuje konšel táborský: »pozbyli jsme náklonnosti lidu, zvláště lidu pracovního, jejž jsme obtížili daněmi.« (Bezold-Chytil l. c., 77—78)

Soustava zřízení táborského byla loupežná, Táboři se stali nejbezohlednějšími škůdci české země. Jestliže vydírali nemilosrdně chudinu, jestliže uvedli v bezcitnou sociální porobu vlastní civilní souvěrce, možno si představiti jak teprve řádili proti občanstvu jinému. Proto mírní kališníci smlouvali se s katolíky o prostředcích k potření táborských rot. Proto docela i radikálnější husité, kteří rozhodně odpírali srovnati se s koncilem basilejským, souhlasili, aby byl vyhlášen zemský mír, což ovšem směřovalo výhradně proti válečné moci táborské. Pokud roty táborské nebyly zkro-

ceny, moc zemského správce Alše z Vřešťova byla velice nepatrná a nemohla zabezpečiti lidem pokojným jejich lidská práva.

Sjezd, na němž umluvena jednota protitáborská, snažil se napřed mírným způsobem přiměti divoké táborské a sirotčí bojovníky k pokoji. Slibováno těm, kteří přestanou dobrovolně zemi hubiti a jiné zločiny páchati, že jim bude odpuštěno. Takovým způsobem spolek protitáborský snažil se pohnouti domácí radikály, aby vystoupili z táborských rot. (Tomek: Dějepis Prahy IV, 641.) Ale takové domluvy měly příliš skrovný výsledek. Táboři a Sirotci naopak činili rozsáhlé přípravy k rozhodnému boji s kališníky a katolíky. Chystali se v boji pobíti nepřátelské pány a jiné odpůrníky, svolati sněm, povražditi i ty své straníky, kteří se zdáli podezřelí; pak si podmaní sousední a později vzdálenější země. Místo co by byli důkladně zpytovali své svědomí a provedli reformaci ve vlastních řadách, snili o světové říši táborské, která by byla řízena z Čech. (Bezold-Chytil l. c., 79.)

Ještě v okamžiku, kdy již vojska u Lipan byla proti sobě sešikována, snažili se pohlaváři vojska protitáborského nakloniti Tábory způsobem mírným k povolnosti. Tyto domluvy byly jistě poctivě míněny; vždyť vojsko protitáborské čítalo 25.000 mužů, kdežto Táboři se Sirotky měli pouze 18.000. Spojenci protitáborští se klonili k značným ústupkům. Ale vůdcové táborští přetrhli jednání prohlášením, že se rozhodne pěstmi. Došlo tedy 30. května 1434 k rozhodnému boji, v kterém jádro vojenské moci táborské bylo na hlavu poraženo. (Tomek l. c., 647. Palacký l. c., 152—153.) Kališný kolegiát pražský k této porážce poznamenává: »Zhynulo ono shromáždění lotrů a v království počal nastávati pokoj.« (Kdo byli husité?, 88.)

Ačkoli však byla strana táborská zbavena síly k velikým operacím válečným na dlouhou dobu, přece ještě trvalo dlouhá léta, než byly zdolány silné táborské posice v opevněných městech a hradech na různých místech. Ale ani v té době, když pozorovali, že jejich moc podléhá smrtelné chorobě, nevzchopili se k důkladné reformě vnitřní. Příslušníci a spojenci organisace táborské z různých hradů, jež jim zbývaly, činili loupežné výpady proti lidem pokojným. Jiní táborští bojovníci dávali se najímati četně do služeb cizinců i proti vlastní zemi.

Touhy lupičské a paličské hlásily se na samém Táboře k slovu dále. Na př. r. 1438 ve čtvrtek před sv. Augustinem napsáno milevským: »My purkmistr a rada města Hory Tábor vám rychtáři a konšelóm i vší obci města Milevska přízeň naši vzkazujem, přikazujíc přísně, aby konečně do neděle nyní tří sta žita čeb'óv a padesát kop grošóv nám bez výmluvy dali. Pakli toho neučiníte, tehdy s pomocí Boží vás k tomu všelikým obyčejem a nad to ohněm připravíme, že naše rozkázání musíte učiniti.« (Kdo byli

husité?, 76.) Takovým způsobem tedy vymáhali Táboři daně a nedoplatky.

Město Tábor získalo konfiskacemi statků sousedních panství na 8 čtverečných mil. Věru byl to velkostatek obrovský, který ovšem táborským zůstal i po bitvě u Lipan. Přes to však Táboři nijak se nespokojili s tím, co pevně drželi, chtějíce žíti dále na cizí útraty. Netoliko milevští, ale i jiní sousedé Tábora zakusili na sobě trpce hrabivost podivných »demokratů«. Táborští pokoušeli se dostati do své moci hrad Choustník, který jim byl při jejich výpravách značnou překážkou; byl zjednán jakýsi Halus, aby jim dopomohl ke hradu zradou, ale ostražitostí panoše a písaře domu rožmberského Jana Srlína byl ten úmysl překažen. Srlín po r. 1437, kdy nastaly mezi rodem rožmberským a Tábory přátelštější poměry, prokázal táborským nejednu dobrou službu. Přes to však dopouštěli se Táborští na poddaných pana Oldřicha z Rožmberka různého násilí dále. Dne 12. června 1438 přepadli Ondráčka z Třeboně, když se ubíral na trh do Budějovic a vzali mu za 200 kop sukna barevného. Soběslavští, kteří se ubírali na týž trh, přepadeni od táborského občana Frambergáře 14. června; táborský Vízek se spolutovaryši oloupil 16. června rychtáře z Přeseky. Téhož roku táborští služebníci zloupili občany třeboňské Vaňka a Hanale. Tyto lupiče městská rada proti rožmberskému úředníku Bolochovci chránila. Došlo i k jiným lupům; táborští na důrazné

interpelace vraceli jenom část uloupené kořisti, prozrazujíce tak, že lupičské rejdy svých občanů dobře znají a jim hoví.

Oldřich z Rožmberka za velikých těch nesnází ujednal s táborskými r. 1439 smlouvy o pokoj. Ale málo pomohlo. Táboři zajeli si na lup do Rakous, způsobili zemi velikou škodu a vlekli do svého zajetí lid, který se pak musil draze vykupovati; zcela dle pravidel lesních lupičů! Při návratu však také odírali znovu poddané rožmberské různým způsobem.

Pojednou Táboři pojali podezření proti svému písaři Pešovi, že je zrazuje, jsa ve spojení se Srlínem. Aby své útrapy na skřipci zkrátil, přiznával se Peša ke zradě; vždyť ta muka byla horší než smrt. Táboři pak v noci 16. dubna 1441 přepadli Srlínův dům, pobrali mu statek, oloupili jeho ženu a děti a odvedli jej svázaného na Tábor. Tam z něho mučením dobývali přiznání, že chtěl za pomoci zrádce Táboru hrozně škoditi. Takové přiznání potřebovali Táboři k ospravedlnění svých lupičských kousků jako soli. Protože však výsledek prvého hrozného výslechu neodpovídal přání táborské radnice, Táboři řeč i písmo Srlínovo překrucovali, jak jim Srlín do očí vyčetl.

Následovala konfrotace s Pešou, který ležel pod skřipcem zmučen. Tu Peša prohlásil, že Srlín není ničím vinen; obvinění, která Peša pronesl, byla vynucena mukami. Ale Peša přece jenom odsouzen — po způsobu táborském —

k upálení ve smolném sudě. Ale leza do sudu volal: »Na tom dnes umírám, že nejsem ničímž vinen, čímž mě viníte; než že jsem vám věrně sloužil, to Bůh ví, leč bych tím vinen byl, že bych kdy koho dobrého vystřehl, komuž jste chtěli škoditi.« Nevinu Pešovu potvrdil r. 1443 sám purkmistr táborský Růže slovy: »I tomuť se jest neprávě stalo.«

Ale — Táboři hanebným způsobem zbavili se muže, který mohl v budoucnosti přetrhávati přízi jejich lží a výmluv. Ovšem tím způsobem městská rada vykonala k udolání pravdy a práva jen polovic díla. Zbýval tu ještě živý svědek Srlín. Chudas ovšem věděl hned, že s ním nebude naloženo šetrněji než s úředníkem táborským. Srlín byl zmučen k vůli potvrzení lží tak, že sotva duši v těle udržel. Krutými mukami byl dohnán k vyznání, že za to, co páchal proti táborským, zaslouží netoliko smrti jedné, ale pěti i desíti. Za to prý měl obdržeti od pana Oldřicha tisíce (!?) kop.

Nyní teprve rozhlásili Táboři výsledek výslechu po okolí na důkaz, že jsou jako beránci. Když se čtlo první zfalšované vyznání před přivolanými svědky, Srlín odporoval. Domnívaje se, že jeho poslední okamžiky již nadcházejí, doložil: »A vězte, že na tom umírám, že vám ničím vinen nejsem. A jestli jsem jinak *mluvil, jsa mukami přemožen neb chytrou řečí* podtržen, nevěřte tomu; ale na tom zavírám a umírám, že ničím vinen nejsem.«

Ale s konečnou popravou přece jen čekáno, protože okolní šlechta důrazně Tábory vyzývala, aby dbali spravedlivosti. Táborská rada přece jenom pochybovala, že by fysickou mocí zdolala množící se odpůrce a proto se raději utekla k lišáctví. Psala ke sjezdu pánů, rytířů, panošů a měst do Jindřichova Hradce, že skutečně Srlín mnoho zlého proti Táboru se dopouštěl, »jakož o témž sám Srlín dosti široce svou rukou sepsal jest, ježto (ačkoli) toho nyní kryje.« Nechť shromáždění nevěří rozpisování páně Oldřichovu. Jestliže účastníci sněmu táborským nevěří, nechť pošlou 12. května na Tábor své důvěrníky; prý zde uslyší od samého Srlína všechno, co v listě psáno, ba i více. Chytrácká táborská rada připojila bezcharakterní, zřejmě nepoctivé zapřísáhnutí: »Bůh jest náš svědek, že bychom neradi bouřili nebo válek začínali; ohradíce se jako lidé dobří svému bezpráví, musili bychom se brániti s radou a pomocí svých přátel, lidí dobrých a kohož bychom mohli ku pomoci své požíti.«

Když se svědkové (19. května) dostavili, Srlín sám svědčil dle přání táborských; byl k tomu preparován novým zmučením. Taboršti také zjednali falešné svědky, kteří tvrdili, jak po osobním spatření Srlína shledali, že tento úředník ani nebyl mučen. Správně napsal Oldřich z Rožmberka v dopise některým velmožům o Táboru: »Víte, že tam všechna zloba doma je a že se nepolepší, pokud živi budou.«

Protože však Oldřich neobdržel ani za hranicemi českými žádoucí pomoci proti Táborům, byl nucen s nimi jednati o příměří znovu. Ale — Táboři loupežně přepadali poddané páně Oldřichovy dále. A jest vskutku zajímavo čísti, s jakou hadí chytrostí lupiči a přechovávači loupežné kořisti dovedli svůj pych omlouvati. Konečně obě strany prohlásily, že přestanou na mocné výpovědi pana Hynka Krušiny ze Švamberka, hejtmana kraje plzeňského. Soud váženého rozhodčího konán v červenci r. 1442 ve Strakonicích. Nechtějíce se zdržovati dalším líčením táborských triků v této při, dokládáme, že Hynek Krušina po zralém uvážení Srlína se zastal jako člověka nevinného. Při novém projednávání zmíněných afér v Nepomuce byli Táboři usvědčeni tak, že prosili Oldřicha z Rožmberka, aby jim odpustil, cokoli proti němu učinili. Ale Táborům bylo také dokázáno, že falšovali výroky Srlínovy. Tudíž mocným výrokem páně Krušinovým byl zmučený Srlín propuštěn na svobodu z táborské vazby, v níž byl pobyl půl druhého léta. (Fr. Mareš: Jan ze Srlína; v Musejníku z r. 1902, str. 2—19.)

A násilníci tak rafinovaní odvažovali se předstírati i v tom čase, že jsou reformátory, že mají věrouku i mravouku dokonalejší než katolíci a kališníci.

Což nebylo nutností, aby k vůli pokoji zemskému taková společnost byla nadobro pokořena a zdrcena? Lká-li ještě dosud někdo nad

»bratrovražedným« bojem u Lipan, má se raději z křiklavých fakt přesvědčiti, že nenasytní a sveřepí zhoubcové vlastní země rodné měli býti zdrceni již dávno před bitvou lipanskou. Pozorujeme-li, jak odvážně dávali průchod svým hrabivým a otrokářským choutkám i po tak veliké porážce, snadno se domyslíme, co by teprv následovalo v naší zemi, kdyby nebývali tito despotové u Lipan tolik ochromeni.

Ale Taboři nepopřáli svému okolí pokoje ani po mocné výpovědi Krušinově, tak že sám Jiří z Poděbrad se přesvědčil, že v jižních Čechách nebude žádné jistoty práva, pokud dobytím samého Tábora nebudou potlačeny politické, hospodářské i církevní rejdy divoké té republiky. Několik náboženských disputací mezi Rokycanovými kališníky a Tábory nevedlo nijak k církevnímu sjednocení Táborů s ostatními husity. Když r. 1452 se chystal Jiří z Poděbrad zkrotiti Tábor ozbrojenou mocí, táborští horečně žádali o pomoc samého Oldřicha z Rožmberka; slibovali docela, že přijmou jeho posádku do svého města a tak se mu dají v moc. Když však vojsko Jiřího se objevilo před městskými branami, Táboři se podrobili zemskému řádu politickému i kališnému řádu církevnímu. (Tomek: Dějepis Prahy VI, 230—231.)

Z řečeného lehce lze seznati, s jakou vědeckou průpravou přistoupil Karas k spisování, když o Táborech napsal: »Mnozí lhavě obvinili Tábory, že ve vojnách pokračují z touhy po

loupežení . . . U Lipan bylo rozhodováno a rozhodnuto proti duchu Husova učení. Bohatí opanovali pole.« (Str. 27.) Na tato slova nejpříhodněji odpovídá vážený historik dr. Josef Pekař: »O loupežné soustavě na učení husitském založené naprosto nepochybné svědectví podávají usnesení synod táborských, jež přiznávají, že »mnohé z obcí nestaraly se o práci rukou svých, nýbrž chtěly jen z cizího jmění žíti a podnikaly nespravedlivé výpravy válečné jedině proto, aby loupily.« (Vlast XXIX, 693.) Tudíž naprosto nebyla proti duchu Husova učení obrana proti zlovolným a zahálčivým hrabivcům. Neopanovali pole pouze bohatí, ale i vyssávaní nuzáci, které táborská despocie vydírala a zotročovala.

Také jiní spisovatelé odvažují se znovu a znovu opakovati vyvrácené romantické legendy o Táborech. Na př. dr. Ferd. Hrejsa v »České reformaci« (str. 6, 8) píše o nich: »Od Husa přejali nejen to, čemu učil, ale šli v jeho duchu svobodně dle zásad Písma důsledně dále . . . Šlo jim o život náboženský po vzoru církve prvotní.« — I nikoli. Táboři přece velice důležité body učení Husova do prachu šlapali. Jim nebyl učitelem mistr Hus, nýbrž výhradně Viklef, Valdenští, anglický jejich theolog Payne a blouzniví demagogové, kteří si vymýšleli vlastní fantasie bez ohledu v pravo, v levo. Hrozné útisky chudiny a pronásledování těch kněží, kteří konali obřady v ornátech, bojování táborských mužatek a pod. — to přece nebylo po vzoru

církve prvotní. Chelčický, který snažil se upřímněji o návrat k obyčejům církve prvotní, s rozhorlením nazval Tábory (které velmi dobře znal), muži krvavými, »ježto nestojí o zdraví nemocných, ale pilni jsou zabíjení zdravých.« Husitský mistr Příbram volal: »Vizte, kacíři, že Kristus nechtěl jest, aby jeho učedlníci kupovali sobě meče k bojování tělesnému.« (Winter: Život církv., 14.)

»Byli stranou lidovou,« pokračuje Hrejsa. »Nutno Táborům přiznati důslednost, zásadnost, rozhodnost.« Zvláštní strana lidová, která byla vedena od loupeživých rytířů k potrestání pokojného pracujícího lidu! Ta lidovost, důslednost a zásadnost byla pouze na papíře — na oklamání prostomyslných důvěřivcův. Vždyť Táboři netoliko páchali hříchy do nebe volající proti Desateru, ale k vůli časnému prospěchu, v zájmu vlastní politické moci navazovali přátelské styky s politiky zcela bezcharakterními, činili kompromisy velice překvapující.

Také nemožno přisvědčiti těmto slovům Hrejsovým: »Šlo o to (před bitvou u Lipan), zda Táboři či Pražané budou určovati další vývoj české církve a tím i českých poměrů vůbec.« (Str. 11.) Vždyť přece šlo tehdy v prvé řadě o to, zda království dříve tolik slavné má se státi svobodným rejdištěm loupeživých rot, sehnaných i z ciziny; sami demokratičtí radikálové, kteří se chtěli živiti pokojnou prací, pro žívali pod despotickou a vyděračnou dlaní Tá-

borů muka hrozná. Táboři před lipanskou bitvou naprosto ztratili schopnost říditi náboženské záležitosti v celých Čechách. Kdyby bývali u Lipan zvítězili, tu v zemi z polovice vylidněné by se bylo v nekřesťanských rejdech pokračovalo daleko více než v luštění náboženských otázek.

Karas praví: »V českých houfech sloužil nejeden Němec.« (Str. 35.) Toho neurčitého slůvka »nejeden« užívá opatrně Karas i jinde tam, kde se jedná o veliké davy. Pěkně nejeden! Husitské poselstvo r. 1433 uspořádalo v Basileji v jedné hospodě kázání jazykem německým. Kardinál Julian prosil několik poslů, aby německého kázání v městě tom zanechali, protože chodilo naslouchat i katolické obyvatelstvo basilejské. Ale husité odpověděli, že mají také německou čeládku, pro kterou jest potřebí německy kázati. (Tomek: Dějepis Prahy IV, 546, 547. Palacký: Dějiny III, 68.) Tedy k samému velice významnému smlouvání církevnímu vzali si radikálové cizí průvodčí.

Dr. Hrejsa snaží se na Tábory vrhnouti světlejší paprsek větou: »R. 1431 výslovně odsoudili pronásledování kacířů.« (Česká reformace, str. 8.) Ale nepřipomíná, že tak Táboři odsoudili vlastně v prvé řadě své vlastní bezcitné krutosti. Hrejsa nedodává, že Táboři prohlášení to vydali na zmatení lidu, který jich z blízka neznal a na — agitaci mezi Němci. Ke konci roku 1431 hvězda Táborů zapadala, Sirotci se

od nich odvraceli; Pražané byli na Prokopa Velikého tak roztrpčeni, že sotva mohl od nich obdržeti lékaře, když za něho v těžké chorobě požádal. (Srv. Palacký III, III, 21.) Tudíž krvácející lvové chytře snažili se dělati pro sebe náladu aspoň za hranicemi, kam nedoléhal pronikavě nářek Čechův od Táborův ujařmených.

Krátce po svém manifestu počali Táboři sužovati krutě a hromadně i nejpokojnější jinověrce v samých Čechách a na Moravě znovu. Manifest k Němcům jest výmluvnou ukázkou táborské nedůslednosti a záludné neupřímnosti.

Na všeliké pokusy o vychválení Táborů odpovídá nejjadrněji očitý svědek táborských skutků, husita Vavřinec z Březové: »Táborská všetečná převrácenost byla počátkem všeho zlého a k zlé pověsti i k pohoršení celého království a křesťanstva.« (U Emlera, 407.) To jest nejzřetelnější odpovědí novohusitům, kteří sice o povaze a úsilí Táborů málo vědí, ale přece zahrnují táborské voje růžemi romantických chvalozpěvův.

Ráznost husitů za války.

I letošního roku novohusitští romantikové, kteří si zakrývají před skutečností a přirozeným vývojem velikých dějinných převratů obě oči, pokusili se různým způsobem podstrkávati husitům svobodomyslnost. Jako by sta a sta křičících fakt nemluvila o pravém opaku! Jako by byli mohli husité opanovati pole v největším

díle naší země, kdyby se byli chovali k velikým zástupům českého katolictva snášelivě!

Duše mělká, která naprosto nerozumí podstatě a významu velikých náboženských rozmachů, řekne prostomyslně: »Mělo se stanoviti, aby si každý věřil dle vlastní libosti; novotáři s konservativci měli se vedle sebe klidně snášeti. Náboženství jest záležitostí vnitřní, která nemusí působiti bouřlivé zevnější převraty. Kdo si nechá vlastní přesvědčení pro sebe a nečiní s ním veřejný hluk, nikomu tím neuškodí.«

Takovým slovům se tleská bezmyšlenkovitě, kdykoli jsou namířena proti katolíkům, hájícím ve veřejnosti svá nezadatelná práva. Z toho patrno, že prazvláštní protikatoličtí osvícenci nechtějí přemýšleti ani o těch věcech, o které přímo brkají každodenně.

Konfesní tolerance jest ovšem věcí žádoucí a dá se za jistých okolností uskutečniti, zvláště jestliže dvě církve spolu sousedící již státním zřízením anebo jiným právním způsobem si zajistily bezpečné držení svých práv.

Ale jak uskutečniti snášelivost takového proudu církevního, který teprve práv se domáhá na úkor konfese konservativní? Budiž nový proud lepší nebo horší, bez fysického nátlaku, bez úporné ofensivy neopanuje těch tvrzí, které mají v rukou konservativci. Tlak vzbuzuje protitlak.

Někdo řekne: Ale což se při vnitřním přesvědčení jedná o dobývačnost po způsobu bojů politických a sociálních? Jest potřebí, aby nový

proud náboženský zasahoval těžce veřejná práva konservativců?

Na to odpovídáme: skutečné, jadrné, živé náboženství nikdy nebylo a není záležitostí soukromou; vztahuje se na celé davy a řídí zevnější skutky jak jednotlivců, tak celých zástupův. Kdyby byla víra pouhým sněním, jež se neprojevuje na venek rázovitým způsobem životosprávy, tu právě ti lidé, kteří odporučují snášelivost největší, vytýkali by zbožným snílkům pokrytectví; srovnávali by mravní příkazy jejich náboženského přesvědčení s jejich skutky a tázali by se s posměchem, proč tedy se tací věřící neřídí dle toho, čemu se učí. Ale — *náboženství jest věcí nejveřejnější, zasahá do životní prakse daleko pronikavěji než nauky sociální, hospodářské, kulturní a politické.* Při každém důležitějším kroku upomíná svědomí člověka upřímně věřícího, zda takový počin srovnává se s jeho věroukou a morálkou. Jest na př. Desatero Božích přikázání jen něčím soukromým, vedlejším? Nevztahují se ty příkazy na všecky vrstvy věřících, nezavazují celé davy, nezdvihají velitelský prst i při hromadných podnicích veřejných?

Husité ohlašovali svůj nový veřejný program, který se dotýkal všech vrstev českého lidu; jejich čtyři články pražské žádaly svobodné hlásání víry novotářské, přijímání pod obojí způsobou; články ty mluvily také o tom,

jak se má naložiti s církevním jměním, jak se má veřejně zakročovati proti hříšníkům. Již tyto požadavky osnovaly dalekosáhlý převrat veřejného života v Čechách. Kromě toho však husité vyslovili ještě zřetelněji a podrobněji, jaké veliké změny chystají v celé zemi ve zřízení církevním a na základě změn církevních i v řádech občanských. Zřejmě přiznávali, že k radikálním proměnám dojde na účet konservativcův.

Co nyní zbývalo konservativcům i novotářům? Jestliže katolíci nevyklidí své tvrze po domluvách a příkazech, vzplane boj. Rozvine se úporný fysický zápas mezi těmi, kteří chtějí podržeti svá práva — a mezi novotáři, kteří se vynasnaží, aby byly uspokojeny jejich nároky.

Mělo-li husitské náboženství žíti plným životem, potřebovalo škol a kostelův. Jelikož však na stavbu budov nových nebylo chuti ani zvláštních prostředků, vypudí se z dosavadních škol a chrámů katolíci. A pro své faráře budou husité potřebovati farních budov. Jak se tedy zachovají v místech těch, kde již v přítomnosti jen menšina obyvatelstva se hlásí ke katolicismu? Konservativní farář bude vyhnán a na jeho místo dosazen nový.

Strpí obec většinou husitská, aby nad ní vládli konšelé katoličtí? Dopustí, aby kališné dítky vychovávali učitelé konservativní? Budou husitští sedláci spokojeni s vrchností katolickou? Jestliže začne vítěziti politika kališnická nad katolickou, budou husité ochotně poslušni takové

vlády, která by v ohledu náboženském se klonila k ochraně konservatismu? Zkrátka celá řada veřejných otázek se naskytala v táboře novotářů, kteří nechtěli živořiti jako sekta trpěná, nýbrž snažili se žíti zcela volně plným životem.

A obráceně! Přivolí katolíci bez houževnaté sebeobrany k vlastnímu ponížení a ožebračení? Také oni potřebují k svobodnému rozvoji podmínek vyžadovaných od husitův.

Zkrátka sporných bodů tu bylo více než při politice. A jestliže novohusité usmívají se útrpně nad zápasy náboženskými, jež se odehrávaly v dávných dobách, nechť se podívají z blízka na tuhé zápasy politiků i v zemích, které byly do nedávna prohlašovány za nejosvícenější. Což pro pouhé různé náhledy politické bylo málo krveprolití ve Francii, Italii a Portugalsku?

Kdo by chtěl spřádati fantasie o svobodomyslnosti husitské ještě v nynější době, kdy jest krutá bezohlednost stoupenců Husových naprosto prokázána, tomu odpovídáme tolik: husité netoliko hleděli si ozbrojenou mocí zabezpečiti vládu v místech, kde nabyli většiny, ale pokoušeli se o úplné vyhlazení katolictva i v takových obcích, kde obyvatelstvo o náboženském novotářství ani slyšeti nechtělo.

Kdo z konservativců nechtěl přijmouti husitské věrouky, toho kališní bojovníci nejmenovali »nevinným jinověrcem«, ale »nepřítelem

Kristovým, nepřítelem pravdy Boží, služebníkem Antikristovým.« Zkrátka kdo se odvážil odporovati theologickým vývodům husitů, ten u nich platil za zločince; za veliký hřích pokládali husité jakoukoli toleranci k člověku takovému, i když byl mravů nejčistších.

Hrozná násilí, která páchali husité na statisících katolíků, nebyla jen výsledkem okamžitého vzplanutí vášně, výronem nerozmyslného ukvapení. Bezohlednosti páchány na základě přijatého programu. Vyhlazovací boj ohlašován katolictvu výnosy chladně uváženými a odhlasovanými, projevy fanatických sektářských kazatelů; násilí na konservativcích platilo zvláště Táborům za mravní příkaz.

Vizme aspoň některá zásadní a zodpovědná prohlášení husitská! Žižka a jeho vlivní spojenci usnesli se na vojenském řádě, který byl vydán r. 1423. Tam čteme: »Míníť také bratr Žižka a jiní páni, hejtmané, rytíři, panoše, měšťané, řemeslníci i robotězi svrchu psaní a jmevaní, i všecky obce s pomocí Boží a obecní ze všech neřádův trestati i bíti, trestáním honiti, mrskati, bíti i zabíjeti, stínati, věšeti, topiti, páliti i všemi pomstami mstíti, kteréž pomsty na zlé slušejí vedle zákona Božího, nižádných osob nevyjímajíce ze všech stavův, mužského i ženského pohlaví.« (Goll v Českém Časopise Historickém V, 152.)

V nejpopulárnější válečné písni husitské nečteme ani jediné věty vlastenecké; za to však

jsou v ní tato slova: »A s tím vesele zkřikněte, řkouc: »Na ně! hrr na ně!« Braň (zbraň) svou rukama chutnejte. »Bůh náš Pán!« zkřikněte, Bíte, zabíte, žádného neživte.« (Erben: Výbor I, 284.) Uvažme, jak rozpalovala taková často zpívaná slova k bezohledným násilnostem! Táborští kněží zjevně na kázáních navodili lid, aby »bylo bojováno, mordováno a přinuceno k zákonu Kristovu« (vlastně k táborské dogmatice).

Táborská nauka prohlašovala, že v čas pomsty Páně (vlastně v době mstivosti táborské) jest zlořečený každý, kdo by se zdráhal vylévati krev protivníků zákona Kristova; prý každý »má ruce své umýti v jich krvi a posvětiti.« Kdo se nepřidá k táborské víře, ať jest potřen jako satanáš a drak. (Srv. Bílejovský: Kronika církevní, 54.)

R. 1421 docela Táboři vydali provolání, že bude upálen každý kněz, který by byl přistižen při sloužení mše svaté v ornátě. Došlo skutečně k tak ostrému pronásledování kněží katolických i kališných, že »v zemi za mnoho mil nebyl vidín kněz, jenž by svátostmi lidu byl posloužil.« Na př. jen v Budějovicích před táborskými fanatiky se ukrylo na 1200 kněží a mnichů. (Bílejovský: Kronika, 57. Tomek: Dějepis Prahy IV, 136.) Tedy Táboři i na kostelní roucha prohlásili klatbu nejkrutější.

O církevním odboji v prvé řadě rozhodla mocná šlechta, která brzy udávala tón i v pluciích táborských. Na velikém sněmu pánů českých

a moravských 5. září 1415 byl sestaven zápis, který sice dovoloval slovo Boží dle Písma svobodně kázati. Ale připojeno ustanovení proti každému bludařskému knězi: »Bylo-li by naň dovedeno Písmem svatým ohlasně, že by které bludy kázal, toho aby biskup (pod kterého by kněz příslušel) nad ním popravil a pomstil ohlasně, jakož by na to slušelo a my tomu knězi ani nemáme připustiti víc kázati na našich panstvích.« Takto tedy rozhodla šlechta dříve, než došlo k rozhodnému rozkolu husitů s církví katolickou. Vždyť šlechta věděla, jaké bludy šíří v Čechách již v tom čase různí demagogové, třebaže v protestu proti kostnickému sněmu málo charakterně silné kacířské proudy české popírala.

V následujících letech ovšem kacířský radikalismus rozmohl se velice silně. Na druhé straně husité i po bitvě na Vítkově se přesvědčili, že katolíci se staví na obranu svých nezadajných práv náboženských dále. Proto r. 1421 velký sněm v Čáslavi rozhodl, že se má pokládati za nepřítele země české takový člověk, který by nechtěl přistoupiti ke kalichu; má se ustanoviti pevný řád církevní »neřádóm a výtržkám všelijakým k poražení a zkažení. Pod kterýžto řád kostelní (církevní) všechno kněžstvo a žákovstvo v království českém jednostajně a svorně má podniknúti a podstúpiti. A jestliže by se který kněz vytrhl a z řádu vystúpil, chtě jinak vésti neb kázati, ten ode pánův a obcí nikoli

pro své výtržky nemá trpen býti, než ihned má obeslán býti k úředníkóm arcibiskupovým.« (Erben: Výbor, 389, 390) Tehdy totiž svatokupecký ramenář Kunrát z Vechty, který se stal arcibiskupem (ač byl cizinec) protekcí Václava IV., přidal se ke kališníkům.

Dekret velikého sněmu čáslavského tedy svobodu slova kazatelského velmi značně omezil; dával tak bezděčně satisfakci církvi katolické, která plným právem se stavěla proti nevázanému šíření velkých bludů v Čechách na odpor již za života Husova.

Ovšem nyní soustavné vyhánění katolíků z panství husitské šlechty pokračovalo. Města poroučela podobně, aby se vystěhoval do 14 dní každý, kdo ke kalichu přistoupiti nemíní. Kdo odešel do vyhnanství se zdravou kůží, tomu bylo ovšem mnohem lépe než tisícům katolíků jiných, kteří byli upalováni a jiným krutým způsobem o život připravováni.

Pražští kališníci vyháněli všecky Čechy, kteří se nechtěli přidati ke kalichu. Němci, kteří ze strachu před velikými násilnostmi sl bovali mistrům kališným a Pražské obci poslušnost k jejich církevnímu zřízení, byli ponecháváni na pokoji. Tak se tedy utvářela v Praze husitská církevní ofensiva. Ale brzy byli kališníci přinuceni k houževnaté a velice ostražité defensivě — proti smělému a dravému rozmachu husitských radikálův. Kněží i laikové, kteří holdovali v Praze zásadám táborským, rozdmychali tak přísný

vír, že náboženské zmatky již již se stupňovaly v divou anarchii. Běda by bývalo rozvážnějším kališníkům, kdyby se nebyli vzchopili k nejráznější sebeobraně! Vždyť zástupy fanatických ignorantů, domnívajících se, že lze jedním rázem všecky starší tradice převrátit všude na ruby, připravovaly hotové zotročení živlů konservativnějších.

Když seznaly kališné notability, kam zabřídá »svobodné hlásání slova Božího«, tu veliká obec Pražská zakročila přísně proti úžasně bující náboženské nesvornosti. Vydala totiž dne 21. července 1421 výnos, který zapovídal konati bohoslužby a kázati každému knězi přicházejícímu do Prahy, který by se nesrovnal v obřadech a víře s mistry pražskými. Kdo by v Praze jakýmkoliv způsobem takového kněze výstředního podporoval, bude trestán na hrdle a statku jako zjevný nepřítel obce. Aby se zamezilo pokoutní šíření sektářství, bylo rozhodnuto, že každý kněz má konati bohoslužby pouze v kostele; kněží své schůzky nechť odbývají jenom na radnici. (Tedy jak bohoslužby tak náboženské debaty měly býti jenom na místech veřejných, kde by byla vždy umožněna kontrola zodpovědných inspektorův.) Protože radikálové obvyklými církevními posty pohrdali, prohlášeno, že nesmí nikdo požívati v pátek masité pokrmy, nechce-li propadnouti trestu vyhnanství.

Ovšem již k zamezení výstředností zmíněných bylo potřebí bdělé inkvisice — leckdy dům

od domu, protože potouchlé tajné schůzky a úmluvy bylo nutno v zájmu veřejné svornosti v zárodku potlačiti. Ale přísná inkvisice byla také systemisována veřejnou vyhláškou, jež nenechávala žádného radikála v pochybnosti, co mu hrozí, jestliže svobody slova užije dle vlastní libosti. Veliká obec rozhodla: »Z každého města aby vybráno bylo mužóv padesát hodných, do nichž by žádného domnění (podezření) bludóv nebylo; a ti by se pilně ptali na pikardy (radikální bludaře) a na ty, kteří by těm nebo jiným bludóm anebo kterým všetečnostem nakládali (pomáhali) a zvláště kněžím, kteří by z poslušenství mistróv našich za starší vydaných (vyhlášených) vytrhali, nakládali; a ti (totiž padesátky husitských inkvisitorů) aby plnú moc měli takové (bludaře) do vazby dávati, bez nichž žádný (nižádný) jiný do vazby daný propuštěn býti nikoli nemá.«

Jak bylo odporno pražské radnici tak zv. svobodomyslné křesťanství a jak slovo kacíř jí platilo za nejtěžší urážku, patrno z dodatku 24. července. Jistě po vyhlášce ze dne 21. července někteří sousedé pod záminkou veliké náboženské horlivosti mstili se z osobních důvodů občanům nepohodlným denunciacemi a vytýkáním kacířství tváří v tvář. Vědělo se, že nejchytřejším manévrem k zničení existence sousedovy jest obvinění z kacířství. Proto veliká obec rozhodla, že nemá nikdo svého druha obviňovati z »pikardství« lehkomyslně. »Pakli by kto

kterak kolivěk koho pikardem nazval anebo kterak kolivěk jinak haněl a toho nedovedl (nedokázal) hodným (věcným, správným) důvodem, takový aby sám utrpěl túž pomstu, kterúž by ten zhaněný, když by (bylo) dovedeno, byl podstúpiti měl.« (Erben: Výbor I, 367—369.) Tedy trest smrti platil netoliko na notorické kacířství, ale i na bezdůvodné obvinění z bludařství. Tudíž zase opačný extrém v bezohledné přísnosti! Patrno, že se pražští kališníci hrozili jako temné přízery toho, co by novohusita chválil jako svobodomyslné proudy náboženské.

Jelikož však radikalismus tajnými cestičkami se šířil i přes zákazy uvedené, bylo dne 5. února 1422 zapsáno v rozsudní výpovědi mezi staroměstskými a novoměstskými: »Také přikazujem všem těm novým konšelóm obojích měst (Starého i Nového města), aby nižádnému mistru ani kterému knězi na žádném rathouse ani kde jinde k sobě do nižádné rady nedali choditi neb vstúpiti; leč by který z nich od vás byl povolán pro zprávu z zákona Božího, a toho potřebí bylo, tehdy kněz radu svú tu učině anebo k otázce z zákona Božího odpověda, aby ihned pryč šel.« (Ačkoli totiž čtyři artikule pražské zapovídaly kněžím světsky panovati, právě husitští duchovní snažili se říditi i politiku občanskou, rozhodovali o volbě konšelů, záležitostech vojenských atd. Zkrátka vytýkáno, že »císařují«. Proto tak značné obmezení vlivu kněžstva roku 1422.)

Ustanoveno, že v náboženských věcech má býti každý poslušen čtyř zvolených kněží a přidané laické rady. »Ač by (jestliže by) který člověk světský neb duchovní a zvláště který mistr neb kněz z Pražské obce aneb odjinud přišlý nechtěl v Praze poslušen býti mistrov dole psaných. . . a s nich se strhl nebo mimo jich vóli které kusy vedl neřádné, neb búřil kterú obec neb kázal které věci, jež by Písmem svatým stálým (věcnými, jasnými důvody z bible) a zákona Božího dovésti nemohl . . . takový každý má . . . trestán býti a z obcí vyhnán a nikoli nemá trpín býti. Pakli by od těch mistrov a k tomu usazených (přísedících laiků) v bludích shledán byl neústupně: tehdy buď nad jeho životem popraveno, jakožto nad bludným a neústupným služí . . Také přikazujem, aby nižádných zvláštních scházení neřádných neb ro ních v nižádných domích, ani na kterém jiném místě tajně ani zjevně nebývalo, krom na rathousích.« (Erben: Výbor, 373—374.) Tak se bránili kališníci proti ofensivě lstivých a bezohledných radikálů, kteří měli nejsilnější oporu v panovačném a mstivém Janu Želivském. Vždyť opravdu radikálové pražští ve spojení s Tábory den ze dne ohrožovali hrdla mírných kališníkův. Jan Želivský obsazoval radnici, poroučel konšelům, byl vůdcem vojenským, snažil se podříditi své kroutě celou Prahu a odtud říditi svou moc dále. Docházelo k velikému krveprolití a popravám.

Přestáváme zde jenom na hořejších ukázkách husitských výnosů náboženských, které byly prohlašovány od mužů zodpovědných, od předních správců husitského hnutí. Nehledíme-li ani k tomu, jak četné, davové popravy i jiné tresty měla taková prohlášení v zápětí, tážeme se, zdali husité aspoň zdaleka hleděli otevříti bránu svobodě náboženské ve smyslu moderním. Veřejně přece hlásali, že chtějí míti v celé zemi víru toliko jednu a že naloží jako se zločincem s každým, kdo by jich neposlechl.

Tážeme se, oč vynikla (po čtyrech stoletích!) tolerance husitská nad humanitu Karla Velikého. Husitské pronásledování jinověrců bylo bezohlednější než Karlovo. Proto naprosto nemají práva odsuzovati Karla Velikého ti lidé moderní, kteří jeví pro skutky husitů veliké nadšení. Uvažme, že husité jednali bezcitně s vlastní krví, že nepopravovali sveřepých pohanů, ale odsuzovali k vyhnanství, k ztrátě majetku i hrdla usedlé obyvatelstvo křesťanské, které mělo právo držeti se takového výkladu víry, jaký podávali nejbystřejší a nejsvětější spisovatelé církevní.

A teď hlavní otázky: Jaký podíl měla vlastně na krutých bojích Karla Velikého papežská stolice? Odkud Karas ví, že Řím Karlovo »loupežení« schvaloval? Jaký vůbec význam měly papežské názory o politické moci panovníků a způsobu obracení pohanů?

Vždyť přece Karel Veliký podřizoval své vlastní správě v říši i záležitosti církevní přes odpor papežského dvora. A takový vládce by se byl dal říditi Římem i v politice světské?

Připomínáme stručně aspoň historické vývody universitního učence Kamila Krofty. Ten r. 1904 na základě výmluvných dokumentů napsal, že země Říma vzdálenější požívaly dlouho po přijetí křtu téměř dokonalé církevní samosprávy. Krofta pokračuje: » Jejich správa církevní byla v rukou biskupa, který buď sám stával se vladařem svého území nebo byl závislý na světském panovníku, jsa někdy bezmála pouhým jeho úředníkem. Takové poměry byly na př. v říši francké za Meroveovců. Králové svolávali tu říšské synody (tedy sjezdy církevní) a mocí svou dodávali jejich usnesením platnosti, měli rozhodující vliv na dosazování biskupů, ba někdy je prostě jmenovali; klérus podléhal soudní pravomoci králově, platil berně a ani vojenské povinnosti nebyl prost. Kostely byly skoro vesměs soukromým majetkem krále a světských velmožů, kteří pokládajíce jejich duchovní správce za své nájemníky, podle libosti je dosazovali a sesazovali. V podobném poměru ke králi byly také kláštery. Papež byl ovšem uznáván za nejvyšší instanci ve věcech církevních, ale skutečného vlivu na církevní správu neměl. ... Zvláště Karel Veliký byl také v církevním ohledu svrchovaným pánem své říše.« (Kurie a církevní správa zemí

českých v době předhusitské. Český Časopis Historický X, str. 15.)

Co už se všecko u nás napsalo o hrabivosti a krutosti Říma proti Polabanům a jiným národům v době Karla Velikého! Zatím však co státní zřízenci Karlovi spřádali tuhé boje a vymáhali poplatky, ušlechtilí a obětaví papežové sami se namáhali o vlastní osvobození; hledali cesty, jak by i v říši francké nabyla církev takové svobody, aby mohla plniti posvátný svůj úřad k zušlechtění srdcí volně.

Karas nutí se do naivnosti těmito slovy: »Kristus lásku hlásal a mír a Zikmundovi křižáci napojili celou českou i moravskou zemi krví.« (Str. 21.) Předně Kristus nemluvil jen o míru, ale ohlašoval také boj. Předpověděl, že Jerusalém bude rozmetán od vojska zámořského spravedlivě. Jindy řekl: »Nedomnívejte se, že jsem přišel pokoj poslat na zem; nepřišelť jsem poslat pokoje, ale meč. Přišelť jsem zajisté, abych rozdělil člověka proti otci jeho a dceru proti mateři její a nevěstu proti tchýni její; a nepřátelé člověka budou domácí jeho.« (Mat. 10, 34—36.) Jak Kristus tak apoštolé pohrozili přísnými tresty falešným prorokům. Apoštolé kacíře přísně kárali a před nimi varovali. V Novém zákoně nečteme jen o tom, jak máme i nepřátele milovati; nacházíme tam také výzvy k zmužilé obraně pravdy proti každému.

Ale — dle zvláštních názorů novohusitů měli pouze husité privilej čísti a se vší bezohledností vykonávati přísná nařízení Kristova. Katolíci tehdejší pak měli povinnost jen a jen na rány odpovídati celováním bezcitných rukou a karabáčů, neměli práva obrany; katolíci měli pouze právo k čtení příkazů lásky. Kam by se byla poděla práva katolíků netoliko v Čechách, ale i v říších sousedních, kdyby tito byli popřáli husitům plnou zvůli? Již v zájmu náboženské svobody generace příští měli povinnost hájiti posice, které církev držela.

Ale o několik stran dále (str. 25) praví Karas tohle: »Jest pravda, že také husité upálili nejednoho kněze, že Žižka vyvrátil nejeden hrad a ztroskotal nejeden klášter, pařeniště nepravosti a zavilé stranickosti, ale zdaž možno vinit husity a Žižku?« Jen si všimněme, jakými slohovými umělůstkami chce Karas po svém nezbytném, nuceném přiznání házeti písek do očí těm, kteří o husitských válkách vědí pramálo. Zase užívá Karas slůvka »nejeden«, aby se vyhnul určitějším slovům »desetitisíce, tisíce, sta.« Vždyť přece husité zřejmě vedli proti katolictvu boj vyhlazovací, kde jim jen poněkud bylo možno.

Balbín praví, že v prvých necelých šesti letech války husitské bylo pobito od husitů přes šest set tisíc katolíků. (Epitome hist. rer. Bohem. Notae in cap. IV, pag. 457.) V těchto letech krvavé zápasy se odehrávaly hlavně v krajích obývaných českým národem, takže husité pobíjeli největším dílem vlastní soukmenovce.

Komu by se zdála číslice Balbínova vysoká, nechť se trochu porozhlédne po různých husitských bojištích, po dobytých městech, hradech a klášteřích; pak nechť sčítá aspoň ty oběti fanatismu husitského, jichž množství jest přibližně známo.

Aspoň něco z podrobné statistiky! V. O. Hlošina vypočitává, kolik lidí bylo usmrceno od husitů v jednotlivých klášterech cisterciáckých a pak shrnuje všecko v tento úsudek: »Shledáváme, že husité ze řádu cisterciáckého povraždili a všemožným způsobem ze světa sprovodili celkem asi 3884 osob řeholních. Z toho bylo 190 jeptišek, 3694 mnichův. V Čechách a na Moravě pak vojska husitská buď vyloupila, spálila a zničila 22 cisterciáckých klášterů a 11 cisterciáckých proboštství či dohromady 33 klášterních domů. Českých a moravských cisterciáků bylo pobito asi 3177 a jeptišek 180. Uvážíme-li, že v číslech těchto jsou pouze zahrnuti mniši a konvrši (bratří laikové), a to ještě v počtu co možno nejmenším, mimo kteréž ku každému klášteru patřilo ještě přemnoho tak zvaných »familiares« či lidí nejen za mzdu klášterům pracujících, ale i duchovní páskou k řádu patřících a že husité ani těchto nešetřili . . ., přesvědčíme se na jisto, že opravdu řád cisterciácký v dobách husitských čítal, jak dí Sartorius, několik tisíc mučedníků. Nejstrašlivějším při tomto husitském řádění v klášteřích cisterciáckých jest faktum, že husité nešetřili ani no-

vicův a bohoslovců, kteří přece na domnělém mravním rozvratu v Čechách a na Moravě . . . neměli ani nejmenší viny, ba že husité nešetřili ani žen a nevinných dítek těch, kdož za mzdu klášterům sloužili, všech poplatků prosti byli a tudíž kláštery za své dobrodince považovati musili.« (Vlast XXIX 690—691.)

Týž V. O. Hlošina uvádí poučné cifry z husitského pustošení klášterů benediktinských. Po vysvětlení osudů jednotlivých útulků mnichů řádu sv. Benedikta pronáší úhrnnou výslednici svého studia: »Husité v době největší své »slávy« (od r. 1421—1430) jenom ze řádu sv. Benedikta utratili v Čechách a na Moravě asi 674 osob řeholních a asi 18 mnichů z téhož řádu mimo tyto země, čili dohromady 692 benediktinův; a při tom vyplenili, vypálili, zničili nebo zpustošili v Čechách a na Moravě 14 klášterů (11 mužských, 3 ženské) a 18 proboštství téhož řádu, jakož i 5 klášterů (3 mužské, 2 ženské) v zemích sousedních, tedy dohromady 37 klášterních domů.« (Vlast XXX, 547.) Hlošina udal při obou řádech jen takový počet usmrcených nebožáků, který jest zjištěn zcela jasně. Což kdyby byl chtěl připojiti dohady, kolik ještě lze přičísti z trosek těch klášterů, o kterých historie se zmiňuje v té době jen zběžně, neurčitě! Možno říci, že většina krutostí husitských jest zahalena milosrdnou mlhou, z níž prosvitají pouze velice četné zříceniny, které neprozrazují, kolik životů v nich pohrobeno. Na

př. po 6. lednu 1424 došlo k velice zhoubnému tažení Žižkovu po kraji hradeckém a boleslavském; tehdy o překot bořeny hrady, tvrze, města, městečka a vsi katolíkův i kališníkův. Jistě že Táboři byli v těch místech ke konservativcům stejně krutí jako jinde; leč o počtu utracených lidí a způsobu poprav v těch místech husitské letopisy opatrně mlčí.

Jestliže jen z dvou řádů tolik mučedníků, což kdybychom připočetli oběti z řádův jiných a z řad kněžstva světského!

K tomu ještě daleko delší řady katolických laikův! V dobytém Chomútově pobito a upáleno přes půl třetího tisíce lidí. V Českém Brodě pouze v kostele upáleno na dvě stě lidí. V dobytém Něm. Brodě pobito přes půl druhého tisíce obyvatelstva. Podobně jinde.

Tak tedy mluví historie o Karasově »nejednom« upáleném knězi a »nejednom« ztroskotaném hradě nebo klášteru.

A jestliže Karas papouškuje po jiných, že ty ztroskotané kláštery byly »pařeništi nepravosti a zavilé stranickosti«, na to odpovídáme, že husité před svými krutými exekucemi naprosto nepátrali, zda jsou obyvatelé kláštera ctnostní či demoralisovaní. Pobíjeli všecky šmahem pro jejich příslušnost ke konservativní konfesi. Sami husitští bojovníci věděli předobře, že by byli řádným soudním řízením vyslídili větší mravní korupci v málokterém klášteře. Proto ani k takovému soudu nezasedali, ač by byli mohli se-

hnanými dokumenty omlouvati svoji bezohlednost. Pravdou však jest, že již za Husa osoby zkorumpované si vykoupily od viklefistů klid, když se přidaly do řad novotářův. Nejpověstnější svatokupci užívali husitské snášelivosti, jestliže se odhodlali plouti po proudu.

Jestliže se daly tisíce kněží a jeptišek raději usmrtiti, než by byly zradily svou víru, svědčí jejich odhodlanost o veliké mravní síle. Husité schlazovali si na předním místě svou mstivou vášeň na těch klášterech, z nichž mniši nejšlechetnější vedli literární a kazatelský boj proti náboženskému novotářství. Byla-li stálost v zděděné víře »zavilostí«, jak nazvati fanatismus táborský, který pálil a vraždil z důvodů zištných a k vůli šíření zásad nejnesmyslnějších?

Uvážiti dlužno také, oč horší byla muka kněží a řeholníků katolických než utrpení Husovo. Hus a Jeronym dlouho se na hranici netrápili. Za to však katoličtí duchovní byli obyčejně před upálením pěchováni do smolných sudů, takže upálení bylo zdlouhavější. Také ti katoličtí nebožáci zkusili více než Hus, kterým zavřené chaty, domy, kostely a zvonice spalovány nad hlavou.

V Radkově (v Kladsku u českých hranic) obložili husité faráře Magerlina slamou tak, že ho sotva bylo viděti. Slámu zapálili a nechali ho běhati, až byl umučen. Pak jeho tělo hodili

v pivovaru do vařící vody. (Palacký: Dějiny III, II, 234.) Roku 1421 (tedy hodně brzo) dle svědectví Tomkova při obležení Mostu husitské vojsko »konalo loupeže, násilí na pohlaví ženském a nelidské ukrutnosti.« Jeden zajatec od husitů hozen do ohně k upálení. »Nejsa spoután, vyskočil sedmkrát z ohně a prosil o milosrdenství; pokaždé vhodili jej znova, ukrutný žert s ním provozujíce a konečně jej cepy utloukli.« (Dějiny válek husitských, 192.) V Liebenthalu shodili husité r. 1432 abatyši s věže a v klášterním kostele ubili ostatní panny, když před tím je zhanobili. K utrpení panenských klášterů benediktinských poznamenává P. M. Welcker: »Kolikkoliv řeholníků, kteří služby Boží v klášteřích těchto, jako v Teplicích a jinde konali, husité dopadli, anebo kteří z kněží v nemoci od řeholnic ošetřováni byli, či kdož z duchovních za jakoukoliv příčinou právě v klášteřích těch dleli, všecky buď mečem usmrtili anebo ohněm upálili, jak svědčí Pavel Langius, spisovatel pamětí benediktinských.« (Hlošina ve Vlasti XIX, 686, XXX, 545—546.)

R. 1420 pobito a utopeno v dobytých Prachaticích na 230 mužův. Kromě toho 85 osob zavřeno do sakristie a tam upáleno. Palacký dodává o měšťanech zavřených v sakristii: »Nic neprospělo jim rukama lámání a na kolena klekání, nic slzavé prosby, aby jim aspoň ku pokání času popřáno bylo.« (Dějiny III, II, 63.) Každému zločinci pravidelně se popřávalo a popřává, aby před popravou smířil duši svoji s Bohem. Ale počestní občané v Prachaticích takového práva byli zbaveni.

Podali jsme jen několik specielních ukázek neomluvitelné husitské surovosti. A za tyhle sveřepé skutky že husité nemohli? Takové hrůzy že vyvolávala obrana katolíků? Podle toho zas by »nemohli« kutnohorští občané za vrhání husitů do šachet. Vždyť přece Táboři řádili krutě proti samým kališníkům, kdykoli se s nimi střetli v domácí válce. A byl snad král Václav IV. nepřítelem Husovým? Spojil se snad proti husitům se zahraničními katolíky? A přece bylo jeho tělo od zpitých husitů ve Zbraslavi r. 1420 hanebně zneuctěno. Svědčí Tomek: »Táboři jej vykopali z hrobu, položili na oltář a udělavše jemu korunu ze sena, lili do něho pivo, pravíce: »Však když živ byl, rád jsi s námi píjel.« (Dějepis Prahy IV, 95.) Pak se divme, že proti rozhodným katolíkům řádili Táboři ještě surověji. Vždyť sám Žižka jeden čas nedovedl s Tábory obstáti, takže začal organisovati bratrstvo jiné.

Pomlčíme o tom, jak drsná opatření proti katolíkům stanovili husitští uchvatitelé církevních statků po válce. Načrtli jsme pouze stručně, jak rozuměli husité příkazům evangelické lásky sami v době té, kdy hlásali, že chtějí v duchu Kristově reformovati.

Nikdo by se nedivil, kdyby hájili ozbrojenou mocí své posice tam, kde byli ve většině. Jestliže však mečem a ohněm nutili k své víře

obce úplně katolické, pak to byl násilnický výboj, jaký přece liberál nesmí schvalovati. Ale jestliže při tom docela páchali násilí nekřesťanská, jestliže konservativce mučili způsobem rafinovaným, pak člověk hořekující nad Husovou hranicí má tím přísněji odsouditi krutosti lidí, kteří se představovali jako obnovitelé prvotní církve.

Práva žen v husitství.

Populární spisovatelka, jakou jest Olga Fastrová, rozhodně si měla pročísti názory Husovy o ženách, než její velice pružná fantasie začala básniti o velice osvíceném stanovisku betlémského kazatele a jeho stoupenců k právům žen. Jásavé pochvaly a výklad reální historické skutečnosti — toť věc dvojí.

Fastrová napsala dne 9. července 1915 ve feuilletonu »Národní Politiky«: »Mistr Jan Hus... ač přísně zdržoval se žen, přece jeho názor o nich nebyl tak nepříznivý, jak jej předpisovalo středověké církevnictví . . . Nechoval vůči nim chorobné nenávisti, jakou vyznačovali se tak mnozí středověcí asketi, nesmýšlel o nich nízce, nepohrdal jimi. Naopak rád jim kázal slovo boží v kapli betlémské; a ony byly také jeho nejpozornějšími a nejnadšenějšími posluchačkami a učednicemi . . . V bouřích husitských, jež byly červánkem svobody duchovní — ženy hrály úlohu nikoli bezvýznamnou a podřadnou . . . u husitů po prvé těšila se žena, prostá žena,

žena z lidu, určitým občanským výhodám. Za středověku jenom vznešeným dívkám a paním dostávalo se vzdělání; učené paní na italských universitách a v klášteřích byly přece jenom zjevy ojedinělé; ženy z lidu tonuly jinde vesměs v úplné nevědomosti a duševní zatemnělosti. Byla to pravá vláda tmy, doba čarodějnic, kouzel, čertových rejdů. Ale ženy husitské uměly skoro všecky číst, bibli vykládat a výmluvněji o Písmě sv. disputovat, než mnohý bakalář na vysokém učení pražském . . . U Táboritů, těchto husitských anarchistů, kteří šli v učení Husově nejdále a do nejkrajnějších důsledků, a u nichž kdokoli — nejen kněz — směl kázat, i ženy často hlásaly slovo boží. Této privileje domohly se novověké ženy teprve nedávno, a to ještě jen v některých zemích protestantských . . . Určitě svědčí tato skutečnost o značné sečtělosti žen táborských, a o rovnoprávnosti obou pohlaví v táborské obci. Je známo, že ženy táborské po boku mužův i bojovaly. To vše by nebývalo možno, kdyby Hus vyznavačům svým byl vštípil pohrdání a nenávist k ženám.«

Vybrali jsme zde tvrzení nejnápadnější; názory, které nejvíce překvapují inteligenta, který vnikl vážným studiem do povahy husitství lépe než spisovatelka Fastrová. Prohlašujeme hned předem, že i každému katolíkovi jest dovoleno vysloviti uznání pro ty snahy některých husitů, které byly opravdu šlechetné, nesobecké, ideální. Za to však není dovoleno ani nejhorli-

vějšímu novohusitovi převraceti historickou pravdu na ruby, s ostnem namířeným proti katolické církvi.

Předně otázku: který kazatel pražský zpěčoval se na rozhraní XIV. a XV. sl. ženám kázati slovo Boží? To jest rozhodně potřebí konstatovati, mají-li Husovy promluvy k ženám platiti za zvláštní zásluhu. Pravdou jest tolik, že si ženských posluchaček velice vážili jak kazatelé nereformovaní, tak reformátoři konservativní a vikleřští novotáři. Docela docházelo na obojí straně k tuhému zápasu o přízeň zbožných žen, až nemístným pochlebenstvím hleděly si udržeti sympatie ženských posluchaček oba závodící tábory. (Srv. Tomek: Dějepis Prahy III, 442.)

Středověké církevnictví naprosto nepředpisovalo nepříznivého názoru o ženách. Naopak na př. mariánský kult znamenal utvrzení úcty k zbožným ženám. Jestliže středověký muž slyšel, že Panna Maria svou důstojností vyniká nad všecky světce, ba i nad anděly, nepovažoval druhé pohlaví za méně cenné. Jestliže se modlil i k celé řadě světic jiných, jak mohl míti nepříznivý názor o ženském pohlaví?

Kdyby bývali »mnozí středověcí asketi« (Fastrova zde naráží na známé církevní spisovatele) chovali vůči ženám chorobnou nenávist, byli by se prohřešili proti katolické věrouce i mravouce. Bylo však jejich právem psáti proti ženám svůdným; okolnosti často vynucovaly i vystoupení velice energické proti svodům žen

světáckých anebo potměšilých. Titíž asketi však horlivě se starali o náboženské uvědomění a křesťanské zdokonalení žen ideálních a ujímali se ochotně žen hříšných, při nichž vypozorovali sklon ke kajícnosti.

Příkladem takového askety jest sám proslulý Milíč z Kroměříže, který přímo úzkostlivě se vyhýbal takovému osobnímu styku se ženami, jaký by třebas nepřímo uvedl do nebezpečenství svodu. Za to však byl oddaným otcem a bratrem ženám zbožným a nejobětavějším služebníkem celých zástupů kajícnic. Nadšené posluchačky a učednice nalezl v Praze již Waldhauser. Jistě proto, že nepodceňoval významu druhého pohlaví v církvi. A za tyto své sympatie k zbožným ženám nikdy nebyl volán před církevní soud. Předchůdce Husův Matěj z Janova vykládal, že i ženy předčí mistry a kněží v darech Božích; prohlásil: »My, dnešní klerici, jsme zženštilí, kdežto ženy svou vrtkavou přirozeností nejníže stojící, ejhle, již za muže, t. j. Ježíše Krista, se provdavše . . . slávu nejznamenitějších mužů mužně uchvátily, že již ne ženy, nýbrž mužatky by měly slouti.« (Kolářová Císařová: Žena v hnutí husitském, 43.) Za svou velikou chválu žen ani Janov netrpěl pronásledování.

Zkrátka již čtyřicet let před veřejným vystupováním Husovým zanícení reformátoři v Praze i jinde shromažďovali kolem sebe velice četné obce žen prostých i aristokratických, které ne-

toliko samy žily dle příkazů přísných oprávcův, ale samy horlivě agitovaly ve svém okolí pro reformaci pronikavou. Význam tehdejších sborů bekyň (jež se věnovaly životu poloklášternímu) byl v církevním životě u nás velice značný dávno před Husem, nehledíme-li ani k velikému vlivu ženských řeholí.

Před Husem kázali k mužům i ženám v kapli betlémské vynikající konservativní reformátoři, tak že Hus již přišel k hotovému; mohl těžiti z bohatého fondu již nastřádaného. Sám Flajšhans dí: »Hus nalezl obecenstvo i okolí již připraveno pro nové myšlenky, okolí to si takřka samo Husa vedlo a neslo dále.« (M. Jan Hus, 125.) A cestu k účinné agitaci náboženské ukazovaly Husovi i ženy, které se v domech kolem kaple betlémské usazovaly k poloklášternímu rozjímavému životu.

Jak v celé církvi zbožné a osvícené ženy byly ctěny ještě dříve, než byly prohlášeny za světice, to nám dokazuje celá dlouhá řada významných dokumentův. Také církev otevřela ženám široké pole k účasti na rozvoji náboženského života. Na př. sv. Juliana z Falkonieru stala se zakladatelkou a představenou Služebnic Panny Marie. Sv. Františka Římská založila ústav Oblátek. Sv. Kateřina Sienská působila na papeže Řehoře XI. tak mocně, že přeložil v zájmu dobra celé církve své sídlo z Avignonu do Říma, ačkoli toto přesídlení celého papežského dvora

bylo spojeno s obrovskými nesnázemi; zvláště vláda francouzská užívala všech prostředků k zmaření tohoto plánu.

Celá řada středověkých žen křesťanských vynikla v písemnictví. Vždyť ženské kláštery stávaly se velice důležitými vzdělávacími ústavy docela i pro ty dívky, které nehodlaly složiti řeholní sliby. Známa jest vynikající literární činnost abatyše kláštera Helfty sv. Gertrudy Eislebenské a její sestry sv. Mechtildy. Sv. Mechtilda Magdeburská skládala překrásné písně duchovní. Sv. Brigita švédská založila řád Spasitele světa a r. 1344 i klášter pro tento řád ve Vadsteně. Učená tato světice pečlivě dbala o rozkvět náboženské literatury v jazyku národním. Vadstenský klášter stal se středem učenosti pro severní katolickou Evropu. Úchvatná Brigitina »Zjevení« zdomácněla i v Čechách.

V Čechách zaslouží pozornosti, jak veliký vliv měla na rozvoj náboženského života již sv. Lidmila, která vychovala světce Václava. Česká kněžna Dúbravka, provdavši se r. 965 za polského knížete Mečislava, měla hlavní zásluhu o rychlé rozšíření křesťanství na knížecím dvoře i v celé zemi polské. Dcera Boleslava I. Mlada založila r. 971 při pražském chrámu sv. Jiří ženský klášter řehole benediktinské. Jako dívka osvícená a učená jednala osobně u papeže v záležitosti pražského biskupství. A což blahoslavená Anežka, dcera Otakara I.! Jejím přičiněním byl r. 1232 uveden do Prahy řád minoritský

a r. 1234 Františkánský. Dala také zbudovati klášter Klarisek. R. 1235 vstoupila sama do řehole této a to k rozkazu Řehoře IX. hned jako abatyše. Sama proslulá zakladatelka tohoto řádu (sv. Klára) velice ctila osvícenou českou abatyši, vyměňujíc s ní listy. Anežka založila též dva špitály pro chudé a nemocné.

Tak bychom mohli pokračovati v líčení, co znamenal vliv osvícených katolických žen v Čechách dávno před Husem.

Bekyně, které většinou pocházely z rodu chudého, byly také literárně vzdělány dávno před hnutím husitským a literárně dívčí mládež vyučovaly. Debatovaly o náboženských záležitostech v kroužcích a docela i spisovaly. Přineslo-li to však skutečný a trvalý prospěch, jest již jiná otázka.

Jest přirozeno, že se proslavily katolické ženy středověké i v pěstování světské vědy a umění. Místo rozvleklých důvodův a příkladů poukazujeme krátce na poznatky, k jakým dospěla svým studiem moderní spravedlivá protestantka Gnaucková-Kühnová, která seznala, že zdravá ženská emancipace prováděna již ve středověku. Tato učená paní mimo jiné napsala: »Frankfurt nad Mohanem měl ve XIV. a XV. století patnáct lékařek, mezi nimi čtyři oční lékařky. To se stalo v temném středověku, na nějž my, děti tak zvané osvícené doby, hledíme vypínavě jako na dobu nejtemnějších předsudkův a hrubého násilí. Práv, jež žena ve středověku

bez závady vykonávala, chce moderní hnutí dobýti zpět; nechce nic nového, nýbrž chce jen znovu nabýti promlčeného, ztraceného práva.« (Nový Život z r. 1905, str. 362.)

Ve XIV. století ovšem nebyla povinná všeobecná návštěva škol. Přes to však zvláště v naší zemi, kde proslulá universita vysílala i na venkov řady zdatných pedagogů, slušné procento i prostých mužův a žen umělo číst a psáti. Vždyť sám Palacký poznamenává: »Domysliti se jest skutečně, že nejen všecka města česká, ale i mnohé farní vesnice měly své zvláštní školy, a že tudíž příležitosti ke vzdělání sebe dle potřeby věku tehdáž bohatým i chudým nemnohem méně se naskytovalo nežli za nynější doby.« (Dějiny III, I, 49.) Dle různých známek možno souditi, že v druhé polovici století XIV. bylo v Čechách škol přes tisíc; tyto se ještě na rozhraní věku XIV. a XV. množily. A jestliže husitské ženy hned v prvních dobách novotářského hnutí horlivě psaly, jest i tato okolnost dokladem, že katolická církev o literární vzdělání lidu pečovala. Traktáty a modlitby přece nepsaly dvanáctileté děti, ale dospělejší ženy, které se neučily psáti teprve tehdy, když o radikálních proudech uslyšely. Využily k propagandě viklefismu té literární schopnosti, kterou jim poskytla katolická církev. Husité v Praze v prvé době novotářského kvasu nezakládali svých zvláštních škol, ale vyháněli ze starých konservativce, zaujímajíce jejich místa. Místo rozvoje školství

zaznamenáván za mocného vzplanutí náboženských bojů úpadek, tak že v bouřích zanikly některé školy zcela.

Veliký český filosof Tomáš Štítný v jazyku národním složil ve XIV. století řadu spisů pro prosté muže a ženy české; věděl totiž, že množství prostých lidí v Čechách čísti a psáti umí. Jinak by bývala taková práce zbytečnou; vždyť inteligenti zřejmě mu dávali na jevo, že o ty české spisy nestojí. Knihy Tomášovy byly však mezi prostými lidmi čteny a opisovány velice horlivě.

Ale paní Fastrová míní, že katolické ženy z lidu ve středověku kromě žen husitských »tonuly jinde vesměs v úplné nevědomosti a duševní zatemnělosti.« Zrovna jako by spisovatelka chtěla s velikou chutí podstrkávati své přání za skutečnost, aby zdůraznila proti katolictvu svůj trumf.

Připomínáme dodatkem, že nedostatek vzdělání literního ještě není známkou »úplné nevědomosti a duševní zatemnělosti.« Literní vzdělání jest pouze jistou formou, nikoli podstatou kultury. Kdo se nevzdělává z knih, může nabýti vysoké osvícenosti naslouchánim živému slovu, pozorným sledováním fakt, životní zkušeností a pod.

K nejslavnějším králům francouzským náleží Karel IV., který literního vzdělání neměl a přece se o rozvoj francouzské kultury velice zasloužil. Na dvoře tohoto krále vzdělán byl

literně synek Jana Lucemburského Václav, který později proslul jako náš Otec vlasti (též pod jménem Karla IV.) a jako nejučenější panovník středověký. Náš Václav II. při nastoupení českého trůnu také literního vzdělání neměl, ale pro vyšší kulturu měl přece jenom vzácné pochopení, tak že konal docela přípravy k založení university v Praze.

Podobně i celá řada jiných velikánů dějin osvědčila velikou osvícenost, aniž uměla čísti a psáti. Nezáleží příliš na tom, jakou zevnější formou kdo kulturu ducha osvědčuje; ale to jest důležité, co kdo v hlavě faktický podrží a jak dovede svých vědomostí samostatnou soudností využitkovati. Vždyť přece posud leckde zcela obyčejný dělník může v některých věcech dobře poučovati i takového inteligenta, který studoval šestnáct let.

Ve středověku celé řady prostých křesťanů, kteří neuměli ani čísti, znaly celé stati z Písma nazpamět, a dovedly jej vykládati. Nyní naopak mnohý inteligent rozumí několika jazykům, ale nezná některých nejdůležitějších pravd z malého katechismu katolického; ba nezná podstaty ani těch věroučných článků, které se snaží kritisovati. Tedy jen velice opatrně s tou »úplnou nevědomostí a duševní zatemnělostí.«

Nejnešťastnější však zaryla Olga Fastrová svou pohrdlivou poznámkou o »pravé vládě tmy, době čarodějnic, kouzel, čertových rejdů.« Není potřebí poukazovati, jak právě v době ka-

tolické působením Arnošta z Pardubic, Karla IV., Tomáše Štítného a jiných katolických vzdělanců poslední pověry, které ještě z časů pohanských v Čechách zbývaly, rychle mizely.

I podprůměrný inteligent dovede předložiti výmluvné doklady, že právě v druhé polovici století XIV. a na počátku XV. v Čechách se vedlo pověrám nejhůře. Uvážíme-li, že i sám prostomyslný arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka hned se postavil na bdělou stráž, když se mu donesla zvěst o falešné »divotvorné krvi« ve Vilsnaku, uznáme zajisté, že pověry nejrůznějšího druhu třásly se před pečlivou kontrolou církve. Sám Zbyněk poslal Husa s jinými dvěma mistry »zázraky« vyšetřit a zakázal (v létě r. 1405) věřícím veškeré pouti do Vilsnaku pod trestem klatby. Zákaz ten měl býti každou neděli opakován s kazatelny. (Flajšhans: Mistr Jan Hus, 158.)

Za to však »pravá vláda tmy, doba čarodějnic, kouzel, čertových rejdů« nastala částečně již po válce husitské a rozšířila své temné peruti nad naší zemí zcela ve století XVI. O tom, jaké ubohé pověry o ďáblech do Čech putovaly ze sektařské ciziny v XVI. století, byla by celá tlustá kniha.

Nebylo divu, že se u nás ujímaly nejkomičtější pověry v době, kdy sami zemané pokládali pod svou důstojnost učit se číst a psát a kdy školství proti věku čtrnáctému bylo v Čechách tolik pokleslé.

Vědouce, že o úžasné pověrečnosti české za času sektářského snadno se může poučiti každý náš čtenář z celé řady učených spisů obšírně, konstatujeme zde pouze úhrnné úsudky dvou vynikajících dějepiscův. Denis píše o stavu české pověrečnosti v druhé polovici XVI. století: »Nikdy pojetí světa a života nebylo dětinštější, pověra obecnější . . . Sotva tři nebo čtyři spisovatelé pokládají alchymisty za podvodníky a nevěří v moc čarodějů . . . S nadpřirozenými věcmi, s pomocí ovšem ďáblovou, zanášejí se věštci, planetáři, čarodějníci, kouzelníci, losníci, zaklínači, hadači a černokněžníci; vidouce dlouhou řadu podvodníků kořistících z lehkověrnosti lidské, myslili bychom, že jsme v starověkém (pohanském) Římě . . . Množí se proroctví temná, o něco později vystupují proroci a prorokyně a nářky svými naplňují padesát let . . . Pře čarodějnické počínají . . . Čím dále ku konci tohoto století, tím více ještě obraz se zachmuřuje, rozum se zatemňuje, tupé a kruté pudy vítězí.« (Denis-Vančura: Konec samostatnosti české, 627—630.)

Winter svědčí o XVI. století: »V jedné vlastnosti bývali tehdejší kněží, všech věr praví synové své doby: byli jednak pověrčiví, jednak lehce spoléhali na Boží zázraky. V čarování věřili skoro šmahem . . . Kniha Štelcara, kněze, že čarodějnice samy o sobě nic nemohou, jest první krok k světlu . . . Než ani tento pokročilý Štelcar nevyzul se ze všech zázraků své doby . . .

Úkazy nebeské, byly-li jen poněkud neobyčejny, ode všech všudy kněží nejen s úmyslem paedagogickým, ale s plným přesvědčením vykládány zázračně na kázáních i ve zvláštních spisech.« (Život církevní, 617—619.)

Tato slova snad postačí k důkazu, že spisovatelka při kárné poznámce o době čarodějnic se omýlila při nejmenším o jedno století. Vždyť ostatně již husitské názory o Eucharistii byly přímou i nepřímou příčinou různých pověr, zvláště u husitských žen.

Čekali jsme, jaký reální podklad uvede Olga Fastrová k tomu, že moderní žena má býti co nejvíce nadšena pro Husa. Právem bylo žádoucno, aby spisovatelka kromě povšechných slov o Husově, přízni k posluchačkám slova Božího uvedla také jasné doklady, že mistr Hus valně se lišil v názorech na ženskou otázku od těch pochmurných »středověkých asketů«. Ale Fastrová zhostila se úkolu svého daleko pohodlněji. Mluví o emancipaci žen táborských, o mužatkách té náboženské společnosti, která Husovu věrouku potírala; k tomu pak připojuje poznámku, že by té emancipace nebývalo, »kdyby Hus vyznavačům svým byl vštípil pohrdání a nenávist k ženám.« Což by tedy celá zásluha Husova o emancipaci žen byla vyčerpána tím, že Hus proti ženskému pohlaví nebudil nenávist? Který skutečný reformátor — i konservativní — vůbec směl šířiti nenávist ke druhému

pohlaví, nechtěl-li drsně přestupovati evangelický příkaz lásky k bližnímu?

Hus již proto byl hodně opatrný ve svých řečech o ženách, že nutně potřeboval čilé pomoci četných aristokratek k agitaci pro novotářské církevní proudy. Ale v ocenění významu žen povšechně Hus stál ještě za těmi středověkými askety, kteří se narodili už několik století před ním. Proč prostě Fastrová necitovala takové výroky Husovy o ženách, které by svědčily, že mistr vynikl nad současné názory? Protože takových výroků nalézti nemohla. Naopak snad spisovatelce samé jest známo, že některé Husovy řeči o ženském pohlaví jsou velice drsné. Mladému kněži Hus radil: »Mladých žen každým způsobem se varuj a nevěř nábožnosti jejich; nebo praví sv. Augustin: Čím jest nábožnější, tím více nakloněna k rozpustilosti a pod záminkou náboženství kryje se lest anebo jed smilstva.« (Kolářová-Císařová: Žena v hnutí husitském, 62.)

Hus také nazval ženy »smolou ďáblovou«; prý i když s nimi nejlépe zacházíš, zamažeš se. Vytýkal jim často, že mnohá za milého nebo muže dala by nebeské království. (Matice lidu XLIX, č. 1—3, 93.)

Jindy vykládal šíře kněžstvu: »Milý brachu, varuj se ženy, neboť mudřec Sekundus vypisuje ženu: že žena jest nezkrocená šelma, ustavičná škoda, pohanění člověcké, ustavičný boj, sud

drahý a živočich neb zvěř velmi ukrutná. Kdy dí: šelma, to věz pro hřích. Kdy dí: nezkrocená — neb když jí co přikážeš, neuposlúchá: pakli ji tepeš, ale dít: Kate, zabij a najez se masa! Kdy dí: škoda ustavičná — neb co více mužům škodí než žena? A co více uškodilo než žena, jenž jest lid vešken, kromě Krista, v prvost hřícha zavedla? Kdy dí: pohanění člověcké — a odkud naše hanba než od ženy? Kdy dí: ustavičný boj — viz, co bojův pro ženy se stalo a oč se tepú i světští i kněží naj více . . . Žena netoliko jest posel zvláští a řečnice, ale i m stryně ďáblova. Protož když se ďáblu umění řemesla k svedeni nedostane, móž (může) poslati posly ďáblovy, jenž jsú nešlechetné baby, ďáblovy matky, jenž zvláště strojí k smilství. A jsú lžíce ďáblovy, jimiž jiné jí; ale dotud bude jiné lžicí jísti až i lžíci sní.« (Erben I, 276—278.) Hus ovšem dodává, že soud tak přísný nemá škoditi ženám svatým. Věříme; vždyť se přece mistr sám modlil vroucně k celé řadě světic, vždyť nadšeně chválil a pozdravoval šlechtičny, které jeho církevní agitaci podporovaly. Ale svědčí snad ta jeho drsná slova o tom, že by se byl vyšinul povšechně nad názory středověkých asketů katolických?

Hus napsal výroky, které jsou v přímém odporu proti moderním snahám emancipačním. Na př. praví: »Žena má býti poddána muži v dobrém, neb muž jest důstojnější, protože jest kus Adama, z jedné kosti jeho učiněna, ale

z brku, aby tovařiška byla.« (Erben I, 197—199.) Jinde praví: »Otec tělesný má býti více ctěn než mátě; prvé (předně) proto, že muž z přirození jest důstojnější než žena; druhé proto že dá více svého k urození dítěte než mátě, a to přesahá všecky práce mateřiny, kteréž má s dítětem.« Na kritiku takových názorů škoda slov. Ozývají se snad takové zásady s katolických kazatelen?

Hus zcela dle konservativní zásady dává přednost panenství před manželstvím. Napsal na př. o Kristu: »Urodil se z života Panny Marie, aby panenství nad manželství vzvelebil, jakož jest vzvelebeno.« (Erben I, 16.) Odpovídá to snad liberálním názorům moderním o emancipaci žen?

Velice poučno, jaké názory vyslovil Hus o manželkách v samém žaláři kostnickém 4. března r. 1415. Strážce Husův Robert pojal úmysl se oženiti a požádal uvězněného mistra o radu. Hus odpověděl sepsáním traktátu o manželství, který se nazývá »kostnickým«, na rozdíl ode dvou jiných traktátů pojednávajících o témž. Hus zde stran budoucí ženy Robertovy mimo jiné dí: »Vystříhej se také, abys nemíval zlého domnění o své ženě, leč bys která znamení jistá viděl. Zaviní-li žena, tresci ji tajně a tiše bez pohoršení; pakli bude odreptávati, čehož Bože nedej, tedy metlou, ne kyjem ji tresci. A velmi pilně se vystříhej, at tebe v uzdu nepojme, jako Dalila Samsona, neb

jakž tě oholí z sedmi vlasů (t. obloupí z sedmi darů Ducha svatého), tak tě dá v moc Filištínům a nepřátelům (t. ďáblům). A nedoufej sobě, že by sebe žena nemohla přemoci. Neb ty nad Adama a nad Šalamouna nejsi moudřejší ani jsi Samsona silnější, ani Davida světější. Avšak žena tyto všecky zklamala — kdož chce sobě nyní doufati. Vystříhej se také, aby (abys) nikdy ženy proti Božímu přikázání neposlouchal. Neb Adam, Šalomoun i jiní proto trpěli a druzí budou trpěti na věky: kdož to může úplně vymysliti.« (Flajšhans: Mistra Jana Husi sebrané spisy V, 227.) Taková slova měla snad propagovati naprostou občanskou rovnost mužův a žen? Kde napsal Hus, že by naopak žena měla také právo k tělesnému potrestání hříšného muže? V témž traktátci Hus prozrazuje své domnění, že počestná šlechetná žena jest zjevem řídkým. Praví Robertovi: »Všeliká počestnost budiž nejprve na tvém rozumu, kteráž by tě v tvém manželství zachvátila a k tomu také zvelebila před Bohem i před lidmi. Ale snad díš: kdež naleznu tak šlechetnou ženu, poněvadž řídko jest toho ptáka uhoniti? . . . A protož, chceš-li míti ženu dobrou, Boha se boj a přikázání jeho zachovávej a pros jeho pokorně a ont tobě dá manželku dobrou. Neb ont jest, jenž spojuje tak, aby člověk různo nedědil (snad nedělil? pozn. pis.), kterézt on spojí.« (Tamtéž, 225)

Tento traktátec byl horlivě čten i v Čechách, z čehož patrno, že kališníkům se líbila i ta slova Husova, která čelí proti liberálnějším názorům táborským. Jestliže tedy Fastrová míní, že táborské idey občanského bratrství a sesterství jsou výslednicí nějakých pokrokovějších názorů Husových, jest v klamu. Patrno, že Táboři při zavádění nové obce náboženské neptali se na výroky Husovy o ženách, ale že se stali v té příčině dobrovolnými učedníky bludařů valdských, kteří na českém jihu se s Tábory mísili. Kdyby byli jihočeští husité lpěli na Husových názorech o ženách, pak by byli podrželi »pohrdání a nenávist k ženám« daleko spíše než po čteni traktátů ryze katolických.

Táboři rozhodně nešli »v učení Husově nejdále a do nejkrajnějších důsledků«, jak myslí Fastrová. Naopak Husovu nauku převraceli na ruby. Za to však šli do nejkrajnějších důsledků v některých radikálnějších zásadách mistra Jakoubka ze Stříbra, což Jakoubka naplnilo bolestným úžasem, tak že se snažil zažehnávati duchy, které svou neopatrností byl vyvolal.

Ještě by bylo velice zajímavo žádati na Fastrové důkazy, že husitské ženy uměly »skoro všecky (!!) číst« a »blibli vykládat.« Jestliže se některé afektované husitky pokoušely o výklad Písma, z toho ještě neplyne, že se do samostatných výkladů pouštěly téměř všecky a — že skutečné husitské řečnice také podávaly

výklady obstojné. Pouhý laik, který neprodělal delších odborných studií, naprosto nedovede slušně vykládati bibli, v níž každá stránka činí návrhy na mimořádné vědomosti. Tím smělejší jest tedy tvrzení Fastrové, že husitské ženy uměly »výmluvněji o Písmě sv. disputovat, než mnohý bakalář na vysokém učení pražském.« Smělá vyřídilka husitských žen, na kterou stýskali hlasitě sami husitští inteligenti, nebyla ještě vysvědčením skutečného theologického vzdělání. Jestliže některá žena cosi pochytila z některého traktátu, z lektury sv. otců, pak to daleko nestačilo k měření sil s učeným bakalářem, který musil studovati theologii dlouho a velice pilně, než své hodnosti dosáhl. Ostatně těch bakalářů husitských bylo brzy velmi málo. Skuteční odborníci totiž byli od husitů valnou většinou vyhnáni. Aby byla obsazena místa kněží vypuzených, přijímali husité do počtu kněží kališných kde koho. Správně katolíci vytýkali, že husité »učinili tolik kazatelů z ševcóv, krejčóv i knapóv (tovaryš), k tomu z mlynářóv i hernčířóv i řezníkóv . . . z pasařóv i jiných řemeslníkóv.« (Sborník hist. kroužku 1894, seš. 3, 48, 52.)

Nechť jmenuje Fastrová jedinou ženu husitskou, která by bývala opravdu svou theologickou učeností aspoň husitským vzdělancům imponovala. Proč se nedochoval ani jediný obstojný traktát ženský z té doby, z níž se zachovala celá spousta traktátů mužských spisovatelů? Patrně proto, že odborníci žasli, jak ubohé fantasie spřádaly zcela naivní horlitelky. Jestliže co obstojného ženy v oboru theologie přednesly anebo sepsaly, skrýval se obyčejně za takovým duševním produktem husitský mistr anebo jiný mužský odborník. Celé ženské demonstrace byly komandovány a promyšleně řízeny od mužských theologů.

Že husité dopustili aspoň s počátku kázati ženám, bylo to vzhledem k okolnostem církevního přerodu ctností z nouze. Pokud husitské novoty nebyly utvrzeny zemským zřízením, novým zákoníkem, potud mistři popřávali volnost čilým agitátorkám; potud couvali před jejich sobělibostí.

Jestliže však husitské ženy získávaly proselyty agitací od osoby k osobě, naprosto husitismu neprospěly svým samostatným rozumářstvím; naopak přiváděly rozvážné husitské inteligenty do největších nesnází. Vždyť tak často svižný jazyk husitské horlitelky se ocitl v ostrém konfliktu s vědou misterskou! Konservativci měli dosti příčin k ironickým poznámkám, husité pracně pečovali o to, aby veřejné projevy svých žen dle možnosti omezili.

Veliký zmatek působily zvláště bekyně a jejich žákyně. Současná satira o nich dí: »S každým se chtí hádati . . . Mistři, kněží, ani žáci nemohúť jim odolati . . . Na kázání nechodí . . . řkúc: Však my lépe víme, neb v zákoně často čteme.« (Bezold: K dějinám hu-

sitství, 40—41.) Ohnivé výstupy žen, které po přečtení několika traktátů se domnívaly, že jsou povolány ke korigování mistrův a bakalářův, brzy v zájmu veřejného pokoje byly zapovídány. Vždyť na př. již r. 1420 před smírčím jednáním mezi Tábory a kališníky bylo vymíněno, aby se do rokování nepletla žádná žena, protože druhé pohlaví velikým křikem rušívalo slušný průběh náboženských schůzí. Nadměrná duchovní pýcha bekyň, která byla v tak velikém odporu k pokoře skutečných světic, byla pověstnou ještě dlouho po válce. Sám Rokycana ve své Postile kárá přílišné sebevědomí bekyň. Prý bekyně se vynášejí, »že teď světa nechaly. Aneb že ona pannú zůstala, v tom se zveličují, zalíbí, marná chlúba je nadýmá, že žádný jim slova neříkaj; pakli díš, neopleveš se.« (Musejník 1879, 205.)

Kde jsou důkazy, že kališníci nepokládali veřejnou theologickou činnost žen jen za výjimečnou episodu? Kališníci povšechně vysoko svou inteligencí vynikali nad Tábory. Byli tedy lépe uschopněni k ocenění ženské emancipace než prostí bojovníci jihočeští. Jaké však se staly vážné, cílevědomé kroky k trvalému zabezpečení větších práv žen v husitské církvi? Co bylo ženám v prvém bouřlivém kvasu dovoleno, to znamenalo pouze ústupek přechodní; rozhodující theologové trpěli kratší čas svérázný rozmach žen jako výjimku, jako dočasné nutné zlo.

A u Táborů? Husité se brzy přestali chlubiti válečnými činy táborských mužatek, třebaže

při počátku války byla nutna pomoc žen jak při kopání příkopů a opevňování tvrzí, tak také při samých bitvách; táborské ženy i koňmo bojovaly.

Ale tu se jedná o to, zda takovým způsobem válčení táborské ženy opravdu posilovaly faktickou reformaci, která aspoň na papíře byla hlavním účelem ozbrojeného povstání jihočeského lidu. Moderní vojska civilisovaných států s poraženými a zajatými nakládají šetrně. Ale v jakém světle se nám jeví ženy, zfanatisované sveřepými slovy táborského kněžstva! Sám Bezold praví: »Ženská emancipace prošla za velikého toho hnutí všemi obdobími — od církevní rovnosti až do odvržení veliké ženskosti.« Dle tohoto historika táborské ženy »rovnaly se někdy mužům divokou statečností — ba předčily je dokonce ivjednotlivých případech ohavnou surovostí a ukrutností vůči ženám poražených.« (K dějinám husitství, 41—42.) Kališník Bílejovský svědčí: »Ženy také a děvky bekyně, kteréž jich (Táborů) následovaly a sestry se jmenovaly, ty což mužům bylo ohyzdného, konaly provodící . . . pomáhaly jim všeho zlého statečně jako líté nedvědice.« (Kronika církevní, 57—58.)

Na př. když se r. 1420 vzdaly Říčany husitům, porušily ženy táborské bezcharakterně smlouvu předem učiněnou, prohledávajíce způsobem neslušným a olupujíce odcházející ženy

katolické. Po dobytí Chomútova r. 1421 táborské ženy »vyvedše mnoho žen a panen, plačících pro muže a pro otce své, z města se slibem zachránění jich, venku za městem strhaly s nich oděvy, pobraly jim peníze a jiné věci a upálily je zavřené v chýši jisté na vinici.« (Tomek: Dějepis Prahy IV, 121, 133—134.) Tomek právem takové bezcharakterní podvedení a oloupení žen nazval »hanebným zločinem«.

Táborské sestry pokládaly za smrtelný hřích nošení některých parádních cetek, nutily před Říčany kněze kališné, aby nekonali bohoslužeb v ornátech. Ale na druhé straně páchaly hříchy do nebe volající na lidech zcela bezbranných a v samé Praze hodovaly z uloupeného piva a vína nestřídmě. (Srv. Vavřinec z Březové u Emlera, 379.) Pod duchovní pýchou skrývala se bezcitnost a sobectví. A tyto vlastnosti propukly na venek právě v těch okamžicích, kdy táborské reformátorky měly nejpříhodnější příležitost osvědčiti, že jejich křesťanský sebezápor vysoko vyniká nad ukázněnost žen podceňovaných.

Po válce jak žena kališná tak táborská žila v tužší závislosti na mužích než před válkou. Své některé dogmatické a ceremonielní zvláštnosti hájili si husité i po válce s překvapující houževnatostí. Ale nikomu z representantů husitské církve nenapadlo vybojovati pro ženy výhodnější právní postavení, než jaké měly v katolickém věku čtrnáctém.

Jestliže tedy Fastrová a jiní novohusité oplývají velikou chválou husitské emancipace na počátku války, hned si měli předložiti otázku, proč tak rychle sami stoupenci Husovi emancipační rozběhy zastavili. Husité nepřátelská vojska poráželi na hlavu, tak že zevnější fysická moc jim ani nemohla překážeti v svobodném sebeurčení, v libovolných nových řádech církevních anebo sociálních. Proč tedy otázka emancipace byla pohřížena v tuhý spánek v druhé polovici války i po dokončení bojů? Jestliže dle domnění novohusitů první vůdcové husitství na emancipaci pracovali uvědoměle v širším slohu, jestliže chtěli zabezpečiti větší práva ženám vůbec a trvale, pak jejich nástupci zradili zúmyslně jejich ideály; pak tito pokračovatelé zaslouží daleko větší pokárání než konservativci, kteří trvali na stanovisku svých otců v. Tedy buď jak buď, husitská emancipace zvláštních chvalozpěvů nezaslouží. A kdyby přední harcovníci husitští vstali z hrobu, sami by se divili, co do jejich církevního a sociálního vyznání nyní se podstrkává. Sám Hus v otázce ženské emancipace nevyšinul se ani na píď nad současníky.

Různé omyly novohusitů.

Karas odvažuje se docela tvrditi toto: »Křesťanství vyhlásilo válku umění a vědě, všemu, co stojí mimo okruh potřeb křesťana a co jeho

mysl třeba na okamžik může odvrátit od hlavního: od dogmat jeho víry . . . Teprve když křesťanství odběhlo od Krista, vrací se umění.« (Str. 30.) — A spis, který převrací dějiny evropské kultury na ruby tak smělou nepravdou, netoliko se četl v Čechách tento rok v druhém vydání, ale docela byl kritikami odporučován! To už věru znamená bezcitný kombinovaný útok na český rozum, tu se jedná o úmyslné ohlupování. Fanatismus nemyslivý dovede spáliti tisíce stránek v dějinách vědy a umění, jen aby snížil katolickou církev. Ovšem není potřebí odpovídati celými dlouhými řetězy důkazů, jak věda a umění nalezly v církvi matku nejpečlivější, která se starala upřímně o vzdělání nejširších vrstev. To mají přece věděti sami novohusité; uvědomělejší z těchto lidí zajisté to dobře vědí, ale pomluvače neokřiknou.

Jen několik otázek. Tím snad církev bojovala proti umění a vědě, že již v ranných dobách svých zakládala školy, v nichž se udílelo bezplatně vyučování i dětem nejchudším? Snad tím překážela kultuře, že založila tolik universit, v nichž bylo umožněno vzdělávati se i synkům nemajetných rodičů selských? Nádherné křesťanské chrámy románské, gotické a jiné s nesčetným množstvím obrazův a soch byly snad dokumenty zakrslého ducha? Celé pluky mnichů, přepisujících antické knihy latinské a řecké, tisíce velikých bibliotek klášterních nejsou výmluvnými svědky církevní touhy po vědomostech? Celá řada filosofů křesťanských, kteří důmyslem vysoko vynikli nad filosofy antické, byla v naší církvi prohlášena za světce. Karel Veliký (již v VIII. stol.!) netoliko horlivě podporoval školství, ale měl ve své dvorské družině celou učenou obec, zvláště literáty italské. Karel naučil se ve starším věku latině i řečtině. Takové snahy proudily tím mohutněji, čím rychleji církev se šířila.

Ale již dosti vlastních slov. Vždyť neklerikální universitní profesor Dr. V. Novotný, chválený právě od novohusitů, téměř současně s knížkou Karasovou vydal solidní dílo »Náboženské hnutí české ve 14. a 15. století.« (Část I. Do Husa), v němž na str. 5. praví: »Bylo by křivdou, kdyby někdo chtěl středověké církvi římské upírati její ohromný kulturní význam, její znamenité účastenství v duševním vývoji evropského lidstva, od onoho velikého pokroku, jaký znamenal křesťanský názor světový proti pohanskému, až k nepřímým popudům k zbudování světového názoru novověkého, od onoho prostředkování a upravování antické civilisace až k zakládání vlastní kultury, samostatné, schopné vývoje. Toto kulturní poslání, které církev zejména v první, větší půli středověku celkem svědomitě plnila, dovedlo jí pojistiti nejmocnější zbraň, zbraň ducha.“ Tímto citátem končíme stručně polemiku s nejsmělejší nepravdou, která vlastně za odpověď nestojí.

Za to však by se vyplnilo několik knih líčením, jak husité bezcitně pustošili, v prach a

v popel obraceli nádherné památníky vzdělanosti katolické, jak přivedli svou hamižností vlastní universitu na pokraj zkázy.

Karas hledí nějak omluviti husitskou bezohlednost slovy: »Husitské hnutí hledalo ducha Písma i nemělo času na piplání se s miniaturami ozdobně malovanými zlatem, stříbrem, purpurem, barvou lazurovou.« (Str. 31.) — Ale na vypichování očí z obrazů světců, na rouhavé výkřiky při rozbíjení soch, křtitelnic, oltářů a kostelních nádob měli patrně husité času dost. Ještě více času vyžadovaly jejich zištné obchody, když celé spousty kostelních předmětů prodávali do ciziny. A jak hledali »ducha Písma«, to už patrno z řádění loupeživých Táborů a z útisků chudého lidu. To však jest velice charakteristické, že Českobratrská jednota otevřeně se stavěla proti vyššímu vzdělání až do Bílé Hory. O tom přináší Winter zajímavé doklady v několika spisech.

K veliké nepravdě o katolickém boji proti vědě připojil Karas ovšem s lehkou myslí nepravdu jinou: Posláni v svět synové Loyolovi, nikoli učit, ale přesvědčovat.« (Str. 33.) Tu se věru divíme, že tomuto pisateli není znám ani jeden vážný spis z péra neklerikálních (ba i protikatolických) historiků, kteří uznávají, jak pilně Jesuité vzdělávali v Čechách netoliko žactvo katolické, ale i sektářské. Vždyť do koleje jesuitské v Praze hrnulo se mnoho žactva sektářského, protože o jejich vyšší vzdělání tam bylo

lépe postaráno než na universitě, která pod správou sektářskou smutně živořila. U kolébky řádu jesuitského byli proslulí učenci; kamkoli Jesuité přišli, tam začínali školami pro žactvo kteréhokoli vyznání. Vždyť sám slavný protestantský pedagog Sturmius dosvědčil: »Přede všemi jinými mnichy, ač-li mniství vůbec jest chvalitebno, zasluhovali by chvály Jesuité. Mám radost z toho institutu z dvou příčin: po prvé, že pěstujíce vědy, podporují naši věc (totiž humanistická studia), neboť jsem viděl, které spisovatele vykládají, podle které methody se berou; methoda jejich od naší tak málo se liší, že se zdá, jako by byli čerpali z našich pramenův; po druhé (mám radost), že nás připuzují k snažlivosti a bdělosti.« (Winter: O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje, 396.) Ovšem Jesuité i štrasburský Šturm základy k svému plánu vlastně brali z proslulé katolické university pařížské.

Také v Praze již r. 1555 Jesuita Kanisius prohlásil, že jeho spolubratří nepřijdou do Prahy podněcovat hádky, ale šířit nauky; vyučování jinochů že bude zadarmo. Skutečně Jesuité začali bezplatně vyučovati jak katolíky, tak jinověrce.

Nepřišli prý učit, ale přesvědčovat! V Čechách tehdy byla nejvyšší potřeba, aby zvláště jinověrci byli více vzděláni netoliko ve vědách světských, ale i v nauce křesťanského náboženství vůbec; vždyť v samém duchovenstvu

sektářském, které se rekrutovalo velkým dílem z podprůměrných řemeslníků, byla náboženská ignorance úžasná. Kdo se tedy dobrovolně přihlásil, toho Jesuité vyučovali také náboženství. Při tom pak se řídili těmito slovy osvíceného zakladatele řádu sv. Ignáce: »Studujícím jinochům není na tom dosti, mají-li dobré knihy a výtečné profesory a vštípí-li si v pamět, co v knihách stojí: nýbrž jest potřebí vlastním rozumem veškerou pravdu prozkoumati a námitky vyvraceti.« Proto zaváděli slavnostní disputace — veřejné učené hádky. Při nich bylo popřáno slovo i posluchačstvu. Patrno tedy, že Jesuité přicházeli učit a bystřit soudnost rozumu.

Ale Karas rozhodl se k markantnějšímu důkazu, jak nejdůležitější zjevy z dějin sektářství jsou mu velikou záhadou. Na str. 35. totiž naivně píše: »Znal Husa Luther? Denis popírá větší vliv husitismu. Jiní opět souhlasí, že Hus na Luthera působil . . . Myslím, že je prostě nemožno, aby Luther byl neznal Husa, české konfese i Bratří.«

Tohle se povedlo! Vždyť jest přece již celá veliká literatura o tom, jak Luther o Husovi soudil, které spisy jeho četl, jak s počátku Husa kritisoval v lecčems nepříznivě, ale později jej chválil. Ještě více spisů pojednává o častých stycích Lutherových s utrakvisty a Českobratrskou jednotou. Tito sektáři přece s ním často konferovali osobně, vyměňovali s ním čilou korespondenci; Čeští bratří docela ho žádali, aby

jim napsal pochvalnou předmluvu k jejich konfesi, což také Luther učinil.

Důkladné pojednání o stanovisku Lutherovu k Husovi napsal Jos. Čihula r. 1897 do III. ročníku »Českého Časopisu Historického.« Ostatně již dávno před tím dr. Goll (r. 1880) v »Časopisu Musea království českého« napsal článek: »Jak soudil Luther o Husovi,« O stycích Lutherových s Jednotou obšírně psal Gindely v letech 1861—1862 v proslulém dvousvazkovém díle »Geschichte der Böhmischen Brüder.« Od té doby celá knihovna úvah o tom, jak pohlížel Luther na Bratry, jak jim radil, jaký měl vliv na jejich nauku atd. Nemá-li Karas času a příležitosti přečísti si spisy větší, snad přece mohl prohlédnouti aspoň nový menší spisek dra Ferd. Hrejsy, označený titulem »Česká reformace.« Jistě by pak nebyl svou ignoranci nosil způsobem tak nápadným na trh.

A odkud ví Karas, že »Denis popírá větší vliv husitismu«? Snad to vyčetl z některé brožurky, vyhýbaje se direktnímu listování samého spisu Denisova. Vždyť přece Denis píše, že Luthera »hluboce dojaly vroucnost a síla víry« Husovy. A konstatuje o Lutherovi dále: »Já,« psal (Luther) Spalatinovi, »v nedojípí posavád všemu i učil i věřil jsem, čemu Hus v též nedojípce učíval i Jan Staupitz; zkrátka my, ani sami nevědouce, všickni jsme husity . . .« A v odpovědi své Eckovi praví: »V Lipště bohužel nečetl jsem ještě Jana Husa, jinak bych byl

hájil nejen některých článků v Kostnici odsouzených, ale všech, jak to činím nyní, když přečetl jsem sp's Husův tak vznešený, tak ušlechtilý, tak křesťanský, jemuž podobného nebylo napsáno během čtyř století.« Roku 1521 přirovnává Husa k svatému J.nu . . . Roku 1522 stavům českým posílá list, v němž vyjadřuje svůj obdiv pro Husa a svou náklonnost k Čechům.« (Denis-Vančura: Konec samostatnosti české, 363—365.) Takovým způsobem líčí poměr Lutherův k Husovi sám Denis.

Věru se divíme, že znalci dějin z kruhů evangelických neprotestovali proti snižování vědomostí Lutherových spisovatelem Karasem. Luther nebyl od českých hranic daleko, o husitech a Husovi věděl a mluvil každý Němec; tím spíše ovšem obracel k nim pozornost vůdce německého evangelictva. Ale Karas se táže naivně, zdali vůbec Luther Husa znal.

Proto také přiznají naši čtenáři, že jsme věnovali tak ubohému spisku novohusitskému již pozornosti dosti; snad až příliš mnoho. Kdyby nebývala ta knížka tak horlivě hltána, anebo kdyby uvědomělejší novohusité takové péro byli odkázali do příslušných mezí, ani bychom se o Karasově úvaze nezmiňovali. Jest však potřebí ukázati dokumentárně, co všecko jest možno v naší literatuře pod širokým pláštěm novohusitského horlení. Takovou knížku nemá provázeti tichým souhlasem ani žádný novohusita, pokud mu na skutečném uvědomění českého lidu záleží.

Ale dle řádků »Hlasů ze Siona« (v č. 19.) se zdá, že novohusité autora toho pokládají za zvláštní kapacitu. Nuže tedy: jen konec pohádky!

Obraťme zrak k jinému chodníčku. Kniha »Život a význam mistra Jana Husi«, uspořádaná od St. Klímy, také dokazuje, že by se sami autoři novohusitských spisů měli učiti některým základním poznatkům z éry husitismu od abecedy. Prý za Husa autorita církevní a papežská, »tehdy ještě, ačkoli padala již, by a všemocná.« (Str. 96.) Tedy dle této fráze může býti všemocným i ten, jehož moc prozrazuje patrné trhliny a slabiny. Také dr. Hrejsa v »České reformanci na str. 4. mluví o »všemocné« církvi středověké.

Pěkně byla ta církev všemocná! Vždyť již ve XIV. století za pobytu papežů v Avignoně francouzská vláda si osobovala hlavní vliv na volbu kardinálův i papežů. U kterého papeže byl zpozorován sklon k návratu do Říma, hned na něho z Paříže činěn bezohledný nátlak, aby se z Avignona nehýbal. Když se papež Urban V. přece rozhodl přes protesty Francie k přesídlení, musil mu k tomu činu poskytnouti vydatnou pomoc náš Karel IV. A přece Urban dlouho neodolal houževnaté politice francouzské; opustil Avignon r. 1367 ale již r. 1370 tlak zevních poměrů ho přiměl k návratu do Avignonu. Řehoř XI. za pomoci Karlovy opustil Avignon přes všecky největší překážky r. 1376 a vjel

do Říma r. 1377. Francouzi podnítili proti němu v Italii fanatické nepřátele, jen aby se zase vrátil. Jeho život byl ohrožován tak, že byl nucen krátce po svém příjezdu uchýliti se do Anagni.

Intriky francouzské neustaly. Po smrti Řehořově nastoupil Urban VI., který se snažil reformovati radikálně i životosprávu francouzských kardinálů. Ti mu však dokázali, jak jest »všemocný«. Ve spojení s vládou francouzskou a za pomoci bretoňských žoldnéřů sosnovali vzpouru a zvolili si vzdoropapeže. Za dlouholetého rozkolu, který takto povstal, jak papežové praví tak vzdoropapežové byli nuceni ustupovati i v záležitostech pro církev velice důležitých rozmarům mocných despotů laických, aby nebyli náhle svrženi. To byla zvláštní »všemocnost«! Vždyť papežská stolice nemohla zjednati průchod svému právu církevnímu ani proti notorickému bludaři Viklefovi. Ten zemřel klidně v blahobytu na své faře. A co znamenala papežská moc v Čechách, viděli jsme již v předu. Běda tomu smělci, který se postavil jako zastance papežův proti viklefistům! Vždyť takovou odvahu těžce zaplatil sám arcibiskup Zbyněk. Sněm v Pise sesadil i legitimního papeže.

Pověstný Jan XXIII., který děkoval za svou hodnost hlavně taktice kardinálů v Pise, utkal se s Ladislavem Neapolským. Kdyby býval sledoval jisté choutky Ladislavovy klidně, byl by přišel i o svou církevní moc. A pak — od koncilu kostnického byl Jan XXIII. vězněn. Tak vyhlížela ta »všemocná« vláda papežská. Neměla daleko dostatečné svobody ani k řízení záležitostí čistě duchovních. Natož aby ovládala světskou politiku Václava IV. a jeho milců, krále francouzského a jiné velmože! Z toho si také každý může utvořiti správný soud o těchto slovech v »Kalendáři paní a dívek českých na rok 1916«: »Církev vládla duším i tělům nejhroznějším, nejdespotičtějším způsobem.« (Na str. 18. v článku »Před pěti sty lety«.) My zase víme, že laičtí despotové tehdy i proti vůli papežského stolce pomáhali k znamenitým prebendám zlopověstným, rozmařilým laikům způsobem svatokupeckým. Co vytýkali papežům, toho se ochotně dopouštěli sami, když jim z toho kynul značný zisk.

V témž článku citovaného kalendáře na str. 19. jest jmenován Hus »prostým knězem«, který »odol val lákadlům a svodům okolí«; prý byl „nepohodlný strouchnivělému světskému řádu.« K tomu ještě připočteme, že »Hlasy ze Siona« v č. 19. nesouhlasí s tvrzením, že by měl Hus značné příjmy. A tak dostaneme zaokrouhlený obrázek, jak se Hus líčiti nemá.

Jest zvláštní, že právě nyní se ujímá móda jmenovati Husa »prostým knězem«; děje se tak ovšem proto, aby se lacino zjednal tím větší obdiv pro tohoto organisátora církevního převratu. Ale taková chytrá taktika naprosto nezaslouží omluvy v době, kdy vliv a hodnosti

Husovy jsou tak jasně historií vyloženy. Již posvěcený bakalář vyučující na universitě vynikal svým titulem a úřadem značně nad prostého kněze. Což teprve universitní mistr! Rektor university pak náležel tehdy mezi přední české notability. Vždyť universita byla téměř samostatnou republikou, která se řídila právy rozdílnými od řádů zemských, byl to skoro stát ve státě. Rektor byl předsedou universitní rady, jemu náleželo řízení všech záležitostí university vůbec; zvláště pak spravoval jmění a důchody universitní a vykonával nad členy university soudní moc v jakýchkoli rozepřích, ať se jednalo o řízení trestní či o spory majetkové. (Tomek: Dějepis města Prahy III, 273—274.) Patrno tedy, že universitní rektor nebyl prostým knězem, nýbrž velice vlivným a váženým hodnostářem.

A že takový muž nebyl nuzákem, jest přirozeno již proto, že sami mistři a bakaláři, kteří na universitě učili, měli příjmy velmi značné. Flajšhans dovozuje dvojím způsobem počítání, že Hus měl ročně na 6000 K, »k čemuž byt, knihy a oděv s potravinami (z části) poskytovány zadarmo.« (Mistr Jan Hus, 21, 142—143.) Tedy Hus měl zaopatření skvělé, odpovídající vysokému uřadu, jaký zastával. Takové příjmy mělo sotva sedm procent pražských kněží. Ba takových důchodů neměli ani někteří z těch duchovních, jimž Hus příkře vyčítal »lanžování po obrocích« a přílišný blahobyt.

Hus v jednom směru málo odolával lákadlům okolí, ale opatrnicky se vyhýbal zásadnímu konfliktu se »ztrouchnivělým světským řádem.« Arcibiskup Zbyněk Zajíc byl i dle svědectví husitů mužem života svatého. Hus však ho pronásledoval příkře, protože věděl, že se tak zavděčí Václavu IV. Že život Václavův zasloužil přísných výtek, to Hus věděl; na dvoře králově žili kněží zlopověstní, protekční děti královy, které hleděl vladař zaopatřovati způsobem svatokupeckým; i rozmařilí laičtí milci královi jistě potřebovali napomenutí. Ale jména těchto lidí Hus ze svých výtek vypouštěl, aby nepřišel o mocné spojence, třebaže věděl, jak rozhárané poměry dvorské nutno v zájmu reformace náboženské i v zájmu blaha českého lidu napraviti.

V Klímově knize se praví (na str. 113), že husitství vzniklo z malého lidu. — Tohle však není pravda. Husitství vzniklo na základě viklefství na pražské universitě, bylo živeno inteligenty, aristokraty a aristokratkami. Kdyby nebývali přední úředníci českého státu poskytli tomuto hnutí nejvydatnější podpory, bylo by se brzy zhroutilo. V okamžicích kritických rozhodl pro odboj Čeněk z Vartenberka a agitační schůze jiných šlechticů, kteří konfiskovali ve svůj prospěch duchovenské statky.

Od hnutí kacířského, specielně husitského, dlužno rozlišovati hnutí obecně reformní, jež ovšem bylo i v lidu malém velice mocné. Že

však reformace se dostala do zajetí spekulujících sektářů, to s výjimkou hnuti táborského nebylo dílem lidu malého. Tento lid, pokud vzdoroval notorickému kacířství, byl pobíjen a vyháněn od mocnějších strůjců církevního převratu.

Dne 30. června 1408 stál před soudem arcibiskupským kněz Mikuláš z Velenovic, jinak zvaný Abraham, který za přelíčení prozradil své kacířské náhledy. Generální vikář Kbel se ho tázal, jakým právem káže. Otázka ta byla velice důležitá; snadno by se byl dal průchod nejrůznějším bludům, kdyby bývalo svobodno kázati i lidem, jimž církevní vrchnost nedala povolení výslovné. Bylo potřebí nap ed zjistiti, zdali kazatel jest pravověrný, zda jest dostatečně vzdělán; vyžadovalo se právem, aby kněz napřed slavně slíbil, že nebude kázati žádných bludův. Vždyť přece husité v Praze rovněž velice přísně vystupovali proti kazatelům podezřelým, kteří tropili veliké různice věroučné.

Abraham odvětil, že káže mocí svého kněžství a pak mocí Ježíšovou. Tak se mohl vymlouvati každý potouchlý kazatel.

Kbel tedy upozornil Abrahama, že nemá poslání od arcibiskupa. Ale Abraham odpověděl, že i laikové mají právo kázati evangelium. Již tyto odpovědi vzbuzovaly vážné podezření. Když pak 5. července došlo k druhému přelíčení, zpěčoval se Abraham přísahati před výslechem na evangelium a obraz Ukřižovaného; prohlašoval,

že chce přísahati na živého Boha. Když mu soudcové proto vytýkali blud valdenský, Hus hned (jako přítomný svědek) začal poučovati, že jest více přísahati skrze Boha než skrze stvoření. (Zvláštní logika! Což se při evangeliu a krucifixu na Boha zapomínalo? Nebylo Písmo slovem Božím, které Hus také velice ctil?)

Kbel odbyl Husa právem: »Ha, mistře, jste tu, abyste slyšel, ne abyste vytýkal.« Hus však obhajoval dále bludaře notorického, a to takovými důvody, jaké pražští viklefisté opisovali z blouznivých knih valdských. Prý sám sv. Jan Zlatoústý nazývá pošetilci lidi takové, kteří vyžadují přísahu na stvoření, jako by bylo větší přísahati skrze stvoření než skrze Stvořitele. Tak Hus prozradil, jak čerpal své náhledy z valdského písemnictví. Takový výrok sv. Jana totiž nebyl zaznamenán ve skutečných jeho spisech; za to však zcela neprávem kladli do úst sv. Jana ten výrok bludaři valdští. Spis, na který se odvolávali, nebyl dílem onoho světce, nýbrž úvahou některého ariánského kněze. (Srv. Dr. Sedlák: Studie a texty I, 75—85.)

Hus velice podrážděně ujímal se Abrahama dále, jako by na formě přísahy záleželo celé blaho církve.

Klíma o tomto soudním řízení referuje (na str. 18—19) a dodává (na str. 24): »Tedy dovolávati se Boha bylo tenkráte bludem.«

Patrno, jak smělá, zúmyslná lež ihned bez rozmyslu se nese do tisku, jedná-li se o zlehčení církve. Sám Klíma přece velmi dobře ví, že ani v případě naznačeném neprohlásil Kbel za blud dovolávání se Boha, ale že naopak takový akt od Abrahama žádal. Kdo žádal přísahu, měl na paměti Boha či jenom prostý pergamen? Byl křivopřísežník těžce trestán proto, že urazil knihu? Abraham i Hus dobře věděli, že soud žádá, aby se Abraham přísahou dovolával Boha. Spor se točil tedy nikoli o podstatu přísahy, ale o její formu. A katolický církevní soud měl právo i formu předpisovati. Kdo vzdoroval, dával nepřímo na jevo, že pokládá své soudce za bludné.

Dejme tomu, že profesor uloží žákům, aby se naučili nazpamět některou báseň Vrchlického. Ale pak vyvolaný žák prohlásí, že se schválně naučil básni jiné, na př. od Nerudy. Nemá práva profesor kárati jinocha pro neposlušnost? Zavrhuje profesor básně Nerudovy již proto, že poroučí, aby se přesně dbalo jeho rozkazu? Někdo uloží služebníku, aby mu přinesl obraz jeho patrona. Ale služebník schválně koupí sochu téhož patrona. Kdo by mohl vytýkati pánovi svéhlavost a pohrdání uměním sochařským, jestliže neobjednanou sochu vrací? Zrovna tak naprosto nezasluhoval výtky soud arcibiskupský, jestliže žádal, aby se vyhovělo zákonité formě. Vždyť posud i v jiných úřadech se vyžaduje, aby předvolaný občan šetřil při úředním řízení předepsaných pravidel. Žádost arcibiskupského soudu

byla odůvodněna tím spíše, že Abrahamovy názory o pravomoci kazatelské a přísaze byly zásadami čistě valdskými.

Ale Klíma z odůvodněné ostražitosti soudu vyvozuje hned, že dovolávání se Boha bylo dle katolických zásad tehdy bludem! Jestliže chce vzbuditi takovým převrácením smyslu a logiky despekt k soudcům Abrahamovým a Husovým, bezdečně posloužil zle pověsti Jednoty českobratrské. Nikoli církev katolická, ale za to Jednota zavrhovala přísahu. Čeští bratří zapovídali vůbec dovolávati se Boha přísahou. Kdo tedy byl vlastně po rozumu novohusity Klímy bludařem skutečným?

O žalobách proslulého mistra Štěpána Pálče Klíma dí: »Páleč vybral z Husovy knihy »De ecclesia . . . 34 články, které byly důkazem, že Husovo učení shoduje se se zavrženým učením Viklefovým. Mistr Jan sklíčen nemocí a v nezdravém žaláři psal odpověď k článkům Pálčovým. Ze článků Pálčových některé byly úplně falešné . . . Jiné články Páleč překroutil nebo ze souvislosti vytrhl, takže je Hus opravuje . . . Jiné články Páleč uvedl správně, Hus je pak odůvodňuje.« (Str. 24—25.)

Před vydáním své knížky měl Klíma příležitosti dost, aby se přesvědčil, zda Husovo tvrzení o překrucování jest správné, čili zda obrana Husova jest světlým důkazem. Kdyby Klíma byl četl zdrcující objevy dra Sedláka, sotva by byl tou otázkou vážněji hýbal. Vždyť

nové objevy tolik se dotýkají samého Husova charakteru.

Hus celé dlouhé stati z Viklefa prostě překládal anebo (v latinských spisech) opisoval, tak že žádný vynikající český spisovatel nebyl tak smělým plagiátorem. Spisům Viklefovým činil v Čechách nejhorlivějšího agitátora. Ale v Kostnici odvážil se zapírati svého předního učitele takto: »Co mě viníte Viklefem? Co mi do něho? Však jest Viklef nebyl Čech, anť otec můj, ale byltť jest Angliš; protoť, psal-liť jest bludy, nechť zaň Anglišové odpovídají.« (Winter: Život církevní, 7.)

Podle toho možno souditi, jak asi mohly přesvědčovati jiné Husovy výmluvy a žaloby.

Husovi v Kostnici bylo předloženo 45 bludných článků Viklefových, aby se o nich vyjádřil písemně. A muž, který v Čechách velice se rozčiloval, kdykoli mu bylo dokazováno, že oněch 45 článků šíří notorické kacířství, napsal odpovědi tak krotké, tolik ústupné, že překvapil nejvíce své osobní přátele. Dle písemného vyznání svého Hus prý 36 z těch článků nedržel a nedrží a 9 jenom s jistými výhradami. Tudíž najednou sám uznával, že Viklef jest arcikacířem, čehož v Čechách přiznati nechtěl. Jest přímo úžasné, jak spisy Husovy, psané v Čechách, odporovaly prohlášení kostnickému. Obratem ruky Hus přiznával, že i nejhorší papež má moc jako sluha, skrze něhož Bůh působí. Nechce prý rozhodovati, zda desátky jsou pouhými almužnami,

ale popírá, že by je směli farníci hříšným kněžím odpírati. Nevěří, že by se nemělo dbáti exkomunikace papežovy anebo jiného preláta. Přiznal, že papež jest bezprostřední a přední náměstek Kristův a apoštolův atd. Viklefisté čeští s velikým překvapením sledovali, jak Hus pojednou potírá to, co často v Čechách do myslí posluchačův a čtenářů vštěpoval. (Srv. Hlídka r. 1911, str. 691—697, 792.)

Dr. Sedlák jinde dokládá: »Odpovědi Husovy na články Viklefovy způsobily ovšem překvapení: komisi (kostnické), Pálčovi i přátelům Husovým. Komisi překvapila Husova pravověrnost, Pálče jeho neupřímnost a přátele jeho slabost . . . Nemile dotkly se Husovy výpovědi i přátel jeho v Praze. Viklef jest jim, jako Husovi, učitelem evangelickým, v jeho spisech jest pravda Boží, od níž se nesmí dáti nikdo ničím odvrátiti, a této pravdy šel Hus do Kostnice hájit. Nyní pak hned na počátku se jí zříká a Viklefa zapírá! Jsou tím zarmouceni a plni obav, aby se z bázně před odsouzením Hus nepodrobil sněmu úplně.« Dr. Sedlák také připojuje doklady o nemilém vzrušení viklefistů českých.

Pak Hus onemocněl, ale brzy na to pokračovalo vyšetřování na základě článků, vyňatých od Pálče poctivě ze spisů Husových. Nyní komise, která po zapírání Husově se domnívala, že mistr vězněný jest přece snad pravověrný, užasla znovu po srovnání Husových předběžných výpovědí s tím,

co Hus v Čechách psal. Páleč z velikého traktátu Husova »De ecclesia« vyňal 34 články. Dr. Sedlák praví dále: »Páleč tu až na malé výjimky sleduje traktát Husův a vypisuje články většinou doslovně, někdy pak poněkud volněji, ale vždy smyslem správně. Při tom stavu věcí nelze se věru ubrániti údivu, slyšíme-li, jak Hus rozhodně prohlašuje: quos false extraxerunt (které falešně vyňali, totiž žalobci příslušné články) a jak Mladenovic po něm opakuje: »quos Palecz false et inique extraxerat« (které Páleč falešně a nespravedlivě vyňal).« To není pravda! Články Pálčovy nejsou vyňaty lživě, nýbrž pravdivě! Hus to v odpovědech částečně sám přiznává ... O lživém vymyšlení článků nemůže tedy býti řeči. A jistě právem dlužno se diviti smělosti, s jakou Hus za těmito 34 články píše: »... některé výroky z oněch jsem napsal a rozhlásil a tvrdil, že jsou správné, některé však člověk nepřítel smyslil, tu přidávaje něco, tam ubíraje a onde celý výrok, jenž není v mé knize, falešně připisuje. Proto poznav, jak lstně jsou vymyšleny některé články, ukázal jsem pánům komisařům opak jich v knize jimi předložené, kteříž řekli: Nepřátelé tvoji učinili. Já pak jsem je tamtéž hned před notářem žádal a chtěl, aby ony protivníky považovali za stranu a potrestali je za falešné vymyšlení článkův a vytýkání bludů, které mně a mému spisku lživě vytýkali a vytýkají.« Komise se ovšem

neukvapila, nýbrž vzala Husovo prohlášení na vědomí a ustanovila zkoumati jeho pravdivost.« (Studie a texty, R. II, č. 1, str. 3—6.)

Potud tedy Dr. Sedlák o rozdílu charakteru Pálčova a Husova. Tyto výklady a doklady ovšem působí na novohusity tak, jako když blesk udeří. Ale žádný ze ctitelů Husových neodvážil se tvrditi, že Dr. Sedlák se mýlí, že někde černě podbarvuje. Tu však z čista jasna přichází Klíma s takovou pomluvou charakteru proslulého mistra Pálče, jako by ani neměl tušení, co Sedlák objevil.

Hus na př. hájil 18. čl. Viklefův sofistickými důvody samého Viklefa (tedy opisováním). Dr. Sedlák dí: »A týž Hus, jenž větu Viklefovu tak rozhodně zastává, horše se na doktory, že i ji zavrhli, a jenž i druhou její část, že totiž věřící mají hříšným kněžím desátky odnímati, lidu vštěpuje, odpovídá v Kostnici při výslechu o tom článku: »Primam partem non audeo negare nec affirmare, secundam partem nego!« (První část věty Viklefovy neodvažuji se ani popírati ani tvrditi, druhou část popírám.)

Zajímavý to příspěvek k ocenění stálosti Husovy v zásadách! A tento mistr horlivě odporučoval, aby každý pravdu hájil až do smrti. Osvědčoval nejednou, že chce raději umříti, než od poznané pravdy ustoupiti. Při nejmenším jistě se mu v Kostnici rozblesklo, že služebné opakování, opisování a šíření nároků Viklefových

ještě nemusí prýštiti ze skutečného žulového přesvědčení, z dobře uvážené samostatné soudnosti.

Nám se zde však hlavně jednalo o spravedlivou očistu poctivého a bezúhonného reformátora Pálče, který pro své konservativní přesvědčení *mnoho přetrpěl.*

Klíma snaží se nanésti na otce kostnické temných stínů těmito větami: »Husovi předložili žalobné články Pálčovy a Michalovy a když se chtěl ospravedlniti, volali naň se všech stran: »Nech si své mudráctví a odpovídej krátce buď ano nebo ne!« Také se mu smáli, že se odvolal k Ježíši Kristu, jakožto soudci nejspravedlivějšímu.« Hus kardinálovi Petru z Alliaku na výzvu, aby odvolal a se napravil, odpověděl mimo jiné: »Články pak, kteréž jsem ve svých knihách složil, chci pokorně odvolati, když o opaku budu poučen.« Avšak poučení jemu dáti nepokládali za potřebno.« (Str. 26—27.)

Klíma jde starou vyšlapanou cestičkou, jako by novohusité posud nepochopovali, jak jest potřebí přihlížeti k zdůvodněnému právnímu řízení té doby. Hus přece do Kostnice n e b y l p o v o l á n j a k o k r i t i k a s o u d c e, ani jako žák z university pražské na — universitu jinou k volné disputaci vědecké. Hus přišel ke kostnickému sboru j a k o t h e o l o g o b ž a l o v a n ý, obviněný z obnovy bludařství Viklefova, jež bylo od učených theologů probráno a odsouzeno dávno.

Na důkladné poučení, na výměnu akademických názorů měl Hus velmi mnoho času v samých Čechách. A když v naší vlasti odborníci, kteří byli učenější než Hus, pokoušeli se důmyslně dokazovati smělé kacířství Viklefovo, *viklefisté jako úhoři se takové disputaci vyhýbali. Jednou řekli*, že články Viklefovy dají se vykládati i způsobem pravověrným; po druhé že prý nejsou od konservativců správně citovány; po třetí, že pro kacířské články náboženské nemají se zavrhovati Viklefovy knihy filosofické; po čtvrté, že viklefisté, mají-li před bludy Viklefovými varovati, musejí je předem čísti — a proto ať se jim ta četba dovolí. Zkrátka mluvilo se sem tam, uhýbalo se hned na tu, hned na onu stranu. Při tom pak viklefisté přečasto lhali, že jsou zcela pravověrní, že se srovnávají v dogmatice s církví obecnou; ale zároveň se vší smělostí vytýkali zhusta kacířství katolíkům. Raději činili nejrafinovanější skoky, než by byli otevřeně přiznali, že Viklef jest bludařem, jehož názory a návrhy vedou k zpátečnictví a k rozvratu církve i státu.

Hus dobře věděl, jak mistrně byly potírány bludy Viklefovy v Čechách, jak nejednou sám Jeronym Pražský odvolával, když se ocitl v úzkých. Bylo v Čechách velmi dobře známo, jak dokumentárně posoudili a odsoudili Viklefa proslulí mistři v Paříži a na jiných universitách. Hus měl zkrátka dosti příležitosti k seznání, jaké jest stanovisko předních učených representantů

církve obecné ke knihám Viklefovým a proč fakticky církev obecná byla hotova s jednomyslným úsudkem vlastně již před kostnickým sněmem.

Správné stanovisko předních představitelů církve bylo před Husem zdůrazněno v Kostnici samé. A tu se snad k vůli Husovi otázky měly ještě jednou probírati? Mělo se čekati, až znovu široce rozvine Hus obranu Viklefovu? Vždyť stejně se zastával mistr Viklefa hlavně — slovy anglického bludaře samého. Učená hádka theologická o Viklefa by se byla sotva skončila probíráním všeho za pět měsíců — jak dosvědčoval průběh jednání koncilů jiných. Jak dlouho na př. jednáno o kalichu na sněmu tridentském! Dogmatické disputace vlekly se mezi samými pravověrnými otci v Tridentě o některých předmětech celá léta; a jednalo se při tom hlavně o definici detailů.

Ale vždyť sektáři čeští sami hádali se častými traktáty a na četných schůzích o některých dogmatech v následujícím věku po celé století — a přece druh druha nedovedli poučiti, přesvědčiti. Tedy zcela právem koncil kostnický žádal, aby konečně také bylo dbáno ústřední autority — a to ode všech.

Hus dostavil se ke koncilu jako obviněný; věděl, že se má skončiti jeho dlouholetý osobní spor, čemuž se tak drahný čas vyhýbal. V Kostnici se mělo pokračovati v tom Husově procesu, který se započal již r. 1410. Hus ostatně

sám ubezpečoval, že se koncilu podrobí. Dne 28. listopadu 1414 Hus byl uvězněn; zřízena zvláštní komise, která navštívila 6. prosince Husa v karceru kláštera dominikánského a podrobila Husa výslechu.

Hus prohlásil a napsal vlastní rukou, že nechce ničeho tvrdošíjně hájiti, nýbrž přijati poučení od každého a podrobiti se rozhodnutí sněmovnímu. Komisaři pak několik dní jej vyzývali, aby se dal na rozsudek 12 neb 13 mistrů; ale Hus odporoval, prohlašuje, že chce složiti počet z víry své před koncilem. Následovala další slyšení Husova v generální kongregaci, která se scházela v refektáři kláštera františkánského. Otcové dali si s vyslyšením Husovým značnou práci. Konečně 5. června bylo uděleno mistrovi slyšení veřejné, které ovšem nebylo vedeno dle Husova přání. Otcové na základě předcházejícího pilného vyšetřování ustanovili pořad krátký a hleděli stručně vyvrcholení soudního řízení skoncovati. Když Hus chtěl šíře mluviti o artikulech, které mu byly přičítány, okřikovali jej otcové s několika stran, aby nechal vytáček a odpovídal »ano« nebo »nikoli«. Došlo k rozčilujícím scénám.

K druhému veřejnému slyšení došlo dne 7. června, při němž již Husovi dána větší volnost k disputaci. Když tehdy hájil Hus své odvolání ke Kristu, ovšem se otcové smáli — nikoli však z náboženské lehkomyslnosti, ale pro Husovo vykrucování. Vždyť již dříve sami

Češi Husovi připomínali, jak jest odvolání od řádného soudu církevního chytrou vytáčkou, jak takovým způsobem chce Hus odložiti rozhodnutí svého sporu — k soudnému dni. Co si dovoloval Hus, mohl po něm opakovati i provinilec zcela usvědčený; zajisté i jiný se dle té zásady mohl vyhýbati spravedlnosti pozemské až do smrti. Vždyť se vědělo, že Kristus nepřijde osobně rozsuzovat a usvědčit člověka beroucího jeho jméno nadarmo — ihned na zavolání.

Stručná disputace pokračovala dne 8. června. Hus prohlašoval, že nechce býti zatvrzelým, že se chce podříditi naučení, rozhodnutí i napravení koncilu. Nechť však mu jest dáno slyšení, aby ještě mohl jasně vyložiti své názory o některých kusích. Předseda koncilu kardinál kambrajský ve jménu sněmu odpověděl, že již naučení církevního sněmu jest věcí hotovou. Vždyť více než 60 doktorů katolických projevilo již své shodné mínění o příslušných artikulech.

Hus měl si jasně uvědomiti, že stojí v Kostnici jako obžalovaný a že jeho soudcové nebudou náhle a radikálně měniti soudní pravidla. Co by se řeklo i nyní třebas v republice francouzské a portugalské u soudu tomu obžalovanému, který by začal kritisovati soudní paragrafy a žádal, aby soudcové svémocně právě k vůli němu převrátili stávající zákony na ruby? Odpovědělo by se, že právní jistota vyžaduje, aby se nečinilo při soudu žádných výjimek; jinak že by měl po druhé zase jiný obžalovaný

právo vyžadovati porušení zákonů jiných k vůli své záchraně. — Při Husovu přelíčení řekl starý šedivý biskup polský: »V Klementinách a Šesté knize jsou jasná slova o kacířích, jak se má s ním díti.« (Srv. Flajšhans: Mistr Jan Hus, 448. Tomek: Dějepis Prahy III, 577 až 580.)

Hus mohl se osobně hájiti daleko zevrubněji, mohl zavésti disputaci daleko širší, kdyby se byl nevyhýbal osobnímu dostavení k soudu, k němuž byl již dávno dříve volán. Tak obrovský a složitý stroj, jaký představoval kostnický koncil, nemohl se záležitostí Husovou obírati celé týdny ba měsíce, jelikož měl na programu také velice důležité záležitosti jiné, které se týkaly nikoli osob jednotlivých, nýbrž katolické církve celé.

Klíma uvádí, jak Hus dokazoval, že můžeme býti dobře spaseni i bez papeže. Vždyť prý »není možná, aby za časů Anežky, která na dvě léta i více zmocnila se papežství, nikdo nebyl spasen, ačkoli tehdy nebylo papeže.« (Str. 24.) Z celé souvislosti patrno, že Klíma vybájenou papežku chce utratiti jako vítězný Husův triumf proti papežství. Vždyť ani slovem se nezmiňuje, že pohádka o papežce byla vymyšlena od rafinovaných nepřátel papežství. Papežka Agnes, jinde zvaná Johana — putovala z úst jízlivců do úst; bajka, kterou popravili dokonale později sami protestantští historikové, opakuje se znovu a znovu v Čechách s tím vychytralým předpokladem, že novohusité váž-

ných dokumentů katolických nečtou. Hus ještě nevěděl, jakého stínu falešného se chytá; proto může býti omluven. Ale nikdy omluviti nelze člověka moderního, který jakýmkoli způsobem snaží se uplatniti nejapnou povídačku jako nějaký historický důkaz.

Ale ještě něco povážlivějšího! Klíma dotýká se učení Viklefova o remanenci hmoty chleba a vína v Eucharistii a dodává: »Jest pozoruhodno, že Hus učení Viklefovo v této věci nedržel, ale vyznával totéž učení, jaké později Luther a církev evangelická augsburského vyznání.« (Str. 18.)

Odkud Klíma tento úžasný objev opsal, náhodou nevíme. Ale předkládáme ke kritice rozvážným evangelíkům, aby sami posoudili, jací liberální theologové se přihlašují za učitele novohusitů o Husovi. Dalších slov by bylo škoda.

* * *

Jak již v předu napověděno: z celé spousty novohusitských omylů vybrali jsme zde k vůli ukázce a posouzení jenom některé. Vždyť důkladná kritika i jediné knížky novohusitské by vyžadovala obšírnější spis. Ale již z toho, co zde novohusitům odpověděno, jistě vynořuje se pro novohusity zdravé poučení: »Jen méně horování, méně bezmyšlenkovité agitace — za to však více vážného studia a opravdového samostatného přemýšlení!«

Poznámka redakce. Vzhledem k tiskovým obtížím ve válečné době došlo k tisku tohoto spisu až r. 1918, ačkoli byl dopsán již r. 1915. Dle toho budiž hleděno na některé výrazy v pojednání.

Ročník XV. Číslo 3.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
VLASTIMIL HÁLEK.

✻

Jací byli Husité.

Podává
Aug. Neumann, O. S. A. v St. Brně.

✻

V Praze 1918.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákl. Tisk. Ligy.

„NIHIL OBSTAT."

Pragae, 22. Julii 1917.

Dr. **Franciscus Stejskal,**
censor.

Ex archiepiscopali Ordinariatu Pragae Julii 1917.

Dr. **Joannes Sedlák,**
vicarius generalis.

Nr. 9067.

Jací byli Husité.

Podává AUG. NEUMANN, O. S. A. v St. Brně.

Páni čeští, domnívajíce se, že jméno národa bylo na venek upálením Husovým potupeno, předsevzali si čest národa třeba i zbraní zastávati. Že se strana Husova chopila zbraně, to spočívalo v odvetě za smrt Husovu, ale požadovalo to ještě něco jiného: lid, který dříve k církvi tolik lnul, musel být dříve náležitě vychován, aby vystoupil proti ní a jednal zcela opačně.

Prvním prostředkem k tomu bylo zlehčení autority církevní. Všechny klatby, dle učení Husova, byly bezpodstatné a blahoslavení ti, kteří do nich upadli a ještě blaženější ti, kteří se jimi nedají zastrašiti, nýbrž jednají dále proti církvi. Lid takto odchovaný netoliko pozbyl oněch svatých ideálů, ba naopak za záslužné si považoval jednati proti duchovenstvu a jeho zájmům, tak že konečně zaslepené jeho massy činily všechno, co jim demagogičtí kazatelé rozkázali. Pěkně to napsal souvěký pozorovatel, Ondřej z Brodu: »Cokoliv by kazatelé, anebo

mistři poručili, byť i smrt anebo jiné těžké nebezpečí hrozilo, ihned vykonali, anebo kam poručili jíti, tam hned šli.«[1])

Že lid ve všem poslouchal svých vůdců, to spočívalo ještě v něčem jiném: ve zlepšení poměrů sociálních. Na počátku 15. století počala se již zaváděti robota, která lid velmi tížila. Jak tedy neměl se s takovou odvahou vrhati na vrchnosti duchovní i světské, když mu jeho vůdcové slibovali, že jeho poddanství přestane, že bude konec robotám na panském, desátkům a pod.?

Jiným mocným činitelem byla myšlenka náboženská. Fanatičtí kněží husitští přislíbili totiž svému lidu, že každý, kdo by v boji proti svým náboženským odpůrcům padl, ten že přímo půjde do nebes.

Takto si kazatelé vychovali ve všem na slovo poslušné davy, kterým, když kněz Koranda řekl na shromáždění u Křížkův (30. září 1419), že třeba chopit se meče, tedy ozbrojil se a s odvahou zrovna moslemínskou vrhal se do boje, aby si v něm vybojoval život lepší zde na zemi i nahoře v nebesích. Za takového rozložení myslí odražen první prudký útok z venku na hoře Vítkově u Prahy (15. července 1420). Hned na to počali Husité rychle prováděti svou

[1]) Höfler, Geschichtsschreiber der husitischen Bewegung, Fontes rerum austriacarum, I. Abt. VI. Bd. str. 327.

válečnou politiku: co nejdříve opanovati celou zemi. Ještě téhož roku dobyli Prachatic, Vodňan, Chomutova, ba i mocného pána Oldřicha z Rosenberka přinutili ke smíru. Dílo své dovršili roku následujícího (1421) dobytím valné části měst českých, nejprve na západě pak na východě. Majetek uprchlých měšťanů byl skonfiskován a rozdělen několika jednotlivcům, kdežto celku nedostalo se ničeho. Prvního sklamání dožil se lid na poli sociálním.

Když pak téhož roku (1421) Žižka prakticky rozřešil spor mezi radikály vzniklý tím, že dal fanatické Adamity vyhubiti ohněm a mečem, ani žen nevyjímaje, dostavilo se druhé mocné sklamání!

Lid proléval krev za utvoření slibovaného Božího království na zemi, a když se (byť v nepatrné menšině) domníval, že již doba vykoupení nastala, byl za to od svých vlastních »bratří« vyhuben jako kacířský.

Zatím udála se za hranicemi důležitá změna. Listem ze dne 28. září 1421 byla Morava takořka připoutána k bojovnému Albrechtovi rakouskému; tím Husité čeští netoliko osamoceni, ale nad to dostali i nebezpečného souseda.

Ukázalo se to velmi záhy. Když jeho vojska vyvrátila mohutnou kališnickou baštu moravskou, hrad Jevišovice, spojila se s králem Zikmundem a vrhla se do Čech. Tam dobyla sice Hor Kutných, ale později náhle byla přepadena Žižkou,

vypuzena a úplně potřena u Německého Brodu (10. ledna 1422).

Ku podivu jest, že toto přímo triumfální vítězství Žižkovo přineslo Husitům více zlého, než dobrého. U Německého Brodu zajali totiž Husité polského pána, Záviše z Garbova. Ten prostředkoval při ucházení se krále Ladislava na trůn český. Zatím jeho byla tato kandidatura uvedena v niveč. Tak zůstal pouze jediný uchazeč, kníže litevský Vitold, a jenž ale chtěl přijmouti korunu pouze pod podmínkou, vrátí-li se národ český do církve římské zpět.

Tomu v cestě stál jako nepřekonatelná překážka kněz Jan Želivský. Proto šlechtici jsouce proti němu pro odpravení nevinného pana Sedláka ze Smilkova popuzeni, pomohli si z nesnází jednoduše tím, že jej dali popraviti. (10. března 1422.)

Jeho smrt byla pro husitské strany velmi osudnou. Byltě on jediným pojítkem strany pražské se stranou Žižkovou a proto konec toho vůdce lidu byl i koncem přátelství mezi těmito stranami a počátkem bratrovražedných bojů

V bojích těch značně slábne myšlenka náboženská, jelikož se v nich neobrací meč proti nepřátelům kalicha, nýbrž »Boží bojovníci« vraždí se navzájem mezi sebou. Myšlenka sociální mizí skoro úplně. Lid utiskován jsa krutým vymáháním dávek od těch, kteří se s ním ještě před nedávnem bratříčkovali, poznává, že slibované mu zrušení poplatků bylo pouhým

přeludem a s úžasem pozoruje, kterak města spolu se šlechtou dělí se o statky, kdežto on zůstává poddaným jako dříve, jenom jméno pána se změnilo.

V tomto období (1423—1426) lid poznávaje své zklamání, jde do boje ne z nadšení, nýbrž jen k vůli tomu, aby odrážel útoky německých křižáků.

Vhodně o tom napsal nejmenovaný pisatel souvěký: »ačkoliv jsou navzájem rozštěpeni, v odporu proti církvi jsou všichni za jedno.«

Společným úsilím všech Husitů dosaženo vítězství u Tachova (1427). Tímto vítězstvím spělo husitské válečnictví k vrcholu své slávy, ale také počala se již objevovati znamení pro jeho budoucnost velmi povážlivá. Po vítězství u Tachova zaměnil totiž Prokop Holý myšlenku obrannou za útočnou. Avšak lid selský tvořící jádro vojska, šel pouze za heslem obrany a jelikož Prokop od svého panoviska neustoupil, nýbrž mečem svým šířil postrach po zemích okolních, počal se lid jeho vojům vyhýbati. Prokop od té doby byl nucen doplňovati své řady žoldnéři těch, které právě pustošil.

Rozumí se samo sebou, že cizí vojáci nemajíce s vlastním národem citu, neměli jej ani s lidem českým a tak vojsko, které až do té doby bylo nositelem a šiřitelem kališnictví, přestávalo tento úkol znenáhla zastávati.

Dějepiscové jsou v tom úplně za jedno: »Byli to dobrodruzi, kteří sice přijali husitismus,

ale o přijímání pod obojí zajímali se méně, než o kořist.« [2]) Přestalo být oporou národa: »Čechy úpěly pod nemilosrdnou pěstí lakotné cizozemské chátry, která se hrnula jedině za válečným štěstím Táborův, ale pro osud země účasti žádné neměla.« [3])

Za takového ubohého stavu připojil se lid již pouze jednou a naposledy k zástupům husitským.

Bylo to roku 1431, kdy dosaženo největšího a také posledního vítězství u Domažlic. Po této bitvě hrozivě propukl vnitřní rozpor mezi stranami.

Šlechta a Pražané záviděli Sirotkům nadvládu ve městech, terronisující roty táborské byly každému pokojnému člověkovi trnem v očích.

Proto spojilo se proti nim vše, »co uznávalo a vzývalo zásadu autority,« [4]) jakožto přední štít společnosc občanské i náboženské«. Za to vojska táborská byla na pokraji úpadku. Prokop Holý neměl totiž tolik energie, kterou by mohl udržovati vojsko v takové železné disciplině jako Žižka.

Když pak cizí živel v jeho vojsku vzrůstal, úměrně s ním klesala i jeho moc vůdcovská, až posléze hluboce uražen vlastním vojínem, opustil

[2]) Denis, Hus et la guerre des Hussites, 404.
[3]) Bezold, K dějinám husiství 80.
[4]) Palacký, Dějiny III. 442.

v roztrpčení vojsko. Někdy slavné i hrozné zástupy byly opuštěny od lidu i od vůdce a když se k nim Prokop vrátil, učinil tak jen z touhy po smrti, jako po kýženém osvobození. V tak pokleslém stavu ještě nikdy nešly roty »bratrské« do boje. Není tudíž ani divu, že dne 30. května 1434 skončily u Lipan tak smutně.

Tragedie lipanská byla smutným důsledkem hnutí husitského. Mělo ono již v počátku svém dvě velké chyby. Předně: Připustilo svobodný výklad u každého jednotlivce . . . dán tím průchod nejkrajnějšího subjektivismu . . . otevřena tím brána hojnému sektářství . . . « [5]) čili názor o svobodném bádání přivodil v jejich řadách rozkol náboženský. Za druhé: v otázce sociální. Ta slibovala snesitelnější život nižším vrstvám lidu, ale zatím šlechta dovedla jeho krvavého díla využíti pro sebe. Již na počátku válek počítali někteří šlechticové takto:[6]) »Ať to pak jde jak chce, my budeme míti prospěch v každém případě a rozdělíme se buďto o statky duchovenstva nebo měšťanstva. Svolí-li král k sekularisaci, bude z toho především šlechta kořistiti. Neučiní-li toho, vznikne občanská válka, za níž

[5]) Časopis Matice Morav. 1877. str. 44—45. (Brandl: Spor o biskupství olomúcké.)
[6]) Bezold, str. 56. Jsou to slova Ondřeje z Brodu, k nim uvedený spisovatel podotýká: »Třebas vypadá tato spekulace na obecné neštěstí tak nestydatě, nedá se přece popříti, že mnozí ze šlechty české . . . Svou náklonnost ke kalichu draho zaplatiti si dali.«

lze službu vojenskou dráže prodati a příležitostně i zaokrouhliti náležitě svůj statek.«

Těmito spekulacemi skřížily se zájmy lidu se zájmy stavů privilegovaných, jež časem přešly v nenávist mezi Husity samotnými a položily základ k bratrovražednému boji mezi nimi.

Jaká byla kvalita husitských vojsk při jejich porážce, dá se souditi z toho, že za nedlouho (1437) vstoupily jejich roty za peníze do služeb krále Zikmunda, proti kterému dříve bojovaly.

Takto v cizích službách buď doma, nebo za hranicemi smutně skončily druhdy tak hrozní bojovníci husitští:[7])

Část apologetická.

Boj vedený od Husitů byl prý úplně oprávněný jako odveta za potupení způsobené národu nespravedlivým upálením Husovým.

Předně Hus nebyl upálen nespravedlivě, jelikož vskutku hlásal zásady kacířské. Dosvědčuje to jeho nejvěrnější, též brzy po něm upálený mistr Jeroným pražský, který v listu k panu Lachovi z Kravař poslaném píše: »A protož nemohúť říci jinak spravedlivě, než žeť jest nebožtíček mnohé kusy psal bludné, a já, který

[7]) Palacký, dějiny III. str. 575. (vyd. z r. 1894).

sem byl přítel jeho i svými ústy obránce cti jeho na vše strany, shledav toho, bluduov těch nechci obránce býti.«[8])

Proto také rozhodně odsuzuje bouře v království Českém nastalé, jakožto odvetu za smrt Husovu. »A slyším, že by drahná búře byla v Čechách i v Moravě pro smrt mistra Husa, jakoby byl křivě odsúzen a kvaltem upálen.«[9])

Právo odvety nebylo důsledné. Táboři hlásali, že všechna práva pohanská mají být ničena, ale právě to nejpohanštější: oko za oko, zub za zub si nechati. Dobře se jim hodilo a nedůslednost viděli u každého, jenom ne u sebe!

Předpisy stran vedení války u vojsk husitských byly prý daleko humannější nežli u křižáků.

Nestačí mrtvá litera, ale nutno věděti, jak se dle ní jednalo v praxi. A tu opět mají zbožňovatelé husitismu novou vytáčku:

„chladnou ukrutnost nelze prý nikdy vojskům husitským vyčítati".[10])

Stačí uvésti několik případů, které úplně vyvrátí toto mínění. Palacký[11]) popisuje upálení

[8]) Palacký, Documenta 598—599.
[9]) Tamtéž.
[10]) Toman, Husitské válečnictví, str. 68.
[11]) Dějiny, III. str. 15

faráře v Radkově (od Husitů) takto: »I přinesli otepě slámy, jimiž obložili tělo jeho vůkol, tak že ho ani vidět nebylo a zapálivše slámu, nechali ho běhati a potáceti se v ohni u vojště, až se zadusil! pak vzavše tělo jeho mrtvé, hodili je do vařící vody v lihovaru a za nimi i kněze selského.«

Dle Tomka[12]) jednali pražští kališníci u Mostu takto: »Jiný zajatý jest však od jiných hoděn do ohně a upálen. Nejsa spoután, vyskočil sedmkráte z ohně a prosil o milosrdenství; pokaždé vhodili jej znova ukrutný (!) žert s ním provozujíce a konečně jej cepy utloukli.« Po dobytí Prachatic metali Husité mnohé pobité katolíky do studnic místo slušného pohřbu.[13]) To snad stačí. Tu se ale Novohusité vymlouvají takto:

Všichni Husité prý nebyli takovými.

Nebyli všichni takovými, ale bylo jich mnoho. Dokazují to předně články synod táborských z let 1422—24, kde čteme:[14]) »Mnozí v lakomství a zvláště ve věcech válečných výtržnosti páší: »Veškery téměř obce (— husitské) chudý lid okolo divně a nelidsky soužily, tyransky a pohansky tiskly . . .«

[12]) Praha, III., str. 192.
[13]) Palacký, dějiny III., str. 372.
[14]) Citát u Tomana str. 392.

Pražští kazatelé po porážce u Mostu (1421) bědovali, že Husité »dali se v nešlechetnosti, mnozí ne pro pravdu, ale pro loupež bojujíce.«[15])

V roce 1432 Rokycana[16]) žalostivě volal na kazatelně:

»Ano máme vražedníkův krve nevinné žíznivých a loupežníkův i násilníkův mezi sebou až příliš.«

To jsou slova samotných Husitů. Jestliže tito používají o zlořádech zakořeněných vesvých vlastních výrazů: mnozí, téměř všechny obce, až příliš, pak je pravda na naší straně a my upřímně litujemo že moderní Husité se zastávají »vražedníkův, loupežníkův a násilníkův.«

Jestli hledí chyby při straně Husitské všelijak seslabiti, pak ovšem u vojsk katolických nedarují ani nejmenšího. Jest jisto, že byly chyby na obou stranách, ale tážeme se, je-li spravedlivo psáti pouze o chybách strany katolické a husitskou při tom stále omlouvati?

Markantní případ nám podává jinak velmi zasloužilý historik protestantský Bezold.[17])

Ten píše: »Nepopíratelno jest, že fanatismus Táborů vyžádal si nesčíslné oběti a že surové hordy sedláků při tom nezřídka jevily divou touhu po vraždění a radost v děsných činech.

[15]) Tamtéž str. 15, 324.
[16]) Palacký, dějiny III. 450.
[17]) O. c. str. 21.

To nelze nikdy zastříti a omluviti.« Ale hned na to opatrně poukazuje, že i na straně katolické bylo podobně, poukazuje zvláště na německé křižáky a uherské sbory.

Předně o křižácích. Staré Letopisy[18]) české o nich vypravují, že páchali hrůzostrané věci, poněvadž prý jim papež přislíbil, že za to půjdou přímo do nebe. To je výtka příliš jednostranná. Husitský kronikář zapomněl, že i bojovníci táborští to byli, kteří se pro tutéž věc vrhali do boje.[19])

Co pak se týká vojsk Matyášových, nutno nahlédnouti, kdy vyšla práce Bezoldova.

Bylo to r. 1874. A od té doby máme již zase celou literaturu o husitství, která mnoho starého doplnila i opravila. Mezi tyto nové příspěvky patří i paměti nekatolického měšťana z Třebíče, Eliáše Střelky.[20]) V svém spisku zachytil již, již vymírající podání o obležení Třebíče králem Matyášem. Tato zpráva jest pro

[18]) str. 193.

[19]) Vavřinec z Březové (Fontes rerum bohem. V., str. 414) uvádí, že k posvěcení mají Táboři „ruce umýti« v krvi katolíků. Odplatu nebeskou uvádí Příbram: Život kněží táborských, časop. katol. duchov. 1863. Na toto slibené »království Boží« za zabíjení katolíků složil nejmenovaný současný tyto verše:

Vezmúc cepy a palice budem lidi bíti,
nebesa nám připravena v satanovy řiti.«

(Sborník hist. kroužku 1913, str. 63.)

[20]) V programmu gymnasia v Třebíči z r 1891 až 1892.

poznání katolického vojska Matyášova velmi cennou.

Po jedné stránce potvrzuje mínění Bezoldovo, že v rotách uherských byli divocí a zlí vojínové s tím však podotknutím, že král dopátrav se hlavního původce zkázy města, dal ho stíti.

Ale naproti tomu nám Střelkova zpráva podává, že tam byli i spořádané oddíly. Těm poručil, aby doprovodily ženy třebičské s dětmi do Meziříčí s výslovným podotknutím, »aby se žádná z šiku nevytrhovala a jestliže se vytrhne a stane-li se jí co zlého od záškodních, že sama vinna bude.« Na to vypravuje kronikář, že se ženami i mnoho mužského pohlaví uniklo v ženském šatu »a v tom přehledávání nebyli.«

Za toto mírné jednání chválí nekatolík Střelka Matyášovy vojíny slovy: »Byla zajisté při tehdejších vojácích zvláštní uctivost a sážnost k ženskému pohlaví, že jim nepřekáželi, od nichž nynější vojáci daleko rozdílnější, ukrutni bez studu a bázně Boží jsou.«

Toto svědectví nám jasně dokazuje, že nelze odsuzovati jen tak šmahem vojska Matyášova, když i on sám rozeznával v nich dobré oddíly od loupeživých záškodníků.

Záleží nyní na tom, kdo byli ti špatní?

Největší ukrutnosti, jako známo z Palackého, páchali divocí Racové, kteří vůbec katolíky ne-

byli[21]) a jádro s nimi tvořily — bývalí bojovníci táborští (!).[22]) Když tedy byla pouze část vojska uherského špatná a to právě ta, která katolickou nebyla, tážeme se, je-li správno, když Bezold mluví o ukrutnostech »katolických« vojsk Matyášových?

Vojskům husitským přičítá se velká tolerantnost.

Bezold, třebas je protestant, píše o ní takto:[23])

»Jest velice nápadno, že židům ponechána vůbec možnost se obrátiti, kdežto přece tak mnohdy katolík přese všechno nabízení, že přijme učení táborské, byl života zbaven.

Rovněž slyšíme, že luza pražská r. 1422 židům všechno pobrale a zkazila, jasné to svědectví, že se židé v Praze zdržovali v době, kdy katolíci dávno byli vyhnáni. Nelze upříti, že výčitka ona není planá a tím poznáváme prapodivný směr husitské tolerance.«

Tolik Bezold. Jeho pozornosti unikl však fakt, jenž onu toleranci ještě křiklavěji charakterisuje. Téhož r. 1422 vydala obec pražská zákaz, dle něhož na základ či zástavu mohly se půjčiti peníze pouze tehdy, když přísežní ji

[21]) Dějiny IV. str. 530.

[22]) Tamtéž str. 259 píše takto: »Jeho (krále uher. Matyáše) »rota černá« tak pověstná . . . záležela ze samých téměř Čechův, Moravanův . . .«

[23]) Citované dílo str. 37.

prohlédli. Měla tím »býti učiněna přítrž krádežem a loupežem, poněvadž židé přijímali kradené a loupené věci za základ.«

Tím docházíme k poznání, že židé nejenom byli v Praze trpěni, ale oni byli dokonce ve spojení s loupežnými davy husitskými,[24]) čímž ona vychvalovaná husitská tolerance jeví se nám ještě temnější.

A co vzniklo dobrého z husitských válek? Moderní Husité říkají, že prý to bylo předem slavné jméno národa českého.

Opak dokazují předně sami Husité, kteří kde jen mohli, vyžadovali sobě zpravidla očistu od potupy kacířské. U koho tedy byli váženi, když si přáli, aby české jméno bylo všude zbaveno potupy?

Volený arcibiskup Rokycana[25]) jmenuje bídnými ty souvěrce, kdož zúčastnili se výprav do Míšně a jinam a takto na ně útočí: »ježto jste brali kostelní věci . . , shledáte, nebudete-li se káti, což vás proto potká. — A kterak toho bude Bůh těžce mstíti, nastojte!«

Shora uvedený důkaz a slova Rokycanova dosvědčují, že to s tou slávou nebylo tak

[24]) Archiv čes. III., str. 298.

[25]) V postille, její vyňatky v Časop. musea král. Českého 1879, str. 207.

hrozné, když husitští předáci dávali svým lidem svědectví poměrně tak málo lichotivé.

Pravda ale jest, že jméno české stalo se válkami husitskými spíše hroznějším, nežli slavnějším. Ještě po dlouhé řadě let (1458) Vratislav nechtěla se poddati Jiřímu z Poděbrad, poněvadž ještě po (bezmála) dvaceti letech v živé paměti měla ty strašlivé vpády husitské do Slezska.[26])

Biskupové uherští Jan Pannonius a Jan Vítěz ještě v r. 1465 hleděli na Husity, jako na barbary a to právě k vůli vypravování, které slyšeli o jejich válečnících.[27])

Věc jest docela na bíledni. U nás po třech stech letech mají až dosud smutnou pověst severní kališníci, protestanští Švédové, třebas v jejich vlasti se o nich mluví jako o hrdinech.

Podobně tomu bylo i při Husitech, kteří svými válečnými taženími získali si slávu u svých domácích stranníků, kdežto za hranicemi byla jejich pověst ne slavnou, ale hroznou.

A co pak přinesly husitské vojny pro život sociální?

Jenom zlo. Ti vychvalovaní bojovníci husitští nechtěli se po válkách věnovati klidnému

[26]) Viz: Bachmann, Böhmen und seine Nachbarländer str. 112.

[27]) Palacký, dějiny IV., str. 453.

životu rolnickému, z něhož vyšli, ale znepokojovali tiché obyvatele. Protestant Denis píše:[28]) »Země byla znepokojována dobrodruhy, kteří sestárnuvše v táboře vojenském a neznajíce jiné živnosti než řemeslo válečné, toulali se po venkově, šíříce postrach, ježto byli schopni každého zločinu.«

Proto vyšly ostré rozkazy proti nim, kterými lid byl upoután pevně k půdě a ztrativ takto svobodu, stal se nevolným. A čí zásluhou, jako těch »slavných bojovníků husitských!«

Proto docela správně píše o nich tentýž historik:

»Voje táborské nešetřily vždy prostých sedláků více než pánů a válka, která měla potlačit nerovnost a nespravedlnost, naopak uspíšila vítězství strany aristokratické.«[29])

Válka husitská uškodila tedy svému národu doma i za hranicemi, proto ať si moderní Husité oslavují kališníky jak chtějí, my jejich válečnictví nikdy oslavovati nebudeme, poněvadž nejdeme za nabubřelými jejich frázemi, ale za historickou pravdou!

[28]) Konec samostatnosti české (vyd. Matice lidu str. 274.

[29]) Tamtéž str. 272.

Brožury Tiskové Ligy

Jest nad námi Bůh?

Napsal Filip Jan Konečný. Cena 60 h.

Reformator Martin Luther

jakožto záletník!

Víry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle historických pramenů vypravuje

Dr. Karel Lev Řehák. Cena 40 hal.

Či katolík, či lutherán?

Napsal Dr. Karel Lev Řehák. — Cena 16 hal.

Martinu Lutherovi-šach!

čili odpověď na lutheránské vnadidlo pro katolíky, nadepsané: přehled nejdůležitějších rozdílu mezi církví evang. a římsko-katolickou od »Praeláta« Dra. K. Lechlera

Napsal Th. Dr. Karel L. Řehák. — Cena 1 K 60 hal.

Pastor Jan Amos Komenský,

domnělý poslední biskup českých bratří na líci i na ruby. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. — Cena 60 hal.

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček.* Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Vesnická královna Helenka z pazderny. Činohra. Loučenský. Cena Kč 4·—.
Vonný dech Vánoc. Vánoční zpěvohra. Dr. M. Kovář-Jan E. Zelinka. Partitura 14 K, text K 1·20.
Uvítání Ježíška. Vánoční činohra. Dr. M. Kovář — Jan Ev. Zelinka. Vydání dvoje pro hochy a pro dívky. K 1·20.
Na dušičky. Hra pro dítky. Alois Dostál. K 4·—.
Štědrý den chudých a bohatých. Vánoční hra pro dítky. Alois Dostál. K 2·—.
Na cestě k Betlému. Vánoční hra. L. Grossmannova-Brodská. K 8·—.
Vojín Kristův. Histor. hra. Aurelius Tacitus. 40 h.
Koleda dítek. Dr. M. Kovář. — J. E. Zelinka. 32 h.
Když je nouze nejvyšší. Obraz ze života. Ant. Voborský. K 1·20.
Návštěva. Pohádka. Ant. Voborský. 50 hal.
Věštec svému národu. Sólový výstup. T. J. Jiroušek. 80 hal.
Sněhulka o vánocích. Dětská hra. 50 hal.
Za hvězdou Spasitele. Vánoční hra o 5 jednáních. Napsal Ant. Voborský. Cena 4 Kč.
Jak jest možno černocha proměniti v bělocha? Dětská činohra ve prospěch černošských misií. Cena 40 haléřů.
Hlas Boží. Nábož. činohra o 1 jed. Cena Kč 1·50.
Zaida, černošská dívka. Lidové drama v pěti dějstvích od M. T. Ledóchowské. Cena 2 Kč.
Paní Ginevra. Symbolicko scénická báseň o třech dějstvích s prosloven. Napsal Jan Voborský. Kvart, str. 124, nádherná úprava. Cena 8 Kč.
Opuštěný pastýř. Dramatická báseň o předehře a třech dějstvích. Napsal Jan Voborský. Velká osmerka, 60 str., vkusná úprava. Cena 6 Kč.

Právo provozovací zdarma při odebrání nejméně 5 exemplářů.

Poštovné a 2% daň se připočítává dle velikosti objednávky.

ROČNÍK XVI. ČÍSLO 1.—4.

HUSITSTVÍ VE SVĚTLE PRAVDY.

Roční předplatné Kč 5.

Redaktor
Ant. Suchoradský,
arc. notář a osob. farář.

O kanonizaci blahoslaveného Jana Nepomuckého.

Napsal
Václav Oliva.

V PRAZE 1922.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tiskové Ligy.

Pouta lásky.

poutavý román od Ter. Rakové, přeložil V. Kronus. Cena 10 K.

Serafka.

(Životopisné romanetto.) Kč 4·—. Dárek dcerám městským od Dobrovlastky. (Marie Antonie).

V červáncích našeho probuzeni.

Román z XVIII. století. Napsal Ant. Jar. Dubec. Cena 8 K.

Tři idylly.

Básně. Napsal Dr. M. Kovář. Cena Kč. 2·40.

„Pod českým nebem."

Politicko-sociálně historický román z prvních dob hnutí dělnictva českého. Napsal T. J. Jiroušek. Díl I. Kč 24 —, díl II. Kč 24 —.

Objednávky přijímá a vyřizuje admin. družstva Vlast. v Praze-II., Žitná ul. 26.

Ročník XVI. Číslo 1.—4.

Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor
Ant. Suchoradský,
arcib. notář a osobní farář.

O kanonizaci blahoslaveného Jana Nepomuckého.

*

Napsal
Václav Oliva.

V PRAZE 1922.
Knihtiskárna družstva Vlast. — Nákladem Tiskové Ligy.

N. E. 10612.

Nihil obstat.
Pragae, 3. Augusti 1922

Prof. Dr. Fr. Stejskal,
censor.

Imprimatur.
Ex archiepiscopali Ordinariatu
Pragae, 11. Augusti 1922

† Dr. Antonius Podlaha,
Episcopus Paphien., Vicarius Generalis.

L. S.

I.

Před kanonizací.

Ačkoliv bývá pravidlem, že od blahořečení do kanonizace má uplynouti doba alespoň deseti let, povolil přece papež Benedikt XIII. k mnoha žádostem do Říma zaslaným, aby již po uplynutí tří let od blahořečení Jana Nepomuckého přikročiti se mohlo k vyšetřování či procesu za příčinou svatořečení nebo kanonizace téhož světce. Povolení toto dáno bylo dne 30. července roku 1724.[1])

[1]) V Praze doufali ještě v rychlejší postup. Alespoň dávají to tušiti slova kanovníka z Germetenů, hned po beatifikaci řkoucího: „Jest k tomu (totiž ke kanonisaci) látka připravena, zázraky a nadpřirozené zjevy prozkoumány a svědky v přísahu vzatými dokázány, a proč třeba svědků, když Bůh svatost sluhy svého zachováním onoho údu, jímž zpovědní tajemství chránil a raději umřel, než by je zradil, zřejmě všem věřícím ukázal a když tedy přirozený rozum nemůže se tu mýliti a oko klamati? Kdož o tom pochybuješ, zkoumej svědectví lékařův a chirurgův, přijď do Prahy a uvidíš zázraky, jimiž Bůh ctnost svého věrného sluhy odměnil". Sr. „Acta utrinsque processus" v předmluvě.

Vyšetřování samo mělo se bráti dvojím směrem, a to jednak mělo dokázati mučednictví a jednak zázraky blahoslaveného Jana z Nepomuku. Tělo blahoslavencovo mělo při tom znovu z rakve býti vyňato a náležitě ohledáno. Totéž mělo se státi dle zvláštního z Říma návodu i s jeho jazykem.

Za příčinou vykonání tohoto procesu jmenoval arcibiskup pražský sbor soudců, sestávající ze čtyř kanovníků. Tito měli svědky vyslýchati a zázraky, i ty, jež zatím s Krebsovou a Hodánkovou se byly staly na přímluvu blahoslaveného Jana, vyšetřovati.

V Římě, k návrhu promotora víry Lambertiniho, chtěli se v první řadě přesvědčiti o neporušenosti svatého jazyka Janova. Proto r. 1725 ustanovili v Praze papežské komisaře, kteří měli jazyk tento u přítomnosti arcibiskupa, kanovníků, lékařů, ranhojičů, nejvyšších zemských úředníků a jiných svědků vyšetřovati. A vskutku dne 17. ledna r. 1725 bylo tělo světcovo znovu prohlédnuto a všeobecně za tělo blahoslaveného Jana Nepomuckého úředně uznáno. Později, a to dne 27. ledna téhož roku, bylo zase přikročeno k vyšetření jazyka blahoslavencova v kapli svatováclavské. Týž pod přísahou byl uznán za jazyk Jana Nepomuckého, nalezený r. 1719, ač poněkud zvadlý. Lékaři dokazovali, že balsamováním zachován nebyl, ježto žádný zápach porušenosti nejevil a svou barvu a podstatu naprosto nezměnil. Prohlíženo bylo proto i jeho naříznutí z r. 1719

a shledáno, že se poněkud sevřelo. Přísežně bylo dosvědčeno, že jazyk po všecka ta leta byl zapečetěn vrchnostenskými a úředními pečetěmi, jež za zcela neporušené od znalců a úřadů byly prohlášeny.

Mezi výslechem svědků přistoupil suffragán, šlechtic Meyer a políbil jazyk světcův. V tom jazyk nabíhal a přibýval, naříznutí se silně rozšiřovalo a tmavočervená barva se pomalu od zdola ku špičce jazyka v krvavou červenost měnila. To u přítomnosti všech trvalo po dvě hodiny. Událost tato nepochopitelná byla uznána za pravý zázrak všemi přítomnými.

Po výslechu svědků a sepsání protokolu byly tělo i jazyk blahoslaveného Jana Nepomuckého zase uloženy na svá předešlá místa.

Potom vyšetřovány i ostatní zázraky a zprávy o všeobecné úctě Jana Nepomuckého byly přísně zkoumány. Posléze všecka akta o vykonaném šetření byla cestou úřední zaslána do Říma, kde počátkem roku 1726 pokračovalo se v soudním procese na základě spisů z Prahy tam dodaných.

Ale již před tím r. 1725 ustanovil papež Benedikt XIII., aby v nepřítomnosti kardinála hraběte Althana úřad zpravodaje v této záležitosti převzal kardinál Alvarus Cienfugos. Od téhož papeže k žádosti kanovníka hraběte Šporcka zřízen byl také menší sbor, v němž zasedalo pět kardinálů, a to: Orighi, Belluga, Salerni, Cienfugos a Pipia, jimž bylo svěřeno vyšetření všech důležitých otázek ku kanonizaci blahoslaveného Jana Nepomuckého se vztahujících.

Mezi tím kongregace obřadů vydala zápověď, aby nikdo o životě sv. Jana Nepomuckého neodvažoval se cokoliv uveřejňovati, dokud by vyšetřovací komise s prací svou hotova nebyla. Když se tak stalo, Řím sám roku 1728 uveřejnil všecka akta kanonizace se týkající, aby takřka celý katolický svět jakožto soudce tohoto jednání vystoupil a svědectví pravdě vydal. Spis jeho měl nadpis: „Sacra rituum congregatione Emo et Rmo D. card. ab Althann ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii Beati Joannis Nepomuceni, canonici ecclesiae Metropolitanae Pragae, positio super dubio: An et de quibus signis seu miraculis constet in casu et ad effectum de quo agitur", t. j. „Posvátnou kongregací obřadů, když zpravodajem byla Jeho Eminence, nejdůstojnější pan kardinál z Althannů, v záležitosti pražské kanonizace či prohlášení mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, kanovníka metropolitního kostela pražského, (uveřejněné) vyšetření o otázce: Zda a o kterých znameních či zázracích jest podati důkaz v případě a za účelem o němž se jedná."

* * *

O mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého jednalo se v Římě dne 9. ledna roku 1728, a to řešením otázky: „Prokázány-li jsou mučednictví a jeho příčina v případě a za účelem, o němž se jedná", jak o tom svědčí dekret kardinála Cosciy ze dne 12. ledna téhož roku.

Dekret onen, i jinak důležitý, poněvadž podává přehled celého postupu jednání před kanonizací blahoslaveného Jana, zní doslova: „Protože posvátná kongregace obřadů dne 15. února r. 1721 svolila k ustavení se komise za příčinou započetí jednání o beatifikaci a kanonizaci či prohlášení mučednictví sluhy Božího Jana Nepomuckého, kanovníka metropolitního kostela pražského, nazvaného blahoslavenným, a protože později dne 1. března téhož roku tato komise také od blahé paměti papeže Klementa XI. byla jmenována a přistoupilo se ku projednání rozsudku arcibiskupa pražského o případě vyjmutém z dekretů blahé paměti papeže Urbana VIII. či o veřejné úctě jmenovanému blahoslavenému Janu Nepomuckému od nepamětné doby prokazované, jenž mocí biskupskou v procesu, zavedeném při stolici arcibiskupské v Praze, byl vynesen a dne 15. března r. 1721 schválen posvátnou kongregací obřadů dle zprávy Jeho Eminence pana kardinála z Althannů, jakožto referenta, za pozdějšího potvrzení od papeže blahé paměti Innocence XIII.: posvátná kongregace dne 7. června téhož roku za laskavého souhlasu samého sv. Otce povolila, aby hodinky a mše sv. k úctě jmenovaného blahoslavence v Commune jednoho mučedníka ritem dvojným v království českém a ritem polodvojným v celém Německu a v dědičných státech nejjasnějšího rodu Rakouského se mohly konati, jakož i, aby tělo téhož blahoslavence mohlo se vyzvednouti a v oltáři dle názoru arcibiskupa pražského

umístiti. Hodinky a mše sv. o témže blahoslavenci r. 1723 dle obřadu polodvojného byly také povoleny pro duchovenstvo světské i řeholní obojího pohlaví v král. Polském, na Litvě a v zemích k nim připojených.

Potom když z moci Apoštolské dle svolení posvátné kongregace obřadů roku 1722 listy remissorialními a kompulsoriálními byly provedeny nové podrobné procesy o svatosti života, mučednictví a zázracích téhož blahoslavence a když jich platnost za souhlasu sv. Otce našeho, Benedikta XIII., dne 3. srpna r. 1726 v posvátné kongregaci byla uznána: náš sv. Otec k pokorným prosbám hraběte Jana Rudolfa Sporcka, kanovníka svrchu připomenutého kostela metropolitního a žadatele v této záležitosti zvlášť kapitulou téhož kostela jmenovaného, předloženým Jeho Svatosti, aby v této záležitosti mohla se zkoumati otázka o mučednictví a příčině mučednictví, ustanovil částečnou kongregaci pěti nejdůstojnějších kardinalů z posvátné kongregace obřadů, totiž Origihiho, Salerniho, Cienfuegosa a Pipiu, jež dne 9. ledna r. 1728, když v nepřítomnosti Jeho Eminence kardinála z Althannů za zpravodaje bylustanoven J.E. kardinál Cienfugos, pojednavši o předložené otázce: „Prokázány-li jsou mučednictví a příčina mučednictví v případě a za účelem atd." jednosvorně prohlásila: „Tak jsou prokázany mučednictví a příčina mučednictví, že má se přistoupiti k projednání znamení (nadpřirozených) čili zázraků.

Když pak podepsaný sekretář o tomto rozhodnutí podal zprávu Jeho Svatosti, našemu papeži, Jeho Svatost rozhodnutí jmenované částečné kongregace schválila a rozkázala o tom vydati a uveřejniti tento dekret. Dne 12. ledna r. 1728. Kardinal Coscia. Tedeschi, arcibiskup apaménský, sekretář posvátné kongregace obřadů."[2])

Tehdy, t. j. při projednávání mučednictví sv. Jana namítal obránce víry Prosper Lambertini: „Aby při zkoumání této záležitosti postupovalo se řádem, jak třeba, zdá se mi, že nejprve má se vyšetřiti, může-li se tu postupovati důkazy podružnými, po druhé, jsou-li důkazy, jež se podávají, dle svého druhu dokonalými a postačují-li k účelu, o němž se jedná, po třetí, připustí-li se, že jsou dokonalé a postačující, jsou-li jasny, t. j. plyne-li z nich vše, čeho se vyžaduje k pravé podstatě mučednictví a posléze, přicházejí-li v této záležitosti znamení či zázraky, jež jsou nutny, byť ne dle práva, tož alespoň dle praxe Apoštolské Stolice v záležitostech mučedníků.

Protože však poslední bod není předmětem jednání a protože, pokud se týče bodu prvého a třetího, mohou se vyskytnouti námitky, jež ve-

[2]) Sr.: „Historia de vita, martyrio et miraculis s. Joannis Nepomuceni, canonici Pragensis, ob sacramentalis confessionis secretum invicta constantia servatum, in Moldavam flurium dejecti et submersi", v Praze 1729. 223—226., t. j. „O životě, mučednictví a zázracích sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského, uvrženého do řeky Vltavy pro neohrožené a pevné zachování zpovědního tajemství a (tam) utopeného".

lice snadno rozluštiti se dají, plyne z toho, že váha námitek spočine při bodě druhém.

Pravím, že poslední bod nepatří k dnešnímu jednání — předložená otázka má alespoň na mysli pouze mučednictví a příčinu mučednictví, — ježto dle předloženého úkolu tehdy znamení a zázraky při jednání našem by bylo vyšetřovati, kdyby otázka o nich byla předložena.

Pravím dále, že při bodě prvém mohou povstati námitky, jež snadno rozluštiti se dají. Ačkoliv totiž je generálním pravidlem, že mučednictví má se prokázati očitými svědky, jak dobře poznamenal Matta o kanonizaci svatých (part. 4, cap. 21, num. 16 a násl.) a jak bylo ukázáno skvělým příkladem při projednávání záležitosti Stanislava, biskupa krakovského, jenž vepsán byl mezi svaté mučedníky od papeže Innonce IV. dle 13. konstituce v prvním svazku bul téhož papeže, kterážto záležitost, poněvadž nebylo očitých svědků, by byla zajisté poodložena bývala, kdyby týž světec se byl nezjevil Reginaldovi, biskupu Ostijskému, jenž byl těžce nemocen a pro uvedený nedostatek svědků očitých o pravdě mučednictví Stanislavově pochyboval, kdyby pochybnost tuto nebyl světec odstranil tím, že vyložil Reginaldovi celý průběh své smrti, již podstoupil od Boleslava, krále polského a kdyby zázračně a v okamžiku Reginalda nebyl uzdravil, jak obšírně uvádí Jan Longinus v životopise sv. Stanislava v knize 3. v kapitole 1, vytištěném u pokračovatelů Bollandových v životopisech svatých při měsíci květnu

v díle II., na str. 257 a násl. mého vydání: přece toto pravidlo má své místo v záležitostech, jež postupují způsobem řádným. Jinak však jest tomu v těch záležitostech, jež postupují chodem mimořádným, to jest cestou pocty od dob nepamětných, jako jest ona záležitost, o níž právě se jedná.

Má-li totiž po schválení úcty od dob nepamětných dle praxe této posvátné kongregace přistoupiti se ku schválení ctností, jedná-li se o mučedníky, tu důkazy zajisté nemohou býti jiného způsobu nežli důkazy podružné. Proto, abych pominul jiných příkladů, víme, že ctnosti byly zkoumány a schváleny důkazy podružnými při záležitosti sv. Jana Kapistrana, sv. Kateřiny Bononské, sv. Anežky de Monte Politiano, sv. Pelhřima Latiosa, blahoslavené Markéty Kortonské, blahoslavené Juliany de Falconeriis a že mučednictví a jeho příčiny byly zkoumány a schváleny důkazy podružnými při mučednících Gorgomienských, ježto všecky připomenuté záležitosti ubíraly se nikoliv cestou řádnou, ale mimořádnou, cestou úcty od dob nepamětných.

Pravím také, že při bodě třetím, mohou vzniknouti námitky, jež dosti snadno rozřešiti se dají. Ačkoliv totiž k podstatě mučednictví se vyžaduje při pronásledovateli čili tyranovi zášť proti svaté víře dle široce odůvodněného názoru slavné paměti kardinála Capisucchia v kontroversi 27 o mučednictví, v § 16 a odstavci „Vyžaduje se tedy“, kterážto však zášť proti víře, jak se zdá,

nemohla ovládati katolického krále Václava, jenž dal usmrtiti sluhu Božího či blahoslavence našeho, ačkoliv dále k odůvodnění mučednictví nutno jest, aby mučedník podstoupil smrt pro zachování víry, ba ačkoliv může povstati pochybnost, může-li o našem blahoslavenci, jenž zemřel pro utajení svátostné zpovědi královniny, se říci, že zemřel pro zachování víry, a to tím spíše, že dle přijatého názoru ti, kdož zjeví svátostnou zpověď, nejsou podezřelí ve víře a že jich zločin nebývá trestán před soudní stolicí svaté inkvisice, leč by ten, kdož zneužil zpovědního tajemství, věřil anebo tvrdil, že smí zpovědní tajemství zjeviti, jak široce ukazuje kardinál Albitius v pojednání de inconstantia in fide v kap. 35., pod číslem 86 a násl.: přece všecky tyto a podobné námitky snadno se bortí, jednak proto, že k podstatě mučednictví není naprosto nutno, aby pronásledovatel čili tyran byl pohanem anebo kacířem, jak dobře tvrdí Hurtado o pravém mučednictví ve větě 39.: „K pravému a vlastnímu mučednictví se nevyžaduje, aby pronásledovatel byl nevěřícím čili formálním kacířem, ale stačí, žádá-li něco nespravedlivého či usiluje-li o to, co jest proti zákonu Božímu nebo proti moci církevní“ a o něco dále ve slovech, že pravdou jest, jak shora jsem uvedl, že nevyžaduje se, aby byl kacířem anebo nevěřícím a aby smrt uvalil ze zášti proti víře ten, kdo jest její příčinou, ježto každý proti víře hřeší, kdo jedná proti nadpřirozeným zákonům, jako jest ten, kdo jedná a prakticky navádí k činům, z nichž opravdová smrt vzejde, neboť víme, že mezi svaté mučedníky byli vepsáni Stanislav Krakovský a Tomáš Kantuarienský, ačkoliv onoho dal usmrtiti Boleslav, král Polský a tohoto Jindřich, král anglický, kteří oba byli katolíky, a jednak proto, že dle učení svatého Tomáše i o tom se praví, že umřel pro zachování víry, kdo zemřel pro nějakou ctnost Bohu milou, jak uvedeno jest v secunda secundae, v otázce 124, ve článku 5. Protože pak všechny ctnosti secundum quod nesou se k Bohu, jsou jakýmisi zjevnými průkazy víry, jimiž nabýváme seznání, že Bůh takovéto skutky od nás žádá, nás za ně odměňuje a že dle toho mohou býti příčinou mučednictví. Z toho důvodu církev oslavuje také mučednictví sv. Jana Křtitele, který nepodstoupil smrt pro vyznání víry, ale pro vytýkání cizoložství. Dále týž sv. Tomáš v odpovědi k prvému uvádí, že jako křesťan netrpí pouze ten, kdo trpí pro vyznání víry, jež se děje slovy, ale i ten, kdo trpí pro jakýkoliv čin dobrý nebo pro vystříhání se jakéhokoliv hříchu pro Krista, protože vše toto patří k zjevnému průkazu víry. Konečně dle čtvrté knihy sentencí, v distinct. 49, quaest. 5 ad 9, postačitelnou příčinou k mučednictví není pouze vyznání víry, ale i jakákoliv jiná ctnost nenabytá, ale vlitá, jejímž cílem jest Kristus, neboť jakýmkoliv činem ctnostným stává se kdokoliv svědkem Kristovým, pokud skutky, jež Kristus v nás působí, jsou svědectvím Jeho dobroty. Proto některé panny byly zabity pro panenství, jež zachovati chtěly, jako blahoslavená

Anežka a některé jiné, jichž mučednictví církev oslavuje: proto ve čtení 7 o epištole k Římanům v kapitole 8, meč nečiní mučedníkem, ale příčina, jak praví Augustin; proto dí se u sv. Matouše, 10, kdo ztratí duši svou, t. j. život pro mne, nalezne ji a v první epištole Petrově v kapitole 4: „Žádný pak z vás netrp jako vrah, zloděj . . . Jestliže pak kdo jako křesťan trpí, nestyď se.“ Trpí také pro Krista i ten, kdo trpí pro jakýkoliv skutek spravedlivý z lásky ke Kristu, jak se dí u sv. Matouše v kap. 5: „Blahoslavení, kdož protivenství trpí pro spravedlnost“. Tento názor doktora andělského následovali porůznu i ostatní jiní bohoslovci. Téhož náhledu byla i Apoštolská stolice, jak jasno z relace auditorum Rotae o mučednictví blahoslaveného Josafata, arcibiskupa Polocského, v části 2 v § „Demum de ratione“ a, jak se zdá, bylo mínění toto připuštěno i v této nynější záležitosti blahoslaveného Jana, k jehož poctě byly dovoleny hodinky a mše svaté z Commune jednoho mučedníka.

Posléze pravím, že váha námitek musí se vložiti do bodu druhého. A aby jasně se to stalo, chci dokázati následující: předně, že v této záležitosti není spisovatelů v pravdě současných, kteří by o mučednictví jednali; za druhé, že tito současní spisovatelé by se mohli nalézti, kdyby žadatelé pilně, a jak třeba, toho dbali; potřetí, že naprosto jest nutno uvésti tyto současné spisovatele, aby podružný důkaz byl dle svého druhu dokonalý a postačující k účeli, o němž se jedná;

a konečně, že všecky ostatní důkazy, vzaté ze spisovatelů pozdějších a svědků ze slyšení, ničeho neznamenají, schází-li spisovatelé současní.

Že není spisovatelů současných, kteří by o mučednictví Janově vyprávěli, dokazuje se z toho, že je-li nějaký spisovatel, jenž by zasluhoval názvu současníka, v pravdě jest to auktor rukopisu, nalezajícího se v archivu metropolitního kostela pražského a, aniž bych přihlížel k tomu, že jméno tohoto auktora není známo, ale dostatečně známo by býti musilo, kdyby důkaz mučednictví z něho měl se čerpati dle proslaveného textu v kanoně „Sancta Romana“ v distinkci 15. říkajícího: „Proto dle starobylého zvyku z obzvláštní opatrnosti ve svaté církvi římské se nečtou, ježto i jména těch, kdož je sepsali, naprosto jsou neznámá,“ neboť úplně stačí v našem případě, že v uvedeném rukopise není ničeho více, nežli slova: „1383 Jan z Pomuku utopen s mostu, první doktor dekretů.“ Protože tedy tu vypravuje se o smrti, ale neuvádí se její příčina, nahlédne každý, že současný tento auktor nevypráví o mučednictví.

Mezi současné památky však snad dobře by se mohl uvésti rozsudek, vynesený nad Václavem. králem, od arcibiskupa mohučského a arcikancléře svaté říše římské v Německu, ač od žadatelův se neuvádí. Rozsudek tento jest otištěn u Rainalda v annálech při roce 1400 po Kristu pod číslem 13 Alespoň mezi vlastními zločiny, králi přičítanými, se uvádí také následující: „Po-

sléze, což jest hrozno a neuvěřitelno, jednak vlastní, jednak ostatních zločinců, jež jej obklopují, rukou, ctihodné biskupy, kněze, duchovní osoby a mnohé jiné počestné muže proti všemu právu, jakkoliv se to na krále římského nejméně slušelo, utratil, utopil, hanebně spálil a ukrutně zahubil.“ Z toho, i když se připustí, jak žadatelé tvrdili při jednání o započetí komise, že v těchto slovech obsaženo jest usmrcení blahoslavence, vždy zůstane toliko domněnka o mučednictví, ale skutečnost jeho nedá se z tohoto místa dokázati, nýbrž pouhé usmrcení. A protože to jsou jediné památky, o nichž říci se dá, že jsou opravdu současnými, plyne z toho, že v této záležitosti není ani spisovatelů ani památek současných, jež by o mučednictví blahoslavencově pojednávali.

Že však současní spisovatelé nalézti by se dali, kdyby byla tomu věnována nutná píle, jest jasno z toho, že P. Balbín, kněz z Tovaryšstva Ježíšova, roku 1670 vydal tiskem životopis našeho blahoslavence, jenž nalézá se u pokračovatelů Bollandových v životopisech svatých při měsíci květnu, v díle třetím, na stránce 667 mého vydání a násl. a v předmluvě tohoto životopisu týž připomenutý P. Balbín takto píše: „Nic o tom nepochybuji, že v dávnověkosti životopis svatého tohoto mučedníka byl sepsán, ale že kacířstvo, jež nedlouho po smrti blahoslaveného Jana plameny, jimiž u nás chrámy a všecky kláštery v popel obrátilo jak se zdá, jimi tento pohltilo. Proto, co o blahoslaveném mučedníku uvedu,

nalezl jsem v přemnohých rukopisech z doby současníků, jichž mám po ruce hojnost, nebo ve vytištěných knihách a sebral jsem v celek co nejvěrněji a nejsvědomitěji; a tudíž to má se připočísti ne tak mé pili, ale spíše mému štěstí, že jsem je nalezl“. Tu jest nejpádnější důkaz, že existují spisovatelé i památky opravdu současné, a to z roku 1670. Tomu li však v pravdě tak, každý snadno nahlédne, že tyto památky a dějepisci nalézti by se mohli, kdyby žadatelé byli věnovali tomu náležitou píli.

Že posléze jest naprosto nutno, aby byli uvedeni spisovatelé současní, a tím aby podružný důkaz dle svého způsobu byl dokonalý a postačitelný k výsledku, o němž se jedná, dá se provésti důkazem a priori a důkazem a posteriori.

A priori tím, že podružný důkaz doplňuje nedostatek přímého důkazu; musí tedy podružný důkaz býti ve všech svých bodech tak proveden, že spočívá-li přímý důkaz ve svědcích očitých, důkaz podružný, správně uzavírající a postačitelný, nesmí v ničem jiném spočívati, nežli ve spisovatelích a památkách současných, jak dobře poznamenal Jan Bollandus v životopisech svatých, v díle prvním, při měsíci lednu v předmluvě, v kap. 3. říka: „Muži učení za první požadavek dějepisu stanoví, aby kdo, čemu byl přítomen, a co díti se viděl, zaznamenal, kteroužto zásadu provedl biskup Possidius při sepsání životopisu sv. Augustina.“

A posteriori zase tím, že po vydání dekretů Urbana VIII., ve všech záležitostech, v nichž po schválení úcty od dob nepamětných dle důkazů podružných bylo odpověděno, že tyto jsou jisty anebo alespoň tak jisty, že může se přikročiti k projednání zázraků, nikdy nescházeli spisovatelé současní. Tak v záležitosti sv. Jana Kapistrána jeho skutky byly věrně napsány od Mikuláše de Fara, jeho spoluřeholníka a průvodčího; v záležitosti sv. Kateřiny de Bononia byl předložen její životopis, věrně sepsaný od blahoslavené Illuminaty de Bembis, nerozlučné její společnice; v záležitosti svaté Anežky de Monte Politiano byl předložen její životopis, výborně sepsaný od blahoslaveného Raymunda, kapucína, jejího duchovního rádce a zpovědníka; v záležitosti sv. Peregrina Latiosa byla dodána památka bratra Vitalise de Avantiis, jeho souvěkovce: v záležitosti blahoslavené Markety z Kortony přivezen byl životopis její, sepsaný a složený od bratra Junkty Benignata, jejího zpovědníka a jiný od klášterního bratra Lva de Castiglione, inkvisitora kacířství; v záležitosti blahoslavené Juliany de Falconeriis dodána byla památka na její přešťastnou smrt a na zázrak, jenž při jejím zesnutí se stal; ba památka tato byla vypsána ze slavného archivu a napsána osmnáctého dne po její smrti; konečně v záležitosti mučedníků gorgomienských. Pontus Eutherus, očitý svědek, sepsal celý postup jejich mučednictví ve spise, jenž byl od žadatelů předložen.

Posléze, že všecky ostatní důkazy, čerpané od svědků, kteří věc slyšeli anebo od pozdějších spisovatelů, nemají valné váhy, scházejí-li spisovatelé současní, jest jasno jednak z toho, že toto vše jest pouze přídavkem a že přídavky bez předcházejícího pevného základu důkazů nemohou platiti při soudě, při němž se vyžadují doklady jisté, jednak z toho, že o záležitostech méně jistých, t. j. při důkazu o úctě od dob nepamětných víme, že v této posvátné kongregaci byla přijata zásada, že svědkové, kteří věc slyšeli, nebo o níž veřejně se vypráví anebo o níž pověst jde, byť vypovídali dle všech pravidel, nepostačují, ale že nutny jsou doklady, jež by dokazovaly počátek úcty alespoň o sto let před dekrety Urbana VIII. a posléze z toho, že proti pozdějším dějepiscům mluví slova kardinála Baronia, uvedená v předmluvě k jeho annálům pod číslem 12, kdež se dí: „To, co od pozdějších auktorů uvádí se o událostech starých bez jakéhokoliv svědectví staršího, se zamítá“ a slova Fortunata Scacchiho ve spise o známkách a znameních svatosti na str. 88., kdež se praví: „Řekneš, že víra má se dáti těm dějepiscům, kteří podávají to, co napsáno nalezli u jiných dějepisců,“ k čemuž odpovídám že ovšem víra jim dáti se má, ale ne proto, že tak napsali, nýbrž pro auktoritu staršího spisovatele, od něhož zprávu přijali, při čemž vážně ještě má se uvážiti, jakých si tento získal zásluh, jaké požívá pověsti, jaké jest hoden víry a proč auktor pozdější musí dovolávati se

staršího, od něhož věc přijal, při čemž dlužno uváděti také místa a slova, jak možno se přesvědčiti v annálech velmi učeného Baronia, jenž toho všeho věrně dbá. Kdo však skutky starých zbožných mužů jinak by sepsal, nebude mu přikládána žádná váha a důležitost v záležitosti, o níž jedná.

To, platí-li naprosto a bez vyjímky, mnohem více a správněji platí v případě našem, v němž ani dějepisci pozdější mezi sebou nesouhlasí, ježto někteří oznamují, že řeka Vltava, do níž blahoslavenec byl vhozen, ihned vyschla, a tak že tělo jeho zázračně bylo nalezeno, jiní tuto význačnou okolnost mlčením pomíjí a jiní jí docela přímo odporují, ježto tvrdí, že vyschnutí nestalo se při smrti blahoslavencově, ale za deset let po jeho smrti, kdy totiž za vlády téhož krále Václava v téže řece byl utopen Jan, suffragán arcibiskupa pražského, jak se přesvědčiti možno u pokračovatelů Bollandových v citovaném třetím svazku u měsíce května na stránce 673 pod lit. J mého vydání.

To pravím pod censurou, atd. Prosper, arcibiskup, biskup ankonský, obhájce víry.“ [3])

Ale námitkám těmto, jak již ze shora uvedeného dekretu ze dne 12. ledna r. 1728 plyne, po odpovědi obhájce mučednictví nebylo dáno místa, neboť při otázce: „An constet de martyrio et causa martyrii in casu et ad effectum etc.“ [4]) a to „unanimi voto“ [5]) bylo rozhodnuto: „Ita constare de martyrio et de causa martyrii, ut procedendum sit ad discussionem signorum seu miraculorum.“ [6]) Tím záležitost mučednictví sv. Jana Nepomuckého byla skončena a ve smyslu příznivém rozhodnuta.

[3]) Latinský text u Fr. Štědrého: Sv. Jan Nepomucký, Praha 1917, 98—105.

* * *

Potom dne 28. září a dne 7. prosince roku 1728 byly slaveny dvě schůze sboru obřadního čili kongregace obřadů, jednající výlučně o zázracích svatojanských, ku kanonizaci nevyhnutelně pohledávaných, jak jasno ze spisu již shora připomenutého „Sacra rituum congregatione.“

Spis tento skládá se z více částí, a to z informace, sumáře, námitek obhájce víry, pravě uvedených, odpovědi obhájce zázraků, disertace Petra Assaltiho a „hlasu pravdy“ Antonína Cocchia.

Informace zní: „Že vzácnou v očích Hospodinových byla smrt, již těžce zkoušený blahoslavený Jan, protože velkomyslně svátostnou zpověď královny Johany zjeviti odepřel, v předvečer neděle nanebevstoupení Páně roku 1383 podstoupil, a to utopením v řece Vltavě z rozkazu Václava IV.,

[4]) T. j. „Prokázány-li jsou mučednictví a příčina mučednictví v případě a za účelem, o němž se jedná.“

[5]) T. j. „Jednosvorně.“

[6]) T. j. „Mučednictví a příčina mučednictví tak jsou prokázány, že postoupiti jest k projednání znamení či zázraků.“

krále českého a jejího manžela, ukázal obdivuhodný zjev světel, poskakujících v téže noci po utopení nad ve vodě plujícím tělem mučedníka, kteréhožto zázraku sběh co neojobšírněji popsal P. Bohuslav Balbín, kněz Tovaryšstva Ježíšova a velice svědomitý spisovatel v životopise téhož světce, jejž pokračovatelé Bollandovi uvedli v Aktech svých ke dni 16. května. Tu se dí v odstavci patnáctém: „Smrt, o níž císař si přál, aby zůstala co nejtajnější, nebeské zjevy ihned prozradily. Záře a světla, jež kdys oznamovaly narození blahoslaveného Jana, obklopily mrtvého; najednou celá řeka Vltava jimi zaplála. Viděti bylo nesmírný počet světel lesku obdivuhodného, kterak volně po celé řece plynou. V té době právě řeka velice se rozvodnila a její vlny široko vysoko se vzdouvaly; tělo však blahoslaveného mučedníka plovoucí vodou co nejvolněji provázela stále četnější a více a více zářící světla a nová a nová světla se připojovala tak, jako by pohřební slávou tělo vyprovázeti chtěla atd. Po celou tu noc kol těla blahoslaveného mučedníka zářila sice světla, ale co se stalo ukázal teprve den.“

Totéž v následujících dobách veliký dokázal také počet zázraků. „Tolik a tak znamenitých milostí“, praví alespoň vychvalovaný Balbín v témže životopise v odstavci dvacátém druhém, „na přímluvu blahoslaveného Jana s nebes bylo uděleno, jak vypravují rukopisy nás došlé, že z nich naši předkové znamenitou knihu sestavili, jež uchovávala se v sakristii kostela Pražského. Tuto knihu

cituje Volfgang Chánovský z Dlouhé vsi, kanovník metropolitního kostela, muž znamenitý který roku 1583 umíraje vyžádal si z lásky k tomuto blahoslavenci, aby nedaleko jeho hrobu byl pohřben. Týž pak píše v knize zázraků, že blahoslavený Jan, nazývaný Nepomuckým, sluje Divotvorcem království Českého, ježto slepí nabyli u jeho hrobu zraku, někteří pocitili okamžitou pomoc, jiní, ač již na konci života, ba ve smrti byli, a mnozí docela, že odsouzeni byvše rozsudkem soudním k smrti na přímluvu blahoslaveného Jana, jejž vzývali, zázračně smrti ušli. Připomíná také, že mnohé nenapsal, protože kniha jest přístupná. Já však i zároveň se všemi služebníky chrámovými jsme jí nalézti nemohli a litujeme, že byla zničena v době kacířstva, nedávno vládnoucího“. Později v odstavci dvacátém osmém týž Balbín dodává: „Za naší paměti několik matek, jež byly při porodu v největším nebezpečí života, někteří, kdož vodnatelností, a jiní, kdož dlouhou zimnicí co nejhrozněji byli trápeni, po mnohých k blahoslavenému Janu modlitbách se pozdravili, jak svědčí nynější děkovné dary, v kostele uložené.“

Zvláště však Bůh oslavil služebníka svého zázraky, jimiž pověst a dobré jméno některých byly zachovány. Protože totiž Jan uposlechl božského a církevního přikázání o zachování zpovědního tajemství, a tím zároveň pověst bližního obránil, stávalo se, že vyskytli-li se posměvači a násilníci jeho hrobu nebo jeho památky, samo nebe, aby

odměnilo toho, jenž hrdinsky zachovával ctnost mlčelivosti, ihned je potrestalo. Proto k vyvarování se takovýchto neštěstí, byla ku hrobu jeho od nejstarších dob dána ochrana a to železné mříže. Tak alespoň Václav Hájek, osvědčený spisovatel dějin českých, když v letopisech království českého vypravuje o pohřbu těla blahoslaveného Jana a jeho místě, dí: „Potom mnoho a rozličných stalo se tu zázraků. Mnozí tedy jej prohlásili za mučedníka Božího a světce. Od kohokoliv pak bylo útočeno na jeho svatost, nebo kdokoliv kříž, na jeho náhrobku vyrytý, rouhavě pošlapal, ten ještě téhož dne veřejnou hanbu utrpěl. Proto preláti, aby jeho hrob železnými mřížemi byl obklíčen, se postarali". Totéž důkladně stvrzuje i právě citovaný Balbín v odstavci dvacátém třetím, když dí: „Jest obdivuhodno, všeobecně známo a rozšířeno, že kdokoliv šlapali na hrob blahoslaveného Jana, zvláště s úmyslem rouhavým, ještě téhož dne utrpěli hanbu a jí se vyhnouti nemohli. Tak známo jest ze souhlasu všech katolíků Pražských našich i dřívějších dob a z přemnohých příkladů". Aby pak jasněji ještě slova jeho vynikla, když P. Balbín některé z těch příkladů uvedl, v odstavci dvacátém sedmém dí: „Pro tuto tedy příčinu a pro příklady, jež rouhavě na hrob vstupující stihly, protože již dříve železné mříže do výšky jednoho skoro lokte sem byly dány, kanovníci jinými mřížemi hrob ohradili, kteréžto mříže dojista na tři stopy jsou vysoké tak, že velice těžko bývá kterémukoliv nešlechetníkovi a rouhači je přelézti."

K uvedeným právě zázrakům i jiný ještě zázrak ne méně znamenitý se připojil, že totiž blahoslavený Jan těm, jichž pověst byla v nebezpečí, nebeskou ochranu obdivuhodně vyžádal. Výslovně uvádí to P. Balbín, když v odstavci dvacátém osmém dí: „Blahoslavený Jan Nepomucký považuje se za zvláštního patrona a ochránce těch, jimž hrozí nějaké nebezpečí hanby a kteří se obávají, aby spáchaný zločin, nebo skutek dovolený se neprozradil. Přispívá totiž Jan zázračně všem, kdož jsou v nebezpečí. Příkladů o tom uveřejniti nemohu a se ani neosměluju, protože blahoslavený Jan, jenž sám mlčel, by zajisté se postaral, abych mlčel a o ničem nevěděl. Než okolnost tato jest u všech známá, a ti, kdož jsou trápení a nevědí, kam by se uchýlili, bývají ku hrobu blahoslavence posíláni, aby tam jemu strach svůj vypověděli a přednesli. Pro jeho rychlou a tolikráte již osvědčenou pomoc, vydána byla též tiskem modlitba" atd.

Přemnoho příkladů o obojím druhu zázraků uvedeno jest v procesech jak informativních, tak i apoštolských, jež za příčinou záležitosti kanonizace či prohlášení mučednictví blahoslaveného Jana již dříve byly provedeny. Než, poněvadž procesy tyto vyznačují se již jakýmsi poněkud zapomenutím, nebo když jednají o záležitostech jaksi ukrytých za účelem, o němž nyní se jedná, dostatečně nemohou o zázracích podávati důkazů, aby proslaveného hrdiny sláva přece všude se zastkvěla, chci o nich učiniti zmínku. Protože však zatím v této záležitosti Vaší Svatostí již byla usta-

novena kongregace několika nejdůstojnějších Otců, jež by vyšetřovala otázky o mučenictví a příčině jeho a táž po rozvaze všeho dne 9. ledna roku předcházejícího vydala jednohlasné rozhodnutí: „Tak o mučednictví a příčině mučednictví jest důkaz proveden, že přistoupiti se může ku pojednání o znameních či zázracích", což také příslušným dekretem ráčila potom Svatost Vaše schváliti, jak dle onoho dekretu uvádím v přiloženém sumáři, přistupuji k projednání oněch znamení či zázraků.

Z velikého množství toho, co obojí proces ať informativní ať apoštolský poskytnouti může, po vybrání dvou zázraků, jež týkají se toliko osoby či mučednictví neohroženého bojovníka a bezprostředně příčiny mučednictví, dále po vybrání ještě jiných čtyř zázraků, jež odnášejí se k důkazu jmenovaného mučednictví a týkají se vyslyšení proseb a po stvrzení, t. j. podepsání od Jeho Eminence nejdůst. pana zpravodaje v předu uvedeného dubia předkládám Vaší Svatosti toliko šest znamení či zázraků a s příslušnou úctou žadatele v této záležitosti prosím, aby Svatost Vaše připustila, by tato znamení či zázraky anebo alespoň dva z nich byly zvláště předloženy tak, aby po pronesení neklamného rozsudku nejvyššího pastýře celé církvi stalo se známo, že Jan Nepomucký byl pravým Krista mučedníkem a, aby zachoval neporušenou pečeť zpovědního tajemství, že vítěznou palmu mučednickou, již nikdo z této příčiny před ním si nezískal, obdržel.

Což, táži se posléze, k rozmnožení slávy Boží více přispěti může, než záležitost tato, když totiž všem v Krista věřícím se ukáže, že vytrvalost kněze nešlechetné vůli krále pozemského až do smrti za pomoci milosti Boží odpírala a proto, že kněz onen zářivé svatozáře mučednické v nebesích dosáhl? Co dále může katolické víře býti užitečnějšího, než aby zákon o hrdinském zachování zpovědního tajemství při udílení svaté svátosti pokání zjevným se stal, zvláště v těch krajinách, kde zloba kacířská již dlouho útočila na svatost svátostí a i dnes ještě útočiti nepřestává? Co může pro Vaši Svatost býti také slavnějšího, než býti mezi zástupci Krista prvními, který by o takovém a tak znamenitém hrdinovi, jemuž v dějinách církevních není podobného, prohlásil, že šťastně v nebesích bytuje?"

Druhou částí římských akt o kanonizaci blahoslaveného Jana Nep. je velice obšírný a důkladný sumář, sestavený od Jana Franchelluciho a zrevidovaný Janem Zuccheriniem, subpromotorem víry. Tento liší se poněkud uspořádáním a postupem od sumářů připojených k procesům beatifikačním. Má především krátký sice, ale vystižný vchod, pak pojednání o každém ze šesti zázraků zvlášť a doslov.

Vchod od sekretáře posvátné kongregace obřadů zní: „Protože schválena byla posvátnou kongregací obřadů, slavenou dne 15. února roku 1721, komise k započetí záležitosti beatifikace a kanonizace či prohlášení mučednictví sluhy

Božího Jana Nepomuckého, kanovníka metropolitního kostela Pražského, zvaného Blahoslaveným komise tato potom od svaté paměti papeže Klementa XI. dne 1. března téhož roku byla jmenována, pokročilo se ihned ku zkoumání rozsudku arcibiskupa Pražského o vyjmutém případě z dekretů svaté paměti papeže Urbana VIII. čili o veřejné úctě, od dob nepamětných jmenovanému blahoslavenému Janovi Nepomuckému prokazované, jenž vynešen byl v procesu, zavedeném při arcibiskupské konsistoři v Praze mocí biskupskou a dne 15. března 1721 kongregací posvátných obřadů potvrzen za referentství pana kardinála z Althannů. Potom následovalo schválení tohoto rozsudku také od svaté paměti papeže Innocence XIII. Důsledkem toho dne 7. června téhož roku dovolila svatá kongregace s laskavým souhlasem Jeho Svatosti, aby mohly se říkati církv. hodinky a sloužiti mše sv. k poctě jmenovaného Blahoslavence z Commune jednoho mučedníka jako o svátku dvojném v království českém a jako o svátku polodvojném v celém Německu a v dědičných zemích nejjasnějšího domu Rakouského a aby tělo téhož Blahoslavence mohlo se vyzvednouti a v mense oltářní dle úsudku arcibiskupa Pražského umístiti. Církevní hodinky a mše sv. byly roku 1723 povoleny také kněžstvu i světskému i řeholnímu obojího pohlaví v celém král. Polském, vévodství Litevském a v zemích zabraných jakožto svátek polodvojný. Později r. 1722 z moci apoštolské dle listin remissorialních a com-

pulsorialních byly posvátnou kongregací obřadů povoleny a zavedeny nové podrobné procesy o svatosti života, mučednictví a zázracích tohoto Blahoslavence a když platnost i těchto procesů v posvátné kongregaci dne 3. srpna r. 1726 za souhlasu Svatého Otce našeho Benedikta XIII. byla schválena, týž Svatý Otec náš k nejpokornější prosbě, přednesené od hraběte Jana Rudolfa ze Sporcků, kanovníka jmenovaného metropolitního kostela Pražského a žadatele v této záležitosti zvláště kapitulou (Pražskou) ustanoveného, jmenoval, aby v téže záležitosti mohlo se zkoumati dubium [(otázka) o mučednictví a příčině jeho, zvláštní kongregaci z pěti kardinálův, Eminencí téže posvátné kongregace obřadů, totiž z kardinálů Origihio, Bellugy, Salerniho, Cienfuegosa a Pipia. V kongregaci této, když nejdůstojnějším panem kardinálem Cienfuegosem, ustanoveným za zpravodaje místo nepřítomného nejdůstojnějšího pana kardinála z Althannů, dne 9. ledna roku 1728 předložena byla otázka (dubium): „Podán-li byl důkaz o mučednictví a příčině mučednictví v případě a za tím účelem, o němž se jedná?“ a všichni jednohlasně odpověděli: „Tak jsme přesvědčeni o mučednictví a jeho příčině, že má se postoupiti k projednání znamení či zázrakův“, ba když jako sekretář podal jsem o tomto rozhodnutí zprávu Svatému Otci našemu: Jeho Svatost rozsudek jmenované partikulární kongregace schválila a příslušný dekret o tom vydati a uveřejniti nakázala. Dne 12. ledna 1728, kardinál Coscia, arcibiskup Apamenský“.

Pojednání o prvém znamení či zázraku, totiž o neporušeném uchování jazyka blahoslaveného Jana, má čtyři částky: výklad (expositio) zázraku toho, důkaz (probatio) o něm, obhájení (relevantia) jeho a podsumář, nezvaný také v originálu „Summarium“, jenž pro první a druhý zázrak (o němž hned bude řeč) jest společným.

Podsumář obsahuje: „Akta otevření hrobu a vyšetření těla blahoslaveného Jana, jež vykonal nejdůstojnější Pan arcibiskup roku 1719“, — „Akta ohledání svatého jazyka blahoslaveného Jana, jež se stalo soudci vyslanými (remissoriales) od Apoštolské Stolice, v tak zvaném apoštolském procesu“, — „Výpovědi odborných lékařů a chirurgů o stavu a zázraku svatého jazyka blahoslaveného Jana“, — „Výpovědi svědků, přítomných při ohledání svatého jazyka a referujících o jeho stavu a zázraku, učiněném při ohledání samém“, — „Výpovědi jiných svědků vůbec v záležitosti této předvolaných a vypovídajících o stavu a zázraku svatého jazyka“ — a „Výpovědi svědků o stálé úctě svatého jazyka blahoslaveného Jana“.

Pojednání o druhém zázraku, totiž o náhlém nabíhání a změnění barvy jazyka blah. Jana, má pouze, poněvadž podsumář, jak shora jsem uvedl, je společný se zázrakem prvním, tři částky: výklad zázraku, důkaz o něm a obhájení jeho. Při výkladu zázraku na str. 54. jest připojen i obrázek svatého jazyka Janova se slovy: „Forma sacrae linguae beati Joannis Nepomuceni, martyris, quae a 342 post obitum annis incorrupta, in actu visitationis auctoritate apostolica die 27. Januarii anno 1725. habitae, colorem suum in purpureum mutavit et mirabiliter, omnibus inspicientibus, intumuit,“ t. j. „Podoba svatého jazyka blahoslaveného Jana Nepom., mučedníka, jenž neporušen po 342 letech po jeho smrti při ohledání svém, vykonaném dne 27. ledna r. 1725 z moci apoštolské barvu svou v červenou změnil a za přítomnosti všech naběhl.“

Pojednání o třetím zázraku, totiž o uchování města Nepomuku od moru, o čtvrtém, totiž o okamžitém uzdravení ochromlé a uschlé ruky Anny Terezie Krebsovy se zjevením se jí blahosl. Jana, o pátém, totiž o zachránění Václava Buška, spadlého do studně, před utonutím zároveň se zjevením se jemu blahosl. Jana a o šestém, totiž o zachránění před utonutím Rosalie Hodánkové, jež do řeky spadla se zjevením se jí blahosl. Jana, mají zase částky čtyři: výklad zázraku, důkaz o něm, obhájení jeho a podsumář.

V doslovu (epilogus) žádá se Svatý Otec, aby „po zralém uvážení všeho, což bylo uvedeno, ráčil schváliti znamení či zázraky tyto, anebo vyjmenováním alespoň některých z nich ráčil tak milostivě vyslyšeti nejvřelejší tužby nejslavnějšího císaře a nejjasnější jeho manželky, ostatních knížat jak církevních, tak světských, celého národa království českého, Německa, Polska a jiných končin světa, aby konečně Jan Nepomucký, jak zasluhuje, došel cti svaté apotheose“.

Třetí částí římských akt o kanonizaci blahoslaveného Jana Nepomuckého jsou jednak „Animadversiones“ promotora víry, arcibiskupa Prospera de Lambertinis, sídlícího nyní biskupa v Ankoně a jednak odpověď k nim, již podepsali Karel Albert Guidobonus Cavalchinus, posvátné konsistoře advokát, Jan Franchellucci, zástupce causarum svatého apoštolského paláce a kterou zrevidoval Jan Prunettus, subpromotor víry. Na konci odpovědi připojen jest dodatečný sumář (Additionale) o jedné stránce.

Námitky kardinála de Lambertinis v českém překladu zní: „Poněvadž Svatost Vaše Ráčila schváliti odpověď posvátného sboru (kongregace) dne 12. ledna letošního roku 1728, v níž se uvádí, že tolik jistoty o mučednictví a příčině mučednictví blahoslaveného Jana se nabylo, aby přistoupiti se mohlo ku zkoumání zjevů (nadpřirozených) či zázraků, jeví se nezbytná nutnost, abych ihned podnikl zkoušku oněch zjevů či zázraků.

Ale, prve než tuto zkoušku provedu, připomínám, že zjevy nadpřirozené a zázraky, jež přispěti mají ku svatořečení (kanonizaci), musí nezbytně se státi po dovolené úctě (blahoslavence), neboť, kdyby se staly před dovolením této úcty, jich zkouška ničím by nepřispěla ku svatořečení a dále že, i kdyby (nadpřirozené zjevy a zázraky, jež staly se před dovolenou úctou) byly schváleny, schválení bylo by zbytečno a neúčinkovalo by nijak ve prospěch záležitosti samé, leč v případě,

že by zároveň s nimi schváleny byly alespoň dva zázraky, jež se staly po schválení úcty (blahoslavencovy).

O právě uvedeném názoru nemůže býti ani nejmenší pochybnosti, jednak, protože ve hlavních (generálních) dekretech (ustanoveních) Urbana VIII. se tak nařizuje, aby totiž zkoušely se jen ty zázraky, jež staly se po dovolené úctě (blahoslavencově), jednak, protože v generálním dekretu Klementa IX. ze dne 10. září 1668 dává se pokyn, aby při záležitostech služebníků Božích, kteří úctou a názvem blahoslavence od římských papežů vyznamenáni byli, v době procesů (vyšetřování) přetřásaly a projednávaly se jen ty zázraky, jež po dovolení úcty či kultu (blahoslavencově) se staly a posléze i proto, že tímto způsobem jednáno bylo v záležitosti sv. Stanislava, novice z Tovaryšstva Ježíšova, kdež byly sice tři zázraky schváleny, ale první přece byl schválen přebytečně (nadpočetně) z příčiny, že udál se před schválením úcty blahoslavencovy, jak se dí doslova v dekretu svaté paměti papeže Klementa XI. ze dne 13. listopadu 1714.

Tážeme-li se pak po důvodu tohoto jednání (praxe), nemusíme dlouho uvažovati, ježto jest velice na snadě. Žádá-li totiž Apoštolská Stolice nová znamení nebeská, aby od úcty dovolené a omezené na určitá místa, jako jest přece úcta, jež dovoluje se blahořečením, ať již formálním ať stejnocenným, přejíti se mohlo k úctě všeobecné a nařízené, jakou beze sporu jest úcta

svatořečením prohlášena, a nemohou li tato nová znamení nebeská býti ničím jiným, leč zázraky, a to ještě ne zázraky jakýmikoliv, ale takovými, jež staly se po dovolené úctě (blahoslavencově): jest z toho jasno, že zázraky, účinkující pro kanonizaci, nezbytně musí se státi po dovolené úctě či kultu (blahoslavencově).

Po poznamenání právě uvedeném, obracím se ihned ku zjevům či zázrakům, jež v naší záležitosti se uvádějí. Aby však o nich bylo jasno, že staly se po dovolené úctě, musí se zvláště dvě okolnosti vyšetřiti, a to nejprve, kdy dovolena byla úcta Jana Nepomuckého a po druhé, kdy udály se zázraky či zjevy (nadpřirozené).

Pokud se týče prvého bodu (dovolení úcty), protože dne 31. května 1721 touto posvátnou kongregací a pak od svaté paměti Innocence XIII. byla schválena úcta (kult) našeho blahoslavence od nepamětných dob, nikdo nemůže odporovati, že téhož roku byla také povolena úcta našemu blahoslavenci.

Pokud se týče však druhého bodu, protože neporušenost jazyka ukázala se již roku 1719, nabíhání téhož a změna barvy udály se r. 1725, město Nepomuky bylo zachováno od moru roku 1680, Anna Terezie byla osvobozena od paralyse roku 1701, Václav byl zachráněn před utopením roku 1712 a Rosalie byla zachráněna od druhého podobného utonutí roku 1718: jest jasno, že pouze nabíhání a změna barvy jazyka, jež na druhém místě se uvádějí, jsou zázrakem, o němž

říci se dá, že stal se po dovolení úcty tak, že ostatních pět zázraků, i kdyby byly zkoumány a schváleny, nemohou se schváliti, leč jako zázraky nadpočetné. Proto v záležitosti, o níž se jedná, musí se pouze jeden (uvedený zázrak) považovati za důkaz (pro kanonizaci) nedostatečný, ježto (k ní) jest naprosto třeba zázraků dvou, a to těch, jež staly se po dovolení úcty.

Nic neznamená tu možná namitka, že by ovšem to, co jsem uvedl, platilo, kdyby teprve roku 1721 byla bývala povolena úcta (Jana Nepom.), ale že v pravdě jest tomu trochu jinak, protože tehdy nebyla povolena úcta, ale v podstatě prohlášeno, že našemu blahoslavenci již sto let před dekrety Urbana VIII. prokazována byla veřejná úcta, a že počátek kultu jeho nesmí se počítati od zmíněného roku 1721, ale od roku 1634, od kteréhožto roku i dle názoru této posvátné kongregace čítati jest čas stoleté úcty, jenž vyžaduje se dekrety Urbana VIII. a dokazuje, že veřejná úcta již dříve o celých sto let byla prokazována, ježto roku 1634 vydána byla papežská konstituce, stvrzující ony dekrety.

Připouštím, že papež z ustanovení svého vyjmul ty, kdož před tím za souhlasu a dovolení biskupův obdrželi veřejnou poctu, jim od nepamětných časů prokazovanou. Připouštím také, že týž papež prohlásil, že dobou nepamětnou rozumí se čas, převyšující mezi sto let, a že svatá kongregace ustanovila, že sto let musí se považovati za uplynulých roku 1634, kdy vydána byla

konstituce papeže Urbana tak, že skutky sluhy Božího, vykonané po tomto roce se nezapočítávají do sta let, jichž dekrety téhož papeže vyžadují, ale že pouze svědčí o pokračování ve veřejné úctě. Než přece opomenouti nemohu, že týž Urban dekrety nařídil, aby buď od ustanoveného soudce neb od soudce delegovaného bylo rozhodnuto o prokazované veřejné úctě od časů nepamětných či o úctě sta let, aby v posvátné kongregaci obřadů rozhodnutí toto podrobilo se úvaze, a případně schválilo nebo zamítlo, a aby po schválení předloženo bylo také papeži, jenž by, uzná-li v Pánu za dobré, rozhodnutí svaté kongregace schváliti Ráčil.

Po uvedeném objasnění celá otázka v záležitosti, o níž se jedná, spočine v tom, má-li se říci, že veřejná pocta (Janu Nep.) povolena byla roku 1634, kdy naplnilo se této úcty sto let, či spíše roku 1721, kdy posvátná tato kongregace schválila rozsudek arcibiskupa Pražského o poctě našeho blahoslavence od dob nepamětných a kdy sám také svaté paměti Innocenc XIII. svým schválením připojil se k názoru posvátné kongregace. Já sám věřím, že povolení úcty v záležitosti, o níž se jedná, nemá se odnášeti k roku 1634, ale k roku 1721, ježto povolení úcty v záležitosti, o níž se jedná, má býti takové, aby z něho vyplývalo stejnocenné blahořečení. Ale protože blahořečení stejnocenné nemá místa bez auktority Apoštolské stolice a auktorita Apoštolské stolice (k úctě blah. Jana Nep.) přistoupila teprve roku 1721: jasný z toho

plyne důsledek, že povolení úcty v záležitosti, o níž se jedná, nevztahuje se k roku 1634, ale k roku 1721. Málo platí námitka, že prohlášení (úcty) z roku 1721 (ač soukromá úcta vždy byla trpěna) má pouze ráz veřejného prohlášení (úcty). Vždyť, odpovídám k tomu, prokazování veřejné úcty po sto let před dekrety Urbanovými jest základem blahořečení stejnocenného, a blahořečení stejnocenné nemá místa, leč, jak ze slov mých plyne, by (k úctě) připojila se ještě auktorita Apoštolské Stolice. Protože však tato přistoupila až roku 1721: od počátku až do konce trvá mé tvrzení, že povolení úcty v záležitosti, o níž se jedná, spadá do častěji jmenovaného roku 1721 a nikdy do roku 1634.

Připustím-li částečně námitku, že posvátná kongregace tak nesmýšlela při svatořečení sv. Stanislava, novice z Tovaryšstva Ježíšova a sv. Aloisia z Gonzagy, aby se totiž nepostupovalo cestou stejnozvučnosti, přece musím dodati, že papež Urban VIII. ze svého ustanovení vyjmul nejen ty, jimž byl prokazován veřejný kult od dob nepamětných před jeho dekrety, ale i ty, jimž týž kult byl přiřčen z dovolení Apoštolské Stolice. A právě tímto způsobem bylo postupováno v záležitostech výše uvedených světců. Papež Pavel V. totiž již roku 1605 svolil, aby obrazy těchto světců zároveň s dary jim obětovanými v kostelích mohly se vystavovati k veřejné poctě. Tím stalo se, že po předložení v těchto záležitostech dubia (otázky): od které doby má se za to míti,

že povolena byla úcta těchto světců, a to proto, aby se seznalo, které zázraky se staly teprve po dovolení úcty jich a jakým pořadem by se měly zázraky tyto zkoušeti za příčinou kanonizace, bylo rozhodnuto, že úcta jich byla povolena již roku 1605 a nikoliv teprve v letech následujících, kdy rozšíření jich kultu se událo novými způsoby, a kdy rozhodnuto bylo, že jedná se tu o vyjmutý případ z dekretů papeže Urbana VIII. Než, co platí o případech těchto, nemůže platiti v záležitosti naší, kde nejedná se o případu vyjmutém z výslovného dovolení Apoštolské Stolice, ale o uplynutí jednoho sta let před dekrety jmenovaného papeže Urbana. V uvedených totiž případech svatého Stanislava a sv. Aloisia skutečná, stejnocenná beatifikace vzala počátek roku 1605, kdy Apoštolská Stolice dovolila jich kult, kdežto v našem případě nebylo ani stejnocenné beatifikace, ani auktority Apoštolské Stolice, leč teprve roku 1721. Z toho však již sám sebou mezi oběma případy vyplývá rozdíl, jenž naprosto nepřipouští, že by mohl se vésti důkaz dle případu uvedených světců také v případě našem.

Tato okolnost alespoň dobře byla zdůrazněna od žadatelů v záležitosti blahoslaveného papeže Řehoře X. Tehdy jednalo se totiž o zázracích tohoto blahoslavence a byla dána otázka, o kterých z nich se může říci, že staly se po dovolení jeho úcty. Sám, jako promotor víry, tenkráte jsem namítal, že pouze o těch zázracích se říci může, že staly se po dovolení úcty, jež udály se po

prohlášení Apoštolské Stolice o úctě od dob nepamětných, a nikdy o těch, jež udály se po roce 1634, kdy naplnilo se předepsaných sto let, ale žadatelé jakmile seznali váhu této námitky, pokusili se o důkaz, že svolení k veřejné úctě na počest blahoslaveného Řehoře bylo dáno od Innocence V. a proto, že pozdějšími zázraky jsou ty, jež udály se po dovolení úcty jeho od papeže Alexandra. Příklad tento jest nejzřejmějším takto důkazem, že prohlášení případu vyjmutého z positivního dovolení Apoštolské Stolice naprosto liší se od prohlášení případu vyjmutého z důvodu uplynulých sto let a že v prvém případě stejnocenná beatifikace musí se počítati od uděleného dovolení úcty a ne od rozsudku o ní, kdežto v případě druhém, že stejnocenná beatifikace musí zase se čítati od rozsudku samého, a důsledně, že v druhém případě nemají se za příčinou kanonizace zkoumati zázraky jiné, leč ty, jež udály se po rozsudku o beatifikaci.

Na tom nemůže ničeho změniti ani námitka, že papež Urban VIII. ze svých dekretů stejně vyjmul jak ty, kdož požívali veřejného kultu od dob nepamětných, tak ty, kdož téhož požívali z indultu papežského a že i u těch, jimž kult byl dovolen z důvodu od dob nepamětných, předpokládá se vždy dovolení Apoštolské a to proto, že stejnocennost obojího vyjmutí prohlášená v dekretech Urbanových nemá jiného účinku, než že táž nepovažuje se dle těchto dekretů za předsudek (praejudicium) jak u těch, kdož požívali kultu od

dob nepamětných, tak i těch, kdož požívali ho z důvodu Apoštolského indultu. Než z uvedené stejnocennosti obojího vyjmutí zajisté však nenásleduje, jak v druhém případě se dí, že jakmile stejnocenná beatifikace byla povolena, bylo také dáno povolení kultu a proto, že v případě prvním musí se za stejnocennou beatifikaci prohlásiti ihned doba, kdy naplnilo se sto let, aniž by vzat byl při tom ohled na následující rozsudek, jenž měl býti vynesen od Ordinaria neb delegovaného soudce a potom schválen Apoštolskou Stolicí. Příčinou toho jest, že má-li se apoštolský indult vždy předpokládati při kultu od dob nepamětných, důvod spočívá v tom, že stejnocenná beatifikace nemůže se odvozovati z pouhého kultu a z předpokládaného indultu apoštolského. Proto také vidíme, že bez ohledu na kult od dob nepamětných, musí se přece zaváděti dvojí proces, a to jeden o pověsti svatosti, ctností a zázraků, a druhý o kultu od dob nepamětných, prve než se přistoupí ku schválení rozsudku o kultu. To však jest nejzřejmějším důkazem, že stejnocenná beatifikace nemůže se odvozovati z pouhého kultu a z předpokládaného apoštolského indultu, ale že spočívá v rozsudku, jenž po předcházejících dvou procesech má býti Apoštolskou Stolicí potvrzen, jak shora bylo řečeno. Dle těchto důvodů mohu tedy znova opakovati, že pozdějšími zázraky jsou pouze ty, jež se udály po rozsudku.

To, co posud jsem uvedl, ovšem mohlo by již stačiti za důvod, abych nezabýval se více

zvláštní zkouškou všech zázraků, jež žadatelé předložili, a své námitky omezil toliko na zázrak třetí, o němž se dí, že stal se roku 1725, ale aby se neřeklo, že vyhýbám se námaze a také z důvodu, že ostatní zázraky, kdyby zasluhovaly schválení, mohly by se schváliti jako zázraky nadpočetné, budu se obírati nejprve všemi a zkoumáním zázraku neporušenosti, trvání neporušenosti, náhlém nabíhání a měnění barvy jazyka našeho blahoslavence.“

Potom velice obšírně probral Lambertini jednotlivé zázraky od žadatelův uvedené a přičinil k nim hojně rozličných námitek. Tak o neporušenosti jazyka sv. Jana Nep. tvrdil, že tato „není dokázaná a, i kdyby dokázaná byla, že přece nebyla zázrakem“, poněvadž „předně není ničím novým okolnost, že jazyk některého člověka byl po mnoho letech jako neporušený nalezen“, „za druhé, že to, co bylo nalezeno, jest pouze jakási massa, představující podobou, podstatou . . . a, červenou barvou pravdě podobně pravý jazyk“ „za třetí, že massa ona, jež nazývá se jazykem našeho blahoslavence, nalezena byla neoddělene od ostatních částek těla, ba v lebce, jež byla naplněná hlínou, a že nebylo provedeno vyšetření této hlíny, podobá-li se totiž zemi, jež strávila ostatní částky těla“ a konečně „protože červená barva může pocházeti od hlíny“. Podobně počínal si velice důkladně a přísně i při námitkách o trvání neporušenosti jazyka, jeho nabíhání a měnění barvy, ba nerozpakoval se ani dodati:

„K tomu ke všemu přidám-li, že mohly tu účinkovati zbožná imaginace . . . a fantasie, . . . myslím, že zázrak dokázán není". V tomtéž směru pojednával dále Lambertini o uchování města Nepomuku od moru r. 1680, náhlém uzdravení paralyse ruky u Anny Terezie Krebsovy, o záchraně před utopením u Václava Buška, jenž spadl do studny a Rosalie Hodánkovy, jež zase spadla do řeky.

Karel Albert Quidobonus Cavalchinus, advokát posvátné konsistoře a Jan Franchelluccius, obhájce záležitostí posvátného apoštolského paláce, odpověděli společně obhájci víry následovně: „Prve než nejdůstojnější Pan promotor víry přikročil ku podrobné diskussi o nadpřirozených zjevech či zázracích, jež předkládají se ku prozkoumání v napřed uvedeném dubiu (otázce), moudře zajisté týž dle svého úřadu předeslal, že jest třeba, aby nadpřirozená znamení a zázraky, k nimž za příčinou kanonizace vzhled vziti se má, staly se po dovolené úctě blahoslavence, ježto toho vyžadují generální dekrety papežů Urbana VIII. a Klementa IX., církevní praxe a konečně zdravý rozum, jak obšírně svědčí jeho učené a vědecké námitky od odstavce prvého až do odstavce čtvrtého.

Po předeslání tohoto pokračoval pak nejdůstojnější Pan promotor zcela postupně a dle řádu a podotkl, že dvě věci musí se v záležitosti naší prozkoumati, a to po prvé, kdy povolena byla úcta našemu nejslavnějšímu mučedníkovi, blahoslavenému Janu Nepomuckému a po druhé, kdy staly se nadpřirozené zjevy či zázraky, jež předkládají se dnes ku prozkoumání.

Protože však v uvedeném druhém bodu snadno se shodneme, a nemůže proto mezi námi povstati spor o čase, kdy nadpřirozené zjevy či zázraky, jež dnešnímu prozkoumání předloženy jsou, se staly, celou záležitost omezujeme k určení času, kdy musí se říci, že byla našemu blahoslavenci dovolena úcta. V tomto bodu však nemůžeme ne odporovati nejdůstojnějšímu panu promotorovi víry, který tvrdí, že počátek povolené úcty našemu blahoslavenému mučedníkovi musí se počítati pouze od roku 1721, kdy tato posvátná kongregace a později i svaté paměti papež Innocenc XIII.s chválili jeho kult od dob nepamětných. Žádný zajisté z uvedených nejdůstojnějším panem promotorem důvodů nemůže nás přesvědčiti, že nutno přijmouti, že teprve toho dne započala úcta blahoslaveného Jana, kdy bylo prohlášeno, že kult jeho pochází z doby, jejíž počátek sahá mimo paměť lidskou, ježto již užité výrazy tomu odporují. Vždyť přece Svatá Stolice prohlásila, že kult zákonitě byl vzdáván našemu blahoslavenci již od dob nepamětných a tím ukázala, že počátek kultu samého musí se klásti před ono prohlášení.

Nejdůstojnější pan promotor víry uvedl i nejpodrobnější námitky, jež snadno by mohly poskytnouti příležitost k stejnozvučnostem, kdyby důkladně nebyly osvětleny. Proto k jich osvětlení způsobem a methodou nejdůstojnějšího pana pro-

motora krátce přikročíme. Praví alespoň velice výmluvný opponent, že počátek kultu u blahosl. Jana Nep. nemá se čítati od jiné doby, leč od uvedeného roku 1721, proto, že povolení jeho za účelem, o němž se jedná, musí býti takovým, aby z něho vyvěral stejnocenná beatifikace, ale protože však není stejnocenné beatifikace bez auktority Apoštolské Stolice a tato auktorita Apoštolské Stolice v našem případě přistoupila, jak sám nejd, pan promotor ukazuje až r. 1721, že jasně z toho plyne, že povolení kultu blahosl. Jana Nep. musí se počítati teprve od roku 1721.

Abychom tedy jednotlivé částky uvedeného zdůvodnění, v nichž záleží veškerá podstata námitky, dle pravdy osvětlili, předesíláme nejprve, že můžeme připustiti, že povolení kultu za účelem, o němž se jedná, musí býti takové, aby v něm měla základ stejnocenná beatifikace, ale nemíníme se stejnou ochotností také připustiti, že tato stejnocenná beatifikace nemůže míti místa bez auktority Apoštolské Stolice, a to tím spíše, béřeme li slovo to ve smyslu zcela takovém, jak béře je nejdůstojnější pan promotor, který tvrdí, že auktorita Apoštolské Stolice přistoupila v případě našem až roku 1721.

Není zajisté naprostou pravdou, že stejnocenná beatifikace, jež má základ v pouhém dovolení veřejného kultu, nemůže míti místa bez auktority Apoštolské Stolice, zvláště zdůrazňuje-li se, že tato auktorita musí býti zjevnou a že nestačí auktorita mlčky daná nebo docela předpokládaná, jež plyne z prosté tolerance kultu, ježto dnes již jest naprosto nesporno, že kanonizace svatých jest úkonem toliko papežským a aktem papežově toliko osobě vyhrazeným, jak kánony přemnohých sněmů a dekretálnými listy papežův bylo rozhodnuto,[7]) neboť jako jisto, že, ačkoliv v našich dobách, pokud se týče beatifikace slavné, jež rovněž toliko svatému Otci jest vyhrazena, ježto od dob Alexandra III. není více dovoleno, jak za stara bylo, aby biskupové někoho mohli beatifikovati,[8]) beatifikace slavná bez auktority papežské státi se nemůže, tak rovněž jest jisto, že stejnocenná beatifikace, záležející v jakémsi povolení veřejného kultu buď nebyla biskupům od dob uvedené kapitoly „Audivimus de reliq. et venerat. sanctor.“

[7]) Zejména v kapitole první „De reliq. et vener. sanctorum“, v kapitole „Audivimus“, v kapitole „Cum ex eo“ v témž titulu, v kapitole „Si quis per superbiam“ ve 30. rozdílu (dist.), a v kapitole „Placuit de consecrat.“ v distinkci 1., srovnáme-li je s tím, co uvedeno jest v relaci sv. Karla v části 2: „De sanctitate argument. 24“ a široce dokázáno od kardinála Bellarmina „De beatit. et canonizatione sanctor.“ v kapitole 8., Molfes. cons. 45 n. 10. a 14. v knize 2.

[8]) Což dle kapitoly „Audivimus de reliq. et venerat. sanctor.“ jednomyslně tvrdí: Matt, De canonizat. sanct. part. 1. cap. 3. num. 13, Contelor. cap. 4. od čísla 1. ve více násl., Mascard, De probat. conclus., 262. num. 50. et sequen., Cardinalis de Lauraea Commentar. in Scot. Tom. 3. part. 1. disput. 6. artic. 3. Emmus Petra in commentar. ad constit. apostolicas. tom. I. pag. 532. n. 23. a násl., Matthaence., Practic. theologic. canonic. ad causas beatification. et canonizat. v Quaestion. proaemial. cap. unic. num. 5.

naprosto zapovězena, neb alespoň že biskupové myslili, že nebyla jim vzata moc povolovati blahoslavencům kult menšího řádu, jejž nazýváme prostě kultem blahoslavenců, jen když nebyly říkány církevní hodinky a sloužena mše sv., jak jasně uvádí P. Daniel Papebrochius ve třetím svazku svatých v dubnu, kdež na stránce 993. se dí, že dekret Alexandra III. v uvedené kapitole „Audivimus" tak přísně zachováván nebyl, pokud po čtyřiceti letech jej neobnovil papež Innocenc III. a že ani tehdy nebylo přesvědčením biskupů, že odebrána jim byla moc rozhodovati o způsobu kultu menšího, jejž nazýváme kultem blahoslavenců, jen když neříkají se o blahoslavenci církevní hodinky a neslouží mše sv., což platilo až do koncilu Tridentského.

Teprve dekrety tohoto sněmu papež Urban VIII. zakázal, aby bez zvláštního svolení Apoštolské Stolice se nic nového nezaváděl0 a rozkázal odvolati to, co bez ohledu na Apoštolskou Stolici bylo v novější době zavedeno. Ba ještě potom Jan Sarisberiensis, biskup chartresský bez ohledu na uvedený dekret, tehdy právě prohlášený, nevyčkav ani rozhodnutí papeže Alexandra myslil, že sv. Tomáš kantuarienský, nedávno před tím zavražděný, jako mučedník může býti ctěn, jak jasno z jeho dopisu k arcibiskupu senonoisskému, legátu Apoštolské Stolice, uvedeného u kardinála Baronia při roce 1173 těmito slovy: „Nesmírně ovšem bych se podivil, kdyby papež rozkázal, aby v seznam mučedníků přijat nebyl atd. Zajisté kde

Bůh jest původcem (svatosti), zbytečně jest se dovolavati auktority vyšší," k čemuž Baronius připojil: „Lituje, že kanonizace mučedníka byla odložena, ježto jí dosvědčil s nebes Bůh sám, že od něho se stala, tolika a tak znamenitými zázračnými světly s nebe zářícími, a myslil, že kanonizace tato nepotřebuje auktority lidské dle slova Apoštolova: Kdo půjde v soud proti vyvoleným Krista? Bůh jest, jenž soudí. Kdo může zavrnouti?" atd.

To jest také důvod, proč svaté paměti Urban VIII. ukázal, aby kult, jejž biskupové od dob nepamětných nebo od časů nejdávnějších povolili či trpěli, byl zachován, jak jasno z jeho proslavené konstituce, začínající slovy: „Coelestis Hierusalem" a vydané dne 5. července 1634, kdež doslovně se dí: „Prohlašujeme, že jsme nechtěli svrchupsanými (dekrety) omezovati (úctu) kteréhokoliv sluhy Božího a že nemíníme ani u těch (ji omezovati), kdož buď všeobecným souhlasem církve, nebo od dob nepamětných, nebo spisy otců a mužů svatých, nebo za vědomí či strpění Apoštolské Stolice nebo diecésního biskupa po velmi dlouhou dobu jsou uctíváni."

Dle uvedeného však zajisté každý nahlédne, že touto výslovnou výjimkou veřejného kultu, jenž od dob nepamětných či nejdelších i za pouhého trpění diecesního biskupa někomu byl prokazován, dosti jasně jest podán důkaz, že stejnocenná beatifikace záleží toliko v pouhém trpění kultu od diecesního biskupa, protože kult a úcta, jež od

biskupa od starodávna byly trpěny, vyrovnají se zcela beatifikaci, jak píše Matt., De canonizatione, parte prima, cap. 3. num. 9., když rozeznává prosté trpění kultu a určité, ba výslovné prohlášení kultu, řka: „Návštěva lidu (u hrobu blahoslavence), kult a úcta toho, kdož v pověsti svatosti pro zvláštní ctnosti a konání zázraků zemřel, schválil-li je diecésní biskup tím, že zaznamenal jeho jméno, život, ctnosti a zázraky do seznamu světcův své diecese a prohlásil-li den jeho památky, jak uvedl jsem výše o mučednících v době pronásledování církve, měly stejný účinek jako kanonizace sama. Trpěl-li však biskup toliko takovýto kult a úctu, mělo trpění toto jaksi účinek beatifikace."

K podání důkazu, že svaté paměti Urban VIII. velice si vážil kultu, jenž prokazován byl někomu od dob nepamětných či od dob nejdávnějších za pouhého vědomí a trpění diecesního biskupa, stačí poukázati pouze k tomu, co z uvedených slov onoho dekretu Urbana VIII. jasně plyne, že totiž ty, kdož takovéhoto kultu požívali za vědomí a trpění biskupa zcela rovnocennými učinil s těmi, jimž týž kult byl prokazován za vědomí a trpění Apoštolské Stolice. Proto, nemůže-li se vůbec pochybovati, že kult od dob nepamětných či od časů nejdávnějších prokazovaný za vědomí a trpění Apoštolské Stolice tvoří beatifikaci stejnocennou, nemůže se zajisté také ani pochybovati, že podobný kult, prokazovaný za vědomí a trpění diecesních biskupů, rovněž tvoří beatifikaci stejnocennou, poněvadž ocenění jich stejnocennosti nalézá se v textu církevním a v rozhodnutí Roty 1166 pod číslem 4.[9])

Neseslabuje vývody naše ani duchaplná věta nejdůstojnějšího pana promotora, jenž v 13. odstavci svých námitek, aby zlomil ostří uvedené stejnocennosti, jež také přichází v dekretech Urbanových, tvrdí, že stejnocennost tato nemá jiného účinku, než aby s uvedenými dekrety nebyl v život uveden předsudek ani o těch, kdož od dob nepamětných, ani o těch, kdož indultem apoštolským požívali kultu, ale že nejméně z toho uzavírati se dá, jako v druhém případě se dí, že stejnocenná beatifikace ihned má místa, jakmile bylo dáno dovolení ke kultu a že totéž říci se musí i o případě, kdykoliv naplnilo se sto let, ježto stejnocenná beatifikace nemůže povstati, jak sám nejdůstojnější pan promotor dí, z pouhého kultu nebo z předpokládaného apoštolského indultu, jenž pochází z doby nepamětné, nebo z doby sta let, ježto myslíme, že jest nepřijatelno, aby častěji připomenutá v dekretu Urbanově stejno-

[9]) Sr. text kapitoly Inter corporalia, kapitoly Sicut ergo de translat. episcop. v textu zákona Si socer in fin. ff. solut. matrim., zákona Omnia privilegia cod. de episc. et cleric., dále u Joannes Andr. in addit. ad specul. in rubr. de statu monach., Bartol. in leg 2. a tamtéž Alex. in addit. ff. de iis, quae poen. nom. Felin. v kapitole praesentia sub n. 37. vers. Sed propter hoc non est recedendum de probation. Alberic., v zákoně Deo nobis, předposledním sloupci kodexu de episc. et cleric. a v rozhodnutí Roty 1166 pod číslem 4. coram Emer. Jun.

cennost pouze slovy všeobecnými a neurčitými o kultu těch, kdož jej obdrželi z vědomí a trpění Apoštolské Stolice, a o kultu těch, jimž byl přiřčen od dob nepamětných nebo od časů nejdávnějších za vědomí a trpění diecesního biskupa, mohla strpěti omezení či vysvětlení uvedené od nejdůstojnějšího pana promotora, vždyť zajisté platí zásada, že kde zákon mluví všeobecně a nerozeznává, ani my nesmíme rozeznávati a to dle textu v kapitole „Quia circa“ 22. de privileg., v níž Celestin III. odpovídá arcibiskupu londýnskému, že indult, jenž byl udělen slovy neurčitými a jenž ničeho nevyjímá a nevymezuje z toho, co při svém udělení vyjmouti nebo obmeziti mohl, musí býti co nejdůkladněji vysvětlen, aby jedna a táž podstata a disposice dle rozličného práva se nerozhodovala, jak též vykládá text juris caesarei v ustanovení Non distinguemus ff. de recept. arbitr. a v ustanovení 2. § Conveniri ff. de indic. a totéž obzvláště potvrzuje i druhá všeobecně proslavená právní zásada že jedna a tatáž determinace, jež má zřetel k více věcem, jež se mají determinovati, nesmí se jinak vykládati v případě jednom a jinak v případě druhém, zvláště platí-li týž důvod pro determinaci.[10])

Mimo to jest jisto, stala li se, jak sám nejdůstojnější pan promotor přisvědčuje, výjimka v dekretu Urbanově o těch, jimž od dob nepamětných či od časů nejdelších vzdávána byla úcta za vědomí a trpění Ordinaria, že zmíněným dekretem nedostalo se omezení jich kultu právě tak, jako že z něho nemůže se vyvozovati omezení pro ty, kdož by požívali kultu za vědomí a trpění Apoštolské Stolice. Proto zdá se, že k ničemu jinému vhodně tato výjimka vztahovati se nemůže nežli k tomu, že všichni ti, kdož až do onoho času požívali kultu od dob nepamětných či od časův nejzazších za vědomí a trpění biskupa, pro budoucnost měli ho požívati jako za výslovného souhlasu Apoštolské Stolice. Záleží-li totiž povaha výjimky (praeservace) v tom, že nepřipouští, aby dřívější stav v něčem byl změněn (Innocent. in cap. Dilectus num. 4. ver. Monialium ibique Abbas num. 9. de capell. monach., Aucbar. cons. 404. num. 9. Rot. coram Dunozett. Jun. decis. 762. num. 8. et in recent. decis. 150. num. 11.—12. part. 5., et decis. 224. num. 22. part. 19.): tu zajisté toto zamýšlené od svatého Otce nezměnění se dřívějšího stavu tak dalece auktoritou téhož svatého Otce, který výjimku stanoví, se sevšeobecňuje, že nemůže se popříti, že kult takto ochráněný sám sebou obsahuje jasný souhlas Apoštolské Stolice, protože vědomí a trpění za tím účelem dožadované nemohou více jediným skutkem se zaváděti.[11])

[10]) Leg. Nam hoc iure ff. de vulgar., et pupill Rot. decis. 129. num. 10. part. 8. recent. et decis. 282. num 12. u přítomnosti kardinála Celsa.

[11]) Dle názoru Gonzal. in regul. 8. hodie 9., Cancellariae glos. 45. num. 69. et 70., Garz. de beatific. part. 5. cap. 24. num. 42. Lotter. de re benefic. lib. 2. quaest. 20. num. 24. et 25. a Rot. coram Coccin, decis. 212. num. 4. et sequen.

Naprosto také nemá platnosti námitka, že, ačkoliv v dekretu Urbanově byl všeobecně vyjmut kult těch, kdož od dob nepamětných či od časů nejdávnějších požívali úcty za vědomí a trpění diecesního biskupa, přece, protože teprve r. 1721 tato posvátná kongregace schválila rozsudek arcibiskupa Pražského o kultu od dob nepamětných našemu blahoslavenci prokazovaném a protože téhož roku připojil se k rozsudku posvátné kongregace svaté paměti Innocenc XIII., musí se od uvedeného roku 1721 čítati povolení kultu, jež stalo se auktoritou Apoštolské Stolice. Názor tento alespoň výslovně odporuje pravidlu v právu našem nejběžnějšímu, že ten, kdo dokazuje, neuvádí vlastně nic nového, ale pouze to, co dokazuje, přivádí v pravé koleje tak, že říká se, že to, co bylo dokázáno, bylo vlastně v aktu prohlášeném již od počátku.[12]) Proto všeobecně učenci tvrdí, že o soudci nebo papeži, jenž něco prohlašuje, nemůže se říci, že něco nového činí, ale spíše to, co ve věci bylo, odkrývá, jako činí ten, kdo vymlacuje zrno z klasů, jenž také netvoří něco nového, ale to, co již tu bylo, zjevuje.[13])

[12]) Dle textu in leg. Ait pretor § Si judex ss. de re iudic. Bald. in leg. Leges et constitut. num. 5. Cod. De legibus, Florian. a s. Petro consil. 17. n. 8. in fin. cum seq. versic. secunda ratio, Signorol. con. sil. 227. n. 8., Soccin. cons. 156. n. 17. Oldrad. cons. 263. num. 2. et seq. Castrens. consil. 341. in princip. lib. I. Apostill. ad Dec. in cap. fin. num. 13. in verb. Dubium de constitut, Rot. coram Coccin. decis. 452. num. 9. et decis. 937. num. 8. et 9.

[13]) Sr. po textu in leg. Adeo § Cum enim grana.

Důsledně tedy kdyby rozsudek této posvátné kongregace, schválený od Innocence XIII., v podstatě nic jiného neobsahoval, leč výslovné prohlášení a zvláštní schválení kultu našemu blahoslavenci od dob nepamětných prokazovaného, což důsledně jest jedním z případů praeservovaných či vyjmutých z dekretu Urbanova, nikdo nemůže pochybovati, že toto schválení nebo prohlášení musí se čítati od roku 1634., kdy vydán byl jmenovaný dekret Urbanův, jenž výslovně v ochranu béře kult těch, kdož ho požívali od dob nepamětných, neboť dle toho, co jsem uvedl, povaha a ráz rozsudku vyhlášeného záleží v tom, že týž působí zpět, a to od času zákona, jenž předcházel, jako by totiž prohlášení samo bylo již bývalo od toho času vydáno[14].)

Proto, obsahuje-li beze všeho pochybování takovéto prohlášení dle slov samého pana promotora samo sebou beatifikaci stejnocennou, jest

ss. de acquir. rer. dom. u Fulgos. con. 147. vis quadam supplicatione in fin. versic. Ad secundam, Ancaran. cons. 65. n. 3. Angel. Aret. cons. 102, num. 15., et seq., Gemin. cons. 46. num. 1. in fin. vers. Contrarium tenet, et num. 2., et Aegid. Bellamer. cons. 33, num. 40., kde určitě tvrdí, že nové prohlášení zákona, jež papež nebo soudce učinili, odnáší se ku času prohlášení zákona starého dle textu in cap. Constitutionem de regul. lib. 6. a tamtéž glos. in verbum Prorogamus.

[14]) To mimo výše uvedené auktory potvrzují ještě: Valasc. consult. 254. n. 11. Rot. cor. Buratto dec. 775. num. 1. cor. Durano decis. 98. sub num. 10. et cor. Royas decis. 125. num. 1. et sequentibus.

řejmo, že tato stejnocenná beatifikace musí se v na„šem případě čítati od častěji jmenovaného r. 1634.

Pranic nevadí názoru tomuto ani subtilní zdůvodnění nejdůstojnějšího pana promotora, jenž dí, že prokazování veřejného kultu po dobu sta let před dekrety Urbanovými, jest sice základem beatifikace stejnocenné, ale že není beatifikací stejnocennou, ježto takováto stejnocenná beatifikace nemá místa, nepřistoupí-li k ní auktorita Apoštolské Stolice. Záleží-li totiž zvláštní požadavek beatifikace stejnocenné v tom, že má k ní přistoupiti auktorita Apoštolské Stolice, nedá se upříti, že tato auktorita Apoštolské Stolice nejvíce tehdy přistoupila, když svaté paměti Urban VIII. přečasto chválenými dekrety ochránil kult od dob nejdávnějších či od časů nepamětných. Z toho ochránění však důsledně vyplývá schválení připomenutého kultu a ím také stejnocenná beatifikace všech těch, kdož požívají připomenutého kultu od dob nepamětných či od časů nejdávnějších, protože jako výslovné ochránění zachovává bez poruchy to, co se ochraňuje, tak také ukazuje u toho, kdo co zachovává, pevnou a určitou vůli schváliti to, co se zachovává.[15])

[15]) Zcela dle glossy in leg. Item labeo § Sed si pure ss. Famil. ercisc., Bart. in lege penult. cod. depositi, Oldrad. cons. 237. in fine, Bec. cons. 74. num. 34., Surd. consil. 1. et 2. num. 30. Marcambrun. consil. 17. num. 17., Rot. in recent. decis. 150. num. 11. et 12. part. 5. tom 1., et decis. 224, a num. 19. et seq. part. 15.

Z toho plyne dále, že i připustíme-li, že stejnocenná beatifikace nemůže míti místa bez výslovné auktority Apoštolské Stolice, tatáž naprosto neschází v případě našem, a že jest jisto, že tato auktorita musí se čítati již od častěji připomenutého roku 1634 kdy svaté paměti Urban VIII. kult 100 let či od dob nepamětných ochránil, protože musí se doznati, že již v dobách těch byl našemu blahoslavenci jak za vědomí a trpění Ordinariů, tak za vědomí a schválení samé Apoštolské Stolice kult ustavičně prokazován. Ačkoliv totiž soudní jednání za účelem prohlášení, že kult našemu blahoslavenci byl prokazován z ochrany dekretů Urbana VIII. a příslušné prohlášení o tom se staly teprve až roku 1721, přece dle toho, co nahoře bylo dotvrzeno, zůstává pravdou, že takovéto prohlášení má týž účinek, jako by bývalo bylo vydáno v samé době prohlášení dekretů Urbanových dle textu in auth. de rapt. mulier. quae raptor. nubunt, ke konci, kdež se dí: „Rozhodujeme, že tento výklad platí netoliko pro případy budoucí, ale i pro případy minulé právě tak, jako by zákon náš námi od počátku s tímto výkladem býval prohlášen.“[16])

[16]) Tento text pro případ náš vysvětluje Felin. in cap. final. sub num. 4. vers. et de hac fallentia de constitut. a stvrzuje jiný text in authen. de filiis ante dotalia instrumenta natis, kdež se dí: „Třetím ustanovením nestanovíme nic nového o časích, ježto všem jest povědomo, že to, co ustanoveno jest, musí dle výkladu platiti také o oněch zákonech, jež obsaženy jsou v těch zákonech, jež se vykládají.“

Uvedený právě důsledek potvrzují ještě ti,[17]) kdož dí, že zákon nový, vydaný cestou prohlášení zákona starého, není zákonem novým, ale vlastně zákonem starým tak, že účinek jeho sahá až do času zákona starého, již dříve prohlášeného a musí se jeho působnost čítati od doby starého jeho prohlášení.[18])

Důvodem toho jest, že prohlášení zákona nemá vlastně jiného účinku, nežli že to, co bylo v temnotě a zapomenutí, volá se k světlu a přivádí k vědomosti lidské, jak překrásně dí sedmé rozhodnutí Roty, pod číslem 7. ve dvou následujících oddílech. Proto, jako o tom, jenž kdys byl majetníkem určitého místa, se neříká, získá li majetek nový, že se usadil v místě teprve ode dne tohoto nového získání majetku, ale o mnoho dříve před tím,[19]) tak také prohlášení či schválení kultu, jakožto kultu vyjmutého a ochráněného dekrety Urbanovými, nemůže se čítati teprve od doby, kdy schválení jeho se stalo, jako by totiž schválení toto bylo novým jeho povolením, ale musí podržeti ráz dekretu prohlášeného, že

[17]) Federic. De sen. cons. 112. num. 2., Abb. in cap. fin. sub num. 36. de praescript. Capra concl. 6. num. 20., Gabr. de reg. iur. concl. 3. num. 10., Card. Tusc. in verb. declaratio concl. 86. n. 14., tom. 2. fol. 469.

[18]) Jak široce ukazuje Cyriac. controver. forens. 210. n. 7. et plur seq.

[19]) Dle textu in leg. ex diverso § 1. ss. de rei vindicat. leg. 1. post princ. et per tot. tit. ss. de vi et vi arm. et in § recu erandae inst. de interd. Soc. jun. consil. 22. n. 25.

totiž účinkuje od času prohlášeného dekretu.

To jest pravdivo také proto, jak sám nejdůstojnější pan promotor v námitkách, přednesených v záležitosti Arezzské, totiž kanonizace blahoslaveného Řehoře X., když jednalo se o zázracích tohoto blahoslavence beze vší námitky předpokládal, poněvadž počátek povolené úcty témuž blahoslavenému Řehoři X. od Apošt. Stolice musil se čítati od roku 1634, kdy vyšly dekrety svaté paměti Urbana VIII., ač teprve roku 1713 v této záležitosti bylo vydáno prohlášení, že podán byl důkaz v případu vyjmutém, jak spatřiti možno v připomenutých námitkách v odstavci „Haud urgente", kde připouští sám nejd. pan promotor, že pozdější prohlašovací dekret o kultu od dob nepamětných či o případu vyjmutém „proto nesmí účinkovati ex nunc, ale ex tunc, ježto náleží to k rázu prohlašujícího dekretu, aby právě tím se rozeznal od dekretu dovolujícího". Tehdy také při předpokladu správnosti uvedeného názoru nebyl vůbec veden spor o tom, že „dovolená úcta musí se čítati od jmenovaného roku 1634, kdy naplnilo se sto let, v čemž podstata výrazu od nepamětných dob vlastně pozůstává". Že tehdy opravdu tak se soudilo, upřímně vyznává i sám nejd. pan promotor v dnešních námitkách v odstavci 12., kdež dí: „Jednalo se totiž o zázracích tohoto blahoslavence a byla dána otázka, o kterých se může říci, že staly se po dovolení jeho úcty. Sám, jako promotor víry tenkráte jsem namítal, že pouze o těch zázracích se říci může,

že staly se po dovolení úcty, jež udály se po prohlášení Apoštolské Stolice o úctě od dob nepamětných, a nikdy o těch, jež udály se po roce 1634, kdy naplnilo se předepsaných sto let," t. j. nejdůstojnější pan promotor úplně se přesvědčil, že o úctě blahoslavence, o jehož případu vyjmutém z dekretů Urbanových či o kultu od dob nepamětných dnes se jedná, musí se říci, že táž povolena byla od Apoštolské Stolice již častěji jmenovaného roku 1634, a že k tomuto roku musí pozdější prohlášení této úcty jako k počátku svému směřovati.

Neprotiví se dále názoru našemu ani to, co žadatelé v záležitosti blahoslaveného papeže Řehoře X. chtěli dokázati, že dovolení k veřejnému kultu na počest řečeného blahoslavence dáno bylo od papeže Innocence V. již roku 1276, ježto takovéhoto důkazu nutně potřebovali. Chtěli totiž prokázati, aby za účelem kanonizace schváleny byly některé zázraky, jež dávno před rokem 1634 se staly. Proto také nespokojili se s tím, aby počátek kultu jmenovaného blahoslavence se čítal od uvedeného roku 1634, ale pokusili se o důkaz, že úcta blahoslavenému Řehoři byla již povolena apoštolským indultem papeže Innocence V. Než, protože my jednáme o záležitosti, lišící se co do času od záležitosti uvedené, totiž že zázraky námi předložené udály se dlouho po častěji jmenovaném roce 1634, jest jasno, že nepotřebujeme staršího apoštolského indultu, jímž povoluje se veřejná úcta, ježto v záležitosti naší zcela

stačí, ba i nadbytno jest, by se prohlásilo, že blahoslavenému Janu Nepomuckému povolena byla úcta od svaté paměti papeže Urbana VIII, jenž moudrými svými dekrety co nejprozřetelněji ochránil kult od časů nejdávnějších či od dob nepamětných, jakým dojista kult našemu blahoslavenci prokazovaný byl a jest.

Z téhož důvodu nevadí nám také uvedené příklady o záležitostech svatého Stanislava a svatého Aloisia z Gonzagy, jichž bychom užíti mohli, ale nepoužíváme, na obranu své záležitosti. Připouštíme totiž, že v těchto případech, poněvadž nemohlo postupovati se cestou kultu od časů nejdávnějších či od dob nepamětných jednoduše proto, že roku 1634 ještě se nenaplnilo sto let, postupovalo se cestou případu vyjmutého z dekretů Urbanových na základě úcty, jež těmto světcům byla povolena od svaté paměti papeže Pavla V. roku 1605. Protože však od uvedeného roku čítal se počátek veřejného jich kultu, stalo se, že za účelem jich kanonizace zkoumány byly zázraky, jež byly předloženy, byť se byly staly před rokem 1634. Než, toto neplatí v záležitosti naší, v níž, jak nahoře jsme řekli, nepoužíváme zázraků, jež se staly před dekrety Urbana VIII, ale dlouho po uveřejnění těchto dekretů.

Obdivuhodně ve prospěch názoru našeho mluví i vychválená stejnocennost, již zavedl Urban VIII. jak o těch, kdož požívali kultu od římských papežů, tak o těch, kdož užívali ho od dob nepamětných či od časů nejdávnějších, jak

nahoře jsme připomenuli. Zasluhovaly-li totiž zázraky, jež následovaly po apoštolském dovolení veřejného kultu, aby se jich dbalo za účelem kanonizace, není nižádné pochybnosti, že za tímž účelem má se dbáti i těch zázraků, jež se staly po dekretech Urbanových, a to v záležitostech, v nichž touž papežskou auktoritou co nejvýrazněji ochráněno bylo vzdávání kultu od dob nejdávnějších či od časů nepamětných, protože papežská auktorita jež jak v prvém, tak také v druhém případě spolupůsobí, musí v obou případech míti stejný účinek, jak uvádí Jan Andreae.[20])

Ze všeho tedy, co až posud jsme uvedli, jest zřejmo, že, byť i bylo opodstatněno, že stejnocenná beatifikace nemůže se zakládati na domnělem indultu apoštolském, přece v případě našem co nejpevněji jest za to míti, že stejnocenná beatifikace plyne již z dekretů Urbanových, a proto, že tatáž v případě našem nezakládá se na domnělém, ale beze vší pochybnosti na skutečném indultu Apoštolské Stolice.

Tomu nevadí, že bez ohledu na kult od dob nepamětných musí se přece zaváděti dva procesy, jeden o pověsti svatosti, ctností a zázraků a druhý o kultu od dob nepamětných, prve než přikročí se ku schvalujícímu rozsudku o kultu sa-

[20]) In addit. ad specul. in rubr. de statu monach., Bartol. in l. 2. a tamtéž Alex. in addit. ff. de iis, quae poen. nom. Felin in cap. praesentia sub num. 37. vers. Sed propter hoc non est recedendum de probat. et Rot. in recent. decis. 251. num. 27. par. 19.

mém a že z této okolnosti vyvolává nejdůstojnější pan promotor domněnku, jako by musilo se souditi, že stejnocenná beatifikace záleží v rozsudku, jenž má po dvou předcházejících procesech býti schválen od Apoštolské Stolice. Nepochopujeme alespoň, jak z toho, že nutno jest zaváděti dva předcházející procesy, musil by následovati závěr, že stejnocenná beatifikace záleží v rozsudku, jenž po zkoumání těchto procesů obyčejně se uveřejňuje. Kdyby totiž tento důvod zcela platil, pak zajisté musil by také platiti v záležitostech, v nichž se postupuje cestou případu vyjmutého, a to na základě výslovného indultu apoštolského, vydaného před dekrety Urbana VIII., ježto dle těchto dekretů naprosto stejným způsobem jest postupovati jak v záležitostech, v nichž se dokazuje kult vzdávaný na základě indultu papežů římských, tak i v záležitostech, v nichž uvádí se kult sta let či od dob nepamětných, jak jasně prokazují slova dekretů samých, jež dí: „Přípravný proces s následujícím rozsudkem Ordinaria nebo Stolicí Apoštolskou delegovaného soudce musí dle uvedených dekretů předcházeti o kultu, jenž nebyl prokazován, právě tak jako musí předcházeti, a po případě má se zavésti od těchže soudců, když by některý žadatel uváděl, že jedná se o případ vyjmutý, že totiž kult byl prokazován na základě indultu od papežů daného, nebo z povolení svaté kongregace, nebo ze všeobecného souhlasu církve, nebo po čas od dob nepamětných, nebo pro spisy otců a mužů svatých, nebo od dob nejdávnějších

za vědomí a trpění Apoštolské Stolice či diecesního biskupa, a to proto, aby se vždy ukázalo zvláště, že bylo učiněno zadost shora uvedeným dekretům.“

Nevadí-li tedy, že i v záležitostech, v nichž jedná se o kult prokazovaný z indultu papežského, vyžadují se týž proces a týž rozsudek, jakéž se vyžadují v záležitostech, v nichž postupuje se řádem určeným o kultu od dob nepamětných či od časů nejdávnějších, nevadí také nikterak nutnost téhož procesu, aby počátek úcty se nečítal ode dne indultu papežského, byť rozsudek sám o případu vyjmutém byl pronesen teprve mnohem později. Z této příčiny důsledně proces a rozsudek o kultu od dob nepamětných, jež později skutkem se staly, nemohou také vaditi, aby počátek takovéhoto kultu se nečítal od dob dekretů Urbanových, protože v obojím případě stejný jest důvod, a toliko ten naskýtá se rozdíl, že tam, kde postupuje se řádem případu vyjmutého z důvodu Apoštolského indultu, počátek úcty se čítá ihned ode dne indultu, ježto kult positivně Apoštolskou Stolicí dovolený nestrpí nijakého prodlení, kdežto tam, kde postupuje se řádem případu vyjmutého z důvodu kultu prokazovaného od dob nepamětných či od časů nejdávnějších, kultu tohoto toliko jest dbáti po naplnění století před dekrety Urbanovými tak, že, dokáže-li se zvyk veřejného kultu po plných sto let před tím časem, musí důsledně od toho času čítati se počátek úcty.

A vskutku velice moudře takto ustanovil papež Urban VIII., aby totiž to, co v kultu pouze trpěném, nebo jinými činiteli než Apoštolskou Stolicí dovoleném, méně bylo odůvodněno auktoritou toho, kdo kult povolil, bylo jaksi doplněno hlasem dávnověkosti, t. j. trvalým, nikdy po celá staletí nezměněným a neproměněným rozsudkem biskupů, soudem a zbožností národů.

Pravdou-li vše, co jsme uvedli, každý nahlédne, že stejnocenná beatifikace v případě našem čítati se musí ode dne vydání dekretů Urbanových tak, že za účelem žádané kanonizace v dnešním rozhodnutí bez jakékoliv závady musí se dbáti jak zázraků, jež před tím a potom se udály, tak také těch, jež zcela jistě a určitě se staly po dovolení úcty auktoritou Apoštolskou.

Z této příčiny také, když vyvrátili jsme vše, co nejdůstojnější pan promotor, nešetře nižádné námahy, velice dovedně vytkl, konečně přistupujeme k podrobnému obhájení jednotlivých zázraků.“

V dalším oba obhájci obšírně a nad obyčej dovedně uvádějí obranu všech šesti předložených zázraků.

Summarium additionale obsahuje dva body, z nichž prvním jest svědectví probošta u sv. Kříže v Praze P. Jana Cyriaka Mandla a P. Augustina Jana Škopka, administratora tamtéž, o úmrtí Václava Michaela Leischnera, chirurga a operatera Pražského a druhým „přísežné dosvědčení“ P. Františka Re e z Tovaryšstva Ježíšova,

řádového assistenta pro celé Německo a Jana Jiřího Clarnera „o převodu míry české na míru římskou". V tomto „dosvědčení" dí se doslova, že „české lokte, převedené na lokte římské, odpovídají si tak, že každý český loket rovná se dvěma pěstím (dlaním) a osmi prstům či unciím římským".[21])

Čtvrtou a pátou, jakožto poslední, částí římských kanonizačních akt o sv. Janu Nepomuckém jsou dvě lékařská dobrozdání. Posvátná kongregace obřadů totiž ze zásady, aby důstojnosti světce dostalo se pouze těm, kdož toho zasluhují, před kanonizací sv. Jana Nepomuckého vyžádala si ještě o jeho zázracích dobrozdání lékařů prvního řádu a projevy jich připojila k aktům kanonizačním.

Prvním byl Petr Assalti, veřejný lektor lékařství při arcigymnasiu „Moudrosti" (universita Sapienza) v Římě a člen kolleje arcilékařů římských a druhým Antonín Cocchius, veřejný lektor (professor) lékařství na arcilyceum římském. Oba pojednávají toliko o zázracích, jichž projednání papež připustil, totiž o prvním, druhém, čtvrtém a šestém, a to pod přísahou.

Odpověď, t. j. „Dissertace" (Dissertatio super miraculis) Petra Assaltiho o uvedených zázracích obsahuje jeho mínění o nich a odpověď ze stanoviska lékařského na námitky promotora víry. Stejně uspořádán jest „Hlas pravdy" (Votum pro veritate) Antonína Cocchia.

[21]) Český loket měřil o 0·594 m. Římská pěst (palmo) čítala 0·2232 m

Po rozhodnutí tak zvané užší kardinálské komise, abych se vrátil zpět ku postupu kanonizačního procesu, o zázracích sv. Jana Nepomuckého a po prozkoumání všeho, čeho třeba bylo v komisi širší, dalo se očekávati, že záležitost kanonizace mučedníka pro zpovědní tajemství již rychle postoupí ku předu. A vskutku dne 11. ledna roku 1729 svolána byla posvátná kongregace obřadů po druhé, aby se prozkoumalo a rozhodlo o zázracích, jež se za důvody ku kanonizaci vzíti mají. Ze všech uvedených zázraků přijaty byly jen čtyři, a to neporušenost jazyka, jeho naběhnutí a změna barvy, uzdravení Krebsové a zachránění Hodánkové. Ostatní zázraky byly přijaty pouze jako tradice národní bez kritického rozboru. V návrhu o tomto rozhodnutí zaslaném papeži Benediktu XIII. svatá kongregace obřadů mimo svatý život, mučednictví a zjištěné zázraky zdůrazňuje zvláště okolnost, že blahoslavený Jan Nepomucký jest první mučedník, jenž pro zachování a obhájení zpovědní mlčelivosti smrt podstoupil a že jazyk jeho po tři století neporušeně zachovalý jest nejvýmluvnějším prosebníkem o kanonizaci.

Papež Benedikt XIII. dne 18. ledna 1729, v den svátku Apoštolské Stolice Petrovy v Římě, byl přítomen slavným službám Božím ve vatikánském kostele konaným a pak dle návrhu kongregace, jako hlava církve a nejvyšší soudce v záležitostech kanonizačních, čtyři od kongregace obřadů bedlivě prozkoumané zázraky uznal a schválil, ježto jimi všemohoucí Bůh svatost sluhy svého, Jana

Nepomuckého, patrně dokázal a potvrdil. O tom vydán byl téhož dne i zvláštní dekret.

Jakmile se tak stalo, hrabě Jan Rudolf Špork, biskup Adratský a metropolitní kanovník Pražský, jakožto žadatel v záležitosti blahoslaveného Jana Nepomuckého, přednesl prosbu, aby se laskavě přistoupilo ke skutečné kanonizaci, ježto již nic jí není na překážku. Proto kardinál hrabě Althan, jako referent, přednesl ve válném shromáždění posvátné kongregace obřadů, konaném dne 15. února 1729 návrh, by ku skutečné kanonizaci opravdu se přistoupilo. Kongregace k návrhu tomuto rozhodla, že se může bezpečně a bez překážky přikročiti ku prohlášení blahoslaveného Jana Nepomuckého za světce, kteréžto rozhodnutí také papež druhého dne, totiž 16. února 1729, schválil, a to proto, že se svatost života blahoslaveného Jana Nep., neobyčejný stupeň jeho mlčelivosti, mučednictví a zázraky nade vší pochybnost dokázaly.

Za tou příčinou dne 8. března 1729 nařídil papež, aby se konaly v Římě veřejné modlitby na ten úmysl, aby k úkonu svatořečení pro celé křesťanstvo veledůležitému, se vyprosila milost o osvícení Ducha sv. K většímu povzbuzení věřícího lidu ještě uděleny byly v Římě plnomocné odpustky.

Dne 10. března 1729 konalo se poloveřejné sezení konsistoře papežské u přítomnosti mnoha kardinálův, arcibiskupů, biskupův a prelátův. Kardinál Coscia přednesl tu, jakožto místopředseda posvátné kongregace obřadův, obšírnou zprávu o životě, smrti a zázracích blahoslaveného Jana Nepomuckého. Po té otázal se papež přítomných kardinálů: „Má-li se přistoupiti ku slavnému prohlášení blahoslaveného Jana Nepomuckého za svatého?“ A protože bylo jednosvorně odpověděno: „Ano“, prohlásil papež, že kanonizaci blahosl. Jana Nep. vykoná dne 19. března 1729 v chrámě Lateránském.

Kanonizace sama děla se naznačeného dne a v naznačeném chrámě se vší nádherou, leskem a vznešeností od papeže Benedikta XIII. u přítomnosti 36 kardinálů, mnoha vznešených hostí a nesmírného počtu ctitelů sv. Jana Nepomuckého a věřících vůbec. Tu prohlášeno bylo také authentické znění svatojanské konstituce či kanonizační bully.

Po kanonizačních slavnostech římských došlo i v Čechách k velikým oslavám rodáka a světce z Nepomuku. V Praze začala oslava ta večer dne 8. října vyzváněním na všech kostelích a trvala po osm dnů. Podobně dělo se později v Hradci Králové a v Litoměřicích, ba v jednotlivých farnostech po Čechách vůbec. Celé království proměnilo se v ples a radost nad mučednictvím a z něho plynoucí slávou nebeskou toho, jenž nezdráhal se pro pravdu víry Kristovy, uchované v katolické církvi, obětovati život svůj.

Konečně dvorním dekretem Marie Terezie, vydaným na žádost Pražského arcibiskupa, hraběte Příchovského, dne 21. listopadu roku 1771 uznala

i vláda den sv. Jana za zasvěcený v Čechách, poněvadž lidé i bez zvláštního ustanovení v ten den nepracovali, služby Boží hojně navštěvovali a v procesích houfně do Prahy docházeli. Den 16. května, jakožto svátek Jana Nep., stal se od těch dob nejslavnějším v Čechách a národním majetkem českého lidu.

II.

Po kanonizaci.

Úcta svatého Jana Nepomuckého, jež již od smrti tohoto prvomučedníka pro zpovědní tajemství v Čechách[1]) a ponenáhlu i v sousedních zemích[2]) kvetla a zdárně se rozvíjela, kanonizací samou nabyla nového rozvoje a rozmachu. Od těch dob totiž každý věrný Čech a věrný syn katolické církve za své největší štěstí považoval pokleknouti v kostele Svatovítském u jeho hrobu a uctíti přesvatý jeho jazyk.[3]) Obrazy tohoto světce zdobily téměř každý chrám a téměř každou domácnost široko daleko i za hranicemi Čech. Jeho sochy bylo možno nalézti ve všech dílech světa.[4])

[1]) Sr. stať: „Před beatifikací Jana Nepomuckého".

[2]) Tak hrabě Maxmilian Norbert Krakovský svědčí: „Viděl jsem (kult sv. Jana Nep.) nejen v Čechách, ale i v Italii, po celé říši katolické (německé), v Belgii a ještě ve vzdálenějších místech, kdekoliv jsem byl." (Acta, 481.)

[3]) Sr. svědectví kanovníka z Germetenů ve stati: „O beatifikaci Jana Nepomuckého".

[4]) Svědčí o tom výpovědi svědků, uvedené v Sumáři. Sr. „Acta," 449—488.

Když alespoň roku 1729 vydána byla z úředního pramene kanonizační bulla o světci našem, přijata byla nejen v zemích československých, ale po celém katolickém světě s radostí a plesem. Nikdo ani z učenců doby té neodvážil se kriticky zkoumati život a skutky Janovy, anebo snad rozumově a historicky probírati, oceňovati a tříditi životopisné zprávy a prameny, z nichž v Římě při kanonizačním procese bylo čerpáno.

Teprve roku 1736 mimoděk zavdal ve vědeckém světě ku kritickým úvahám o sv. Janu Nepomuckém podnět právě tehdy vydaný spis Jana Tomáše Berghauera z Berghauerů,[5]) od roku 1716 faráře v Řehlovicích v diecési litoměřické a od r. 1718 kanovníka na Vyšehradě, nazvaný: „Protomartyr poenitentiae ejusque sigilli custos semper fidelis divus Joannes Nepomucenus". Učený totiž jeho spisovatel a kanovník, bakalář bohosloví magister filosofie a doktor obojího práva, uvedl a snesl tu s velikou a přímo mravenčí pilností všecko, cokoliv o sv. Janu Nepomuckém najíti mohl a hleděl vše toto kriticky uspořádati v celek. Bohužel, pokus se mu nezdařil, poněvadž důvěřuje vypravování Hájkovu a názoru českých učenců

[5]) Jan Tomáš Vojtěch Berghauer narodil se roku 1684 v Chebě. R. 1707 jako novosvěcený kněz stal se ceremonářem a sekretářem biskupa královehradeckého Jana Adama hraběte Vratislava z Mitrovic. R. 1755 povýšen byl do stavu rytířského. Zemřel 22. března 1760 a pochován byl v kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě.

přijímal dva Jany, z nichž jeden prý byl utopen roku 1383 a druhý 1393. Tím položil první jiskru, z níž vzplanul pak po kolik století táhnoucí se spor o existenci sv. Jana Nepomuckého.

Spis Berghauerův a z něho zvláště první díl, vydaný v druhém vydání roku 1736 in folio v Augšburku a ve Štýrském Hradci,[6]) obsahoval, jak již jsem řekl, všecka data, jež bylo jen možno shledati o obou domnělých Janech a obsahoval proto také, jak jinak ani nemožno, i doklady, jež dokazovaly, že přece byl jen jeden Jan Nepomucký, utopený roku 1393, při příležitosti potvrzení opata Kladrubského pro stálou a neoblomnou svou kněžskou mlčenlivost.[7])

Později piarista P. Athanáš a s. Josepho, a to již roku 1747, častým objevováním se jména Jana Nepomuckého v úředních knihách konsistoře Pražské přišel na myšlenku, že tento generální

[6]) Spis Berghauerův vyšel původně již r. 1723 v Augšburku o jednom díle. R. 1736 vyšel znovu v Augšburku a Štýrském Hradci, ale pouze první díl, který právě zavdal podnět ku vědecké kritice o sv. Janu Nep. Druhý díl téhož spisu vyšel r. 1761 zase v Augšburku a ve Štýrském Hradci. Na váhu padají pouze vydání z roku 1736 a 1761.

[7]) Nemálo ku vzniku sporů o existenci sv. Jana Nep. přispěla i francouzská filosofie (nevěra) dob předcházejících a skepticismus století XVIII., jenž vnášel pochybnosti o všem, co bylo církevního. Týž veden povrchní svou osvětou upíral zázraky vůbec, ba celé zjevené náboženství. Proto spis Berghauerův byl mu vítanou příležitostí, aby mohl uplatňovati a rozsívati v širší kruhy tyto své názory.

vikář a mučedník Jan Nepomucký bude asi jedna a táž osoba. Když pak hlouběji v myšlenku tuto vnikal, nabyl o tom pevného přesvědčení, jak nasvědčuje jeho spis: „Dissertatio historico-chronologico critica, an s. Joannes Nepomucenus protomartyr Poenitentiae sit unus idemque cum Joanne de Pomuk, vicario generali achiepiscopi Pragensis“.[8]) V něm P. Athanáš dokazuje první s jistotou a zcela věcně, že byl jen jeden Jan z Nepomuku v kapitole Pražské, a to generální vikář a zpovědník královny české, který roku 1393 pro zpovědní tajemství byl utopen a roku 1729 za svatého prohlášen. Obsah spisu tohoto, který zůstal rukopisem,[9]) ale vědecky cenně byl zpracován, učinil veliký dojem mezi učenci vůbec a historiky zvláště.[10]) Posud však nikomu ani nenapadlo popírati existenci utopeného svatého Jana Nep.

O několik málo let potom, kol roku 1750, povstal spor mezi arcibiskupem Pražským, vedeným světícím biskupem Antonínem Vokounem a Břevnovským opatem a čtyřmi jinými opaty[11]) téhož

[8]) „Pojednání historicko-chronologicko-kritické, totožným-li sv. Jan Nep., první mučedník pro zpovědní tajemství s generálním vikářem arcibiskupa Pražského, Janem z Pomuka?“

[9]) Prostý lid tedy vůbec o něm neměl ani tušení.

[10]) Ottův sl. n. XII., 1056.

[11]) Sr. o tom spis: Acta processus et litis in causa praetensae exemptionis ab ordinaria archiepiscopali Pragensi jurisdictione inter curiam archiepiscopalem Pragensem etc. una et abbates ordinis s. Benedicti altera parte.

řádu o exempci. Ku snadnějšímu urovnání jeho, požádal suffragán Pražský tehdejšího prefekta knihovny Vatikánské a znamenitého učence Josefa Šimona Assemana o zaslání z téže některých historických dokladů. Asseman dne 31. května 1752 zaslal arcibiskupské konsistoři Pražské žádané věci a k nim náhodou přiložen byl rukopis „Acta in curia romana archiepiscopi Joannis de Jenczstein“,[12]) který posud ani v Římě při kanonickém procesu sv. Jana Nep., ani v Čechách vůbec znám nebyl a kterým arcibiskup Jan z Jenšteina roku 1393 po 23. dubnu v Římě papeži žaloval na krále Václava IV.

Žaloba tato, pojednávající jednak o nátiscích, jež král Václav IV. v ohledu duchovním a církevním, a jednak o škodách, jež týž král na majetku arcibiskupském a církevním v Čechách v obnosu asi 130 tisíc zlatých za duchovní vlády Jana z Jenšteina způsobil, obsahuje celkem 28 článků. Nejprve uvádí v ní arcibiskup 13 článků své žádosti, kterou králi předložil, ale k níž odpovědi neobdržel. Potom od článku 15 vypravuje útisky, jichž se mu od krále dostalo a konečně od článku 24. do 28. popisuje svůj spor s králem a činí zmínku o utopení svého generálního vikáře Jana, roku 1393.

Tato poslední zmínka o utopení generálního vikáře Jana z roku 1393 tak nápadně se srov-

[12]) „Podání arcibiskupa Jana z Jenšteina u kurie (Apoštolské stolice) v Římě“.

návala s umučením a smrtí zpovědníka Jana Nepomuckého,[13]) jenž domněle roku 1383 zemřel, že ihned každému napadnouti musilo, že nemůže se tu jednati o dvě, ale pouze o jednu osobu. Světící biskup Vokoun sdělil také tuto myšlenku učenému knězi Piaristovi, P. Dobnerovi, jenž právě obíral se studiem kroniky Hájkovy a dokumentův o českých dějinách vůbec. Dobner vyžádal si „Acta in curia romana . . .“ a přišel k témuž názoru, jako suffragán Vokoun.[14]) Dob-

[13]) Zpráva tato ve článku 27. a 28. zní: „Solus venerabilis Joannes, doctor et vicarius meus in spiritualibus post divum martyrium et combustum latus, propter quae ulterius nullo modo vivere potuisset, ad submergendum per vicos et plateas civitatis publice ductus, ligatis post tergum manibus, os ejus quodam ligno aperiente ligatisque ad caput pedibus ad instar rotae de ponte Pragensi hora noctis quasi tertia in flumen projectus est et submersus. Secessi ad locum securum et tutum, ubi post alicuius temporis intervallum de trucidatione eorum et submersione dicti magistri Joannis, vicarii in spiritualibus et decretorum doctoris, audivi,“ t. j. „Jediný ctihodný Jan, doktor a můj generální vikář, po krutém mučení a pálení na boku tak, že déle proto na živu zůstati nemohl, veden byl veřejně po ulicích a osadách města, aby byl utopen, a když svázány mu byly nazad ruce, do úst dáno jakési dřevo a nohy přivázány ku hlavě na způsob kola byl s mostu Pražského o hodině asi třetí do řeky hozen a utopen. Uchýlil jsem se na místo bezpečné a jisté, kdež po nějakém čase uslyšel jsem o ztrápení jich (Puchníka, Jana Nepom.) a o utopení jmenovaného mistra Jana, mého generálního vikáře a doktora dekretů“.

[14]) Že totiž roku 1393 utopený generální vikář a roku 1729 kanonizovaný sv. Jan Nep. jsou jedna a

ner a Vokoun společně pak sdělili vše Assemanovi do Říma,

Zatím roku 1757 generální vikář Vokoun zemřel a Dobner na ten čas, zaměstnán jsa jinou prací, „Acta . . . " poodložil. Když r. 1779, a to od 15. do 18. května slavila se v Praze s velikou slávou padesátiletá památka kanonizace sv. Jana Nepomuckého, Piarista P. Dobner při té příležitosti sdělil literárním přátelům svým nový, právě uvedený, objev o sv. Janu a jimi dostalo se vše v širší vědecké a intelligentní kruhy. Veřejně náhled tento však byl pronešen teprve až r. 1783.

Roku toho totiž spolek či bratrstvo ke ct sv. Jana Nepomuckého, s povolením papežským založené[15]) v Praze na Skalce roku 1706, jako každoročně slavilo památku tohoto světce zvláštní latinskou chvalořečí, ve které byl sv. Jan veleben jako hrdinský mučedník pro zpovědní tajemství. Panegyrykon toto pronesl Zákupský děkan Frant. Exp. ze Schönfeldu a i vydal pod názvem: „Religio catholica ferventer est praedicanda et propugnanda est prudenter velut illam praedicavit

táž osoba a že král Václav použil nemilého mu potvrzení opata v Kladrubech od dr. Johánka jako vhodné příležitosti, aby se na vzdorném zpovědníkovi královny jednak pomstil, a jednak novými mukami přece snad zpovědního tajemství se dověděl. (Sr. „Blahověst" XII. 141.)

[15]) Záleželo ze 300 mužů, z 300 žen a z 500 kněží. Mezi členy byli skoro všichni profesoři Pražské university. Ti také celou oslavu sv. Jana Nep. řídívali.

et propugnavit Nepomucenus."[16])

Vzdělaný František Guolfinger rytíř ze Steinsbergu,[17]) jemuž zatím a několika jeho přátelům dostala se do rukou „Acta in curia romana . . .", v nichž arcibiskup Jan z Jenšteina, jak uvedeno již, činí sice zmínku o utopení svého generálního vikáře, ale za příčinu jeho neudává zachování zpovědního tajemství, byl toho přesvědčení, že Jan Nepomucký nebyl mučedníkem pro zachování zpovědního tajemství, ale že prostě tato okolnost byla od jesuitů vymyšlena, aby vážnost zpovědi husitismem a protestantismem pokleslá se zvýšila, a církev že sama takto Jana Nepomuckého učinila mučedníkem pro zpovědní tajemství.[18]) Za tou

[16]) T. j. „Náboženství katolické má se horlivě hlásati a moudře hájiti tak, jak je hlásal a hájil sv. Jan Nep." Kázání toto bylo vydáno v Praze a ve Vídni v osmerce nejen latinsky, ale i německy.

[17]) Rytíř ze Steinsbergu narodil se v Čechách kol roku 1757. Byl synem lesníka a odborného spisovatele Ludvíka Ignáce Steinsberga a dramatickým spisovatelem. Po vydání censurního ediktu r. 1781 počal kritisovati kázaní pražských kněží v týdenníku: „Geissel der Prediger" („Bič na kazatele") a později v „Predigtenkritik" („Kazatelská kritika"). Spolupracovníky jeho byli: premonstrát a profesor Jilji Chládek, bibliothekař kněz Rafael Unger, Josef Dobrovský a několik mladších kněží pražských. Zemřel po životě velice vestrém počátkem XIX. století v Praze.

[18]) Proto nanejvýš prý by se sv. Jan Nep. mohl nazývati mučedníkem z důvodů, že udatně bránil práva církve proti králi, ale nikdy mučedníkem pro zpovědní tajemství, ježto přece královna Johanna tehdy již 6 let byla mrtvou a král s pomstou tak dlouho by byl ne-

příčinou vydal také spisek: „Recension und kritische Bemerkungen über des Reichsstädter Herrn Dechants von Schönfeld am 25 Mai in der Skalka gehaltene lateinische Lobrede auf das Fest des heiligen Johann von Nepomuk".[19]) Jemu pravdě podobně sám děkan Schönfeld odpověděl spiskem: „Kritiche Betrachtungen über die Recension und gemachte kritische Anmerkungen des Ritters von Steinsberg über des Reichstädter Herrn Dechants von Schönfeld am 25. Mai gehaltene lateinische Lobrede . . . "[20])

Tím zase zdálo se, že spor o sv. Janu Nep. je vyřízen. Než ještě téhož roku 1783 kněz Jan Schmiedl, vychovatel barona Ledeboura, později krajský školní komisař a guberniální sekretář, počal pod pseudonymem Bedřich Meeltisch vydávati „Briefe kritischen Inhalts für Prag"[21]) a tu se

čekal, aniž by byl teprve za 6 let po její smrti hříchy její vyzvěděti chtěl.

[19]) T. j. „Recense a kritické poznámky o latinské chvalořeči Zákupského pana děkana ze Schönfeldu, konané o svátku sv. Jana Nep dne 25. května na Skálce". Vyšlo v Praze v osmerce roku 178 . Původně byl to článek, uveřejněný v časopise „Predigtenkritik".

[20]) T. j. „Kritické úvahy o recensi a kritických poznámkách rytíře ze Steinsbergu o latinské chvalořeči Zákupského pana děkana ze Schönfeldu, konané dne 25. května . . " Vyšlo v osmerce v Praze 1783. Auktor není podepsán, ale soudí se, že to byl Zákupský děkan sám nebo někdo z jeho přátel, obhájců sv. Jana Nep.

[21]) „Kritické listy pro Prahu".

ujal sv. Jana Nepomuckého proti rytíři Steinsbergovi. Obrana jeho však postrádala důkladnosti historické.[22]) Steinsberg odpověděl uštěpačně.[23]) Mimo to odpověděl Steinsbergovi také Matěj Jan Brada, měšťan z Nepomuku, spiskem: „Giebt es einen heiligen Johann von Nepomuk? An den irrenden Ritter von Steinsberg,"[24]) v němž Steinsberga poráží jednak způsobem směšným a jednak učenými důvody.

Rytíř Steinsberg ještě jedenkráte odvážil se dorážeti na sv. Jana. Stalo se to po nalezení poznámky v seznamu prelátů v pamětech kláštera Kladrubského,[25]) že Václav IV. roku 1393 chtěl opatství toto povýšiti na biskupství, ale Jan, generální vikář Pražský, že volbu nového opata rychle stvrdil a tak král že myšlenku svou provésti nemohl. I přijal dle této poznámky Steinsberg rok 1393 za rok utopení sv. Jana a za příčinu jeho

[22]) Meeltisch dokazoval sice, že byl sv. Jan Nep. zpovědníkem české královny a umučen pro zpovědní tajemství, ale učil dvojici Janův.

[23]) Jeho odpověď: „Ritter von Steinsberg Briefe an Heern Meeltisch über verschiedene Gegenstände der Religion," t. j. „Listy rytíře ze Steinsbergu panu Meeltischovi o rozličných věcech náboženských," vydaná v Praze 1783, nevyvrátila názory Meeltischovy vůbec, poněvadž byla více satirou než prací vážnou.

[24]) „Jest jenom jeden sv. Jan z Nepomuku? Bláznivému rytíři ze Steinsbergu". Vyšlo v osmerce 1784.

[25]) Klášter Kladrubský, jenž od svého založení r. 1115 vévodou Vladislavem mnoho dobrého byl způsobil, byl tehdy císařem Josefem I. zrušen a prodán za 631.785 zl. stř.

smrti uváděl pouze potvrzení Kladrubského opata. Aby vše toto dokázal, jel docela rytíř Steinsberg do Mnichova, hledal tam ve státním archivu a také nalezl listinu datovanou z Prahy o smrti královny Johanny roku 1386. Zaopatřil si dále listiny této úředně potvrzený přepis a vydal nový[26]) spisek, v němž tvrdí, že Čechové a katolická církev ctí za svatého buřiče proti moci královské.

Urážka tato podráždila P. Dobnera, který již delší dobu studiem sv. Jana se zabýval tak, že hned roku 1784 vydal spisek: „Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni protomartyris poenitentiae assertae",[27]) kdež hleděl podstatnými důvody ukázati, že sv. Jan Nepomucký umučen byl pro zpovědní tajemství. Nepředpojatí přijali sice výsledek práce Dobnerovy s ve-

[26]) Jest to: „Abhandlung, ob der heil. Johann von Nepomuk jemals existiert habe?," tj. „Pojednání, žil-li kdys sv. Jan z Nepomuku," v Praze 1784. Tu Steinsberg také prohlásil, že prohlédl všecky kronikáře, ale že žádný z nich o utopení zpovědníka Jana Nep., r. 1383 nemluví, naopak že mnozí mluví o utopení generálního vikáře r. 1393 pro potvrzení opata Kladrubského.

[27]) „Obrana sv. Jana Nep., prvomučednika pro zpovědní tajemství". Vyšel v osmerce o 50 stránkách v Praze a ve Vídni r. 1784. Tentýž spisek vydán byl i pod názvem: „Dissertatio de existentia divi Joannis Nepomuceni" (Pojednání o existenci sv. Jana Nep.) a německy: „Beweis, dasz Johann von Nepomuk wegen des Beichtsiegels gemartet worden sei" (Důkaz, že Jan z Nepomuku byl umučen pro zpovědní tajemství) o 26 stránkách v Praze a ve Vídni r. 1784.

likou radostí, ale byli i mnozí, kdož jej odsuzovali. Ze řad těchto nepřátel vyšel spisek: „Schreiben eines Böhmen an einen Mährer über die Abhandlung des P. G. Dobner: Vindiciae"[28]) a roku 1787 polemika Dobrovského v „Literarisches Magazin von Böhmen und Mähren", ve třetím díle, na str. 101.—126., kde tento po způsobu svých historických polemik více popírá, než vyvrací.[29])

Než sotva rok se s rokem sešel, zasáhl do sporu o osobu sv. Jana Nepomuckého ještě exjesuita P. František Pubitschka, jenž vydávaje „Chronologische Geschicthe von Böhmen"[30]) v sedmém díle r. 1788, na str. 45.—65. dokazoval, že generální vikář nebyl utopen roku 1393, ale jiný kanovník Pražský sice téhož jména, ale rozdílný od zpovědníka české královny, který pro zpovědní tajemství králem Václavem IV. byl utopen. Totéž zpracoval Pubička o dvě leta později (r. 1790) ve zvláštním spise: „Unusne an duo ecclesiae metropolitanae pragensis canonici Johannes de Pomuk nomine Venceslai IV. Bohemiae

[28]) „Dopis kteréhos Čecha Moravanovi o pojednání P. G. Dobnera: Obrana, v Praze 1784.

[29]) P. Dobner chtěl o sv. Janu Nep. pojednati ještě jednou a to se všemi historickými doklady, námitkami a důvody v annálech o českých dějinách při roce 1393. Než nedožil se toho, ježto r. 1790 již skonal před vydáním VII. dílu svých annálů, jež podal až do r. 1198.

[30]) „Chronologické dějiny Čech." V nich při dílu VII. jsou připojena původní „Acta in curia romana archiepiscopi Joannis de Jenczenstein".

regis iussu de ponte Pragensi in subjectum Moldaviae fluvium proturbati fuere?“[31]) a pro vzdělanější německý lid pod názvem: „Ehrenrettung des heil. Johannes von Pomuk oder Nepomuk wider 2 Gattungen von Scribenten, von welchen die ersten diesen heil. Blutzeugen mit dem erzbischöflichen Vikar Johann von Pomuk vermenget, die zweiten ihm sogar seinen Martertod und seine Heiligkeit abzusprechen gewagt haben.“[32]) Samo sebou se rozumí, že vývody v obou právě uvedených spiscich, ač velice obratně podané, nenalezly nikde vlídného přijetí, protože odpíraly pravdě a dějepisnému bádání.

Stejně dopadl následovník Pubičkův P. Jan Nepomucký Zimmermann, křižovník a skriptor universitní knihovny v Praze r. 1828 se spisem: „Vorbote einer Lebensgeschishte des heil. Johann von Nepomuk, Beichtvaters der Königin Johanna, zum hundertjährigen Jubelfeste seiner Heiligsprechung,“[33]) v němž podává dějepisné zprávy

[31]) „Byl-li jeden či byli-li dva kanovníci metropolitního kostela Pražského, narození Janové z Pomuku, z rozkazu českého krále Václava IV. uvrženi do řeky Vltavy?“ Vyšlo v Praze o 127 stranách.

[32]) „Čestná obrana sv. Jana z Pomuku či Nepomuku proti dvěma druhům spisovatelů, z nichž první tohoto sv. mučedníka zaměňuji s arcibiskupským vikářem Janem z Pomuku a druzí docela se odvážili upírati jeho mučednictví a svatost.“ Vyšlo v Praze v osmerce r. 1791 o 91 stránkách.

[33]) „Nástin životopisu sv. Jana Nep., zpovědníka královny Johanny, ku stoleté památce jeho svatořečení“ Vyšlo v Praze 1828 o 128 stránkách.

o zpovědníku sv. Janu Nepomuckém a o generálním vikáři Janovi z Pomuku, ale přes to dochází k závěru: „že Řím kanonizoval tedy osobu, kteráž ani nikdy na světě nebyla“ (str. 120), a to dle spisku Schnellerova „Böhmens Schicksale und Thatkraft“[34]) z roku 1817, jehož častěji se přidržel. S některými změnami vydal Zimmermann spisek svůj i česky roku 1829 pod názvem: „Životopis sv. Jana Nepomuckého“

Doba následujících let nebyla příznivou pro vážnou práci dějepisnou. Proto spory o sv. Jana ztichly až do roku 1850. Tehdy litoměřický profesor bohosloví dr. J. A. Ginzel v církevním slovníku od Wetzera a Welteho uveřejnil článek „Johann von Nepomuk“ (Jan Nepomucký) v pátém díle, na stránce 725.—732., kde následoval Dobnera a s přísně historického stanoviska hájil světce našeho. Práce jeho upokojovala na ten čas i dějepisce i bohoslovce.

Zatím po pěti letech r. 1855 vydal v Bonnu, bez ohledu na výzkumy Ginzlovy, spisek: „Legende vom heil. Johann von Nepomuk“[35]) berlínský profesor dr. Abel, kde upírá vůbec existenci sv. Jana Nep. a tvrdí, že to byl vlastně Jan Hus, jenž od jesuitů Janem Nepomuckým byl nahražen. Tím pohnut vydal roku 1857 profesor Konstantin Höfler ve svých „Geschichtschreiber der

[34]) „Dějiny a působnost království Českého.“ Vyšlo ve Štýrském Hradci r. 1817.

[35]) „Legenda o sv. Janu Nepomuckém.“

hussitischen Bewegungen in Böhmen“[36]) v prvním díle ve Vídni, na str. 45.—49. obranu sv. Jana Nep. Týž později r. 1861 uvedl stručný život tohoto světce také ve spise: „Ruprecht von der Pfalz.“[37])

Na základě všech těchto pramenů a spisů, o sv. Janu Nepomuckém vůbec vydaných, uveřejnil roku 1861 kritický životopis světce našeho kněz a ředitel gymnasia Chebského, v programu téhož gymnasia, Antonín Frind pod názvem: „Der Geschichtliche heil. Johann von Nepomuk.“[38]) Článek Frindův vyhovoval v každém ohledu a došel souhlasu téměř ve všech kruzích. Frind tím povzbuzen, vydal roku 1879 doplněný a prohloubený spis tento pod názvem: „Der heil. Johannes von Nepomuk. Denkschrift zur Feier des dritten Jubiläums der Heiligensprechung.“[39])

Spisy Ginzlovy a Frindovy pohnuly konečně ke studiu[40]) otázky svatojanské i nadaného a hor-

[36]) „Dějepisci husitského hnutí v Čechách.“ Tu uvádí Höfler 20 historických svědectví o svatém Janu Nep., mezi nimiž i některá, jež doposud byla neznáma, jako na př. z kroniky lipské a falcské a i z příručních akt Janových atd.

[37]) „Ruprecht Falcský.“ Tu Höfler prameny svatojanské kriticky probral a v celek uvedl.

[38]) „Sv. Jan Nep. dle dějepisu.“ Tu Frind snažil se vědecky potvrditi to, co historicky jako pravda přijmouti se může. Dle Dobnera spojil všecky zprávy svatojanské v jeden životopisný celek.

[39]) „Sv. Jan z Nepomuku. Slavnostní spis ku třetímu jubileu jeho svatořečení.“ Tu otázka svatojanská už je zcela jasnou, tak jak ji chápe naše doba.

[40]) Sám to doznává v „Blahověstu“ XII., 158. na dvou místech.

livého kaplana Tomáše Nováka, jehož „Život svatého Jana Nepomuckého“ z r. 1862[41]) a „Úvahy o sv. Janu Nepmuckém“ z roku 1871[42]) neztratí nikdy své ceny a určitého i jasného přehledu pro život sv. Jana. I spisek bývalého kapitolního děkana u sv. Víta na hradě Pražském dr. A. Würfla: „Legenda o sv. Janu Nep“ z r. 1861 u Stýbla v Praze, nese se podobným směrem.

Otázku svatojanskou, a to již zcela vyjasněnou podal r. 1878 dr. Klement Borový ve spisu: „Sv. Jan Nepomucký, mučedník a hlavní patron království českého“, kdežto Jan Křt. Votka ve spisech téhož předmětu se týkajících, jako jsou: „Skřipec na české nevěrce“ v „Blahověstu“ z roku 1881, (Druhé vydání samostatné r. 1887.) „Zázračný jazyk sv. Jana Nep.“ z roku 1884, „Svatý Jan Nepomucký a knížecí rod Švarcenberský“ z roku 1887 atd všímá si více polemiky a svatého Jana Nep. proti proudům liberálův a nevěrcův obhajuje. Ve smyslu dr. Borového také pojednali o sv. Janu Nepomuckém Beneš Method Kulda v „Církevním roce“[43]) a spis „Drahé kameny z koruny Svatováclavské.“[44])

[41]) Vyšlo v „Blahověstu“ XII., 86.—193. a samostatně u Stýbla pod názvem: „Sv. Jan Nepomucký.“

[42]) Ve „Hlasech katolického spolku tiskového“ v čísle 4.

[43]) Díl třetí, str. 363.—372.

[44]) Vyšel nákladem dědictví svatojanského v Praze roku 1871. O sv. Janu Nepomuckém jedná na str. 118.—135.

Z cizojazyčných spisů dobře otázku svatojanskou podal zvláště dr. A. Amrhein v „Historisch.-chronol. Untersuchungen über das Todesjahr des hl. Johannes von Nepomuk“[45]) z r. 1884, a profesor Josef Kresnička v Linecké „Quartalschrift“ z roku 1892 v sešitu III. a IV., pod názvem: „Der hl. Johannes von Nepomuk.“[46])

Dva Jany obhajují hlavně jesuité: P. Schmude ve „Studien über den heil. Johann von Nepomuk“[47]) z roku 1883, a ve článku „Johannes von Nepomuk“[48]) v „Kirchenlexikonu“ od Wetzera a Welteho z roku 1889, dále P. Müllendorf v „L' infaillibilité pontif. et la canonisation de S. Jean Nep.“[49]) v časopise „La Controverse“ z roku 1883, katolický časopis „Civiltá cattolica“ ve článku: „La critica moderna e il martirio di S. Giov. Nep.“[50]) rovněž z roku 1883 a konečně Vojtěch Sternberg ve článku: „Svatý Jan Nepomucký“ v „Hostýnském poutníku“ z r. 1920.

Stanovisko nepřátelské mimo dr. Abela[51]) zaujímají: Ed. Reimann ve článku: „Johann von

[45]) „Historicko-chronologické úvahy o úmrtním roce sv. Jana Nep.“ Vyšlo ve Virepurku.

[46]) „Sv Jan Nepomucký.“

[47]) „Studie o sv. Janu Nep.“

[48]) „Jan z Nepomuku.“

[49]) „Neomylnost papežská a kanonizace sv. Jana Nepomuckého.“

[50]) „Moderní kritika mučednictví svatého Jana Nepomuckého.“

[51]) Spis Abelův vyšel i česky v Praze r. 1864 v překladu Václava Bambasa.

Nepomuk nach der Sage u. nach der Geschichte“[52]) z roku 1872, A. H. Vratislav: „Life, Legend and Canonization of the Joh. v. Nep.“[53]) z r. 1873 a anonymní[54]) český spisek: „Lež a pravda o sv. Janu Nep. z roku 1870.

Dle Frinda, ač i dle dr. Abela zpracován jest o sv. Janu Nep. článek v Brockhausově Konversations-Lexikonu a to tak, že uvádí se tam „historické jádro“, dle něhož byl dne 20. dubna r. 1393 utopen generální vikář pražského arcibiskupa, k čemuž později ve století XV. a XVI. připojila se legenda o zpovědním tajemství atd. (Díl XII., str. 241.)

Český dějepisec V. V. Tomek zaujal v otázce svatojanské stanovisko odlišné od všech dosud převládajících. Týž uznal totiž za dobré nespojovati tradiční úcty lidové s osobou generálního vikáře Jana z Pomuku, ale s osobou jinou, t. j. jasněji řečeno, fingovanou. Pověstná jeho poznámka zní: „Z vypravování tohoto (o utopení generalního vikáře Jana z Pomuku) jde na jevo, že se neshoduji se spisovateli staršími ani novějš-

[52]) „Jan z Nepomuku dle pověsti a dle dějin.“

[53]) „Život, legenda a kanonizace Jana z Nepomuku.“ J. Procházka přeložil r. 1867 spis tento do češtiny a vydal jej v Praze pod názvem: „Legenda o Janu Nepomuckém a skutečná historie.“

[54]) Spisek tento je souhrn spisu Abelova a Vratislavova. Tu již bez obalu vystupuje se proti úctě svatojanské vůbec. Byl několikráte vydán. Jeho vyvrácením obírá se Votkův „Skřipec na české nevěrce . . .“

šími, kteří generálního vikáře Jana z Pomuku pokládají za svatého, t. j. za svatého Jana Nepomuckého. Nemohu přisvědčiti k tomu z té příčiny, že svatořečení Jana Nepomuckého od stolice papežské nebylo míněno jeho osobě, tak jakož i zbožné mínění lidu na začátku minulého století, ku kterému při svatořečení tom obrácen byl zřetel, nevztahovalo se k tomuto Janovi z Pomuka, nýbrž k jiné osobě.“ [55])

Mnohem určitěji zní názor téhož auktora ve slovníku Riegrově. Tam o sv. Janu Nepomuckém dí: „Jan Nepomucký dle zbožné starodávné pověsti kanovník Pražský, jenž z rozkazu krále Václava IV. utopen jest ve Vltavě pod mostem Pražským, protože nechtěl králi oznámiti zpovědi manželky jeho, královny Johanny . . . Císař Ferdinand III. a arcibiskup Pražský Arnošt Harrach zasadili se první při dvoře papežském o vyhlášení jeho za svatého, což později vícekrát po sobě znova předsevzato, až pak dosaženo slavné svatořečení v Římě dne 19. března 1729. Od té doby považuje se svatý Jan Nepomucký za zemského patrona v Čechách . . .“ a o něco dále po životopisu Jana z Pomuka, gener. vikáře Praž. arcibiskupa Jana z Jenšteina, poznamenává suše: „Tělo jeho nalezlo se, a pohřbeno v kostele sv. Víta.“ [56])

Tomek rozeznává dle toho tedy Jany dva, a to generálního vikáře, doktora dekretů. a sv. Jana

[55]) „Dějepis města Prahy“, 2. vydání, str. 375, pozn. 51.

[56]) Riegrův slovník naučný IV., str. 157. a 160

Nepomuckého, zpovědníka. Generální vikář však prý kanonizován není, protože Apoštolská Stolice nemínila jej při kanonizaci dne 19. března 1729. Rovněž ani zbožné mínění lidu na začátku století XVIII. nevztahovalo se prý k němu, ale ku zpovědníkovi. Protože však tělo tohoto zpovědníka se nenalezlo, ale nalezlo se tělo generálního vikáře, církev kanonizovala osobu smýšlenou, která vůbec nikdy nežila.

Palacký celkem přidržel se Dobnera. Alespoň ve svých českých dějinách píše: „Otázka, byl-li generální vikář doktor Jan či Johánek z Pomuku neb z Nepomuku jedna i táž osoba co Jan Nepomucký, který od papeže Benedikta XIII. dne 19. března 1729 vyhlášen byl za svatého, již od XVII. století dala příčinu ke sporům nekonečným, tytýž (někdy) i náruživým: učenci jako nedoukové hádali se mezi sebou, byli-li dva Janové Nepomučtí, z nichž jeden utopen prý r. 1383, druhý r. 1393, aneb jen jeden a sice posledně jmenovaný. Při náramné chudobě pramenů dějinných, nám z té doby zachovaných, nelze o té věci apodikticky rozhodnouti. Zdání však jdoucí jako by prostředkem, které z počátku přednášeli Asseman, Vokoun a P. Athanáš, později pak hájil kriticky mistr Dobner ve svých „Vindiciae etc.“ (Pragae, 1874, 8°) před stolicí soudné kritiky, dle uznání našeho, vždy dobře obstojí. Ačkoli Dobner ve spisu svém dopustil se několika poklesků, jež mu Dobrovský ve svém „Literar. Magazin von Böhmen und Mähren“, Prag, III. 1787

101.—126. dobře vytýkal, nelze mu přece co do podstaty věci samé odpírati pravdy.“[57])

Pravím, že Palacký celkem se přidržel Dobnera, t. j. pokud se týkalo podstaty věci, ač pronáší i on jakousi pochybnost, ať již v neprospěch, ať v prospěch názoru Dobnerova, již znamenám ve větě „Nelze o té věci apodikticky rozhodnouti“, jako by chtěl říci: „Na ten čas, pokud jiných historických pramenů nebude, dobře obstojí názor Dobnerův.“

Názory Dobrovského obnovil[58]) roku 1893 dr. Jan Herben ve spise: „Jan Nepomucký. Spor

[57]) Německy psané Palackého dějiny maji tuto poznámku: „O totožnosti neb netotožnosti toho o generálního vikáře (jehož smrt a spor o Kladruby při roce 1393 byly vypravovány) Jana z Pomuku nebo Nepomuku se stejnojmenným od Benedikta XIII. dne 19. března r. 1729 za svatého prohlášeným světcem byly od 17. století mnohé a nikoli všeliké náruživosti prázdné hádky. Povolaní i nepovolaní pronesli svá zdaní pro věc tuto neb proti ni. Důkaz, jenž by všecku pochybnost vyvrátiti mohl docela, aspoň dle našeho zdání, nedá se v této věci více vésti. Než sprostředkující náhled, na nějž nejdřív Assemann, Vokoun a P. Athanáš přišli, jejž pak později mistr kritiky Gel. Dobner ve svých „Vindiciae“ etc. provedl, podrží zajisté vždy u historických kritiků tu největší važnost. Ačkoliv se tu Dobner několika chyb dopustil, není přece jeho výsledek v podstatné své částce tak neodůvodněný aneb pravdě nepodobný, jak jej Dobrovský v „lit. Magazin“ prohlašoval“ (III. svazek, 1. oddíl.)

[58]) Bylo o to v Čechách častěji usilováno od nevěrců a svobodomyslníkův vůbec. Alespoň velevýznamná jsou tu slova zemřelého jesuity P. Jana Votky: „Oni (svobodomyslníci a nevěrci), kteří jen

dějin českých s církví římskou“, neboť vskutku celý jeho spis není ničím jiným, než ozvěnou slov Dobrovského o Dobnerovi: „Nelze s určitostí říci, zda pan Dobner myslil věc vážně či žertem . . . On připouští, že byl jen jeden Jan z Pomuka, totiž generální vikář z roku 1393, a již to samo protiví se kanonizačním aktům a kanonizační bulle. On myslí sice, že se stal omyl toliko v osobě a nikoli ve věci samé. Než věru hruběji nelze se přece mýliti, než vyhlásí-li se za svatou osoba, která nikdy ani nežila.“ Týž dr. Herben opětně

českou vzdělanost, slovanskou kulturu a intelligenci neustále na jazyku maji, utekli se přímo do Berlína, aby si tam nějakého přítelíčka našli (poněvadž se jim k tomuto nekalému řemeslu, hanobení sv. Jana, sil vlastních nedostávalo), který by jim z nouze pomoci . . . ráčil . . . Stalo se to skutečně roku 1850. Jeden totiž český svobodomyslník (nyní se ví, že to byl V. V. Tomek) nalezl téhož roku 1850 v Berlíně jakéhosi mladého človíčka jménem Ottu Abela, . . . aby nějakou historickou rozprávku o sv. Janu Nep. dle obvyklého způsobu nevěrců a rozumářů sepsal a ji tiskem vydal . . . Teprve po smrti jeho byla tedy rozprava ta roku 1855 v Berlíně vydána . . . V předmluvě naznačen jest podnět a původ téhož hanopisu, kdež výslovně se čte: „Er (Otto Abel) empfing die erste Anregung die Legende vom hl. Johann von Nepomuk geschichtlich (?) zu untersuchen von einem böhmischen Freunde, mit dem er im Jahre 1850 zu Berlin verkehrte,“ t. j. „První podnět byl mu (Abelovi) dán k dějepisnému (?) zpracování legendy o s. Janu Nep. jedním českým jeho přítelem, s nímž roku 1850 v Berlíně se stýkal.“ Na stránce pak 69. vyznává tentýž Otto Abel, že si s českými svobodomyslníky o témž předmětu dopisoval.“ (Skřipec. str. 7. a 9.)

r. 1920 uveřejnil v „Národních listech“ několik článků o „legendě svatojanské,“ ale nepodal v nich, mimo obnovu starých útoků proti sv. Janu, nic nového. Jemu důkladně odpověděl dr. Josef Pekař spisem: „Tři kapitoly o sv. Janu Nepomuckém,“ který zase hájí celkem stanovisko Palackého, ač ne ve všem tak, že práce tato plně nezastává katolického přesvědčení.

* * *

Věcný a snad nejvíce instruktivní přehled otázky svatojanské podal dr. August Amrhein, farář ve Wernecku, ve zmíněném spisku: „Historicko-chronologické úvahy o roku smrti svatého Jana Nepomuckého“, kdež píše: „Z toho fakta (žaloby arcibiskupa Jana z Jenštejna proti králi Václavovi IV.) důsledně plyne spravedlivý závěr, že roku 1383 žádný Pražský kanovník utopen nebyl, ale že se tak stalo teprve roku 1393 a že tento utopený r. 1393 jest od lidu uctívaný, církví kanonizovaný svatý mučedník zpovědního tajemství, byť i jiní dějepisci rok 1383 nezvratně považovali za rok smrti „světce“. Dle těchto obou úplně sobě protivných názorů dělí se i sporná literatura o předmětě našem ve dvě hlavní třídy, a to ve spisy a spisovatele, kteří přijímají rok 1383 a důsledně dva utopené Jany z Nepomuku a v ty, kdož obhajují rok 1393 a důsledně jednoho Jana. Než tento rozdělovací důvod jest jen zevnější, který nestanoví podstaty sporné otázky určitě a důsledně ty dějepisce, kteří neuvádějí roku utopení

Janova — a k těm přece náleží většina spisovatelů z dob dřívějších — nemůže do žádné z těchto tříd vřaditi Odporučuje se proto takové roztřídění auktorů, které by odpovídalo podstatě sporné otázky.

Protože, abych pokročil dále, utopení generálního vikáře jest historicky dokázáno a ode všech dějepisců jako faktum uznáno, musí se vzíti toto za podklad historického bádání, abychom poznali, zda tento utopený generální vikář jest svatým zpovědníkem čili nic. Tím ovšem jsme sice jinak spornou otázku formulovali, ale zajisté správně a zároveň udali rozdělovací důvod pro klassifikaci autorův.

Dle toho do první třídy náležejí oni dějepisci, kteří upírají generálnímu vikáři známku svatosti a církví kanonizovaného zpovědníka Jana z Nepomuku považují za osobu od něho zcela odlišnou, jež právě roku 1383 od krále Václava byla utopena. Tyto dějepisce pojmenujme „dualisty“. Do druhé třídy patří zase ti auktoři, kteří rovněž generálního vikáře za světce neuznávají, ale církví kanonizovaného svatého zpovědníka považují za osobu fingovanou. Můžeme je nazvati „intransigenty“. Do třetí posléze třídy počítáme ty auktory, kteří prohlašují generálního vikáře za církví kanonizovaného světce a mučedníka zpovědního tajemství a vše, co dějepis, tradice a procesní akta o rozličných úkolech veřejné jeho působnosti vyprávějí, spojují s osobou roku 1393 utopeného bývalého zpovědníka královny Johanny,

zemřelé 31. prosince 1386 a s arcibiskupským generálním vikářem Janem z Pomuku, jakožto vlastním subjektem. Tyto spisovatele nazývám „identiky".

Vědeckou cenu všech těchto tří tříd spisovatelů charakterisoval by sv. Tomáš Aquinský asi následovně: Dualisté chybují per excessum secundum affirmationem falsam, protože to, co není, béřou za skutečnost a opravdu církví kanonizovanému mučedníku Janovi z Pomuku, podkládají fingovanou osobu a tím také důsledně utopení, jež tato fingovaná osoba nevytrpěla, považují za faktum. Intransigenti chybují zase per defectum secundum negationem falsam, protože to, co je faktum, popírají, ježto svatost považují za fikci českého lidu a neuznávají generálního vikáře za svatého mučedníka zpovědního tajemství. Ale „bonum alicuius rei in medio consistit, secundum quod conformatur regulae vel mensurae, quam contingit transcendere et ab ea deficere," jak dí sv. Tomáš. A tu bonum in medio zastupují identikové, kteří mezi oběma extremy, z nichž jeden předpokládá mnoho a druhý málo, následují zlatou střední cestou a jichž názor proto vším právem „sprostředkujícím", t. j. po střední zlaté stezce kráčejícím a skutečným poměrům odpovídajícím (conformitas ad ipsam rem) sluje. (Sr. Summa theol., Ia IIae qu. 64. art. 3.).

Pátráme li pak po příčině těchto sobě odporujících resultátů, nalezneme ji ve formě důkazů od dějepiscú všech tří uváděných tříd.

Dualisté opírají se totiž o auktoritu procesních aktů, v nichž „světec" a generální vikář jsou uvedeni jako dvě rozdílné osoby a pokouší se na základě této autority regressivně dokázati existenci Jana prý roku 1383 utopeného a tím vědecky odůvodniti pravdu aktů samých. Než, autorita procesních aktů jest právě spornou a nemůže proto býti základem důkazů, protože schází tu první nesporná podmínka, totiž pravda a jistota. Kdyby však auktorita procesních aktů v naší historicky sporné otázce nezvratně trvala a beze všech pochybností jistou byla, pak názor identiků, jenž je právě opačným, byl by zcela neoprávněn a musil by církevní autoritou býti cenzurován jako bludný, což však posud se nestalo. Tím také dualisté byli by již zbaveni podávati zvláštní důkaz o existenci Jana prý roku 1383 utopeného a mohli by prostě tu odvolávati se proti svým odpůrcům na procesní akta. Než, protože i tito vstupují na arenu vědeckého zápasu, již tím fakticky přiznávají, že procesní akta, pokud se týče identidy v otázce naší neposkytují jistoty jim připisované, aby totiž pouze svou autoritou odpůrce porazila. Proto také dualisté nastupují historický důkaz pro domněnku o dvou utopených Janech a formulují jej větou: „Dá se utopení zpovědníka roku 1383 historicky dokázati?" Než, otázka tato sama sebou, protože ještě nesprávnou formou pronešená, již z toho je nesprávnou. Z té příčiny důsledně důkaz dualistův odporuje všem pravidlům historických dů-

kazů. Protože totiž dle své nesprávné domněnky mají velice skromný materiál průkazný a vlastně toliko do roku 1541 mohou z dějepisných prámenů dokázati dualismus, musí pro dobu od roku 1383 do r. 1541 spoléhati na historickou kritiku. Dle této také vskutku historický materiál, jenž názoru jich odporuje, prohlašují za nevěrohodný, ba i nepravý a to, co dle slov v pramenech musí se vztahovati na generálního vikáře, tomuto upírají a pro svého utopeného Jana si osobují. Kde však přece historická kritika nemůže všecky obtíže odstraniti a historické bádání positivních důkazů podati, tam obklopují se národní tradicí, „jež se v dávná staletí ztrácí a jedná o svatém Janu Nepomuckém, který v celém životě se lišil od stejnojmenného generálního vikáře, po mnohém a se opakujícím mučení a pečlivé přípravě na smrt, zvláště u zázračného obrazu ve Staré Boleslavi, ze žádné jiné příčiny, než že nechtěl zraditi zpovědní tajemství královny Johanny, z rozkazu krále Václava roku 1383 ve Vltavě byl utopen.“[59]) Jsou-li však dualisté napadeni i za hradbami tradice a odtud identiky vytlačeni, protože tito národní tradici vykládají toliko o generálním vikáři, a aby podali důkaz identity, poukazují na současné úřední a kronikální záznamy, dovolávají se zase dualisté autority procesních aktů, kde výslovně jest poznamenáno, že o „svatém Janu, ač co nejpilněji

[59]) P. Schmude, S. J., v „Innsbrucker Zeitschrift für kath. Theologie“, VII. 75.

bylo hledáno a také úředně dne 25. listopadu 1727 ověřeno, ničeho jiného mimo dvou prastarých rukopisů (totiž „Diaria“ a Pavla Žídka) z dob uplynulých bezprostředně po mučednictví nalezeno nebylo, že však se nepochybuje, že současné prameny se ztratily.“[60]) Každý z toho, co jsem uvedl, zajisté nahlédne, že důkazy dualistů ubírají se cestou nepravou, ježto se hned odvolávají na procesní akta a hned zase na národní tradici a za korunu svých důkazů „dávají jednosvorně a hlasitě zaznívati hlasům všech dějepisců až do středu minulého (XVIII.) století tak, že proto půda pro jakoukoliv oprávněnou pochybnost naprosto mizí.“[61])

Cestu, jedná-li se o důkazy, právě opačnou nastupují identikové, kteří prostě hodnověrnosti a historické autority procesních aktů, jedná-li se čistě a pouze o sporné otázky historické, neuznávají a s větší volností dle pravidel platících pro historické důkazy, k řešení sporné otázky přikročují, aby učinili zadost přísným požadavkům vědeckým a důkazem od procesních aktů zcela nezávislým položili základ k naprosto nesporné kanonizaci svatého mučedníka, Jana Nepomuckého. Proto začínají při svém důkazu vyšetřením života světcova a snaží se jeho životní data dle pramenů najisto určiti, jeho smrt a vše, co s ní souviselo, dle současných pramenů vyhledati, aby tak z pramenů byla konstatována

[60]) P. Schmude, d. c. 94.
[61]) P. Schmude, d. c. 122.

substantia facti. Identikové tedy staví se na stanovisko kardinálů, projednávajících kanonizaci, kteří toutéž cestou při podávání důkazů se brali, ale pouze z velikého nedostatku historických pramenů nemohli již tehdy zdůrazněných a uznaných obtíží se zbaviti. Tento směr zvláště byl posílen archiválními studiemi Frindovými.

Intransingenti konečně připouštějí jen ty historické důkazy, jež jedině a pouze uvádějí utrpení generálního vikáře, aniž by mu přikládali charakter svatosti. Popírají proto všecko, co v procesních aktech o svatosti a příčině mučednictví kanonizovaného Jana Nepomuckého se nalézá. Jak prý osoba sama, tak i její životopis jest pouhou fikcí a důsledně tedy Apoštolská Stolice prý pod historickým jménem prohlásila za světce osobu fingovanou. Protože však intransingenti ani quoad substantiam facti s identiky nesouhlasí, vstupují tím úplně a zcela do řad církvi nepřátelských.“[62])

* * *

Ve stejném smyslu a směru s Dr. Amrheimem pracovali o otázce svatojanské: František Ekert ve článku: „Sv. Jan Nepomucký, mučedník a hlavní patron český“,[63]) Tomáš J. Jiroušek: „Obrana sv. Jana Nepomuckého proti českým pokrokářům a nevěrcům“[64]) v Praze 1904, Dr.

[62]) D. c. 7.—12.

[63]) Církev vítězná. Praha 1894. II., 333—355.

[64]) Hlasy Svatováclavské. IV., v čísle 4—5.

František Reyl ve spisech: „Obrana úcty svatojanské proti dru. Herbenovi“ v Chrudimi 1894, nebo „Obrana úcty svatojanské“ v Hradci Králové 1910, František Vacek, gymnasijní katecheta v Praze ve článku: „Sv. Jan Nepomucký“ v Ottově Slovníku naučném,[65]) Alois Hlavinka ve stati: „Sv. Jan Nepomucký“[66]) a zvláště velmi zdařile František Štědrý ve spise: „Obrana sv. Jana Nepomuckého“ v Praze 1906, kdež vyvrací se sedm námitek činěných proti osobě a úctě našeho světce, a to způsobem přesvědčivým, klidným a rozhodným. Jeho stať: „Sv. Jan Nepomucký“ na str. 5.—9. zasluhuje co nejbedlivější pozornosti a úvahy. Totéž platí i o článku: „Jest rok 1383 opravdu uveden jakožto úmrtní rok v kanonizační bulle sv. Jana Nep.?“ uveřejněném v „Českém Západě“ v ročníku XIV., v čísle 20 a o řeči dr. Rudolfa Horského: „Idea svato-Janská,“ otisknuté v „Čechu“ r. 1922 v č. 135 a n.

Znovu[67]) s úmyslem nepřátelským ve veřejnost českou uvedla otázku svatojanskou „Volná

[65]) D. c. XII., 1055—1056.

[66]) Bludy a lži v dějinách, Brno, v roce 1908, 121—128.

[67]) Pravím „znovu“, poněvadž liberální česká veřejnost útočila a útoči na sv. Jana Nep. stále. Stačí tu zajisté jenom připomenouti spisy Tomáše Bílka: „Dějiny řádu Tovaryšstva Ježišova“, 494, 525—527, Jaroslava Vlčka: „Dějiny literatury české“, II., 1., Arnošta Denise: „Čechy po Bílé Hoře“, 404—408 atd., časopisy: „Osvětu lidu“ ze dne 15. května roku 1906 a 1908, „V boj!“ ze dne 14. května 1903, „Vzdělání lidu“ ze dne 1. května 1911 a p.

myšlenka". Ta totiž, když hlavně od roku 1908 a 1909 počala soustavně útočiti proti všemu, co posud lidem bylo svatého a vzácného, vrhla se také na sv. Jana a jeho úctu a usilovala tohoto národního světce úplně potříti. I bylo třeba tedy otázce existence prvního mučedníka pro zpovědní tajemství opětně věnovati pozornost. Proto roku 1910 v „Husitství ve světle pravdy" vydal jsem spisek: „Kanonizační bulla sv. Jana Nepomuckého", a když listy volnomyšlenkářské, a to „Havlíček", „Věstník Volné Myšlenky" a „Volná Myšlenka" sama útočily na sv. Jana dále, nové články v „Našich listech," jako: „Pravda nezná ustoupiti zlobě...", „O úmrtním roce sv. Jana Nepomuckého", „O zpovědnickém úřadě sv. Jana Nepomuckého", „Ruce pryč!" a konečně zase ve sbírce „Husitství ve světlepravdy" menší spisky: „O beatifikaci a kanonizaci vůbec", „Před beatifikací svat. Jana Nepomuckého" a „O blahořečení svatého Jana Nepomuckého." Mimo to r. 1919 v časopise „Archa" uveřejnil jsem článek: „O roce mučednické smti sv. Jana Nepomuckého." Zatím rozpoutala se světová válka. Mnozí z volnomyšlenkářů byli povoláni do zbraně a listy jich zastaveny.

Z doby nejnovější o sv. Janu Nepomuckém sluší uvésti spis Františka Štědrého, faráře ve Slavětíně, „Sv. Jan Nepomucký. S krátkým nástinem dějů kláštera a města Nepomuku", v Praze 1917, kritiky Th. dr. Františka Stejskala v „Časopise katol. duchovenstva" z r. 1917,

jakož i téhož auktora: „Dva příspěvky k otázce Svatojanské" v témže časopise na str. 548—555, kdež věnuje se pilná pozornost záznamu smrti svatého Jana Nepomuckého v tak zvaném Diariu, uchovávaném v archivu metropolitní kapitoly pražské a dochází se k důsledku, že Jan z Krumlova „chtěje památku bouře pražské a svého osvobození zvěčniti, myslil v okamžiku vzrušeném, že sv. Jan byl utopen o 10 let dříve, tedy právě před sto lety, a tak se najednou objevuje rok 1383, do té doby nikde nedoložený, který zavdal podnět k celé řadě chyb dalších, jež vyvrcholily posléze ve zdvojení osoby generálního vikáře Jana Pomuku,"[68]) dále „O roce smrti sv. Jana Nep. v bulle kanonizační 1383," ve „Sborn ku hist. kroužku," XXI. 1 nn. a konečně stěžejní spis: „Svatý Jan Nepomucký" v Praze 1921 a 1922, ve dvou dílech.

Bylo tedy od kanonizace až do doby nejposlednější o sv. Janu psáno velice pilně. A ze všeho jest jasno, že pravdou zůstane, co již roku 1880 napsal Tomáš Novák, že totiž onen „roku 1729 dne 19. března od papeže Benedikta XIII. v Římě za svatého mučedníka svátostního tajemství prohlášený Jan Nepomucký, byl skutečnou osobou za času krále Václava IV., z jehož rozkazu pro zamlčenou pečeť zpovědní druhé choti jeho Žofie byl r. 1393 dne 20. března shozen do Vltavy s mostu Pražského při příleži-

[68]) Čas. kat. duch., 1917, 551.

tosti úředního potvrzení opata kladrubského Olena dle práva církevního proti vůli králově, a že tudíž se vším právem ctí tohoto svatého Jana katolický lid český za svého svatého patrona, maje posvátné jeho tělo s neporušeným jazykem v metropolitním chrámu svatého Víta na královském hradě pražském, konaje pouť výroční ke dni 16. května jakožto církevně zasvěcenému svátku jeho, a vzývaje ho ve všelikých potřebách svých u Boha o přímluvu.“[69])

III.

Závěr.

Roku 1921 bylo tomu dvě stě let, co sv. Jan Nepomucký, patron království Českého a první mučedník pro zpovědní tajemství, ozdoben byl Apoštolskou Stolicí názvem „Beatus“, t. j. „Blahoslavený“, aby v době osmi následujících let novým poctěn byl od téže Apoštolské Stolice vyznamenáním, totiž prohlášením za svatého. Jsem přesvědčen, že národ Český v památných letech těchto novou láskou a úctou, jež v Čechách od roku 1393 vlastně nikdy nevyhasly, zahrne svého miláčka a dobrodince v dobách dobrých i zlých. Ovšem tuším také, že i tehdy a zvláště tehdy, naleznou se lidé, tupící jeho pověst svatosti života, ctností, mučednictví a zázraků, ba že budou i ti, kdož „legendu svatojanskou“ právě tak za neudržitelnou budou prohlašovati přes všecky jasné důkazy o existenci svatého Jana Nepomuckého jako

[69]) Úvahy o sv. Janu Nep., v Praze 1880, 102—103

dnes. Vždyť ještě nikdo ani za živa, ani po smrti všem se nezachoval a kritisovati jest právem veřejnosti.

Dlouhou řadou roků prodírala se pravda o národním světci našem, o velikém a slavném Čechu, Janu Nepomuckém. Nepřátel měla mnoho a přátel také mnoho; ba mnohem více než nepřátel. Útočeno bylo zbraněmi ostrými, kalenými nenávistí k církvi a zlobou nevěry, zbraněmi, jimž každý prostředek byl dobrým k získání vítězství a přece nepoklesla, — poněvadž pravda vůbec poklesnouti nemůže, — ale rok od roku zazařovala lepším leskem a vznešenějším půvabem, až konečně jasem velebnosti naplnila věřící duše nejen v zemích koruny svatováclavské, ale daleko široko po celém oboru země. Přicházely bouře, ale nezatemnily jí, přicházely vichřice, ale nesmetly jí, přicházely převraty, ale neochvěly jí, slovem: Mučedník, svatý Jan Nepomucký, září podnes světlem nevyslovitelné krásy jak na národním, tak církevním obzoru Československého státu,

A jakým jest, takovými navždy zůstane, neboť „Jene svatý! — Tys náš veleslavný vlastenec. — Celý národ láskou k tobě jatý — vije kvítky tobě u věnec. — Ty jsi příklad pravé pobožnosti, — světu v Nepomuku zrozený, — zdoba kněžstva, strážník tajemnosti*) — a rek víry neohrožený“. . . Proto také najisto národ neohroženého vévody, sv. Václava, neopustí nikdy neohroženého reka víry, svatého Jana Nepomuckého.

*) T. j. strážce zpovědního tajemství.

Miláček Páně.

Knížka modlitební.

Napsal Th. Dr. Karel Lev Řehák.

Se schvál. nejdůst. arcib. konsistoře v Praze.

Doufáme, že všem dušim, po dokonalosti křesťanské toužícím a Spasitele ve Svatostánku milujícím vložíme přemilý dárek do rukou!

Cena vázaného ex. s červenou ořízkou K 12·—.

Objednávky vyřizuje

Administrace družstva Vlast, Praha-II.-570.

Prostomilá knížka

návod k modlitbě, rozjímání i k životu dokonalému prostince vyložený pro každého.

Napsal **P. Martin z Kochemu.**

Přeložil se svolením nejd. arcib. konsistoře Th. dr. **Karel L. Řehák.**

Cena váz. ex. s červenou ořízkou 10 Kč.

Objednávky přijímá a vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze-II., 570.

„Liber intentionum"

Intenční knížka, osmerka, poloplátěná vazba.

Cena 14 Kč.

Objednávky vyřizuje

administrace družstva Vlast v Praze-II.-570.

Stručné dějiny církevní.

Druhé rozmnožené a přehlédnuté vydání. Pro československou mládež. Napsal Václ. Oliva.

Cena K 2.

Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Novinka! *Novinka!*

Stručné dějiny katolické reformace

v zemích československých.

Pro dospělejší mládež napsal Václ. Oliva.

Cena 4 Kč.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze II.-570.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 str. III. rozmnožené vydání prodává se jen za hotové: 1 kus za 40 hal.; poštovné se připočítá dle velkosti objednávky. — Objednávky vyřizuje nakladatelství Družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Český Gratulant.

Sbírka různých přání, památných napisů, jakož i příležitostných a slavnostních proslovů.

Cena 2·80 K.

Objednávky vyřizuje

administrace družstva „Vlast“

v Praze-II., Žitná ulice č. 26 n.

Časová novinka!

O spravedlivé rozluce církve a státu.

Několik námětů na uváženou všem lidem dobré vůle v československé republice. — Napsal Václav Oliva.

Informativní nepostrádatelná kniha pro každého čsl. katolíka.

Cena 3 K.

Nákladem Družstva Vlast, Praha, Žitná ul. č. 26-II.

„Orel!“ „Omladina!“

NOVINKA.

„NAŠE PÍSNIČKY!“

125 českých, moravských a slovenských národních písniček pro naše spolky, hlavně orelské jednoty a lid. Omladinu.

Cena Kč 3·—.

Zasílá Družstvo Vlast, Praha II., Žitná ulice čís. 26 nové.

Divadelní hry pro jeviště katol spolků.

Nákladem družstva Vlast Praha-II.-570.

Kaplička na Šumavě. Činohra. Švec-Blanický K 4·20.

Vězeň na Křivoklátě. Hist. hra. J. H.-T. K 2·—.

Přemysl Otakar. Hist. tragedie. Boh. Bouška K 2·—.

Cholera. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký. K 1·20.

Nešťastná tragedie. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký. K —·80.

Morávkova rodina na venkově. Veselohra. A. Dostál. Cena K 1·20.

V zápasech. Sociální obraz. J. H.-Týnecký. K 2·40.

Kašpárek agentem. Lidová hra se zpěvy z naší doby pro loutky. Napsal Loučenský. K 3·—.

Pro živou vodu. Báchorka. A. Dostál. K. 1·60.

Tovární dělnice a její dva milenci. Obraz ze života. Loučenský. K. 1·20.